

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก
ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553

นางสาวอุมาวัลย์ ชีช่วง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2555
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGIES IN NARRATIVES FOR
CHILDREN IN NATIONAL CHILDREN'S DAY BOOKS PUBLISHED
DURING 1980 - 2010

Miss Umawan Chechang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Thai

Department of Thai

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

อุมาวัลย์ ซีซัง : ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553. (THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGIES IN NARRATIVES FOR CHILDREN IN NATIONAL CHILDREN'S DAY BOOKS PUBLISHED DURING 1980 - 2010) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร. ศิริพร กักดีผาสุข, 242 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 ว่ามีการประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับ “เด็กดี” และ “เยาวชนที่พึงประสงค์ของชาติ”อย่างไรบ้าง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ได้แก่ นิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่ตีพิมพ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติจำนวน 94 เรื่อง และศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ แฟร์คลอฟ (Fairclough, 1989, 1992, 1995)

ผลการวิจัยพบว่า แม้เรื่องเล่าเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นเรื่องที่เน้นความบันเทิงและเพลิดเพลินในการอ่าน แต่แท้จริงแล้วกลับมีบทบาทในการถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่เด็ก กลวิธีการสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น แบ่งออกเป็น 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ 1) กลวิธีทางภาษาในตัวบท พบทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบต่างๆ การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปมาอุปไมย และการแนะนำความ 2) กลวิธีระดับตัวบท พบว่าการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าในการนำเสนออุดมการณ์ ซึ่งมีผลทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือผู้แต่งนำเสนออุดมการณ์และความคิดของตนในรูปแบบ “เสียง” และ “ความคิด” ของตัวละครในเรื่องเล่า 3) กลวิธีระดับสหบท พบว่ามีการแทรกตัวบทอื่นหรือกล่าวอ้างถึงตัวบทอื่น เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อต่างๆ เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และ อิสลาม ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นไทย

กลวิธีดังกล่าวสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมถึงชุดความคิดย่อยเรื่องสังคมเมืองกับชนบท ผลการวิจัยที่พบทำให้เห็นว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมีบทบาทเป็นสารทางอุดมการณ์ซึ่งรัฐอาจใช้ในการถ่ายทอดและปลูกฝังความคิดเชิงอุดมการณ์บางประการแก่เด็กในสังคมไทย เพื่อสร้าง “เด็กดี” และ “พลเมืองดี” ซึ่งจะเอื้อต่อการกำกับดูแลและควบคุมสมาชิกในสังคมต่อไป

ภาควิชา.....ภาษาไทย.....ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา.....ภาษาไทย.....ลายมือชื่อ อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา.....2555.....

5280261122 : MAJOR THAI

KEYWORDS : IDEOLOGY / NARRATIVES FOR CHILDREN / CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS

UMAWAN CHECHANG : THE RELATIONSHIP BETWEEN LANGUAGE AND IDEOLOGIES IN NARRATIVES FOR CHILDREN IN NATIONAL CHILDREN’ S DAY BOOKS PUBLISHED DURING 1980-2010. ADVISOR :ASST. PROF.SIRIPORN PHAKDEEPHASOOK, Ph.D., 242 pp.

The present study aims at examining the relationship between language and ideologies in the narratives for children in the National Children’s Day books published during 1980 – 2010 in order to see the construction of the concepts of “good children” or “desirable youths of the nation”. Ninety- four tales and children’s short stories are collected, and the Critical Discourse Analysis (Fairclough, 1989, 1992, 1995) is adopted as the analytical framework.

It is found that although these narratives seem to be entertaining, they in fact function in conveying certain ideologies to children. The three main strategies used to represent the ideologies include namely 1) linguistic strategies, 2) textual strategies, and 3) intertextual strategies. First, six linguistic strategies adopted in the texts include lexical selection, using different sentence structures, claming, using rhetorical questions, using metaphors and using implication. Secondly, regarding the textual strategies, different narrative components are adopted for subtly representing ideologies. That is, the authors represent ideologies and their ideas in the form of “voices” and “ideas” of the characters in the narratives. Last, the intertextual strategies include the insertion of other texts and the allusion of some other concepts and beliefs from other texts for representing Buddhist and Islamic ideologies, beliefs on supernatural power, and the concept of Thainess.

These strategies represent two groups of ideologies, namely ideologies repeatedly found in the texts and those occasionally found. The former group of ideologies include ideologies concerning the relationship between children and adults, the ideologies concerning “good children” and “good people”, the ideologies concerning men-women’s roles in Thai society, the ideologies concerning the faith in the main national institutions. The latter group include the ideologies on poverty, the ideologies concerning natural conservation and also sets of ideas on rural and urban societies. The findings of the present study reveal that the narratives for children in National Children’s Day books function as ideological devices the government has adopted for conveying certain ideologies to children in Thai society in order to create “good children” and “good citizens.” This consequently enables the government to control over the members of the society in a more effective way.

Department : Thai Student’s Signature

Field of Study : Thai Advisor’s Signature

Academic Year : 2012

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากหลาย ๆ ท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริพร ภักดีผาสุข ที่อาจารย์กรุณาสละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ให้ความรู้ คำแนะนำ ตลอดจนความเอาใจใส่และความช่วยเหลือด้วยดีตลอดมาจนทำให้ผู้วิจัยสามารถทำงานวิจัยชิ้นนี้ได้สำเร็จลงเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจรวงเกียรติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง และ รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิชา บำรุงรักษ์ ที่กรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง รวมถึงคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทยทุกท่านที่ให้ความรู้ทางวิชาการแก่ผู้วิจัยตลอดระยะเวลาสี่ปีที่ศึกษาในสถาบันแห่งนี้

ขอขอบพระคุณผู้เขียนบทความเรื่อง “50 ปีหนังสือวันเด็กแห่งชาติ” ใน www.su-usedbook.com ถึงแม้จะมีความยาวไม่มากนัก แต่นับเป็นแรงบันดาลใจแรกที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำงานวิจัยเรื่องนี้ ทั้งที่การเสาะหาตัวเล่มหนังสือวันเด็กแห่งชาติในช่วงแรกเริ่มให้ครบทุกปีนั้น ต้องประสบกับความยากลำบากพอสมควร เนื่องด้วยระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นเวลาหลายสิบปีทำให้ต้นฉบับแต่ละเล่มหายากขึ้นเรื่อย ๆ ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ และต้องการให้คนรุ่นใหม่รู้จักหนังสือวันเด็กแห่งชาติตั้งแต่ปีแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันที่นับวันจะหาต้นฉบับได้ยากยิ่ง จึงได้จัดทำและรวบรวมไว้ในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขอขอบคุณ อาจารย์สุขผล มโนสุภกร ศิริฉัตร ปัดตะคุ กุลกานต์ ชอบแต่ง จุฬาลักษณ์ พูลสวัสดิ์ ครอบครวัณชิโอคะ ชาญวิทย์ เขาวฤทธา ปาลิตา ผลประดับเพชร กฤตพล วังภูสิต และ เพื่อนร่วมรุ่นภาควิชาภาษาไทย ปีการศึกษา 2552 ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้หมดทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่มีค่าในการทำงานให้กับผู้วิจัย

และบุคคลสำคัญที่สุดคือ ครอบครั้ว คุณพ่อถาวร คุณแม่เอมอร น้องอภิวัฒน์ ผู้เป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งที่คอยให้กำลังใจในยามที่ผู้วิจัยประสบกับปัญหาเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญภาพ	๓

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 นิยามศัพท์.....	7
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	10
2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์	10
2.1.2 อุดมการณ์.....	16
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	19
2.2.1 งานวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็ก.....	19
2.2.2 งานวิจัยทางเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อื่น ๆ.....	25
2.2.3 งานวิจัยทางที่ศึกษาเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ	31
3 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมของเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ	
พ.ศ. 2523 - 2553	35
3.1 ประวัติความเป็นมาของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ.....	35

บทที่	หน้า
3.2 ภาพรวมของตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ.....	38
3.2.1 รูปแบบ.....	39
3.2.2 เนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง.....	40
3.3 องค์ประกอบของการสื่อสารตามกรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (SPEAKING) ของ DELL HYMES.....	43
3.4 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	66
4. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พ.ศ. 2523 – 2553.....	68
4.1 กลวิธีภาษาทางภาษาในตัวบท.....	68
4.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ.....	68
4.1.1.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่.....	69
4.1.1.1.1 เด็กควรเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส.....	70
(1) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงความอ่อนน้อม.....	70
(2) การใช้คำศัพท์ “กราบ”	72
4.1.1.1.2 ผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจและมีสถานภาพสูงกว่าเด็ก	73
ก. การใช้คำศัพท์.....	74
(1) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการสั่งสอน	74
(2) การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง.....	75
ข. การใช้โครงสร้างประโยค	76
(1) การใช้ประโยคคำสั่ง	76
(2) การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้”	78
(3) การใช้ประโยคกรรม.....	80
4.1.1.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี.....	82
4.1.1.2.1 ความกตัญญูรู้คุณ	82
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ.....	82
4.1.1.2.2 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ.....	85
- การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ	85

4.1.1.2.3 ความขยันหมั่นเพียร	88
(1) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร	88
(2) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อ ความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร	90
4.1.1.2.4 ความประหยัคดอดอม	93
- การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อความ ประหยัคดอดอม	93
4.1.1.2.5 การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	95
(1) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน	95
(2) การแนะนำความ	99
4.1.1.2.6 การทำงานที่สุจริต	100
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อสิ่งที่ดีและน่ายกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับ ความสุจริต	101
4.1.1.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย	103
4.1.1.3.1 ภาระหน้าที่ของชาย-หญิง	104
(1) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชาย	104
(2) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคม ระหว่างกลุ่มเพศชาย	107
(3) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมทั่วไปของเพศหญิง	109
(4) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคม ระหว่างกลุ่มเพศหญิง	114
(5) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงบทบาทความเป็นแม่	115
4.1.1.3.2 นุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์	118
(1) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึง “ความเป็นผู้นำ” กับเพศชาย	118
(2) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่อิสระ ไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในระเบียบของเพศชาย	121

(3) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึก	
ที่อ่อนไหวของเพศหญิง	123
4.1.1.4 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ	130
4.1.1.4.1 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ	130
4.1.1.4.1.1 บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ	131
ก. ประชาชน	
1. ประชาชนพลเมืองควรจะรักชาติบ้านเมือง	131
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความ	
รักชาติบ้านเมือง	132
ข. รัฐบาล	
1. รัฐบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลประชาชนเป็นอย่างดี	
ในทุกเรื่อง	135
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับการดูแล	
ประชาชน	135
4.1.1.4.1.2 ความเป็นไทย	137
1. ความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่า และเป็นมรดก	
ตกทอดมายาวนาน	137
(1) การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวกร่วมกับ	
คำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย”	137
(2) การกล่าวอ้าง	140
2. การแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่น แต่ก็นับรวมว่าเป็น “ชาติ” เรา ..	142
- การใช้คำเรียกกลุ่ม	142
3. การแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา”	144
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเป็นไทย	
ที่เหนือกว่าชาติอื่น	144
4.1.1.4.2 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา	148
4.1.1.4.2.1 ชาวพุทธควรปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธ คือ	
การทำบุญ สวดมนต์	148

(1) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติของชาวพุทธ	148
4.1.1.4.3 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์	150
4.1.1.4.3.1 พระมหากษัตริย์ให้การปกป้องคุ้มครอง และดูแลประชาชน	150
- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อการปกป้องคุ้มครองและดูแล	150
4.1.1.4.3.2 ประชาชนมีความเคารพและจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์.....	153
(1) การใช้คำศัพท์แสดงความซาบซึ้ง ยกย่อง เทิดทูน ของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	153
(2) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเคารพอย่างสูงของ ประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์.....	156
(3) การแนะนำความ.....	157
4.1.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา	159
4.1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน	159
4.1.2.1.1 ความยากจนเป็นความทุกข์ เป็นสภาพที่ไม่ดี และขาดโอกาสในชีวิต	159
(1) การใช้คำศัพท์ที่บรรยายถึงลักษณะและสภาพความเป็น อยู่ที่ไม่ดี	159
(2) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์แบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อถึง การขาดโอกาสทางการศึกษา.....	162
4.1.2.1.2 ความยากจนทำให้เกิดความมานะพยายาม.....	165
- การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์แบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อ ความคิดเกี่ยวกับความมานะพยายาม	165
4.1.2.1.3 ความพอเพียง.....	167
- การใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายความรู้สึกถึงความคิดเรื่อง ความพอเพียง.....	167

บทที่	หน้า
4.1.2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ.....	169
4.1.2.2.1 ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์	169
(1) การใช้คำถามวาทศิลป์.....	170
(2) การใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความสำคัญของธรรมชาติ	171
4.1.2.2.2 มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม	173
(1) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์แบบเหตุ-ผล เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่ดีในการทำร้ายสัตว์ และสิ่งแวดล้อม	173
(2) การใช้ประโยชน์กรรม.....	176
(3) การใช้ประโยชน์ขอร้อง.....	178
(4) การใช้ประโยชน์เงื่อนไข	179
4.2 กลวิธีระดับตัวบท	183
4.2.1 การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความคิด” ของตัวละครผ่านบทสนทนา และบทบรรยายความคิดของตัวละคร.....	183
4.2.2 การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความเป็นจริง” ในเรื่องเล่าผ่านบท บรรยายการกระทำของตัวละคร บทบรรยายสภาพของตัวละคร และบท บรรยายฉาก	186
4.3 กลวิธีระดับสหบท.....	188
4.3.1 ความเชื่อทางศาสนาพุทธและอิสลาม.....	188
4.3.2 ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	191
4.3.3 ความเป็นไทย	192
5 อุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พ.ศ. 2523- 2553 กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ..	195
5.1 สรุปภาพรวมอุดมการณ์ที่นำเสนอในเรื่องเล่าในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ.....	195
5.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ.....	195
5.1.1.1 ประเด็นความคิดที่คงเดิม.....	196
5.1.1.2 ประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยน	201

บทที่	หน้า
5.1.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา	207
5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม	209
5.3 ผลทางอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กที่มีต่อเด็กและเยาวชนของชาติ	210
6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	214
6.1 สรุปผลการวิจัย	214
6.2 อภิปรายผล	228
6.2 ข้อเสนอแนะ	232
รายการอ้างอิง	233
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	242

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของเฟร์คลัฟ	15

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชาติ วันเด็กแห่งชาติเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญแก่เด็ก นอกจากคำขวัญวันเด็กจากนายกรัฐมนตรีและกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็กแล้วหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นเอกสารที่ทางรัฐบาลจัดทำและแจกจ่ายให้แก่เด็กและสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสวันเด็กแห่งชาติเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ พ.ศ. 2502 จนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าหนังสือวันเด็กแห่งชาตินี้เป็นวาทกรรมสำหรับเด็กประเภทหนึ่งซึ่งมีการผลิตอย่างต่อเนื่องยาวนานและเผยแพร่อย่างกว้างขวางในวาระการเฉลิมฉลอง “วันเด็กแห่งชาติ” ของแต่ละปี

จุดเริ่มต้นของการจัด “วันเด็กแห่งชาติ” เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2498 สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้รับคำเชิญชวนจาก นาย วิ เอ็ม กุลกาณี ผู้แทนองค์การสหพันธ์เพื่อสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติในการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญและความต้องการของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 1) จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้ริเริ่มการมอบคำขวัญให้แก่เด็กและเยาวชนเป็นครั้งแรกซึ่งมีความว่า “จงบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม” ต่อมาในปี พ.ศ. 2502 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การจัดงานวันเด็กแห่งชาติครั้งแรกจึงเกิดขึ้น พร้อมกับให้คำขวัญวันเด็กว่า “ขอให้เด็กสมัยปฏิวัติของข้าพเจ้า จงเป็นเด็กที่รักความก้าวหน้า” นอกจากนี้รัฐบาลได้จัดทำหนังสือวันเด็กแห่งชาติเล่มแรกโดยตั้งชื่อว่า *เด็กของเรา* (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 103-104) หลังจากนั้นการจัดงานวันเด็กแห่งชาติจึงได้อยู่คู่กันกับหนังสือวันเด็กแห่งชาติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การที่รัฐกำหนดให้มีวันเด็กแห่งชาติ พร้อมทั้งมีการมอบคำขวัญวันเด็กแห่งชาติ และการจัดทำหนังสือวันเด็กแห่งชาติสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานของภาครัฐได้ให้ความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญของเด็กเป็นอย่างมาก โดยมองว่าการ “สร้าง” เด็กไทยนั้นเป็นพันธกิจหน้าที่ที่สำคัญของภาครัฐ รัฐจึงได้ใช้ความพยายามในการปลูกฝังชุดความคิดต่าง ๆ ที่รัฐเห็นว่า

“เหมาะสม” ให้แก่เด็ก กล่าวอีกอย่างคือรัฐพยายามเข้ามาควบคุมความคิดหรือแบบแผนพฤติกรรม ก่อนที่เด็กจะเติบโตขึ้นเพื่อให้เด็กมีมุมมองความคิดที่เป็นผลดีและมีแบบแผนความประพฤติเอื้อต่อการจัดระเบียบทางสังคมและการสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐ รัฐจึงได้ใช้โอกาสที่สำคัญนี้จัดกิจกรรมวันเด็กรวมถึงการจัดทำและเผยแพร่หนังสือวันเด็กในแต่ละปี และได้มอบหมายให้คณะกรรมการจัดทำและดำเนินการเพื่อเผยแพร่และจำหน่ายหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ¹ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ คณะกรรมการนี้เป็นหน่วยงานที่ในมุมมองของรัฐเห็นว่ามีคาม “น่าเชื่อถือ” และสามารถช่วยให้รัฐเข้ามาควบคุม กำกับ ดูแลในกระบวนการต่าง ๆ ในการผลิตตลอดจนการเผยแพร่ตัวบทให้ไปสู่เด็กและเยาวชนอย่างที่รัฐต้องการทั่วประเทศ

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นวาทกรรมที่ไม่เพียงแต่แพร่หลายเป็นที่รับรู้ของเยาวชนในวงกว้างเท่านั้น แต่ยังเป็นวาทกรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม อันได้แก่รัฐและนักเขียนซึ่งเป็นตัวแทนของภาครัฐ สำหรับการประกอบสร้างชุดความคิดหรือนำเสนออุดมการณ์ต่าง ๆ นั้นชุดความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐกลั่นกรองแล้วเห็นว่า “เหมาะสม” และนำเสนอผ่านตัวบทที่ได้รับการรับรองและพิจารณาจากหน่วยงานหลักทางด้านการศึกษาของชาติที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าวาทกรรมหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของรัฐในการควบคุมความคิดและพฤติกรรมของเด็กและน่าจะมามีอิทธิพลต่อความคิดของเด็กในสังคมไทยไม่มากนัก

หากพิจารณาโดยภาพรวมในด้านเนื้อหาของหนังสือวันเด็กแห่งชาติในแต่ละปีนั้นเนื้อหาที่นำเสนอจะเห็นว่าค่อนข้างครอบคลุมและมีความหลากหลายทั้งด้านวิชาการและความบันเทิง กล่าวคือมีการนำเสนอเรื่องราวและเหตุการณ์ที่สำคัญต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของชาวไทยและเป็นเรื่องสำหรับเด็ก ๆ ควรรู้ เช่น สารคดีเทิดพระเกียรติ โครงการในพระราชดำริ บทความให้ความรู้เรื่องเล่าสำหรับเด็ก ได้แก่ นิทาน เรื่องสั้นสำหรับเด็ก บทเพลงสวดดี คำประพันธ์ประกอบภาพ ฯลฯ

¹ ก่อนหน้า พ.ศ. 2546 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเกิดขึ้นนั้น หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักคือคณะกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ ที่กระทรวงศึกษาธิการลงนามแต่งตั้งโดยตรง

ในบรรดาเนื้อหาหลากหลายที่นำเสนอในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กเป็นองค์ประกอบที่มีความน่าสนใจโดยเฉพาะนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลิน ย่อมทำให้การถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐมีความลึกซึ้งแนบเนียนมากขึ้นไปอีก ประกอบกับการนำเสนอโดยผ่านกลวิธีระดับตัวบท ได้แก่ การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่า ซึ่งผู้เขียนได้ใส่ความคิดหรือความต้องการของของรัฐผ่าน “เสียง” ของตัวละครแทรกอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของเรื่องเล่าเพื่อแอบแฝงตัวตนหรือความคิดของผู้เขียนเองก็ยิ่งทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กเมื่ออ่านแล้วจะรู้สึกว่าเป็นการบังคับและมีแนวโน้มที่จะเชื่อตามได้ง่าย สังกัดได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

แม่ครับ ผมจะเป็นเด็กดีของแม่ ผมจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จะตั้งใจเล่าเรียน ฝึกหาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทำกรงานต่าง ๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูรู้คุณ รู้จักเอื้ออาทรและประหยัด อย่างที่แม่สั่งสอนผมอยู่เสมอ

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม, 2537 น. 22)

ตัวอย่างที่ 2

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า “จริงครับ พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวกผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครับ แต่ทางราชการก็ได้จัดการศพตามประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครับย่า”

(ข้าของผม , 2527 น. 52)

จากตัวอย่างที่ 1-2 ข้างต้น เป็นเรื่องของกลวิธีทางภาษาระดับตัวบท ในลักษณะการใช้ องค์ประกอบของเรื่องเล่า ในตัวอย่างแรก เป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี โดยผ่านบทบรรยายความคิดของตัวละครในลักษณะที่ “เด็ก” เป็นฝ่ายที่ให้คำสัญญาแก่ผู้ใหญ่เองว่าจะทำความดี และตัวอย่างที่ 2 เป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยเป็นการนำความคิดของรัฐนำเสนอผ่านคำพูดของตัวละครซึ่งเป็นประชาชน ทำให้ดูเหมือนว่ารัฐบาลนั้นได้กระทำในสิ่งนั้นจริง ๆ จากบทสนทนาในรูปประสบการณ์ของตัวละคร เพื่อสื่อให้เห็นภาพด้านบวกของรัฐว่าสิ่งที่รัฐทำให้กับประชาชนนั้นไม่มีการเลือกปฏิบัติว่าเป็นคนเชื้อชาติศาสนาใด

นอกจากการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าแล้ว การใช้ภาษาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กเหล่านี้ก็มีบทบาทสำคัญในแง่ที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดชุดความคิดบางประการด้วย ดังในตัวอย่างต่อไป

ตัวอย่างที่ 3

พ่อสอนเอกว่า “จำไว้นะเออ ความขยันเท่านั้นที่จะช่วยเราได้ เราไม่มีความรู้...ไม่เป็นไร ถ้าตั้งใจจริง เราก็หาความรู้ใส่ตัวได้... ทุกอย่างนี้เรียนรู้เอาได้ทั้งนั้น...”

(พระมหากษัตริย์คุณ ,2523 น. 5)

ตัวอย่างที่ 4

ดิ่งโหน่งรับอาสาจะไปพบและพูดขอเรื่องเจ้าเบิ้ม ลุงยี่ราฟกล่าวเตือนว่า “ระวังตัวหน่อยนะหลาน ถ้าเห็นไม่ดีก็รีบหนีกลับมานะ”

(เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือ ต้นร้ายปลายดี , 2540 น.58)

จากตัวอย่างที่ 3-4 ข้างต้นนั้นเป็นเรื่องของกลวิธีทางภาษาในดัวบท เรื่องการใช้คำศัพท์ ซึ่งผู้วิจัยได้ยกมาให้เห็นเบื้องต้นเพียง 2 ตัวอย่างเท่านั้น จากตัวอย่างจะเป็นการใช้คำกริยา เช่น สอน กล่าวเตือน นอกจากนี้ยังพบชุดคำศัพท์เกี่ยวกับการใช้คำกริยาที่แสดงถึงการสั่งสอนอีก เช่น สอน อบรมปลูกฝังนิสัย สั่งสอน อธิบาย อบรม ชี้แจง กริยาเหล่านี้มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นบุคคลผู้มีอาวุโสกว่าหรือมีสถานภาพทางสังคมที่สูง ได้แก่ พ่อ แม่ ลุง การใช้ภาษาในลักษณะนี้สื่อให้เห็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่ซึ่งนำสั่งสอนและการขัดเกลาเด็ก ๆ เพื่อต้องการให้เห็นว่าพฤติกรรมแบบฉบับของผู้ใหญ่นั้นเหมาะสมกับการทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำและชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ที่ควรปฏิบัติให้แก่เด็ก ๆ

ตัวอย่างที่ 5

ในวันนั้นพ่อกับแม่ก็พาแก้วไปเลือกซื้อผ้าที่ตลาด แม่อนุญาตให้แก้วเป็นผู้เลือก

(หมอนทองของแก้ว,2526 น. 89)

ตัวอย่างที่ 6

ต่อมาพ่อให้ภักพวงศเป็นลูกมือ ทำที่วางรองเท้า ทำชั้นวางหนังสือ ทำที่วางกระถางดอกไม้ไว้ใช้เอง

(สายสัมพันธ์ ,2530 น. 67)

ตัวอย่างที่ 7

ยาให้หนีพัทธ์ ปลูกพลาสติกที่สะอาดลงบนถาด ใช้ซ็อนชาตักส่วนผสมที่ละชั้นครึ่งเทลงบนแผ่นพลาสติก

(นิพัทธ์และเพื่อน ,2534 น. 68)

จากตัวอย่างที่ 5-7 นั้น จะเป็นเรื่องของการใช้กลวิธีทางภาษาในตัวตนเช่นเดียวกัน ในลักษณะของโครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้” ในประโยคนั้นจะมีการใช้คำกริยาคำว่า อนุญาตให้, ให้ การใช้คำกริยาลักษณะนี้นั้น สังเกตได้ว่าผู้ที่เป็นประธานที่ปรากฏหน้ากริยา ให้ นั้นมักจะเป็น “ผู้ใหญ่” ส่วนกรรมที่ปรากฏหลังกริยา ให้ นั้นมักจะเป็น “เด็ก” เสมอ โครงสร้างประโยคลักษณะนี้มักจะปรากฏเป็นแบบแผนที่ซ้ำ ๆ กัน แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเด็ก และสังเกตได้อีกว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่เลือกให้เด็กทำนั้นจะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับบทบาททางเพศด้วย คือ เพศชายมักจะให้ทำในสิ่งที่เกี่ยวกับงานช่าง และเพศหญิงมักจะให้ทำในเรื่องเกี่ยวกับความสวยงามหรืองานบ้าน

ลักษณะที่น่าสนใจในแง่การสื่ออุดมการณ์นี้ทำให้เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติควรแก่การศึกษาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป ในกรณีนี้ผู้วิจัยเห็นว่ากรอบการศึกษาที่เหมาะสมในการศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าเหล่านี้คือ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) (Fairclough 1989, 1995, van Dijk, 2003) ซึ่งเป็นกรอบการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่สื่อในตัวตนผ่านกลวิธีทางภาษา

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็กที่เลือกใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ในต่างประเทศมีการศึกษาเป็นจำนวนหนึ่ง อาทิเช่น งานวิจัยเรื่อง Legitimation of Massacres in Israeli School History Books. ของ Nurit Peled - Elhanan (2010) งานวิจัยเรื่อง Agency, responsibility and silence in the construction of contemporary history in Chile and Spain ของ Teresa Oteiza and Derrin Pinto (2008) งานวิจัยเรื่อง Indoctrinating the Youth of Post-war Spain : A Discourse Analysis of a Fascist Civics Textbook ของ Derrin Pinto (2004) และสำหรับงานวิจัยของไทยนั้นก็มีการศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็กเช่นกัน อาจจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรกเน้นศึกษาอุดมการณ์ที่ผู้ผลิตตัวตนคือหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ วาทกรรมเพศสภาพในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา ของ ฐิติมา สุแก้ว (Thitima Sukaew , 2007) และ

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 - 2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ของ วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) สำหรับกลุ่มที่สอง เน้นศึกษาอุดมการณ์ที่ผู้ผลิตตัวบทไม่ได้เป็นบุคคลจากหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ การศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์เพศสภาพในนิทานเด็กไทยยุคปัจจุบันของ วรสุดา วัฒนวงศ์ (Worasuda Wattanawong, 2004) และ หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม ของสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์และคณะ (2547) งานวิจัยที่ได้ยกตัวอย่างมานั้นศึกษาอุดมการณ์โดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย อาทิเช่น นิทานภาพและแบบเรียน จากการสำรวจข้อมูลพบว่ายังไม่ม้งานวิจัยเรื่องใดวิเคราะห์อุดมการณ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติรวมถึงเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยเห็นว่าหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นวาทกรรมที่มีการกระจายตัวอย่างกว้างขวางและน่าจะมีบทบาทในแง่การถ่ายทอดอุดมการณ์สู่เยาวชนในสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์โดยใช้ข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ โดยมีคำถามวิจัยว่ากลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กดังกล่าวมีอะไรบ้าง และกลวิธีทางภาษาเหล่านั้นสื่ออุดมการณ์หรือชุดความคิดอะไรบ้าง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

1. กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การเลือกใช้โครงสร้างประโยค การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์
2. อุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 คือ อุดมการณ์เรื่องความกตัญญู ระบบอาวุโส บทบาทของชาย-หญิงในสังคมไทย และความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เน้นศึกษาเฉพาะเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นระยะเวลา 30 ปีย้อนหลังถึงปัจจุบัน โดยเริ่มต้นในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2523 สมัยของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2553 สมัยของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จำนวนทั้งหมด 94 เรื่อง ผู้วิจัยเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวยาวนานและครอบคลุมเพียงพอที่จะสรุปผลเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่สื่อในหนังสือนี้

ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะเรื่องที่เขียนโดยผู้ใหญ่เท่านั้น และจะไม่เลือกศึกษางานเขียนที่เด็กเขียน และผู้วิจัยจะไม่ศึกษาเรื่องเล่าที่แปลจากวรรณกรรมต่างชาติ

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

อุดมการณ์ (Ideology) หมายถึง ระบบพื้นฐานของปรัชาสังคมที่รับรู้ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม นอกเหนือจากหน้าที่ทางสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มแล้ว อุดมการณ์ยังมีหน้าที่ทางปรัชาในการจัดระบบภาพแทนสังคม (ทัศนคติ ความรู้) ของกลุ่มและอุดมการณ์ยังควบคุมวิถีปฏิบัติทางสังคมที่เกี่ยวกับกลุ่ม รวมถึงข้อเขียนและคำพูดของสมาชิกในกลุ่ม (van Dijk, 1995: 248)

วาทกรรม (Discourse) หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitue) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้แก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจหรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร , 2542 : 3-4)

เรื่องเล่า (Narrative) หมายถึง งานเขียนที่มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ อาจแต่งเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นเรื่องแต่งขึ้น หรือเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์นั้น ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเหตุการณ์ประเภทใด ๆ ก็ได้ที่นำมาบรรยายให้ทราบ (พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย, 2545 : 278)

วรรณกรรมสำหรับเด็ก (Children Literature) หมายถึง งานเขียนสำหรับเด็กจนถึงวัยรุ่น เนื้อหาจะครอบคลุมประเด็นความสนใจสำหรับเด็กในวัยนั้น ๆ จะมีทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง ตลอดจนบันเทิงคดีและสารคดี (Tomlinson and Lynch – Brown, 1996 : 2)

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจ รวบรวมและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาวรรณกรรมหรือวาทกรรมสำหรับเด็กทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ งานวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อื่น ๆ และงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ

2. เก็บรวบรวมข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กตามขอบเขตที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ ศึกษาเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นระยะเวลา 30 ปีย้อนหลังถึงปัจจุบัน จะอยู่ในช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2523 สมัยของนายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2553 สมัยของนายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จำนวนทั้งหมด 94 เรื่อง จะศึกษาเฉพาะเรื่องที่เขียนโดยผู้ใหญ่เท่านั้น จะไม่เลือกศึกษางานเขียนที่เด็กเขียน และจะไม่ศึกษาเรื่องเล่าที่แปลจากวรรณกรรมต่างชาติ

3. วิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

3.1 กลวิธีภาษาในตัวบท ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 โดยใช้กรอบทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ในส่วนของกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของ แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) โดยประยุกต์ใช้ร่วมกับเกณฑ์การพิจารณากลวิธีภาษาซึ่ง ฟาน ไดก์ (van Dijk, 2006) ได้นำเสนอไว้ โดยพิจารณาการใช้ภาษาในระดับต่าง ๆ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การเลือกใช้โครงสร้างประโยค การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์ การศึกษากลวิธีทางภาษานี้ทำให้เห็นชุดความคิดที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในช่วงเวลาที่ศึกษาดังกล่าว หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์และจัดกลุ่มความคิดที่สื่อโดยกลวิธีทางภาษาเพื่อสรุปภาพอุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553

3.2 กลวิธีระดับตัวบท ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าว่ามีองค์ประกอบใดที่นำมาใช้ในการสื่ออุดมการณ์และใช้ในลักษณะใดบ้าง

3.3 กลวิธีระดับสหบท โดยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กกับตัวบทอื่นที่มีการนำมาแทรกในตัวบทเรื่องเล่าหรือมีการกล่าวอ้างอิงถึง

4. นำเสนอผลการวิเคราะห์ทั้งสามระดับ
5. สรุปผลการวิจัยและให้ข้อเสนอแนะ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างอุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ
2. เป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็กโดยใช้มุมมอง วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ. ศ. 2523-2553 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ อุดมการณ์ เพื่อเป็นกรอบแนวความคิด แนวทางการวิเคราะห์วิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นแนวคิด และทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2.1.2 อุดมการณ์

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

2.1.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาอำนาจในสังคม ความไม่เท่าเทียมต่าง ๆ ที่สื่อในตัวบทแล้วทำให้ปรากฏออกมา ก่อนที่จะกล่าวถึงกรอบแนวคิดของทฤษฎีนี้โดยละเอียดต่อไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวาทกรรมหรือ Discourse ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของทฤษฎีนี้ก่อน

“Discourse” หรือวาทกรรมนั้น เป็นคำที่ถูกนำไปใช้อย่างหลากหลายในสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ดังนั้นจึงมีผู้ให้นิยามไว้หลากหลายตามสาขาที่แต่ละคนจะนำไปใช้ ดังนี้

กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ (2543) ได้อธิบายความหมายของ discourse หรือปริจเฉทว่า หมายถึง ข้อความที่ประกอบไปด้วยประโยคต่าง ๆ และประโยคเหล่านั้นมีการเชื่อมโยงกัน ซึ่งต่อมามีความหมายของ ปริจเฉท หรือ discourse ขยายความหมายกว้างออกไป

โดยรวมความหมายของสังคมเอาไว้ด้วย หรือเรียกอีกอย่างว่า “วาทกรรม” ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจึงเป็นการศึกษาภาษาที่สัมพันธ์กับการใช้ภาษาของคนในสังคม ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ใช้ภาษาไม่ได้พูดเพียงประโยคใดประโยคหนึ่งในการสนทนาหรือเล่าเรื่องเท่านั้น แต่ภาษาที่ใช้นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงธรรมเนียมปฏิบัติ บรรทัดฐาน ค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ของคนในสังคมนั้นอยู่ด้วย

ฟาน ไคค์ (van Dijk, 1997 : 1) ได้กล่าวถึงวาทกรรมว่า เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การสื่อสาร ปฏิกริยาโต้ตอบซึ่งกันและกัน สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจำเป็นต้องศึกษาการใช้ภาษาในการสื่อสาร (Text) ซึ่งภาษานั้น ๆ ล้วนแล้วแต่มีบริบท (context) ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ

จากคำจำกัดความข้างต้นนั้น ซารา มิลส์ (Sara Mills อ้างถึงใน ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551 : 33) ได้สรุปความหมายของ “Discourse” ตามที่มีผู้ใช้ในทฤษฎีวาทกรรมในวงการต่าง ๆ ไว้เป็นประเด็นดังนี้คือ

1. ภาษาและระบบระเบียบทั้งหมดที่เอื้อต่อการผลิตถ้อยคำที่ถูกพูดหรือตัวบท
2. ตัวบทหรือถ้อยคำที่ถูกพูดทั้งหมดที่ถูกผลิตโดยระบบระเบียบเหล่านั้น ไม่ว่าจะมีส่วนสภาพเป็นวรรณกรรมหรือข้อเท็จจริงก็ตาม
3. กลุ่มของตัวบทหรือถ้อยคำที่ถูกพูดที่ถูกจัดไว้ด้วยกัน

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีผู้ให้นิยามไว้หลายความหมายแต่นักคิดที่นิยามคำนี้เป็นคนแรกนั้นคือ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1970) ซึ่งเป็นผู้พัฒนาแนวคิดนี้อย่างเป็นทางการและเป็นบุคคลที่ถูกนำมาใช้ในการอ้างอิงอยู่เสมอในการวิเคราะห์เรื่องของ วาทกรรม ได้ให้นิยามวาทกรรม ดังที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ (2542 : 3-4) ได้สรุปไว้ดังนี้คือ

วาทกรรม หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง / ผลิต (continue) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่ง

ที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า “episteme” ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด / ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์ และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์ และความหมายบางอย่างดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (displace)

นอกจากนี้แล้วในมุมมองของ เจมส์ พอล จี (James Paul Gee, 2005 อ้างถึงใน กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์ และจันทิมา เอี่ยมานนท์, 2549 : 5) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “discourse” ว่าคำนี้มีความหมายเป็น 2 มิติ และหากต้องการแยกความแตกต่างตาม 2 มิติข้างต้นนั้น เจมส์ พอล จี ได้เสนอให้ใช้อักษร ‘d’ และ ‘D’ กล่าวคือ

- 1) discourse เมื่อต้องการเน้นมิติทางภาษาก็จะใช้คำว่า ข้อความต่อเนื่อง (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2521) ปริจเฉท (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์, 2533) วจนะ (สมทรง บุษยพัฒน์, 2537) หรือ สัมพันธสาร (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2541)
- 2) Discourse เมื่อต้องการเน้นมิติทางสังคมและวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับภาษาและการใช้ เรียกว่า “วาทกรรม”

เมื่อได้ทำความเข้าใจกับคำว่า วาทกรรม แล้วก็พบว่าภาษาเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม ในการที่จะสร้าง/ ผลิตอัตลักษณ์และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงกรอบการวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้คือ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis หรือ CDA) ฟาน ไคค์ (van Dijk , 2003 : 352) ได้อธิบายไว้ว่า กรอบแนวคิด วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้นเป็นการวิเคราะห์ด้วยทวินแ่งมุมหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญอย่างมากแก่บริบททางสังคมและการเมืองในเชิงของการใช้อำนาจทางสังคมในทางที่ผิด การครอบงำ และความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่มีการผลิตซ้ำโดยการเขียนและการพูดในบริบททางสังคมและการเมือง ซึ่งถูกนำมาใช้ในการผลิตด้วยบทหนึ่ง ๆ ทำให้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เน้นการทำความเข้าใจ การเปิดเผยและต่อต้านความไม่เท่าเทียมทางสังคมต่าง ๆ ที่สื่อในด้วยบทแล้วทำให้ปรากฏออกมาผ่านทางวาทกรรม

สำหรับฟาน ไค้ (van Dijk , 2003 : 355) นั้นในเรื่องของอำนาจนั้นอาจจะแฝงอยู่ในกฎหมาย กฎเกณฑ์ แบบแผน ขนบธรรมเนียมและแม้แต่ในความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ หรืออยู่ในรูปแบบที่แกรมสกี (Gramsci, 1971) เรียกว่า “การครองความเป็นเจ้าทางความคิด” (hegemony) เรื่องของชนชั้น การกีดกันทางเพศและการเหยียดผิวเป็นตัวอย่างของลักษณะของการครองความเป็นเจ้าทางความคิดดังกล่าว และน่าสังเกตว่าอำนาจไม่ได้อยู่ในรูปของการใช้ความรุนแรงของสมาชิกของกลุ่มที่ถือครองความเป็นเจ้าทางความคิดเท่านั้น แต่อาจจะถูกรวมอยู่ในการกระทำที่ไร้ร่องรอยที่ต้องในชีวิตประจำวันด้วย เช่น ในกรณีของรูปแบบต่างๆ ของการกีดกันทางเพศและการเหยียดผิวในแต่ละวัน ดังนั้น ฟาน ไค้ จึงแยกประเด็นของอำนาจในทางอ้อมด้วยการตั้งคำถามพื้นฐานสองคำถามสำหรับการวิจัยในกรอบของ CDA คือ

1. กลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าสามารถควบคุมวาทกรรมสาธารณะ (public discourse) ได้อย่างไร
2. วาทกรรมดังกล่าวสามารถควบคุมความคิดและการกระทำของกลุ่มที่มีอำนาจ(น้อยกว่า) ได้อย่างไร และอะไรคือผลทางสังคมของการควบคุมดังกล่าว อย่างเช่น ความไม่เท่าเทียมทางสังคม

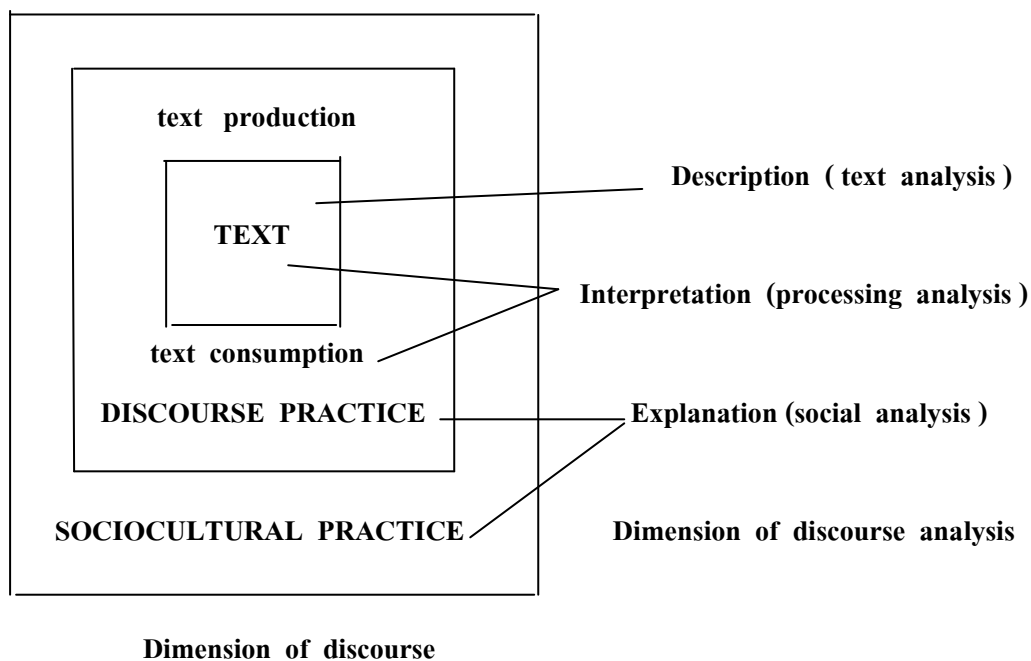
ฟาน ไค้ (van Dijk , 2003 : 355- 357) ได้กล่าวถึงการเข้าถึงหรือการควบคุมวาทกรรมสาธารณะนั้นเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะกรณีของความรู้และข้อมูล กล่าวคือสมาชิกของกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าและสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะผู้นำมีสิทธิพิเศษมากกว่าในการเข้าถึงและควบคุมวาทกรรมสาธารณะชนิดใดชนิดหนึ่งได้มากกว่า ตัวอย่างเช่น อาจารย์เป็นผู้ควบคุมวาทกรรมทางวิชาการ ครูเป็นผู้ควบคุมวาทกรรมทางการศึกษา นักหนังสือพิมพ์เป็นผู้ควบคุมวาทกรรมสื่อ นักกฎหมายเป็นผู้ควบคุมวาทกรรมทางกฎหมายและนโยบายของนักการเมืองจะเป็นสิ่งที่ควบคุมวาทกรรมทางการเมืองสาธารณะต่างๆ ผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมมากกว่าจะมีวาทกรรมที่มีอิทธิพลมากกว่าและยังสามารถที่จะตัดสินใจเลือกประเภทของวาทกรรมหรือวาทกรรมในแต่ละโอกาสได้อีกด้วย และสิ่งที่สำคัญสำหรับวาทกรรมและการสื่อสารที่แสดงถึงอำนาจ กล่าวคือบุคคลที่สามารถควบคุมหัวข้อ และสามารถเปลี่ยนหัวข้อได้ เช่น เมื่อบรรณาธิการตัดสินใจว่าจะนำเสนอหัวข้อข่าวแบบใด อาจารย์ตัดสินใจว่าจะสอนหัวข้อใดในชั้นเรียน หรือผู้ชายควบคุมหัวข้อและการเปลี่ยนหัวข้อในการสนทนากับผู้หญิง

ส่วนการควบคุมความคิดนั้น ฟาน ไค้ (van Dijk, 2003 : 357-358) จัดว่าเป็นเป็นวิธีการขั้นพื้นฐานในการสร้างอิทธิพลและอำนาจ เพราะผู้รับมีแนวโน้มที่จะยอมรับความเชื่อ ความรู้และความเห็นผ่านทางวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจหรือมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ อย่างเช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพนั้น ๆ หรือสื่อที่น่าเชื่อถือ และบางครั้งไม่มีวาทกรรมสาธารณะหรือสื่อที่ให้ข้อมูลที่มาจากความเชื่อแบบอื่น และผู้รับอาจจะไม่มีความรู้มากพอที่จะต่อต้านหรือท้าทายวาทกรรมนั้น CDA ยังเน้นไปที่วิธีการที่โครงสร้างทางวาทกรรมส่งผลต่อการแสดงออกทางด้านความคิดและแสดงให้เห็นว่าความหลากหลายของชนิดของโครงสร้างทางวาทกรรมอาจจะส่งผลต่อรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงในความคิดและภาพตัวแทนทางสังคม ถ้ากลุ่มที่มีอำนาจ โดยเฉพาะผู้นำสามารถควบคุมวาทกรรมสาธารณะและโครงสร้างวาทกรรมไว้ได้ส่วนใหญ่ ก็เป็นไปได้ว่าจะสามารถควบคุมความคิดของคนส่วนใหญ่ไว้ได้เช่นกัน

จากแนวคิดของ ฟาน ไค้ ข้างต้นทำให้เราเห็นภาพของการที่วาทกรรมถูกนำเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรอบงำ (การใช้อำนาจในทางที่ผิด) ในการผลิตซ้ำของความไม่เท่าเทียมทางสังคม ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายของ CDA ในการจะหารูปแบบของอำนาจเหล่านี้ รวมถึงตรวจสอบความสัมพันธ์เหล่านี้จากบริบทและโครงสร้างของตัวบทให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995 : 98) ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ที่เรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 มิติ (three - dimensional framework) ได้แก่ ตัวบท (text) วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ซึ่งแสดงด้วยแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ

1. **ตัวบท (Text)** หมายถึง คำพูดหรือข้อเขียนที่เป็นข้อความที่ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน
2. **วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse practice)** ประกอบด้วยกระบวนการผลิตและกระจายตัวบท และการบริโภคตัวบท ซึ่งหมายถึง การรับและตีความตัวบทว่าใครคือผู้ผลิตและผู้บริโภค ซึ่งอยู่ภายใต้ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตตัวบท
3. **วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio - cultural practice)** หมายถึง สถานการณ์ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการผลิตและบริโภคตัวบท และอิทธิพลที่ตัวบทมีต่อสังคมและวัฒนธรรม

จะเห็นว่าตัวบทนั้นจะแวดล้อมด้วยมิติอีก 2 มิติ ได้แก่ มิติที่เป็นขั้นตอนการผลิตตัวบทซึ่งก็ได้ถูกแวดล้อมอยู่ในวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมอีกชั้นหนึ่ง แฟร์คลัฟได้อธิบายว่า ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นส่งอิทธิพลในแง่ของการขั้นตอนการผลิตตัวบทให้ออกมาเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และมีปัจจัยทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมจึงต้องคำนึงมิติทางสังคมประกอบด้วย และกรอบการวิเคราะห์ 3 มิติข้างต้น แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989: 26) ได้เสนอวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมไว้โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- Description (การบรรยาย) เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการจำกัดความ เรื่องลักษณะรูปแบบของตัวบท
- Interpretation (การตีความ) เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับการตีความความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับการปฏิสัมพันธ์ ด้วยการเห็นตัวบทเป็นผล / ผลผลิตของกระบวนการของการผลิต
- Explanation (การอธิบาย) เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิสัมพันธ์และปริบททางสังคม กับการพิจารณาทางสังคมของกระบวนการของการผลิตและการตีความ และผลกระทบทางสังคม

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์เป็นสำคัญ กล่าวคือ เน้นศึกษาตัวบท (Text) ซึ่งมีผลต่อการสร้างวาทกรรมของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ โดยสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังในการใช้ภาษาของผู้เขียน ในการวิเคราะห์ตัวบทวาทกรรมเชิงวิพากษ์นั้นจะศึกษาโดยการพิจารณาตั้งแต่โครงสร้างภาษาในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับคำศัพท์ ไปจนถึงระดับโครงสร้างทางไวยากรณ์ (Kress, 1985 : 30) เนื่องจากจากการเลือกใช้คำนั้นในแนวคิดของ CDA ถือว่ามีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจศึกษา เพราะการเลือกใช้คำนั้นย่อมสื่อความหมายและแสดงความคิด และช่วยให้สามารถมองเห็นอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้คำนั้น ๆ ได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้การใช้กรอบการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในการศึกษาตัวบทโดยเน้นที่กลวิธีทางภาษาสามารถทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความแตกต่างจากสาขาอื่นและเป็นไปในเชิงลึกมากขึ้น

2.1.2 อุดมการณ์

“อุดมการณ์” เป็นคำศัพท์ที่มีความหมายหลากหลาย อุดมการณ์อาจมีความหมายขั้นพื้นฐาน หมายถึง “ชุดความคิดที่เป็นระบบหรือระบบความคิด” หรือ “โลกทัศน์” นอกจากนี้ อุดมการณ์ยังอาจมีความหมายที่แฝงการตัดสินค่าในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ว่า หมายถึง “จิตสำนึกที่ผิด” หรือ “ความคิดที่ถูกครอบงำโดยชนชั้นปกครอง” (Kress, 1985)

แนวคิดเรื่องของอุดมการณ์นั้น เริ่มขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 ในประเทศฝรั่งเศส โดย Antoine Louis Claude Destutt de Tracy คำนี้พัฒนามาจากคำภาษากรีกสองคำ คือ *eidos* และ *logos* ความหมายดั้งเดิมของคำว่า “อุดมการณ์” นั้นจึงหมายถึง ศาสตร์แห่งความคิดของมนุษย์ที่

ศึกษาได้ในเชิงประจักษ์ สำหรับนิยามความหมายของคำว่า อุดมการณ์ ในสมัยต่อมานั้นมักจะเป็นในเรื่องของระบบความคิดทางการเมืองหรือสังคม ค่านิยม (สมเกียรติ วันทะนะ, 2544)

เซลิเกอร์ (Seliger, 1976 อ้างถึงใน สมเกียรติ วันทะนะ, 2544 : 4) ให้คำนิยามว่า อุดมการณ์ คือ ชุดของความคิดที่มีความสอดคล้องกัน ซึ่งใช้เป็นรากฐานให้กับกิจกรรมทางการเมืองที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง อุดมการณ์ในความหมายนี้จะมุ่งคงรักษาระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ หรือจะมุ่งแก้ไขปรับปรุง หรือแม้กระทั่งโค่นล้มทำลายระบบนั้น ๆ ก็ได้ เซลิเกอร์ได้ชี้ให้เห็นว่า อุดมการณ์ทุกชนิดจะต้องมีลักษณะพื้นฐานร่วมกันบางประการ สรุปได้ดังนี้คือ

1) ต้องให้คำอธิบายได้ว่าสถานะแห่งสังคมการเมืองที่ดำรงอยู่นั้นเป็นอย่างไร คำอธิบายนี้เรียกอีกอย่างว่า “โลกทัศน์” (world view)

2) ต้องเสนอตัวแบบ (model) ของสังคมที่พึงปรารถนาในอนาคตว่าเป็นเช่นไร นั่นคือต้องให้ “วิสัยทัศน์” (vision) ว่าสังคมในอนาคตควรเป็นแบบใด

3) ต้องชี้ให้ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรูปใดจึงจะสามารถพาไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาได้

4) อุดมการณ์ไม่ใช่ระบบความคิดที่ปิดตายแน่นอน แต่มีความยืดหยุ่นเคลื่อนไหวได้ เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ในระดับพื้นฐานนั้นอุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความคล้ายคลึงกับปรัชญาทางการเมืองในการแสวงหาอธิบายกฎเกณฑ์ทั่วไปทางการเมือง ส่วนในระดับปฏิบัติการ อุดมการณ์ทางการเมืองอยู่ในรูปของความเคลื่อนไหวทางการเมือง

จะเห็นว่าคำนิยามที่ เซลิเกอร์ (Seliger, 1976) เสนอนั้นเป็นไปในทางการเมืองทั้งสิ้น สำหรับงานวิจัยด้านภาษานั้น ฟาน ไคค์ เป็นหนึ่งในนักวิชาการด้านภาษาที่ได้ศึกษาและให้นิยามความหมายของอุดมการณ์ไว้ในงานต่างๆ หลายเรื่อง ดังนี้

ฟาน ไคค์ (van Dijk , 1995 : 248) ได้ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า ‘Ideologies are defined here as fundamental systems of social cognitions shared by members of social groups. Besides their social function of sustaining the interest of groups, ideologies have the cognitive functions of organizing the social representation (attitude, knowledge) of the group and they indirectly monitor the group-related social practices, and hence also the text and talk of its members.’ หมายความว่า อุดมการณ์ นิยามในที่นี้ได้ก็คือ ระบบพื้นฐานของปรัชาสังคมที่รับรู้

ระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคม นอกเหนือจากหน้าที่ทางสังคมในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มแล้ว อุดมการณ์ยังมีหน้าที่ทางปริชานในการจัดระบบภาพแทนสังคม (ทัศนคติ ความรู้) ของกลุ่ม และอุดมการณ์ยังควบคุมวิถีปฏิบัติทางสังคมที่เกี่ยวกับกลุ่ม รวมถึงข้อเขียนและคำพูดของสมาชิกในกลุ่ม

หรือ “Ideologies are the fundamental beliefs of a group and its members.” (van Dijk, 2000) หมายความว่า อุดมการณ์ คือความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มและของสมาชิกในกลุ่ม

และ “An ideology is the foundation of the social representations shared by a social group.” (van Dijk, 2006) หมายความว่า อุดมการณ์คือพื้นฐานของภาพแทนสังคมซึ่งรับรู้กันในหมู่สมาชิกของกลุ่ม

จะเห็นว่าอุดมการณ์นั้นไม่ได้เป็นความคิดของคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นความเชื่อร่วมกัน แม้อุดมการณ์จะไม่ได้เป็นความคิดของคนใดคนหนึ่ง แต่ความคิดของคนคนหนึ่งอาจพัฒนา กลายเป็นอุดมการณ์ได้ หากสามารถทำให้ผู้อื่นยอมรับและเชื่อตามได้ เช่น อุดมการณ์มาร์กซิส (van Dijk, 1998 อ้างถึงใน ชนกพร พัวพัฒนกุล, 2548 : 8) และหากอุดมการณ์หรือความเชื่อหนึ่ง ๆ กลายเป็นที่ยอมรับของคนทั้งสังคมแล้ว อุดมการณ์ก็อาจพัฒนาไปเป็นโลกทัศน์ (worldview) ได้เช่นกัน

จะเห็นว่าอุดมการณ์นั้นถูกเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับภาษา เพราะเราใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอความคิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็น ชุดของความรู้และความสัมพันธ์ที่มีต่อโครงสร้างทางชนชั้น ความขัดแย้งทางชนชั้นและผลประโยชน์ของชนชั้น หรือจะเป็นรูปแบบของความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Kress, 1985) ภาษาจึงมีบทบาทเป็น กลไกหลักในกระบวนการประกอบสร้างทางสังคม เพราะถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการครอบงำมั่นคงขึ้น ภายใต้ความสัมพันธ์ในขอบเขตของอำนาจและการควบคุม เราสามารถสรุปได้ว่าภาษาซึ่งมาจากการปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมนั้น ไม่เพียงใช้เพื่อเป็นการบังคับใช้ของผู้ที่มีอำนาจในสังคมในหลากหลายช่องทางเท่านั้น เช่น การออกคำสั่ง การออกกฎระเบียบต่าง ๆ เท่านั้น ภาษายังถูกใช้เป็นองค์ประกอบของการรักษาสถานภาพและบทบาท เป็นเหมือนขั้นปฏิบัติของการใช้อำนาจที่อยู่ภายใต้การควบคุม และเมื่อใดก็ตามที่เกิดผลกระทบของภาษาก็ย่อมมีผลต่อสังคมด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าภาษาและอุดมการณ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก

จะเห็นว่าภาษา อุดมการณ์ จึงมีความสัมพันธ์กับเรื่องของอำนาจด้วย เนื่องจากผู้มีอำนาจนั้นมักจะเป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพทางสังคมสูงกว่า เช่น ผู้ใหญ่กับเด็ก นายจ้างกับลูกจ้าง หมอกับคนไข้ รัฐบาลกับประชาชน เป็นต้น (Fowler, 1985 : 61) ความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม เนื่องจากผู้มีอำนาจนั้นจะเป็นผู้ควบคุมวาทกรรมในสังคม ทำให้เกิดชุดความรู้ที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเอง

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่านิยามความหมายของอุดมการณ์นั้นมีหลายนิยาม แต่ความหมายที่พบร่วมกันคืออุดมการณ์เป็นชุดความคิดที่เป็นระบบและเป็นที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มสังคม คือแนวคิดในเรื่องอุดมการณ์นั้น จะเป็นแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย และผู้วิจัยจะใช้คำจำกัดความของคำว่า “อุดมการณ์” ตามความหมายของนักภาษาศาสตร์ ฟาน ไคก์ (van Dijk, 1995 : 248) ที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็ก งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อื่น ๆ และงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่า ดังนี้

2.2.1 งานวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็ก

แบ่งออกเป็นงานวิจัยภาษาต่างประเทศและภาษาไทย ดังนี้

2.2.1.1 งานวิจัยภาษาต่างประเทศ

จากการสำรวจงานวิจัยในต่างประเทศเป็นระยะเวลาหนึ่ง พบว่าที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยศึกษาในประเด็นของอุดมการณ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กอย่างกว้างขวางและมีจำนวนมาก แต่งานวิจัยที่เน้นแนวทางการศึกษาในด้านของภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมสำหรับเด็ก โดยใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้นมีอยู่ในจำนวนไม่มากนัก และผู้วิจัยได้เลือกทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในวาทกรรมสำหรับเด็กที่ใช้กลุ่มข้อมูลแบบเรียน

ที่ผลิตโดยรัฐเช่นเดียวกับงานเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติของผู้วิจัย เพื่อให้เห็นภาพรวมโดยสังเขป ดังนี้

Derrin Pinto (2004) *Indoctrinating the Youth of Post-War Spain: A Discourse Analysis of a Fascist Civics Textbook* งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในช่วงหลังสงครามกลางเมืองในสเปน รัฐบาลของฟรานซิสโก ฟรังโก ได้ใช้วาทกรรมที่มีอำนาจและความน่าเชื่อถือสูงของอุดมการณ์ฟาสซิสต์เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจเผด็จการและปลูกฝังความเชื่อของมวลชน กลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมายของการโฆษณาชวนเชื่อเชิงรุกนี้คือเด็ก ซึ่งในสายตาของฟรังโกถือเป็นกลุ่มที่จะต้องทำการปลูกฝังความคิดก่อนที่ความรู้สึกของความเป็นเด็กจะสูญหายไป ความต้องการในการเข้าถึงเยาวชนแสดงให้เห็นในหนังสือ *Asi quiero ser : El niño del nuevo Estado* คำราเรียนของเด็กประถมที่เต็มไปด้วยแนวคิดฟาสซิสต์ และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ที่แฝงความคิดเผด็จการในตัวบท ได้แก่ การยกย่องชื่นชม คูคิลโล Caudillo ผู้นำทางจิตวิญญาณและการเมืองการปกครองของสเปน และกลวิธีภาษาในการโน้มน้าวใจและควบคุมความคิดอย่างแยบยล กลวิธีเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่มีอำนาจและทรงอิทธิพลในการครอบงำเด็กและเยาวชนภายใต้บริบทของสังคมการเมืองในยุคนั้น

Teresa Oteiza and Derrin Pinto (2008) *Agency, responsibility and silence in the construction of contemporary history in Chile and Spain.* งานวิจัยนี้สนใจศึกษาการนำเสนอเหตุการณ์เกี่ยวกับการปกครองในช่วงเผด็จการอำนาจนิยมและช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยในแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศสเปนและชิลี เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงดังกล่าวมีความสำคัญและมีผลกระทบทางสังคมและการเมืองและมีผลต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดตามมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 แบบเรียนเหล่านี้นำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากมุมมองของรัฐบาลซึ่งถูกถ่ายทอดและส่งต่อไปยังเยาวชนรุ่นใหม่ ของชาติ ผู้วิจัยเลือกศึกษาแบบเรียนประวัติศาสตร์ของประเทศสเปน 2 เล่ม และ ของประเทศชิลี 2 เล่ม และใช้การวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์ระบบและหน้าที่ (systemic functional linguistics) เพื่อพิจารณาว่าแบบเรียนได้นำเสนอและประเมินผู้ร่วมเหตุการณ์และกระบวนการอย่างไร ผู้วิจัยพบว่าวิธีการที่ผู้แต่งทำให้ผู้กระทำการทางสังคม (social actor) บางคนหายไปจากเหตุการณ์ในขณะที่ให้บทบาทความโดดเด่นแก่ผู้กระทำบางคนเป็นกลวิธีในการประกอบสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเหตุ-ผลและสร้างคำอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในแบบเรียนเหล่านี้

งานวิจัยทั้งสองเรื่องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกใช้ตำราเรียนสำหรับเด็กในการที่จะปลูกฝังอุดมการณ์ฟาสซิสต์และอุดมการณ์เผด็จการอำนาจนิยม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองและเสริมสร้างอำนาจของรัฐบาลในชุดนั้น เพราะการจงใจเลือกใช้กลุ่มข้อมูลประเภทตำรานั้น ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อเด็กและทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและสามารถโน้มน้าวใจได้ดี เนื่องจากมองว่าตำราเรียนนั้นเป็นสื่อที่ออกโดยรัฐบาลย่อมมีความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือกว่าสื่อประเภทอื่น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เห็นแนวทางในการนำมาใช้ในงานวิจัยของตนเอง ในแง่ของกลุ่มข้อมูลที่ออกโดยผู้มีอำนาจของรัฐ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท

Nurit Peled- Elhanan (2010) Legitimation of Massacres in Israeli school history books. งานวิจัยนี้ได้ศึกษาการนำเสนอเกี่ยวกับการสังหารหมู่ในตำราเรียนประวัติศาสตร์ระดับชั้นเกรด 8 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งตีพิมพ์ระหว่างปี 1998 ถึง 2009 จุดมุ่งหมายก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่าการสังหารหมู่ หรือผลที่ปรากฏออกมาในหนังสือเรียนนั้น ได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายโดยการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ที่ซับซ้อนทั้งวัจนภาษาและความหมายจากภาพ งานวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) แนวคิด Social Semiotics และ Multimodal Analysis ในการวิเคราะห์กลวิธีภาษาหลากหลายรูปแบบที่ทำให้การสังหารหมู่เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายในหนังสือเรียน งานวิจัยนี้ต้องการที่จะโต้แย้งว่าหนังสือแบบเรียนหลักในอิสราเอลนั้นทำให้การฆ่าชาวปาเลสไตน์เป็นสิ่งที่ถูกกฎหมายเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐอิสราเอลซึ่งมีคนส่วนใหญ่เป็นชาวยิว และเพื่อจะเตรียมวัยรุ่นชาวอิสราเอลในการที่จะเป็นทหารที่ดีในการที่จะสู้รบกับชาวปาเลสไตน์ซึ่งมองว่าเป็นผู้ก่อการร้าย

งานวิจัยเรื่องนี้เลือกใช้กลุ่มข้อมูลที่เป็นตำราเรียนเช่นเดียวกับงานของ ปินโต ทั้งสองเรื่องข้างต้น โดยงานวิจัยนี้ใช้ตำราเรียนของเด็กระดับชั้นมัธยม อย่างไรก็ตามภาพรวมของการศึกษานี้เหมือนกันคือ การพยายามปลูกฝังอุดมการณ์เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งผู้วิจัยก็จะนำมาใช้ศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป ภาพรวมจากงานวิจัยต่างประเทศที่ผู้วิจัยได้นำมาทบทวนบางส่วนนั้น ทำให้เห็นถึงการใช้อนุวัจนวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อมุ่งศึกษาภาษากับอุดมการณ์ในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ ผู้วิจัยได้เลือกอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับการปกครองซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ งานวิจัยสองเรื่องนี้มีความเชื่อมโยงกับการสื่อความคิดเกี่ยวกับ “ความ

เป็นพลเมืองดี” ในมุมมองของรัฐที่สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กของผู้วิจัยที่ถึงแม้ว่ากลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษาจะต่างกัน แต่ก็ป็นวาทกรรมสำหรับเด็กเหมือนกันทั้งคู่

2.2.1.2 งานวิจัยภาษาไทย

งานวิจัยภาษาไทยในกลุ่มที่ใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นี้มีการศึกษาเป็นจำนวนหนึ่ง และจะศึกษาโดยเน้นไปในกลุ่มข้อมูลประเภทแบบเรียนของรัฐ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือ และกลุ่มข้อมูลประเภทนิทานซึ่งเป็นวาทกรรมสำหรับเด็กที่มีบทบาทในการสื่ออุดมการณ์สู่เยาวชนในสังคม ดังต่อไปนี้

วรสุดา วัฒนวงศ์ (Worasuda Wattanawong ,2004) ศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์เพศสภาพในนิทานเด็กไทยยุคปัจจุบัน เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของอุดมการณ์เพศสภาพที่มีในนิทานสำหรับเด็กชายและเด็กหญิง ผลจากการศึกษาพบว่า อุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏนั้นมีทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างกันนั้นสามารถเห็นได้ชัดเจนจากคุณลักษณะ 5 ประการที่ได้ใช้ในการบรรยายตัวละครหลัก คือ สถานที่และการใช้พื้นที่ ท่าทางและบุคลิกภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม กิจกรรมและความสนใจ และประการสุดท้ายคือ วิธีการในการเรียนรู้ ซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นสามารถบ่งบอกถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างชายหญิงในสังคม เพราะนิทานสำหรับเด็กนั้นเป็นสื่อที่สามารถสะท้อน กำหนดควบคุมความหมายและสืบทอดอุดมการณ์เพศสภาพในสังคมได้เป็นอย่างดี และการผลิตซ้ำของนิทานนั้นเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้ความเชื่อเกี่ยวกับเพศเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และสมาชิกในสังคมยอมรับโดยไม่มีเงื่อนไข

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบอุดมการณ์เพศสภาพของเด็กชายและเด็กหญิงจากนิทาน ผู้วิจัยสามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาได้ เนื่องจากเป็นประเด็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ ถึงแม้จะเป็นในเรื่องเกี่ยวกับเพศสภาพอย่างเดียว และกลุ่มข้อมูลนั้นก็ป็นวาทกรรมสำหรับเด็กเหมือนกัน

สรณี วงศ์เบ็ญจัจจ์และคณะ (2547) ศึกษาหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 – 2545 โดยใช้กรอบของภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ พบว่าจากการวิเคราะห์มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่าง ๆ 7 ระดับ ได้แก่ ระดับเชื้อชาติ (ตะวันออกและ

ตะวันตก) ระดับรัฐกับประชาชน ระดับชนชั้น (ระดับบนและระดับล่าง) ระดับปัจเจกบุคคล และสังคมส่วนรวมหรือชุมชน ระดับมนุษย์กับธรรมชาติ ระดับครอบครัว (ผู้ใหญ่กับเด็ก) และระดับเพศ (ชายกับหญิง) ซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในนิทานภาพทั้งหมดนี้ ได้สะท้อนสังคมวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับการลำดับอาวุโสและชั้น การจำแนกความสัมพันธ์เชิงอำนาจระดับต่าง ๆ และมุ่งธำรงรักษาสถานะของสิ่งต่าง ๆ ในระบบไม่มีการเปลี่ยนแปลง เพื่อจรรโลงถึงความชอบธรรมในการใช้อำนาจของบุคคลบางกลุ่มและขณะเดียวกันก็เป็นการลิดรอนอำนาจของบางกลุ่มด้วย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในระดับต่าง ๆ จากนิทานภาพ ทำให้เห็นอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่แฝงเร้นอยู่มากมาย งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างให้กับผู้วิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับอุดมการณ์ในวรรณกรรมสำหรับเด็กได้

ฐิติมา สุแก้ว (Thitima Sukaew, 2007) ศึกษาวาทกรรมเพศสภาพในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา ทั้งด้านวจนและอวจนภาษาในการบรรยายลักษณะตัวละครชายหญิงใน 12 บทจากชุดแบบเรียนวรรณคดีลำนำ เพื่อค้นหาอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในชุดแบบเรียนวรรณคดีลำนำ ผลการศึกษาพบว่าความพยายามที่จะสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศไร้ผล เนื่องจากภาพเบ็ดเสร็จทางเพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในตัวละครชายหญิง ซึ่งพบได้ในหัวข้อดังนี้ คือ จำนวนตัวละคร ท่าทางและบุคลิกภาพ กิจกรรมความสนใจและการใช้พื้นที่ ความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น วิธีการเรียนรู้ ความแตกต่างในการใช้อวจนภาษาและอวจนภาษาแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้วในสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ

งานวิจัยเรื่องนี้วิเคราะห์อุดมการณ์เพศสภาพจากแบบเรียนวรรณคดี งานเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยใช้เป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างประกอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับเพศสภาพ ทำให้เห็นว่าอุดมการณ์เพศสภาพนั้นมักจะเป็นลักษณะแบบฉบับเบ็ดเสร็จ และทำให้เห็นถึงการพยายามที่จะดักขย้ำอุดมการณ์นี้ให้ดำรงอยู่ต่อไปเช่นเดียวกับงานผู้วิจัย

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 - 2544 จำนวน 4 หลักสูตร โดยใช้กรอบ

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์มีทั้งสิ้น 15 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สื่ออุดมการณ์ต่างๆ ไปสู่ผู้อ่านทั้งสิ้น 10 ชุดความคิด โดยแบ่งอุดมการณ์ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ อุดมการณ์เด่นซึ่งพบในหนังสือเรียนทุกเล่ม คือ อุดมการณ์เด็กและอุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย และอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนแต่ละหลักสูตรพบว่า ความคิดย่อยของอุดมการณ์บางชุดเป็นความคิดอุดมการณ์ที่ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่องในหนังสือเรียนทุกหลักสูตร เช่น ความคิดที่สื่อว่า เด็กดีคือสมาชิกที่ดีของสังคมและพลเมืองดีของชาติ และประเทศไทย คือ ประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรืองและสงบร่มเย็น และความคิดย่อยของอุดมการณ์บางชุดเป็นความคิดที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางหลักสูตร เช่น ความคิดย่อยที่สื่อว่า เด็กดีเป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ซึ่งปรากฏในหนังสือเรียนหลักสูตร พ.ศ.2544 และเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นผู้ที่เปี่ยมมิตรกับประชาชน ซึ่งปรากฏในหนังสือเรียนหลักสูตร พ.ศ. 2521 และ พ.ศ.2544

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ทำให้เห็นว่าหนังสือเรียนนั้นเป็นวาทกรรมที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ของรัฐและผู้มีอำนาจในสังคม เพื่อเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม งานวิจัยเรื่องนี้ก็เป็นงานวิจัยอีกงานหนึ่งที่สามารถใช้เป็นตัวอย่างให้กับผู้วิจัยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับอุดมการณ์ในวาทกรรมสำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

ผลงานทั้งหมดข้างต้นผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยของฐิติมา สุแก้ว และงานวิจัยของ วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาวิเคราะห์ในด้านภาษากับอุดมการณ์ โดยศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยและแบบเรียนภาษาไทยระดับประถมศึกษาที่ผู้ผลิตตัวบทคือหน่วยงานของภาครัฐว่าประกอบด้วยอุดมการณ์ด้านใดบ้างที่มีส่วนในการประกอบสร้างความหมายให้กับเด็กในฐานะพลเมืองของชาติ ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษางานของผู้วิจัยอย่างมาก กล่าวคือผู้วิจัยสามารถที่จะนำไปประยุกต์กับงานวิจัยของตนเอง เนื่องจากเป็นงานที่มีกลุ่มเป้าหมายเดียวกันคือ เด็กและเยาวชนของชาติ และที่สำคัญยังเป็นแบบเรียนที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการสอดแทรกอุดมการณ์ต่าง ๆ ในขณะที่งานวิจัยของ วรสุดา วัฒนวงศ์ และ สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์และคณะ นั้น ได้ศึกษาอุดมการณ์จากนิทานที่ถึงแม้ผู้ผลิตตัวบทไม่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานรัฐโดยตรง แต่ก็เป็กลุ่มข้อมูลที่สอดคล้องกับงานของผู้วิจัยที่เน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก ทั้งนี้งานของ วรสุดา และสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์และคณะ

ยังได้ศึกษาครอบคลุมเรื่องของวัจนภาษาและอวัจนภาษาด้วย จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้
กล่าวโดยสรุปคือ งานวิจัยในกลุ่มนี้จะเน้นศึกษางานในแบบเรียนและนิทาน แต่ยังไม่มีการ
ศึกษาในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมาก่อน

2.2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อื่น ๆ

งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงทศวรรษที่
ผ่านมา โดยเน้นกลุ่มข้อมูลและประเด็นทางสังคมที่ได้รับความสนใจในขณะนั้น เช่น ข่าวใน
หนังสือพิมพ์ประจำวัน ต่อมาก็ขยายขอบเขตไปศึกษากลุ่มข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้น ได้แก่
นิตยสารหลากหลายประเภททั้ง นิตยสารผู้หญิง นิตยสารสุขภาพและความงาม นิตยสารแม่และ
เด็ก เป็นต้น ผู้วิจัยจะทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นนี้พอสังเขปเพื่อให้เห็นภาพรวมและ
ทิศทางของการศึกษาในสาขานี้ ดังนี้

กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ (2543) ศึกษาปริจเฉทเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย
ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ จากปริจเฉทสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์และ
โทรทัศน์ ที่ให้ภาพการนำเสนอข่าวที่ขัดแย้งกัน ผลการศึกษาพบว่าชนกลุ่มน้อยทางตอนเหนือของ
ประเทศไทยหรือที่เรียกว่า "ชาวเขา" มักถูกเสนอภาพอย่างมีอคติในสื่อมวลชน โดยเฉพาะ
หนังสือพิมพ์รายงานว่าเป็นผู้ทำลายป่า ค้ายาเสพติด และเป็นภัยต่อประเทศ ซึ่งต่างจากโทรทัศน์
รายการทุ่งแสงตะวัน ซึ่งเสนอภาพชาวเขาในทางบวก โดยมองว่าชาวเขาเป็นสมาชิกของชาติ
ไทย เป็นคนที่รักและหวงแหนสิ่งแวดล้อม และมีวัฒนธรรมที่ดีงาม ทั้งหมดนี้ถูกสื่อผ่านกลวิธี
ทางภาษา เช่น คำศัพท์ อุปลักษณ์ และการเลือกเน้นผู้กระทำหรือผู้ถูกกระทำ ซึ่งเหมือนเป็นการ
ตอกย้ำแนวคิดเรื่อง "พวกเรา" และ "พวกเขา" ในสังคมไทย

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาแสดงถึงการวิเคราะห์วาทกรรมเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีการ
นำเสนอที่ขัดแย้งกันจากกลุ่มข้อมูลสองประเภท คือ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ ผู้วิจัยได้รับข้อคิด
ที่เป็นประโยชน์ในด้านของการเลือกนำเสนอของสื่อมวลชนที่มีอุดมการณ์แตกต่างกัน ทำให้ภาพที่
ปรากฏออกไปก็แตกต่างกันด้วย

กาญจนา เจริญเกียรติบวร (2543) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับมุมมองในข่าววัด
พระธรรมกายที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน ผลการศึกษาพบว่าแบ่งออกเป็นกลวิธีทาง

ความหมาย 4 กลวิธี ได้แก่ การให้สัญญา การใช้ความเชื่อเบื้องต้นเป็นเครื่องมือ การใช้อุปลักษณ์ และการเลือกใช้คำศัพท์ และอีก 4 กลวิธีเป็นกลวิธีทางปริศนา ได้แก่ การประเมินตามความเชื่อมั่น การตีความ การอ้างคำกล่าวบุคคลอื่น และการใส่เครื่องหมายและขนาดตัวอักษร กลวิธีทั้งหมดเหล่านี้ล้วนสื่อประเด็นทางลบต่อวัดพระธรรมกายทั้งสิ้น 7 ประเด็น ได้แก่ การถือโง่ การมีเล่ห์เหลี่ยม การเป็นกลุ่มความเชื่ออย่างอื่นที่เป็นภัยต่อพุทธศาสนา การทำทนายประมุขสงฆ์ การทำทนายอำนาจรัฐ การทำทนายพระมหากษัตริย์ และเรื่องผู้สาว เพราะโดยภาพรวมแล้วหนังสือพิมพ์เห็นว่า วัดพระธรรมกายเป็นกลุ่มคนที่เป็นอันตราย ต่อทั้งสังคมและพุทธศาสนา

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาศึกษาแสดงให้เห็นถึงประเด็นข่าวที่ได้รับความสนใจและเป็นที่ถกเถียงกันในระยยะเวลานั้น ผู้วิจัยได้รับข้อคิดที่เป็นประโยชน์จากงานวิจัยนี้ในด้านการเลือกนำเสนอของสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน เนื่องจากสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์มีมุมมองในทางลบทำให้การนำเสนอข่าวนั้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่น่ากลัวต่อสถาบันพุทธศาสนาของวัดธรรมกาย ผู้วิจัยจะศึกษาเพื่อเป็นแนวทางและตัวอย่างทำให้เห็นการวิเคราะห์ในอีกแง่มุมหนึ่ง

ชนกพร พัวพัฒนกุล (2548) ศึกษาอุดมการณ์เกี่ยวกับ “เขมร” ในปริศนาหนังสือพิมพ์ไทย : กรณีเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546 โดยเลือกศึกษาตั้งแต่ 28 มกราคม- 3 กุมภาพันธ์ 2546 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์จลาจล ผลการศึกษพบว่า กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ที่สำคัญ 9 กลวิธี ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ สมญานาม โครงสร้างทางวาทศิลป์ การใช้ข้อสมมติเบื้องต้นเป็นเครื่องมือ การใช้รูปประโยคกรรม การอ้างคำกล่าวของบุคคลอื่น การใช้กลวิธีการเล่าเรื่อง การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และการตัดและเน้นข้อความ กลวิธีเหล่านี้ต่างเสนอภาพของ “เขมร” ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ เขมรป่าเถื่อน เขมรต้องพึ่งไทย เขมรไว้ใจไม่ได้ เขมรด้อยปัญญา และเขมรเป็นศัตรูของชาติ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้สะท้อนความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับความเป็นชาติ ซึ่งนำไปสู่การมองว่ามี “ชาติเรา” และ “ชาติเขา” และ “ชาติเรา” เหนือกว่า “ชาติเขา”

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษามุ่งเน้นไปที่ประเด็นข่าวที่ได้รับความสนใจกันในระยยะเวลานั้นเช่นเดียวกัน ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในด้านของการสะท้อนความคิดที่เกี่ยวกับปัญหาในระดับชาติ ในแง่ที่ว่าความเป็นชาติเราและความเป็นชาติอื่น ทำให้เห็นระบบความคิดของคนไทยที่มีต่อความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านบางประเทศ

ยาภา ลิวเจริญชัย (2548) ศึกษาปริจเฉทวิเคราะห์แบบทดสอบในนิตยสารไทย โดยใช้ข้อมูลจากนิตยสารพลอยแกลมเพชร เรื่องผู้หญิง ไอซ์ เธอกับฉัน เดอะบอย และแซมเบอร์เกอร์ ผลการศึกษาพบว่าโครงสร้างของแบบทดสอบนั้นลักษณะจะเป็นกระสวนปัญหาและทางแก้ไข เป็นการนำเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาให้กับผู้อ่าน นำผู้อ่านไปสู่ความสงสัยในพฤติกรรมของตน และกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความปรารถนาที่จะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อจะให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมยิ่งขึ้น และในด้านกลวิธีทางภาษานั้น พบว่าผู้เขียนใช้กลวิธีในการชี้แนะผู้อ่านทั้งสิ้น 5 กลวิธี แบ่งเป็นกลวิธีการชี้แนะ 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้รูปประโยคคำสั่ง การใช้คำแสดงเจตนาในการชี้แนะ การใช้คำกริยา “เตือน” และกลวิธีเสริมการชี้แนะ 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีโน้มน้าวใจ และกลวิธีสุภาพ และนอกจากนี้แบบทดสอบได้นำเสนออุดมการณ์ 3 เรื่อง ได้แก่ อุดมการณ์ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้หญิงที่ผู้ชายปรารถนา อุดมการณ์ว่าด้วยความสมดุลระหว่างการเป็นผู้ให้และผู้รับ และอุดมการณ์ว่าด้วยความเป็นคนโดยสมบูรณ์

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงนิตยสารบางประเภทเป็นสิ่งสาธารณะที่อ่านเพื่อความบันเทิงนั้น แต่ความเป็นจริงแล้วผู้เขียนได้พยายามที่จะชี้แนะอุดมการณ์บางอย่างในการดำเนินชีวิตโดยที่ผู้อ่านไม่รู้ตัว จากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้รับประโยชน์และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในด้านของสื่อประเภทบันเทิงคดีนั้น บางครั้งก็พยายามที่จะสอดแทรกอุดมการณ์บางอย่างให้กับคนอ่านไม่มากนักน้อย

รัชนิท พงศ์อุดม (2548) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม : การศึกษาวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย จากการศึกษาพบว่า มีกลวิธีทางภาษา 2 กลวิธีคือ กลวิธีทางอรรถศาสตร์ ได้แก่ การใช้คำกริยาแสดงสภาพ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และปริจเฉท ได้แก่ การใช้ภาพพจน์ เช่น การใช้อุปลักษณ์ การกล่าวอ้าง เช่น การกล่าวอ้างข้อเท็จจริงทั่วไป การใช้คำถามวาทศิลป์ และการใช้มูลบทเป็นเครื่องมือ ส่วนสุดท้ายจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับค่านิยมความงาม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงงาม คือ งามแบบไร้ที่ติ อ่อนเยาว์ สุขภาพดี งามตามแบบวัฒนธรรมต่างชาติ และมีการใช้เครื่องสำอางเสริมตามแฟชั่น ด้วยวิธีการต่อยอดค่านิยมความงามให้กับผู้หญิง

งานวิจัยนี้ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์บางอย่างที่แทรกให้เห็นในโฆษณาเครื่องสำอาง และแสดงให้เห็นถึงภาษาที่มีส่วนในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับความ

งามในอุดมคติว่าเป็นอย่างไร ผู้วิจัยจะได้ศึกษาเป็นตัวอย่างในด้านของการถ่ายทอดอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่านทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549) ศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับเกี่ยวกับผู้คิดเชื่อเอคส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพนธ์วิเคราะห์ โดยใช้ข้อมูลเอกสารตั้งแต่ พ.ศ .2527 -2547 และข้อมูลภาคสนามจากผู้มีเชื่อเอคส์ 2 ชุมชน คือ โครงการธรรมรักษ์นิเวศน์ วัดพระบาทน้ำพุ จ.ลพบุรี และศูนย์สุขภาพชุมชนดอนแก้ว จ. เชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจว่าผู้มีเชื่อเอคส์ถูกนำเสนออย่างไรในวาทกรรมสาธารณะและนำเสนอตนเองอย่างไรในวาทกรรมภายในชุมชน พบว่ากลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสาธารณะมี 3 กลวิธีได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม และกลวิธีทางวาทศิลป์ที่ใช้สื่อความหมายด้านลบและด้านบวกของผู้มีเชื่อเอคส์ ส่วนกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมภายในชุมชนพบ 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม การศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณาทำให้เห็นว่าผู้มีเชื่อเอคส์สองชุมชนนำเสนอตนเองต่างกัน คือ ผู้มีเชื่อเอคส์ในโครงการธรรมรักษ์นิเวศน์สื่อความหมายผู้มีเชื่อเอคส์ในด้านลบ ขณะที่ผู้มีเชื่อเอคส์ในศูนย์สุขภาพชุมชนดอนแก้วสื่อความหมายผู้มีเชื่อเอคส์ในด้านบวก ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมสาธารณะและวาทกรรมภายในชุมชนพบว่าแตกต่างกัน 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์แบบเสริมกันและแบบแย้งกัน วาทกรรมภายในโครงการธรรมรักษ์นิเวศน์ส่วนใหญ่สัมพันธ์แบบเสริมกันกับวาทกรรมสาธารณะที่สื่อความหมายผู้มีเชื่อเอคส์ด้านลบ ในขณะที่วาทกรรมภายในศูนย์สุขภาพชุมชนดอนแก้วสัมพันธ์แบบเสริมกันกับการสื่อความหมายผู้มีเชื่อเอคส์ด้านบวก และสัมพันธ์แบบแย้งกันเพื่อตอบโต้การสื่อความหมายด้านลบ นอกจากนี้ยังพบอุดมการณ์ที่แฝงอยู่และมีผลต่อการสื่อความหมายแตกต่างกันไป คือ อุดมการณ์วิทยาศาสตร์ การแพทย์ ศาสนา การพัฒนาของรัฐและสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงวาทกรรมสองประเภทที่สื่อความหมายเกี่ยวกับผู้คิดเชื่อเอคส์ต่างกัน และแสดงให้เห็นว่าผู้คิดเชื่อเอคส์นำเสนอตนเองต่างกันตามวิถีปฏิบัติภายในชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อตอบโต้กับวาทกรรมกระแสหลัก งานวิจัยนี้ให้ข้อคิดและประโยชน์แก่ผู้วิจัยในแง่ของการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นปัญหาของสังคมไทยมาช้านาน ในอีกด้านหนึ่งนั่นคือเรื่องของภาษา

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (Natthaporn Panpothong, 2007) ศึกษาวาทกรรมโฆษณา ศัลยกรรมเสริมความงามในภาษาไทย จากแต่เดิมนั้นไม่ได้แพร่หลายเป็นวงกว้าง แต่ปัจจุบันเป็น

ธุรกิจที่แข่งขันกันมากอีกประเภทหนึ่ง โดยศึกษาจากนิตยสารจาก 2 กลุ่มคือ นิตยสารสำหรับผู้หญิง และนิตยสารเพื่อสุขภาพและความงาม ผลการวิจัยพบว่า อุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ได้แก่ 1. อุดมการณ์ที่ว้าวร่อยแห่งความรุ่งโรยคือปัญหาร้ายแรงหรือโรค และศัลยกรรมเสริมความงามคือวิธีการรักษา เนื่องจากมองว้าวร่อยหรือความรุ่งโรยนั้นเป็นโรคที่จะต้องได้รับการแก้ไขหรือรักษาด้วยการทำศัลยกรรมเพื่อแก้ไขปัญหานี้ และส่งผลให้รูปลักษณ์ดีขึ้น 2. อุดมการณ์ที่สื่อว่าสวยได้ไม่จืดจางหรือเสื่อม ศัลยกรรมเสริมความงามคือมนตร์วิเศษที่จะทำให้ผู้หญิงสวยในแบบที่ต้องการ และ 3. อุดมการณ์การนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยในโฆษณา ศัลยกรรมเสริมความงาม สำหรับกลวิธีทางภาษานั้น ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์ การอ้างส่วนรวม และการใช้ถ้อยคำที่ยกมา

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาสະท้อนให้เห็นอุดมการณ์เกี่ยวกับความงามที่แฝงมากับวาทกรรมโฆษณาโดยที่เราไม่รู้ตัว โดยใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการนำเสนออุดมการณ์นี้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อความคิดของผู้หญิงโดยรวม งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นตัวอย่างในด้านของอำนาจของสื่อที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในยุคปัจจุบันและมีส่วนในการกำหนดกรอบความคิดคนอ่านให้เห็นว่าการผ่าตัดเสริมความงามนั้นเป็นสิ่งที่ต้องทำไม่ใช่เป็นแค่ทางเลือกเท่านั้น

ชนกพร อังสุวิริยะ (2551) ศึกษา “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ. 2491-2539) ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้กลวิธีทางภาษา 9 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ทัศนภาวะ การอ้างถึง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้สำนวน การใช้อุปลักษณ์ การใช้ถ้อยคำนัย ผกผัน การใช้มูลบท และการใช้สหบท ซึ่งสะท้อนความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง 3 ความคิด ได้แก่ ความงาม (แบ่งเป็นความงามของร่างกายและการตกแต่งร่างกาย) ความคิดที่สอง ได้แก่ พฤติกรรม (แบ่งเป็นพฤติกรรมระหว่างเพศและพฤติกรรมการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึก) ความคิดสุดท้าย ได้แก่ การทำหน้าที่ (แบ่งเป็นการทำหน้าที่ในบ้านและนอกบ้าน) ทั้ง 3 ความคิดดังกล่าวนี้ ได้สะท้อนอุดมการณ์ที่สำคัญ 2 อุดมการณ์ คือ อุดมการณ์ปีศาจปไตย ที่มองว่าผู้หญิงจะต้องจัดการตัวเองให้งามได้ เพราะมีพฤติกรรมที่ตกเป็นรองผู้ชายหรือเป็นผู้รับ และยังมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นแม่และเมีย และอุดมการณ์สตรีนิยม ที่มองว่าผู้หญิงมีบทบาทในการทำงานหรือทางสังคมเพิ่มมากขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้

งานวิจัยนี้ผลการศึกษาแสดงให้เห็นให้ผู้วิจัยเห็นถึงอุดมการณ์ที่ปรากฏจากการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับเพศภาวะของนิตยสารฉบับนี้ว่ามีการสะท้อนอุดมการณ์ที่สำคัญในด้านใดบ้าง ผู้วิจัย

ได้รับข้อคิดที่เป็นประโยชน์ในด้านของการนำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับเพศภาวะที่มีการปรับเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่จุดเริ่มต้นผลิตนิตยสารจนกระทั่งนิตยสารปิดตัวลง ซึ่งอุดมการณ์เหล่านี้ย่อมเป็นไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ศิริพร ภักดีผาสุข (Siriporn Phakdeephassook, 2010) ศึกษาว่าทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากนิตยสารสุขภาพและความงาม ผลการวิจัยพบว่า นิตยสารได้ถ่ายทอดอุดมการณ์หลักเกี่ยวกับ “ผู้หญิงที่พึงประสงค์” 3 ประการคือ 1. ผู้หญิงที่ “พึงประสงค์” คือ ผู้ที่มีรูปลักษณ์บางอย่างซึ่งได้รับการนิยามว่าเป็นเครื่องบ่งบอก “ความสวยสุขภาพดี” เช่น รูปลักษณ์ที่ดูอ่อนเยาว์ ผิวขาว กระจ่างใส เป็นต้น 2. รูปลักษณ์ที่ตรงกันข้ามกับลักษณะที่พึงประสงค์โดยเฉพาะความชราและความอ้วนถูกนำเสนอว่าเป็น “ปัญหา” และ “ศัตรู” ผู้หญิงที่มีรูปลักษณ์ไม่พึงประสงค์เหล่านี้กำลังประสบปัญหาและขาดความมั่นใจ 3. การปรับเปลี่ยนร่างกายเพื่อให้มีรูปลักษณ์ที่ดี สามารถกระทำได้ง่ายดายและมีประสิทธิผลหากปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในด้านการดูแลสุขภาพและความงามหรือฟัง “พลังมหัศจรรย์” ของสินค้าและบริการที่นำเสนอในโฆษณา สำหรับกลวิธีทางภาษานั้นพบว่ามีทั้งสิ้น 6 กลวิธีได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์แบบต่าง ๆ การใช้มุขลบท การใช้อุปมาอุปไมย การกล่าวอ้างว่าเป็นความจริงสำหรับผู้หญิง การกล่าวเกินจริง และการสร้างสหบท กลวิธีทางภาษาเหล่านี้มีส่วนในการประกอบสร้างและสื่อชุดความคิดว่าด้วยเรื่องของ “ผู้หญิงสวยแบบสุขภาพดี”

งานวิจัยเรื่องนี้ผลการศึกษาสະທ້ອນให้เห็นอุดมการณ์เกี่ยวกับความงามที่แฝงมากับว่าทกรรมเช่นเดียวกัน เป็นลักษณะของการผลิตซ้ำอุดมการณ์ด้านความงาม งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นตัวอย่างในด้านของอำนาจของสื่อที่มีส่วนในการกำหนดกรอบความคิดผู้อ่านให้เข้าไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อการค้า

จากงานวิจัยว่าทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์นั้น จะเน้นในเรื่องของการใช้ภาษาที่มีมิติทางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะตัวบทที่มองว่ามีส่วนสำคัญในการที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่ออุดมการณ์บางอย่างของคนในสังคม งานวิจัยในแนวนี้เน้นจึงมักจะเน้นประเด็นปัญหาทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่

2.2.3 งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าในปัจจุบันมีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในหลากหลายสาขาวิชา เนื่องจากเรื่องเล่านี้มีคำจำกัดความที่กว้างและงานทุกประเภทสามารถที่จะเป็นเรื่องเล่าได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นบันเทิงคดีหรือสารคดี เพราะจัดว่าต้องอาศัยการเล่าเรื่องในการถ่ายทอดทั้งสิ้น สำหรับในทางภาษาศาสตร์นั้นจะเน้นวิเคราะห์การเล่าเรื่องที่หลากหลาย จากกลุ่มข้อมูลหลายประเภท อาทิ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ประสพการณ์ เว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งเรื่องเล่าแต่ละประเภทก็มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกันออกไป ดังงานวิจัยต่อไปนี้

อมรรัตน์ เรืองสกุล (2541) ศึกษาการวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน คือ ไทยรัฐและมติชน เพื่อเปรียบเทียบการเล่าเรื่องของหนังสือพิมพ์ทั้งสองประเภทว่าแตกต่างกันอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการเล่าเรื่องมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน โดยไทยรัฐนิยมที่จะใช้วิธีการเล่าแบบเสมือนดำเนินอยู่จริงมากกว่าสรุปความ ทำให้มองเห็นว่าไทยรัฐใช้รูปแบบการเล่าเรื่องในลักษณะเร้าความสนใจผู้อ่าน ให้สีสันบรรยากาศของเหตุการณ์มากกว่ามติชนที่นิยมเล่าเรื่องแบบสรุปความ นอกจากนี้สิ่งที่เหมือนและแตกต่างกันยังพบได้จากการลำดับเหตุการณ์ที่เล่า มุมมองที่ใช้ในการเล่าเรื่อง และกลวิธีการนำเสนอที่มีความแตกต่าง คือ ไทยรัฐจะใช้กลวิธีแบบขยายความ หรือใส่สีสันเหมือนเวลาเล่านิทานมากกว่ามติชนที่ใช้รูปแบบการสาริต หรือแสดงข้อเท็จจริง รูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ฉบับใดขึ้นอยู่กับจุดเร้าอารมณ์มากกว่ากัน ซึ่งกลายเป็นกรอบกำหนดให้การเล่าเรื่องของผู้สื่อข่าวแต่ละฉบับอยู่ในรูปแบบของตน ส่วนการถ่ายทอดความหมายเข้าสู่ความเป็นจริง ซึ่งเป็นหัวใจของการเล่าเรื่องพบว่า ไทยรัฐยังขึ้นอยู่กับการสร้างความหมายนอกบริบทเดิม และให้สีสันในข่าวมากกว่ามติชน

งานวิจัยนี้วิเคราะห์การเล่าเรื่องจากข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน และพบว่ารูปแบบของการเล่าเรื่องนั้น ถึงแม้จะเป็นหนังสือพิมพ์เหมือนกัน แต่ก็มีกรเล่าเรื่องที่ต่างกัน จากส่วนนี้ทำให้ผู้วิจัยได้นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์บางส่วนที่เกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอเรื่องเล่า

ทรงธรรม วงศ์วิรุพห์ (2547) ศึกษาการวางโครงเรื่องในปริเฉทเรื่องเล่าจากประสพการณ์ตรงและประสพการณ์อ้อมในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 80 คน จากการศึกษาพบว่า เรื่องเล่าประสพการณ์ตรงประกอบด้วย 5

องค์ประกอบคือ การเกริ่นนำ การนำเสนอบริบทตัวละครและสถานที่ การดำเนินเรื่อง การแสดง ทัศนะ และการจบเรื่อง ขณะที่เรื่องเล่าประสบการณ์อ้อมประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ การเกริ่นนำ การนำเสนอบริบทตัวละครและสถานที่ การดำเนินเรื่อง การแสดงทัศนะ การคลี่คลาย เรื่อง และการจบเรื่อง โดยที่รูปแบบการวางโครงเรื่องในเรื่องเล่าแต่ละประเภทมีความคล้ายคลึงกันแตกต่างกันเฉพาะรายละเอียดของเรื่องเล่า นอกจากนี้ยังพบว่ามี การแสดงทัศนะของผู้เล่าในเรื่องเล่าประสบการณ์ตรงมากกว่าเรื่องเล่าประสบการณ์อ้อมที่เป็นเช่นนี้เพราะเรื่องเล่าประสบการณ์ตรงส่วนใหญ่ประกอบด้วยความคิดและความรู้สึกของผู้เล่าที่ทำหน้าที่ในการดำเนินเรื่อง ลักษณะนี้จะไม่ปรากฏในเรื่องเล่าประสบการณ์อ้อมที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาเรื่องราวที่เกิดขึ้น นอกจากนี้จำนวนองค์ประกอบมีความแตกต่างกันในส่วนของการคลี่คลายของเรื่อง โดยไม่ปรากฏในเรื่องเล่าที่เป็นการเดินเรื่องระนาบเดียว หรือเรื่องที่ดำเนินเรื่องโดยไม่ปรากฏพบปัญหาและจุดตึงเครียด

งานวิจัยนี้วิเคราะห์โครงเรื่องจากเรื่องเล่าที่เป็นประสบการณ์ตรงและอ้อม ทำให้ผู้วิจัยเห็น ว่ารูปแบบการวางโครงเรื่องในเรื่องเล่าลักษณะนี้ เพื่อเป็นตัวอย่าง ถึงแม้งานวิจัยของผู้วิจัยจะเป็นเรื่องเล่าคนละประเภทกับงานวิจัยเรื่องนี้ก็ตาม

มัณฑุสา อังคะนาวิณ (2547) ศึกษาปริจเฉทสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท. เนื่องจากกล่าวได้ว่าเป็นปริจเฉทเรื่องเล่าประเภทหนึ่ง ผลการศึกษาสรุปได้คือ สารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท. แสดงความสัมพันธ์กันด้วย 4 องค์ประกอบ คือ บทนำ เนื้อเรื่อง บทสรุป และบทส่งท้าย สามารถแยกแต่ละองค์ประกอบได้โดยตัดสินการแสดงลำดับเวลาและรูปภาพที่ใช้ มีกลวิธีการเล่าเรื่องด้วยการใช้คำบอกเวลาเป็นแกนในการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีผู้เขียนเป็นผู้เล่าเรื่องราวการท่องเที่ยวผ่านมุมมองของตนเองตลอดทั้งเรื่อง ส่วนลักษณะการเชื่อมโยงความมีทั้งสิ้น 3 ประเภทได้แก่ การเชื่อมโยงความด้วยการอ้างถึง ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น การอ้างถึงด้วยการใช้คำสรรพนาม การอ้างถึงด้วยการชี้เฉพาะ ส่วนการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อมนั้นมีการใช้คำเชื่อม 8 ประเภทได้แก่ คำเชื่อมแสดงลำดับเวลา คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเพิ่มข้อมูล คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบขัดแย้ง คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเป็นเหตุและเป็นผล คำเชื่อมแสดงความมุ่งหมาย คำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบต่างต่อนกัน และคำเชื่อมแสดงความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข ส่วนการเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำศัพท์ พบว่าแบ่งเป็น 6 ประเภท ได้แก่ การใช้คำสัมพันธ์กัน การกล่าวซ้ำหรือซ้ำคำเดิม การใช้คำจำกลุ่ม-คำลูกกลุ่ม การใช้คำตรงกันข้าม การใช้คำพ้องความหมาย และการใช้คำที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยใหญ่

งานวิจัยนี้วิเคราะห์องค์ประกอบของเรื่องเล่าซึ่งมีความสัมพันธ์กันในแต่ละองค์ประกอบ และศึกษาการเชื่อมโยงความในปริจเฉทประเภทนี้ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่าง บางส่วนในด้านขององค์ประกอบของเรื่องเล่า ซึ่งถึงแม้จะเป็นเรื่องเล่าที่ต่างประเภทกันกับงานของ ผู้วิจัยก็ตาม แต่ก็สามารถใช้เป็นแนวทางได้

พจมาน มุลทรัพย์ (2551) ศึกษาเรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม “บลูสกาย โชไชตี้” ใน www.pantip.com ผลการวิจัยพบว่า เรื่องเล่าในชุมชน วรรณกรรมออนไลน์แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มคือ เรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ชีวิตและเรื่องแต่ง ได้แก่ นวนิยายและเรื่องสั้น สำหรับกลวิธีการแต่งนั้นพบว่าในเรื่องเล่าบันทึกประสบการณ์ชีวิตนั้น มีการเสนอจากมุมมองของเกย์ ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตนเอง ส่วนใน เรื่องแต่งนั้น พบว่าตัวละครหลักทั้งในเรื่องสั้นและนวนิยายล้วนเป็นเกย์ แก่นเรื่องส่วนใหญ่จะ เกี่ยวกับประสบการณ์ด้านความรักของเกย์ว่ามีความรักที่จริงใจและบริสุทธิ์ถึงแม้ว่าจะไม่ค่อย ประสบผลสำเร็จด้านความรัก และสำหรับบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าของเกย์ที่พบนั้นมี 3 ประการคือ หนึ่ง เรื่องเล่าเหล่านี้ส่งผลต่อการสร้างความเป็นกลุ่มของบลูสกาย โชไชตี้ โดยมีเรื่อง เล่าเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงให้สมาชิกเข้ามารวมตัวกัน สอง เรื่องเล่ายังมีบทบาทในการแสดงอัตลักษณ์ เกย์และภาพตัวแทนเกย์ว่าเป็น “เกย์สีฟ้า” เป็นผู้ชายธรรมดาที่รักผู้ชายด้วยกัน ไม่ได้มีความวิปริต ผิดปกติต่างจากคนในสังคม และสาม เรื่องเล่าเหล่านี้นับเป็นการสร้างวาทกรรมเกย์ของกลุ่ม ของบลูสกาย โชไชตี้ เพื่อตอบโต้วาทกรรมกระแสหลักที่สร้างความเป็นอื่นให้แก่เกย์

งานวิจัยนี้วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอเรื่องเล่าในชุมชนออนไลน์ของเกย์ ซึ่งพบว่าทั้ง ประสบการณ์จริงและเรื่องแต่งเพื่อความบันเทิง โดยมีแก่นเรื่องที่เหมือนกันคือสะท้อน ประสบการณ์ด้านความรักของเกย์ที่ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ ต่างจากงานของผู้วิจัยที่มีแก่นเรื่องที่ ค่อนข้างหลากหลายกว่า นอกจากนี้ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่านี้มีบทบาทในการตอบโต้ วาทกรรมกระแสหลักที่สร้างความเป็นอื่นให้แก่เกย์ งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่าง บางส่วนในประเด็นเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอเรื่องเล่าที่เป็นเรื่องแต่ง

งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าโดยรวมทั้งหมดนั้นจะเห็นได้ว่ามีหลากหลายประเภททั้งที่เป็น เรื่องจริงและเรื่องแต่ง และพยายามที่จะศึกษาองค์ประกอบและกลวิธีการเล่าเรื่องของเรื่องเล่าแต่ ละประเภท เพื่อทำความเข้าใจว่าเรื่องเล่าแต่ละประเภทที่ศึกษานั้นมีลักษณะเฉพาะอย่างไร ยกเว้น งานของพจมาน มุลทรัพย์ ที่ศึกษาในแง่ของบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าด้วยและศึกษาโดยใช้

อินเทอร์เน็ต ซึ่งจัดเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในการสื่อสารปัจจุบันที่ได้รับความสนใจมาก เนื่องจากเรื่องเล่าบางเรื่องนั้น บางครั้งก็มีจุดกำเนิดมาจากเรื่องเล่าทางอินเทอร์เน็ต งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าทั้งหมดนี้ทำให้ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดทำให้เห็นว่าแม้จะมีงานวิจัยทางด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์หลายเรื่อง แต่ยังไม่มียงานวิจัยใดที่ศึกษาเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ นอกจากนี้การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นให้ประโยชน์ในแง่ของการทำความเข้าใจกรอบทฤษฎีที่ใช้มากขึ้น รวมถึงช่วยเสริมการตีความข้อมูลที่เป็นตัวบทได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และช่วยเปิดโลกทัศน์ให้เห็นถึงทิศทางของงานวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศได้รอบด้าน ดังนั้นลำดับต่อไปผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์อย่างละเอียดและเป็นระบบมากขึ้นในบทถัดไป

บทที่ 3

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของเรื่องเล่าสำหรับเด็กใน

หนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก โดยใช้กรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (SPEAKING) ของ เดล ไฮม์ส์ (DELL HYMES, 1974) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการสื่อสารของสถานการณ์การสื่อสาร รวมไปถึงกระบวนการผลิตและบริโศกตัวของวาทกรรมเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวจะช่วยให้เห็นภาพรวมและเกิดความเข้าใจวาทกรรมหนังสือวันเด็กแห่งชาติอย่างรอบด้านมากขึ้น ผู้วิจัยจะนำเสนอเนื้อหาในบทนี้โดยแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 3.1 ประวัติความเป็นมาของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ
- 3.2 ภาพรวมของตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ
- 3.3 องค์ประกอบของการสื่อสารตามกรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร(SPEAKING) ของ เดล ไฮม์ส์
- 3.4 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

3.1 ประวัติความเป็นมาของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

หนังสือวันเด็กแห่งชาติผลิตและจัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2502 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมีคณะกรรมการสองชุด คือ คณะบรรณาธิการซึ่งควบคุมดูแลด้านเนื้อหา และคณะอนุกรรมการดูแลการเผยแพร่หนังสือ ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 เมื่อมีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้หน่วยงานนี้เป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตตัวบท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552) สำหรับการจัดทำหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นมิวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหนังสือที่ระลึกในโอกาสวันเด็กแห่งชาติของทุกปีและเป็นกิจกรรมสำคัญที่มีควบคู่กับการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ งานวันเด็กแห่งชาตินั้นได้เริ่มต้นมาจากการที่สหประชาชาติได้ประกาศกฎบัตรปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่รับรองและยืนยันว่ามนุษย์ทุกคนมีเกียรติศักดิ์และคุณค่าในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และเด็กก็คือมนุษย์ที่ยังอ่อนอยู่ทั้ง

ร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการพิทักษ์รักษาดูแลเป็นพิเศษ ตลอดจนถึงการคุ้มครองตามกฎหมายทั้งก่อนและหลังกำเนิด ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปฏิญญานครเจนีวาว่าด้วยสิทธิของเด็ก พ.ศ.2467 ก็ได้ระบุไว้ว่าเด็กจะต้องได้รับการพิทักษ์พิเศษ และต่อมาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็มีการยอมรับสิทธิของเด็กตามปฏิญญานครเจนีวา นอกจากนี้รัฐธรรมนูญของทบวงการชำนัญพิเศษและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็กก็ให้ความสำคัญแก่สิทธิของเด็กเช่นเดียวกัน และระบุว่ามีมนุษยชาติจำต้องให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่เด็ก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 101)

สมัชชาแห่งสหประชาชาติจึงประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กไว้เพื่อให้เด็กนั้นมีความเป็นอยู่อย่างผาสุก มีสิทธิเสรีภาพ และเรียกร้องให้บิดา มารดา เอกชนทั่วไป องค์กรต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และรัฐบาลแห่งชาติต่าง ๆ คุ้มครองสิทธิของเด็ก ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กนั้นมีหลักการซึ่งเป็นสาระสำคัญดังนี้

1. กล่าวถึงสิทธิอันสมบูรณ์ที่เด็กย่อมได้รับ ตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาอย่างไม่มีข้อจำกัด เพราะเหตุทางเผ่าพันธุ์ ผิว เพศ ศาสนา ฯลฯ
2. กล่าวถึงการคุ้มครองพิเศษที่เด็กย่อมได้รับ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์อันดีที่สุดของเด็กเป็นสำคัญ
3. กล่าวถึงสิทธิในสกุลและสัญชาติ อันเด็กได้รับตั้งแต่แรกเกิด
4. กล่าวถึงเด็กพึงได้รับประโยชน์จากความมั่นคงทางสังคม เติบโตและเจริญด้วยสุขภาพทั้งในด้านอาหาร ที่อยู่ การบันเทิง พักผ่อนและบริการทางแพทย์
5. กล่าวถึงการที่เด็กผู้บกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือทางสังคมจะพึงได้รับการดูแลเป็นพิเศษตามความจำเป็น
6. กล่าวถึงความต้องการด้านความรัก และความเข้าใจดีที่เด็กพึงได้รับจากครอบครัวของตน ฉะนั้นในทุกกรณีห้ามพรากเด็กอ่อนจากมารดา (ยกเว้นในพฤติการณ์พิเศษ) และรัฐพึงถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือเด็กที่ไม่มีครอบครัว และขาดการทำนุบำรุง
7. กล่าวถึงสิทธิของเด็กในด้านการศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นการให้เปล่าและเป็นการบังคับอย่างน้อยจนจบชั้นประถมศึกษา อนึ่ง สังคมและรัฐพึงพยายามส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสเต็มที่ในการเล่นและการบันเทิงพักผ่อน

8. กล่าวถึงการที่เด็กพึงได้รับความคุ้มครอง และการสงเคราะห์เป็นอันดับแรกทุกกรณี
9. กล่าวถึงการคุ้มครองที่เด็กพึงได้รับจากการถูกทอดทิ้ง การทารุณ การแสวงหาประโยชน์จากเด็ก จึงได้มีการห้ามค้าเด็ก ห้ามจ้างเด็กที่ทำงานก่อนอายุสมควร ห้ามใช้เด็กในอาชีพหรือการทำงานที่เป็นภัยต่อสุขภาพหรือการศึกษาหรือเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางร่างกายจิตใจและศีลธรรม
10. กล่าวถึงการที่เด็กพึงได้รับการอบรมให้บังเกิดความเข้าใจอันดีในขนัตริธรรม และมิตรภาพ ตลอดจนความสงบและสติปัญญาของตน เพื่อประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ฉะนั้นเด็กจะต้องได้รับการคุ้มครองจากการปฏิบัติใด ๆ อันก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ศาสนาและอื่น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 101-103)

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กนี้ทำให้เกิดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติขึ้น และสำหรับประเทศไทยการจัดงานวันเด็กแห่งชาติมีจุดเริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 สมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นาย วิ เอ็ม กุลกานี ผู้แทนองค์การสหพันธ์เพื่อสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศได้เสนอต่อกรมประชาสงเคราะห์ว่า ประเทศไทยควรจัดให้มีวันเด็กแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญของเด็กตามปฏิญญาที่นานาประเทศรับรอง กระทรวงมหาดไทยจึงได้เสนอเรื่องวันเด็กแห่งชาติต่อสภากาชาดไทยเพื่อให้นำเสนอให้คณะรัฐมนตรีในสมัยนั้นเห็นชอบเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2496 และมอบให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าของเรื่องการจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรกในวันจันทร์แรกของเดือนตุลาคม พ.ศ. 2496 จากนั้นงานวันเด็กจึงได้ถือปฏิบัติติดต่อกันเรื่อยมา แต่ได้เปลี่ยนให้มีกำหนดจัดในวันเสาร์ที่สองของเดือนมกราคมแทน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 103)

ส่วนหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นก็นับว่ามีความสำคัญ เพราะรัฐบาลผลิตและเผยแพร่เนื่องในโอกาสวันเด็กอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่ พ.ศ.2502 ในช่วงแรกหนังสือวันเด็กแห่งชาติจะมีเฉพาะบทความทางวิชาการเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 ได้มีการเพิ่มเรื่องสั้นแสดงภาพชีวิตระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่และวิธีแก้ปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับเด็กเข้าใจด้วย ต่อมาเนื้อหาขยายเป็น บทความ ธรรมะ เรื่องสั้น นิทาน บทเพลง ความรู้รอบตัว และบทประพันธ์ต่าง ๆ ต่อมาในปี พ.ศ.2537 มีการเปลี่ยนแปลงรูปเล่มเป็นขนาด 150 x 210 มม. และมีการเพิ่มเนื้อหาในส่วนของงานเขียน ภาพวาด และกิจกรรมของเด็ก ๆ มาลงตีพิมพ์เป็นสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นและคงใช้รูปแบบนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน หนังสือวันเด็กแห่งชาติประจำปี พ.ศ.2553 ฉบับดวงใจไทย เป็นหนังสือวันเด็กเล่มที่ 50

สำหรับเนื้อหาหนังสือวันเด็กในปัจจุบันนั้นจะมีเนื้อเรื่องหลากหลายประเภทลงตีพิมพ์ทั้งด้านวิชาการและบันเทิงคดี ได้แก่ สารคดีต่างๆ (อาทิ สารคดีเทิดพระเกียรติ โครงการในพระราชดำริ) ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ นิทานประกอบภาพ เรื่องสั้นสำหรับเด็ก ภาพยนตร์การ์ตูน ภาพประกอบภาพและบทเพลง เป็นต้น และหากจะกล่าวถึงนักเขียน โดยเฉพาะนักเขียนเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นก็ล้วนเป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงและเขียนประจำในหนังสือวันเด็กเกือบทั้งสิ้น บางท่านก็ใช้นามปากกาแต่บางท่านก็ใช้ชื่อจริง เช่น ชัยคุปต์ กำหามาน คนไค ถวัลย์ มาศจรัส สมัย สุทธิธรรม ไมตรี ลิมปิจาติ สุภักดิ์ อนุกุล ดอกอ้อ ล้อลม เสนอ อินทรสุขศรี ช่อม ปัญญพรรค์ รัชณี ศรีไพรวรรณ ยุพร แสงทักษิณ รสา วงศ์ยังอยู่ สลวย โรจนสโรช ญาณินทร์ วรพงศ์พัฒน์ สรรพพร แดงสกุล ผกาภาวดี อุดตโมทย์ สุมนอมรววัฒน์ พูนศรี ถมั่ง รัศมีสัตย์ เบญจา แสงมลิ วิภา ตันฑุลพงษ์ อรสิริ พลเดช ศ. พุ่มสุวรรณ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นหนังสือที่รัฐบาลให้ความสนใจ มีการมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาดูแลควบคุมการผลิต ส่วนเรื่องเล่าในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้น มีการเชิญนักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมาเขียน ดังนั้นจึงน่าจะมีผลให้เด็กเชื่อตามสิ่งที่นำเสนอในเรื่องเล่าโดยไม่มีการตั้งคำถามหรือข้อสงสัย

3.2 ภาพรวมของตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

เรื่องเล่าสำหรับเด็กจัดเป็นวาทกรรมสำหรับเด็กอีกประเภทหนึ่งที่ผลิตเพื่อให้เด็กและเยาวชนอ่านอย่างสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับเนื้อเรื่องและบทบาทการกระทำของตัวละคร แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วเราจะพบว่าเรื่องเล่าที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องสำหรับเด็ก “อ่านเล่น” เหล่านี้กับแฝงการถ่ายทอดอุดมการณ์บางอย่างไปสู่เด็กอย่างแนบเนียน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ประเด็นนี้ต่อไป ก่อนการเสนอผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยขอกล่าวถึงภาพรวมของตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติเสียก่อนว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง

หากเราพิจารณาถึงภาพรวมของตัวบท จะพบว่า การจัดแบ่งประเภทของวรรณกรรมนั้นสามารถทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาโดยใช้อะไรเป็นเกณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งโดยใช้ชนิดของผลงานหรืองานเขียน วัยของเด็กเป็นหลัก หรือลักษณะรูปแบบและกำหนดเวลาที่ออกเป็นเกณฑ์ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะขอแบ่งประเภทของตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็ก โดยเลือกแบ่งตามลักษณะของรูปแบบ และแบ่งตามเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องเพื่อให้เห็นภาพรวมกว้าง ๆ ดังนี้

3.2.1. รูปแบบ ในส่วนของรูปแบบนั้นเป็นการพิจารณาจากมุมมองที่ว่างงานเขียนเรื่องนั้น ๆ มุ่งให้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินหรือความรู้เป็นหลัก สามารถจัดแบ่งได้ 2 ประเภทคือ

3.2.1.1 บันเทิงคดี (Fiction) เป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แก่เด็ก เขียนได้ทั้งแบบร้อยแก้วและร้อยกรอง บันเทิงคดีสำหรับเด็กสามารถที่จะจัดแบ่งเป็น ประเภทย่อยได้ดังนี้

- นิทาน คือ เรื่องที่ผู้แต่งขึ้นใหม่หรือเป็นการเล่าสืบต่อกันมา เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินเป็นสำคัญ และสอดแทรกความรู้หรือแง่คิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตหรือคุณธรรม เพื่อสอนใจ

- เรื่องสั้น คือ งานเขียนที่มีลักษณะคล้ายนวนิยายแต่สั้นกว่า มักมีเหตุการณ์หลักเพียง เหตุการณ์เดียว มีโครงเรื่องและแก่นเรื่องเพียงเรื่องเดียว จำนวนตัวละครเพียงไม่กี่ตัว และมี ระยะเวลาตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องไม่นานนัก

- นวนิยาย² ในที่นี้คือ นวนิยายสำหรับเด็ก ที่มีโครงเรื่อง แก่น ตัวละคร ฉาก ภาษาและ เหตุการณ์เช่นเดียวกับนวนิยายของผู้ใหญ่ แต่จะจำกัดขนาดของเรื่องอยู่ที่ความยาวประมาณ 100- 200 หน้า ระหว่างเด็กอายุ 10-12 ถ้าเป็นเด็กกว่านั้นก็ประมาณ 6-8 หน้า

- เรื่องแปล เป็นหนังสือที่แปลและดัดแปลงหนังสือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาของตน

- การ์ตูน เป็นหนังสือที่ดำเนินเรื่องราวต่าง ๆ โดยใช้ภาพบรรยาย ภาพที่เขียนทำนอง การ์ตูนอาจจะเป็นภาพที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง แต่ก็มีส่วนที่ทำให้ดูออก และเป็นภาพที่ดูแล้วให้ ความคิดและอารมณ์กับผู้อ่าน

3.2.1.2 สารคดี (Non-Fiction) เป็นเรื่องราวที่ให้สาระความรู้และข้อเท็จจริงต่าง ๆ มากกว่าที่จะให้ความบันเทิงแก่เด็ก สารคดีสำหรับเด็กสามารถที่จะจัดแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ ดังนี้

- สารคดีทั่วไป

- สารคดีชีวประวัติ

- สารคดีท่องเที่ยว

---

² ผู้วิจัยไม่พบบันเทิงคดีประเภทนวนิยายในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ อาจจะเป็นเพราะไม่เหมาะสมกับขนาดและรูปแบบของหนังสือ วันเด็กแห่งชาติที่มีขนาดกะทัดรัด สำหรับเรื่องแปลและการ์ตูนนั้น อยู่นอกขอบเขตของการเก็บข้อมูลของงานวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นเรื่อง แปลจากต่างชาติ ส่วนการ์ตูนนั้นก็ไม่มีเรื่องที่ใหญ่เขียน

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานั้นเรื่องเล่าสำหรับเด็กจะจัดอยู่ในข้อเขียนประเภทบันเทิงคดี ซึ่งมีผู้ให้คำนิยามที่เป็นทางการว่า หมายถึง เรื่องราวที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจแก่ผู้อ่านที่เป็นเด็กมากกว่าที่จะให้ความรู้ (รัตพร ชังธาดา, 2531 : 105) และจากกลุ่มข้อมูลที่ศึกษาในงานวิจัยนี้นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูล 2 กลุ่มได้แก่ ได้แก่ นิทาน จำนวน 16 เรื่อง และ เรื่องสั้นสำหรับเด็ก จำนวน 78 เรื่อง ในส่วนของนิทานนั้นก็จัดอยู่ในประเภทของนิทานสัตว์หรือนิทานคติ มักจะเป็นนิทานขนาดสั้น และมีตัวละครหลักเป็นสัตว์ในการดำเนินเรื่อง โดยอาจจะแสดงให้เห็นถึงนิสัยและพฤติกรรมของสัตว์ สัตว์บางชนิดอาจจะฉลาด บางชนิดอาจจะโง่เขลา บางชนิดอาจจะเจ้าเล่ห์ และบางชนิดอาจจะเป็นสัตว์ใจโอบอ้อมอารี บางเรื่องในตอนท้ายจะสรุปแง่คิดที่ได้จากนิทานเรื่องนั้น ๆ เพื่อสอนผู้อ่านด้วย และนิทานเทพนิยาย ที่มีเนื้อหานำเสนอความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ ตัวละครในเรื่องจะมี เทวดา นางฟ้า ปีศาจ หรือของวิเศษต่าง ๆ³ และเรื่องสั้นซึ่งมีเนื้อหาที่สมจริงและเป็นเหตุผลกว่านิทาน ไม่มีลักษณะของจินตนาการเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือถึงจะมีจินตนาการเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างก็มีเพียงน้อยนิดและจะเป็นไปในลักษณะที่มีความสมเหตุสมผลกว่านิทาน

3.2.2. เนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง ในส่วนของเนื้อหานี้จะพิจารณาจากเรื่องราวที่ผู้แต่งสมมติขึ้นได้แก่ ตัวละคร สถานที่ เวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาของเรื่องเล่าสำหรับเด็กต้องอ่านเข้าใจง่าย ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้ข้อคิดส่งเสริมจินตนาการและปลูกฝังด้านคุณธรรม ช่วยพัฒนาทัศนคติและค่านิยม ส่งเสริมความเข้าใจของตนเอง ช่วยสร้างความสำนึกและตื่นตัว กระตุ้นจินตนาการเพื่อสร้างความคิดริเริ่มและความอยากรู้อยากเห็น เนื้อหาของเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นจะไม่ได้ตัดขาดจากกันโดยสิ้นเชิง จึงไม่

³ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเภทของนิทานจากงานของ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2543 อ้างถึงใน สุกัญญา ตั้งเรื่องเกียรติ 2545 : 12-15) จากเนื้อหาตามลักษณะเนื้อหาและรูปแบบได้ 11 ประเภท คือ – เทวปกรณัม หรือเทพปกรณัม เป็นเรื่องอธิบายถึงกำเนิดของจักรวาล โครงสร้างและระบบของจักรวาล มนุษย์ สัตว์และปรากฏการณ์ธรรมชาติ - นิทานศาสนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับนรก สวรรค์ หรือเรื่องราวของบุคคลที่ศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา – นิทานคติ เน้นเรื่องของคุณค่าของจริยธรรม และผลแห่งการประกอบกรรมดี กรรมชั่ว ตัวละครจะเป็นคนหรือสัตว์ก็ได้ - นิทานมหัศจรรย์ หรือ นิทานเทพนิยาย เป็นเรื่องราวของความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ สำหรับนิทานไทยนั้นจะเป็นลักษณะของการแปลงกาย เหาะเหินเดินอากาศ การสาป ขูบชีวิต ของวิเศษ เป็นต้น – นิทานคติ คล้ายคลึงกับนิทานมหัศจรรย์ แต่จะแตกต่างตรงที่ดำเนินเรื่องอยู่ในความเป็นจริง มีสถานที่และตัวละครชัดเจน อาจมีอิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์และความมหัศจรรย์ แต่จะเป็นไปในลักษณะที่เป็นไปได้มากกว่า - นิทานประจำถิ่น อาจเป็นเรื่องของบุคคลในประวัติศาสตร์หรือคนสำคัญของเมือง เป็นเรื่องที่เล่าสืบกันมา มีเนื้อเรื่องที่เชื่อว่าเคยเกิดขึ้นจริง - นิทานอธิบายเหตุ เป็นเรื่องที่อธิบายถึงกำเนิดความเป็นไปของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เพื่อจะตอบคำถามว่าทำไมสิ่งนั้นจึงเป็นเช่นนั้น - นิทานเรื่องสัตว์ เป็นเรื่องที่สัตว์เป็นตัวละครในนิทาน อาจแสดงให้เห็นถึงความฉลาดของสัตว์ชนิดหนึ่งและความโง่เขลาของสัตว์ชนิดหนึ่ง ในสถานการณ์ต่าง ๆ - นิทานเรื่องผี จะมีผีเป็นตัวเอกของเรื่อง - มุขตลก ตัวละครอาจจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ โดยมีจุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่ความไม่น่าจะเป็นไปได้ต่าง ๆ - นิทานเข้าแบบ เป็นนิทานที่มีแบบสร้างพิเศษ อาทิ นิทานไม่รู้จบ ซึ่งเป็นเรื่องที่เล่าโดยไม่มีวันจบ จนผู้ฟังมักรำคาญและบอกให้ผู้เล่าหยุดเล่า หรือนิทานลูกโซ่ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นซ้ำหลาย ๆ ครั้ง เกี่ยวกับสิ่งหลาย ๆ สิ่งมีการเรียงลำดับจำนวนเลขวัน เดือน ปี

สามารถแบ่งแยกได้โดยง่าย ดังนั้นการระบุประเภทเนื้อหาจะทำแบบหลวม ๆ เพื่อให้เห็นภาพกว้าง ๆ ว่าประกอบไปด้วยอะไรบ้าง (Lukens 1995 อ้างถึงใน อกันตริ กันเดช, 2549 : 15) ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเภทเนื้อหาออกได้เป็น 7 ประเภท ตามเกณฑ์ที่ได้เสนอไว้ในงานวิจัยก่อนหน้า นี้ ดังนี้คือ (ปราณี เชียงทอง 2526 ; วิริยะ สิริสิงห 2537 : 60-61; รัญจวน อินทรกำแหง 2531 อ้างถึงใน อกันตริ กันเดช, 2549 : 16-17 ; Carlsen 1971 อ้างถึงใน ทิพวัลย์ ชันธมะ, 2545 : 18-19)

3.2.2.1 การผจญภัย

3.2.2.2 อาชีพ

3.2.2.3 ความรัก

3.2.2.4 ลึกลับและสอบสวน

3.2.2.5 ชีวิตสัตว์

3.2.2.6 วิทยาศาสตร์และเครื่องยนต์กลไก

3.2.2.7 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.2.1 การผจญภัย เป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัยของตัวละครหลัก ให้ความตื่นเต้น ส่งเสริมจินตนาการ เน้นความมหัศจรรย์ และได้ใช้ความคิดและปฏิภาณไหวพริบในการตัดสินใจเป็นหลักแต่จะไม่เน้นการสอบสวน เช่น การผจญภัยในดินแดนมหัศจรรย์หรือเมืองสมมติต่าง ๆ หรืออาจจะมีเนื้อหาของเรื่องเป็นทเวดาเทพารักษ์ นางฟ้า ภูตผีปิศาจต่าง ๆ หรือเป็นกษัตริย์ในดินแดนสมมติและมีการต่อสู้แย่งชิงเมืองกัน อาทิเช่น *เรื่องนางฟ้า จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ เด็กวิเศษ คิดไม่เป็น สามชีวิต*

3.2.2.2 อาชีพ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการทำงานเพื่อเลี้ยงชีวิตของตัวละครตลอดจน การต่อสู้ดิ้นรนของตัวละครจนประสบความสำเร็จในอาชีพใดอาชีพหนึ่งหรือแสดงให้เห็นลักษณะของการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ อาทิเช่น *เรื่องครุฑน้อยของคำพูน อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน ช่างเย็บที่นอนน้อย เงินออม*

3.2.2.3 ความรัก ได้แก่เรื่องประเภทเพื่อฝันหรือสมจริงที่ช่วยขยายประสบการณ์ของเยาวชนให้กว้างขวาง พัฒนาจิตใจและจรโลงชีวิตให้งดงาม จากตัวบทที่ผู้วิจัยพบนั้นจะเป็นความรักระหว่างเพื่อนและครอบครัวหรือแม้กระทั่งความรักในสถาบันพระมหากษัตริย์และมักจะเกิดขึ้น

โดยใช้ฉากที่เป็นบ้านหรือโรงเรียน อาทิเช่น เรื่องพระมหากษัตริย์คุณ ความฝันของหนูนิด บ้านแก้วคืนเรือน ดาวทอง สืบสายไทย ปู้กปู้ก สามชีวิต แม่จ๋า หมอนทองของแก้ว เกียรติประวัติของ กริตติศักดิ์ วัลย์สุนทนา เสียงฝน ย่าของผม ป้อมอยากรู้ เรามาเข้าใจกัน วันเด็ก สมบัติไทย ฉัตรแก้ว ยักษ์ใหญ่ในสระ สายสัมพันธ์ พระมหากษัตริย์คุณยิ่งล้าน จะจำวันนี้ชั่วชีวิต อ้อมลาวยาย ปู้ปู้ สองพี่น้อง มุ้งเปื้อนเลือด บ้านของปาน นิพัทธ์และเพื่อน เด็กชายเก็บ หนึ่งในดวงใจราษฎร์ กลับบ้านเรตีกว่า ความฝันของน้องมิน ความใฝ่ฝันอันงดงาม นิทานของยาย ความรักของคุณยาย เพื่อน ความพ่ายแพ้ของลูกสาว ในหลวงของผม ลูกรัก สมปราวณา ของเก่ามีดี จิม่าชิงเมือง ผมรักในหลวง บันทึกเก็บตก อาโจะเฒ่าผู้ทรนง ห้องเรียนกลางทุ่งกว้าง คุณค่าแห่งชีวิต ปลาหู ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่จะสังเกตได้ว่าจะไม่ปรากฏเนื้อหาที่เกี่ยวกับความรักระหว่างหนุ่มสาวเลย

3.2.2.4 ลึกลับและสอบสวน เป็นเรื่องที่ตัวละครเอกเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งลึกลับหรือสืบหาข้อเท็จจริงซึ่งอาจเกิดขึ้นในสถานที่แปลก ๆ เช่น บ้านร้าง หรือในสถานที่คุ้นเคยคือที่บ้านที่มีเสียงแปลก ๆ ก็ได้ บางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแก้ไขปริศنالึกลับที่ตัวละครเป็นผู้แก้ปัญหา ทำให้เนื้อเรื่องน่าสนใจจะน่าติดตาม ก่อให้เกิดความเร้าใจตื่นเต้น อาทิเช่น เรื่องเสียงกลางดึก บ้านผีสิง คืบเดือนหงาย

3.2.2.5 ชีวิตสัตว์ เป็นเรื่องที่ตัวละครเป็นสัตว์ การดำรงชีวิตของสัตว์หรือการที่กำหนดตัวละครที่เป็นสัตว์เป็นตัวดำเนินเรื่องทั้งหมด และกำหนดให้มีลักษณะพฤติกรรมที่เหมือนมนุษย์ที่อาจมีทั้งความฉลาดและความโง่เขลาทำให้ต้องประสบกับความยากลำบาก (สุกัญญา ตั้งเรื่อง เกียรติ , 2545 : 174) อาทิเช่น เรื่อง โขคของไต้ง หอยโข่งย้ายบ้าน ฝันริมน้ำ ปีกขาวตีลังกา ผู้ยิ่งใหญ่เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือ ดันร้ายปลายดี นกน้อยนักปลุกต้นไม้ ลูกปลาสิ่รุง พอกินไหม นกสองหัว เรื่องเล่าจากดาวลูกไก่ สามสหายกับดวงจันทร์ ไก่แจ้กับเหยี่ยว เนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตสัตว์นี้จะอยู่ในรูปแบบของนิทานเป็นส่วนใหญ่

3.2.2.6 วิทยาศาสตร์และเครื่องยนต์กลไก เป็นเรื่องเกี่ยวกับนอกโลกหรืออวกาศ โลกในอนาคตหรือเรื่องในจินตนาการที่อิงหลักวิทยาศาสตร์ที่สามารถนำไปสู่ความจริงที่สามารถพิสูจน์หรือทดลองได้ รวมถึงการพิสูจน์และการประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ อาทิเช่น เรื่องโลกในฝัน แม่คอมพ์รุ่นที่ห้า

3.2.2.7 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น สัตว์ หรือสภาพภูมิประเทศ เช่น เรื่องเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ การอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น เพื่อต้องการให้หันมาใส่ใจดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังจะถูกทำลายลงไปทุกวัน อาทิเช่น *เรื่อง โปรดอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) ร่มไทรทอง ป่าสุดท้าย สวรรค์ใต้ทะเล วังเทพารักษ์ คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก ผีน...ที่เป็นจริง ความหวังของปู่ โลกของน้อย เสียงเพรียกจากพงไพร ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง*

สรุปได้ว่าการนำเสนอเรื่องเล่าสำหรับเด็กในลักษณะงานเขียนประเภทบันเทิงคดี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของรูปแบบ คือ นิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็ก และหากพิจารณาตามเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องก็จะแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ การผจญภัย อาชีพ ความรัก ลึกลับและสอบสวน ชีวิตสัตว์ วิทยาศาสตร์และเครื่องยนต์กลไก ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าเนื้อเรื่องของเรื่องเล่าเหล่านี้มีความหลากหลายและครอบคลุมความสนใจด้านต่างๆ ของเด็ก

หลังจากกล่าวถึงภาพรวมของตัวบทแล้ว ต่อไปผู้วิจัยจะขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ปริบทของเรื่องเล่าสำหรับเด็กที่ปรากฏในหนังสือวันเด็กแห่งชาติตามองค์ประกอบของการสื่อสารตามกรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (SPEAKING) ของ เดล ไสมส์ (1974) เพื่อให้เห็นองค์ประกอบการสื่อสารของวาทกรรมเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

3.3 องค์ประกอบของการสื่อสารตามกรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร (SPEAKING) ของ เดล ไสมส์ (1974)

กรอบแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของเดล ไสมส์ (1974) มุ่งวิเคราะห์ภาษาที่สื่อสารในบริบทการสื่อสารและบริบททางวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ โดยมุ่งเน้นที่ความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษาและบริบททางการสื่อสารและบริบททางสังคมวัฒนธรรม ไสมส์ (1974) เสนอให้วิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ฉาก (Setting-S) ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสาร (Participants -P) จุดมุ่งหมาย (Ends - E) การเรียงลำดับวัจนกรรม (Act sequence - A) น้ำเสียง (Key - K) เครื่องมือ (Instrumentalities - I) บรรทัดฐานการตีความและการปฏิสัมพันธ์ (Norms of interaction and interpretation - N) และ ประเภทการสื่อสาร (Genre -G) เมื่อรวมอักษรย่อของแต่ละองค์ประกอบเข้าด้วยกันจะได้เป็นคำย่อ คือ SPEAKING ดังนี้

3.3.1. ฉาก (Setting หรือ Scene)

ฉาก หมายถึง สถานที่และเวลาที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้น กล่าวคือ เรื่องเล่าสำหรับเด็กเหล่านี้ตีพิมพ์เผยแพร่ใน “หนังสือวันเด็กแห่งชาติ” ซึ่งมีการแจกจ่ายไปทั่วประเทศคู่กับการจัดงานวันเด็กแห่งชาติที่มีขึ้นทุกวันเสาร์ที่สองของเดือนมกราคมในแต่ละปี และมาพร้อมกับการจัดวันเด็ก สถานที่ที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารคือ สังคมไทย โดยมีหนังสือวันเด็กแห่งชาติทำหน้าที่เป็นเสมือนพื้นที่ที่ทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน

สำหรับเวลาที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้น สามารถพิจารณาแยกได้เป็น 2 มิติ คือ ช่วงเวลาที่ตีพิมพ์หนังสือเหล่านี้ และช่วงเวลาที่หนังสือเหล่านี้เผยแพร่อยู่ในสังคมไทย ในมิติแรก ครอบคลุมระหว่างปีที่ตีพิมพ์หนังสือนี้ คือ ระหว่างปี 2523 – 2553 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายด้านทั้งด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา คอมมิวนิสต์ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงนั้นถูกสะท้อนผ่านการผลิตตัวบทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และในมิติที่สอง ในแง่ของการเผยแพร่นั้น หนังสือเหล่านี้เผยแพร่ในสังคมไทยนับตั้งแต่ช่วงเวลาที่มีการผลิตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในช่วงที่มีการเผยแพร่หนังสือเหล่านี้ผู้อ่านย่อมสามารถรับสารได้เสมอ

3.3.2 ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants)

หมายถึง ผู้พูดและผู้ฟัง (speaker /audience) หรือ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร (addressor / addressee) และ ผู้ที่อยู่รอบข้าง (bystander) ที่มีผลต่อการสื่อสาร ในที่นี้ประกอบไปด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่

3.3.2.1 ผู้พูด หรือ ผู้ส่งสาร ในกรณีเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ มีผู้ส่งสาร 2 กลุ่ม ได้แก่

3.3.2.1.1 ผู้เขียนเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้เขียนประกอบไปด้วยอาจารย์ นักวิชาการ การศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นใหม่ในทุกปีและผู้เขียนเหล่านี้ก็ได้หมุนเวียนกันมาเขียนเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กของแต่ละปี อาทิเช่น

- นักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก อาทิ ชัยคุปต์ คำหมาน คนโค ไมตรี ลิ้มปิชาติ ช่อม ปัญจพรรค ผกาวิดิ อุดโมทย์ ส. พุ่มสุวรรณ ดอกอ้อ ล้อลม ถวัลย์ มาศจรัส คุณหญิง

พูนศรี ฅม้งรักษ์สัตว์ สมัย สุทธิธรรม เรื่องอุไร กุศลาสัย สลวย โรจนสโรช จะสังเกตได้ว่า บางครั้งผู้เขียนเหล่านี้มีทั้งใช้ชื่อจริงและนามปากกาในการเขียน

- ผู้เขียนแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ รัชณี ศรีไพรวรรณ
- อาจารย์มหาวิทยาลัย อาทิ ยุพร แสงทักษิณ สุมน อมรวิวัฒน์ อรสิริ พลเดช เป็นต้น

3.3.2.1.2 คณะกรรมการจัดทำและดำเนินการเพื่อเผยแพร่และจำหน่ายหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละปี โดยคณะกรรมการของแต่ละปีนั้น จะหมายรวมถึงบรรณาธิการที่รับผิดชอบในส่วนของบทความและเนื้อเรื่อง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเนื้อหาโดยรวม และมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกเรื่องเล่าที่จะตีพิมพ์ และกรรมการอีกส่วนหนึ่งก็จะทำหน้าที่เผยแพร่และแจกจ่ายหนังสือวันเด็กแห่งชาติไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศ

กล่าวได้ว่าคณะกรรมการจัดทำในส่วนของบรรณาธิการถือว่ามีบทบาทมากในการเลือกนำเสนอเนื้อหาโดยรวมให้เป็นที่สอคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายบางประการของรัฐ

3.3.2.2 ผู้อ่าน เป้าหมายหลักของหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้น ก็ตรงตามชื่อหนังสือที่ตั้งไว้ กล่าวคือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตได้จากในส่วนของเนื้อหาที่มีการนำแนวคิดจากพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คำสอนจากพระวรธรรมคตของสมเด็จพระสังฆราช คำขวัญจากนายกรัฐมนตรี คำขวัญจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คำขวัญจากปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่กล่าวถึงผู้เยาว์หรือเด็กทั้งสิ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : คำนำ) ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่าหนังสือวันเด็กมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้อ่านที่เป็นเด็ก อย่างไรก็ตามผู้อ่านทั่วไปในสังคมไทยก็สามารถรับสารจากหนังสือเหล่านี้ได้เช่นกัน

3.3.2.3 ผู้ร่วมเหตุการณ์อื่น ๆ ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็ก ครู เป็นต้น ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสารเหล่านี้อาจจะเป็นผู้นำหนังสือวันเด็กแห่งชาติไปใช้ในการสอนเด็ก ๆ

3.3.3. จุดมุ่งหมาย (Ends)

หากดูโดยผิวเผิน เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติดูเหมือนจะเป็นเพียงเรื่องสำหรับ “อ่านเล่น” เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน แต่แท้จริงแล้วจุดมุ่งหมายหลักสำคัญของการผลิตเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติคือเพื่อใช้เรื่องเล่าสำหรับเด็กเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังชุดความคิดในเชิงอุดมการณ์ต่าง ๆ เพื่อ “จัดเกลา” เด็กไทยให้มีนิสัยและลักษณะที่พึงประสงค์ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่รัฐ ลักษณะที่วางนี้ได้แก่ ความมีวินัย ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้หน้าที่ ขยัน ซื่อสัตย์ กตัญญู รวมถึงความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กล่าวได้ว่าชุดความคิดทั้งหมดนั้นเป็นไปเพื่อการจัดระเบียบสังคมของรัฐบาลแทบทั้งสิ้น ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กซึ่ง ผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไปนั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นจุดมุ่งหมายในการสื่อสารนี้ได้อย่างชัดเจน

นอกจากจุดมุ่งหมายหลักที่ได้กล่าวไปแล้ว ผู้วิจัยพบว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติแต่ละปีอาจจะมีจุดมุ่งหมายย่อยที่สื่อประเด็นแตกต่างกันซึ่งเห็นได้จากการตั้งชื่อรองของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ชื่อรองเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือวันเด็กที่รัฐต้องการมุ่งเน้นเป็นพิเศษในแต่ละปีเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้น ๆ ผู้วิจัยได้จัดแบ่งประเภทย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มนั้นผู้วิจัยจะยกตัวอย่างให้เห็นพอสังเขปดังต่อไปนี้

3.3.3.1 จุดมุ่งหมายย่อยเรื่องของการแสดงความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ในวโรกาสต่าง ๆ

กล่าวได้ว่าหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์แห่งชาติเป็นอย่างสูง เนื่องจากเป็นสถาบันที่คนไทยให้ความเคารพสักการะ ดังนั้นเมื่อถึงช่วงเวลาที่สำคัญเนื่องในวโรกาสมหามงคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วโรกาสการเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว วโรกาสเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 50 ปี เป็นต้น หนังสือวันเด็กแห่งชาติซึ่งเป็นหนึ่งในตัวแทนของภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับวาระสำคัญนี้ด้วย เช่น หนังสือวันเด็กแห่งชาติชื่อ “ฉัตรแก้ว” (พ.ศ. 2530) “ร่มเกล้า” (พ.ศ. 2531) “ภักดีราช” (พ.ศ.

2539) “วิชาคำยั้งล้ำสินทรัพย์”⁴ (พ.ศ. 2547) “พระยศยั้งยง” (พ.ศ. 2549) “ชีวิตงาม ความพอเพียง” (พ.ศ. 2550) “ชื่นเกล้า”⁵ (พ.ศ. 2551) เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “ฉัตรแก้ว” พ.ศ. 2530

หนังสือวันเด็กแห่งชาติ 2530 นี้ ให้ชื่อว่า “ฉัตรแก้ว” เพื่อให้ผู้อ่านรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ อันเปรียบเสมือนฉัตรแก้วที่แผ่ไพศาลคุ้มครอง และให้ความร่มเย็นแก่แผ่นดินไทยมาตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นเวลากว่า 40 ปีแล้ว

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “ร่มเกล้า” พ.ศ. 2531

คณะอนุกรรมการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือวันเด็ก ประจำปี 2531 ได้พิจารณาตั้งชื่อว่า “ร่มเกล้า” เพราะได้อัญเชิญพระราชนิพนธ์ รวบรวมและเรียบเรียงเรื่องเกี่ยวกับ พระราชดำริ พระราชปณิธาน และพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาตีพิมพ์ไว้ในส่วนใหญ่ และกำหนดให้เป็นกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ฯ ในวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก วันที่ 2 กรกฎาคม 2531 ด้วย

3.3.3.2 จุดมุ่งหมายย่อยเรื่องของการรณรงค์ให้นุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กล่าวได้ว่า พ.ศ. 2531- 2532 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องประสบกับภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งใหญ่ติด ๆ กัน ทำให้หลังจากเหตุการณ์นั้นผ่านไปหนังสือวันเด็กแห่งชาติในปีต่อ ๆ มาที่ชื่อ “บ้านเรา” (พ.ศ. 2533) “เจ้าพระยา” (พ.ศ. 2534) “ป่ารักน้ำ” (พ.ศ. 2535) “วันฟ้าใส” (พ.ศ. 2536) ได้มุ่งเน้นในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากเป็นพิเศษ ดังตัวอย่างเช่น

⁴ หนังสือวันเด็กแห่งชาติชื่อ “วิชาคำยั้งล้ำสินทรัพย์” จัดทำขึ้นเนื่องในวโรกาสมหามงคลสมัยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ โดยเฉพาะประการที่พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในการอบรมสั่งสอนพระราชโอรสและพระราชธิดาให้ทรงรักการอ่านหนังสือ ทรงสอนหนังสือด้วยและความรู้พื้นฐานเบื้องต้นด้วยพระองค์เอง ตลอดจนทรงเลือกหนังสือดีเล่าพระราชทานแก่พระราชโอรสและพระราชธิดาครั้งทรงพระเยาว์เป็นนิจ

⁵ หนังสือวันเด็กแห่งชาติชื่อ “ชื่นเกล้า” จัดทำขึ้นเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จะทรงเจริญพระชนมายุ 85 พรรษา ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงประกอบพระกรณียกิจในการออกเยี่ยมเยียนผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารห่างไกลทั่วทุกภูมิภาค

ตัวอย่าง

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “บ้านเรา” พ.ศ. 2533

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2532 เป็น “ปีพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ” ประกอบกับในบ้านเราที่ภาคใต้ได้เกิดอุทกภัยและวาตภัยครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้งติดต่อกัน ทำให้คณะกรรมการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือวันเด็กประจำปี 2533 ตกลงกำหนดชื่อหนังสือวันเด็กปีนี้ว่า “บ้านเรา”

ใน “บ้านเรา” นอกจากจะมีเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการรักษาสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เช่น สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ คำวิจวอนจากเพื่อนร่วมโลก มาช่วยรักษาแหล่งน้ำให้สะอาดกันดีกว่า แล้วยังมีสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราในด้านอื่น ๆ อีกมากมาย

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “เจ้าพระยา” พ.ศ. 2534

เนื่องจากปี 2534 นี้ ยังคงกำหนดให้เป็นปีพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ประกอบกับเรากำลังเร่งรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการพิทักษ์ป่า มลภาวะเป็นพิษ และแม่น้ำที่กำลังเริ่มเน่าเสีย เพื่อให้สอดคล้องกับเรื่องดังกล่าว คณะกรรมการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือวันเด็กประจำปี 2534 ได้ตกลงกำหนดชื่อหนังสือวันเด็กปีนี้ว่า “เจ้าพระยา”

3.3.3.3 จุดมุ่งหมายย่อยเนื่องในวาระพิเศษของแต่ละปี

ในบางโอกาสที่เป็นวาระพิเศษหรือปีแห่งการครบรอบต่าง ๆ ที่สำคัญ การจัดทำหนังสือวันเด็กแห่งชาติก็ได้ปรับตัวอุปสงค์ของเนื้อหาให้สอดคล้องกับวาระพิเศษเหล่านั้นด้วย เช่นเดียวกัน เช่น หนังสือวันเด็กแห่งชาติที่ชื่อ “ครุณวัฒน์” (พ.ศ. 2528) ต้องการมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน เพื่อให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของปีเยาวชนสากล หรือ “จักรวาล” (พ.ศ. 2532) เป็นปีศิลปหัตถกรรมไทย ต้องการให้เด็กไทยให้ความสำคัญกับงานหัตถกรรมไทยที่สามารถนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ “คุณค่าแห่งชีวิต” (พ.ศ. 2544) เป็นปีที่มีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และต้องการให้เด็กเรียนรู้ถึงคุณค่าแห่งชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เป็นต้น ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “ครุณวัฒน์” พ.ศ. 2528

อนุกรรมการจัดทำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี 2528 ได้กำหนดแนวความคิดขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวกับเยาวชน เป็นแนวทางจัดทำหนังสือโดยตั้งชื่อหนังสือวันเด็กปีนี้ว่า

“ครูณวัฒน์” ซึ่งมีความหมายว่า ให้ผู้ใหญ่ช่วยกัน และให้เยาวชนช่วยตนเองด้วย ในการที่จะพัฒนาตนเองให้เจริญในแนวทางที่ถูก เป็นสิทธิและหน้าที่ของเยาวชนทุกคนที่จะปรับปรุงตนเอง และใช้โอกาสที่มีอยู่ในการเข้าร่วมในกิจกรรมใด ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังสามประการที่เป็นความมุ่งหมายของปีเยาวชนสากลดังกล่าวแล้วข้างต้น

คำนำหนังสือวันเด็กแห่งชาติ “จักรวาล” พ.ศ. 2532

...โดยนัยความหมายของคำว่า “จักรวาล” เอง มีความหมายครอบคลุมเรื่องราวต่าง ๆ ได้ทุกเรื่อง ดังนั้นในหนังสือวันเด็กปีนี้ จึงมีเรื่องราวเกี่ยวกับล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ที่ทรงให้ความรักความอบอุ่นในด้านการเลี้ยงดูและอบรมเด็ก ซึ่งไม่ค่อยมีผู้ใดทราบมากนัก...เรื่องราวเกี่ยวกับปีศิลปหัตถกรรมไทย เช่น เด็กไทยกับปีศิลปหัตถกรรมไทย ช่างเย็บที่นอนน้อย และครุฑน้อยของคำพูน...

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีหนังสือวันเด็กแห่งชาติอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น หนังสือวันเด็กแห่งชาติ ชื่อ “หัวใจชาติ” (พ.ศ. 2524) “รุ่งอรุณ” (พ.ศ. 2526) “ปรารถนา” (พ.ศ. 2540) เป็นต้นที่ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มใดได้ เนื่องจากคณะผู้จัดทำไม่ได้ระบุถึงจุดหมายย่อยที่สัมพันธ์กับสภาพสังคมและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นไว้เป็นการเฉพาะเหมือนในหนังสือวันเด็กบางปี เพียงแต่กล่าวในภาพกว้างเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับเด็กในลักษณะทั่วไปที่สอดคล้องกับจุดหมายหลักที่ได้กล่าวมาแล้ว

3.3.4 การเรียงลำดับวัจนกรรม (Act sequence)

การลำดับวัจนกรรมในเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้องค์ประกอบทางวรรณกรรมเข้ามาวิเคราะห์ตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี กล่าวคือจะเริ่มต้นด้วยการเปิดเรื่อง มักจะเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากหรือตัวละคร จากนั้นจึงเข้าสู่การดำเนินเรื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่ปมขัดแย้งหรือไม่ก็ได้ และจะคลี่คลายในตอนจบเรื่องหรือปิดเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามการลำดับวัจนกรรมในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น จะเห็นได้ว่าไม่มีองค์ประกอบใดแสดงอย่างชัดเจนว่าใช้เพื่อการถ่ายทอดอุดมการณ์บางอย่างไปสู่ผู้อ่าน อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียดซึ่งจะได้กล่าวต่อไปนั้นแสดงให้เห็นว่ามีการแทรกชุดความคิดหรืออุดมการณ์บางอย่างผ่านองค์ประกอบเรื่องเล่าเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละคร และบทสนทนาของตัวละคร ลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้กล่าวได้ว่าการสื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กมีลักษณะที่ “แนบเนียน” และ “แอบยล”

3.3.4.1 การเปิดเรื่อง คือ การเริ่มต้นในการเล่าเรื่องก่อนที่ผู้เขียนจะดำเนินเรื่องราวต่อไป จัดเป็นส่วนแรกของเรื่องเล่า ผู้เขียนจะเล่าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ของตัวละครหรือแม้กระทั่งสภาพแวดล้อม เพื่อเป็นการปูพื้นให้กับผู้อ่านและทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้และติดตามอ่านเรื่องราวต่อไปจนจบ การเปิดเรื่องในเรื่องเล่าสำหรับเด็กจะมีความกระชับรัดกุม ไม่บรรยายมากเกินไป จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบลักษณะของการเปิดเรื่องออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

3.3.4.1.1 เปิดเรื่องด้วยฉาก ฉากนั้นมักจะมีความสัมพันธ์กับตัวละคร อาจจะเป็นสถานที่ที่ตัวละครมีความคุ้นเคย เช่น บ้าน หมู่บ้าน โรงเรียน สถานที่ทำงาน เป็นต้น หรือจะเป็นสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น การเปิดเรื่องด้วยฉากนี้เป็นในลักษณะของฉากที่บอกสถานที่ของเรื่องหรือเปิดเรื่องด้วยฉากที่แสดงพฤติกรรมของตัวละคร จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนได้ใช้การเปิดเรื่องในลักษณะนี้ในเรื่องเล่าจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง โปรดอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) ช่างเย็บที่นอนน้อย วังเทพารักษ์ เก็บข้าวตอก เสี่ยงเปรี้ยจากพงไพร โลกในฝัน นิทานของยาย อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน ชีวมาชิงเมือง ผมรักในหลวง ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

ในละแวกบ้านที่ตั้งอยู่ริมคลองในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครนั้น มีความเป็นอยู่อย่างสงบ ต่างก็ประกอบสัมมาชีพตามที่ตนถนัด ในกระบวนอาชีพเหล่านี้มีอาชีพเย็บที่นอนอันเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน ที่ทำให้ท้องถิ่นนี้มีชื่อเสียงและก็เป็นอาชีพที่น่ายกย่อง เพราะเป็นการช่วยเศรษฐกิจในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

(ช่างเย็บที่นอนน้อย, 2532 น. 67)

บริษัท ฮ. นกฮูก เป็นบริษัทที่ผลิตหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน ในบริษัทแห่งนี้มีแผนกต่าง ๆ รับผิดชอบมากมาย มีคนทำงานหลายระดับตั้งแต่ประธานบริษัท ผู้จัดการฝ่าย กองบรรณาธิการฝ่ายศิลป์ คนพิมพ์คอมพิวเตอร์ รวมไปถึงช่างแท่น ช่างพิมพ์และคนงานแบกขนต่าง ๆ

(อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน, 2539 น.116)

โรงเรียนเปิดเทอมแล้ววันนี้ ประคบน้ำต่างทุกบานเปิดกว้างรอต้อนรับเด็ก ๆ ตั้งแต่เช้าตรู่ ต้นทางนกงูหน้าโรงเรียนออกคอกสีแดงสลบเหลืองบานสะพรั่งอยู่เต็มต้น มันเป็นแจกันธรรมชาติอันมหิมาที่คอยสร้างความชุ่มชื้นให้ผู้มาเยือน

(จี๋มาซิงเมือง ,2540 น. 103)

กล่าวได้ว่าการเปิดเรื่องด้วยฉากในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น นอกจากจะเป็นสถานที่ที่เด็กคุ้นเคยแล้ว ยังมีสถานที่ที่เป็นธรรมชาติอยู่ด้วยค่อนข้างเยอะ สอดคล้องกับที่ กฤษณา ฌหนองคาย (2544 : 147) ได้กล่าวว่าการสร้างฉากในลักษณะนี้นั้นเป็นการเอื้ออำนวยให้ผู้เขียนสามารถสอดแทรกชุดความคิดในเรื่องการผจญภัย การเดินทางออกไปเรียนรู้โลกภายนอก เพื่อแสวงหาวิชาความรู้ได้และจะมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้อ่านโดยตรงในเรื่องธรรมชาติชีวิตและสังคม

3.3.4.1.2 เปิดเรื่องด้วยตัวละคร การเปิดเรื่องในลักษณะนี้นั้นจะเป็นการแนะนำตัวละครให้ผู้อ่านได้รู้จักเลยในเบื้องต้น ซึ่งบางครั้งจะเป็นทั้งตัวละครหลักหรือตัวละครเสริมว่ามีลักษณะบุคลิกและพฤติกรรมอย่างไรก่อนที่จะดำเนินเรื่องเล่าต่อไป เป็นการสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้อ่านก่อนที่จะดำเนินเรื่องต่อไป การเปิดเรื่องด้วยตัวละครนี้อาจจะใช้การบรรยายหรือขึ้นต้นด้วยบทสนทนาของตัวละครเลยก็ได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่า ผู้เขียนได้ใช้การเปิดเรื่องลักษณะนี้ในเรื่องเล่าจำนวน 44 เรื่อง ได้แก่เรื่อง บ้าน แก้วกั้นเรือนางฟ้า สืบสายไทย ปู๊กป๊ก สามชีวิต แม่จ๋า เด็กวิเศษ วิทยุสนทนา เสียงฝน เสียงกลางดึก เรามาเข้าใจกัน วันเด็ก ป้อมอยากรู้ ฉัตรแก้ว สายสัมพันธ์ พระมหากษัตริย์คุณยิ่งใหญ่ หุ่นยนต์ของคุณตา จะจำวันนี้ชั่วชีวิต ครุฑน้อยของคำพูน บ้านผีสิง บู้บี้ คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก สองพี่น้อง มุ้งเปื้อนเลือด รมไทรทอง ป่าสุดท้าย เด็กชายเก็บ ผืนที่เป็นจริง โลกของน้อย กลับบ้านเรดิทว่า ความฝันของน้องมีน ความใฝ่ฝันอันงดงาม ความรักของคุณยาย ในหลวงของผม ผู้ยิ่งใหญ่ ลูกรัก สมปรารถนา ลูกปลาสีรุ้ง เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือ ต้นร้ายปลายดี เงินออม ห้องเรียนกลางทุ่งกว้าง ปลาหู จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“แม่ครับ วันนี้ตอนกลับบ้าน ผมเห็นคุณยายคนหนึ่งลงจากรถแท็กซี่ จะเดินเข้าซอยแยก ผมเห็นเดินเซไม่มีกำลังก็เลยช่วยถือของช่วยพุงไปส่งถึงบ้าน คุณยายขอบใจใหญ่ถามชื่อผม ชื่อ

โรงเรียน แล้วก็ให้พรมากมาย ชวนผมว่าว่าง ๆ ให้มาเที่ยวบ้านยายบ้าง” ภัคพงศ์เล่าให้แม่ฟัง เมื่อแม่กลับจากทำงานในวันหนึ่ง

(สายสัมพันธ์, 2530 น. 65)

ในวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2531 บุตรสาวทั้งสองของคุณยายพาสหัสไชย และอ้อยทิพย์ ซึ่งเป็นลูกพี่พิทยา และประดับลูกผู้น้องมากราบรับพรปีใหม่จากคุณยาย ทั้งสี่คนนี้มีโอกาสมาเยี่ยมเยียนคุณยายอยู่เสมอ และชอบฟังคุณยายเล่าเรื่องเก่า ๆ ทำให้รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่าง และความรู้ก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

(พระมหากษัตริย์คุณยิ่งดั้น, 2531 น. 35)

ครอบครัวของคำพูนทำนาเป็นอาชีพหลัก หลังฤดูทำนาแม่กับพี่สาวก็ทอผ้าและทอเสื่อ พ่อกับพี่ชายทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ คำพูนช่วยพ่อแม่ทำงานหลายอย่างทั้งงานบ้านและงานในไร่

(ครุฑน้อยของคำพูน, 2532 น. 38)

3.3.4.1.3 เปิดเรื่องด้วยฉากและตัวละคร การเปิดเรื่องในลักษณะนี้นั้นจะเป็นการแนะนำตัวละครและฉากไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือผู้อ่านจะได้สัมผัสกับบรรยากาศตามท้องเรื่องไปพร้อม ๆ กับรู้จักตัวละคร จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่าผู้เขียนได้ใช้การเปิดเรื่องในลักษณะนี้ในเรื่องเล่าจำนวน 39 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระมหากษัตริย์คุณ ความฝันของหนู นิด ดาวทอง หมอนทองของแก้ว เกียรติประวัติกริตติศักดิ์ คิดไม่เป็น ย่าของผม วันยายจดหมายจาก... “ยูโซะ” เด็กชายชาวเกาะ โขกของโต้ง สมบัติไทย ยักษ์ใหญ่ในสระ อ้อมลา ยาย บ้านของปาน สวรรค์ใต้ทะเล นิพัทธ์และเพื่อน หนึ่งในดวงใจราษฎร์ คินเคือนหงาย ความหวังของปู่ พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ หอยโข่งย้ายบ้าน ผืนริมน้ำ เจ้าแฟนขอครึ่ง เพื่อน ความพ่ายแพ้ของลูกสาว ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง ปีกขาวดีลังกา ของเก่ามีดี นกน้อยนักปลุก ต้นไม้ บ้านทึบเก็บตก แม่คอมพ์รุ่นที่ห้า พอกินไหม อาโจะเต่าผู้ตระหนง คุณค่าแห่งชีวิต นกสองหัว เรื่องเล่าจากดาวลูกไก่ สามสหายกับดวงจันทร์ โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญา ท้องถิ่น ไก่แจ้กับเหยี่ยว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

ทุกครั้งที่มีหนังเกี่ยวกับชีวิตสัตว์มาฉาย พ่อกับแม่ต้องพาน้องมินไปดู น้องมินได้ดูหนังหลายเรื่องที่สัตว์แสดงเป็น “ตัวเอก” ของเรื่อง หนังบางเรื่องมีนกนางนวลเป็นตัวเอก บางเรื่องมีปลาโลมา ปลาวาฬ และหลายเรื่องมีสุนัขเป็นตัวแสดงนำ ทุกเรื่องตื่นเต้นสนุกสนาน สัตว์ที่แสดงนำน่ารัก ฉลาดและเป็นธรรมชาติ บางเรื่องน้องมินชอบและรู้สึกประทับใจมากจนต้องขอไปดูอีก

(เจ้าเฟนยอดรัก,2538 น.19)

เสียงกลองและเสียงเป่าพู่หู่ ดังแว่วลอยมาตามสายลมหนาวในเดือนธันวาคม ขณะที่หนุ่มสาวชาวอาข่า (อิก้อ) ซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องประดับสวยงาม กำลังพากันล้อมวงเต้นรำอยู่กลางลานหน้าโรงเรียนที่เพิ่งจะสร้างเสร็จใหม่ ๆ เมื่อสองวันที่ผ่านมา

(อาโจะเผ่าผู้ทรง ,2543 น.29)

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว⁶ หมา แมวกับหนู ยังเป็นเพื่อนรักกันอยู่ ทั้งสามเดินทางท่องเที่ยวไปด้วยกันในโลกกว้าง ผ่านขุนเขา ทะเลทราย เมืองใหญ่ ๆ มากมาย จนกระทั่งวันหนึ่ง เมื่อสหายทั้งสามเหนื่อยอ่อนจากการเดินทางมาทั้งวัน เจ้าหนูเพื่อนตัวน้อยได้ออกความเห็นขึ้นว่า “คืนนี้เราพักแรมที่ริมบึงใหญ่ข้างหน้านี้กันเถิด ทำทางจะเป็นทำเลที่สงบร่มเย็นดีแน่”

(สามสหายกับดวงจันทร์,2545 น. 19)

เช้าวันเสาร์ที่อากาศกำลังเย็นสบาย ภายในห้องนั่งเล่นของบ้านหลังหนึ่ง เด็กหญิงผมเปียวัย 10 ขวบ กำลังสาละวนกับการจัดวางสิ่งของบางอย่างใส่ไว้ในตู้โชว์

(โอทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 65)

กล่าวได้ว่าการเปิดเรื่องในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่าในส่วนของกรบรรยายนั้น จะสังเกตว่าจะไม่มีการให้รายละเอียดในลักษณะที่เขียนย่อจนเกินไปนัก เพราะอาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกเบื่อและขาดความสนใจที่จะอ่านในส่วนต่อไป

⁶ ผู้วิจัยพบว่าการเปิดเรื่องของนิทานในบางเรื่องยังคงใช้การขึ้นต้นข้อความที่เป็นไปตามขนบของเรื่องเล่าประเภทนี้ กล่าวคือขึ้นต้นด้วยข้อความที่ว่า “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว...” ต่อจากนั้นก็อาจมีการบรรยายจากและตัวละครเป็นลำดับต่อไป

3.3.4.2 การดำเนินเรื่อง หมายถึง เหตุการณ์ระหว่างตอนเริ่มเรื่องหรือเปิดเรื่องกับตอนจบเรื่องหรือส่วนที่เป็นเนื้อหาหลักของเรื่อง จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะแบ่งลักษณะการดำเนินเรื่องของเรื่องเล่าสำหรับเด็กได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

3.3.4.2.1 ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาหรือไม่มีปมขัดแย้ง

3.3.4.2.2 ดำเนินเรื่องแบบมีปมขัดแย้ง

3.3.4.2.1 ดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา เป็นการเล่าเหตุการณ์ต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนตามเวลาและเหตุการณ์ เรื่องจะดำเนินไป เรื่อย ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่มีปมขัดแย้ง จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการดำเนินเรื่องในลักษณะนี้จำนวน 54 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระมหากษัตริย์คุณ ความฝันของหนูนิด ดาวทอง สืบสายไทย แม่จ๋า เกียรติประวัติของ กริตติศักดิ์ วัยรุ่นสนทนา เสียงฝน ย่าของผม วันยาย จดหมายจาก ... “ยูโซะ” เด็กชายชาวเกาะ ป้อมอยากรู้ เรามาเข้าใจกัน วันเด็ก สมบัติไทย สายสัมพันธ์ พระมหากษัตริย์คุณยิ่งล้าน หุ่นยนต์ของคุณตา อ้อมลาตาย ทรนน้อยของคำพูน บู้บี้ ช่างเย็บที่นอนน้อย คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก สองพี่น้อง บ้านของป่าน สวรรค์ใต้ทะเล นิพัทธ์และเพื่อนเด็กชายเก็บ ฝันที่เป็นจริง หนึ่งในดวงใจราษฎร์ คินเดือนหงาย ความหวังของปู เก็บข้าวตก พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ โลกในฝัน นิทานของยาย ความฝันของน้องมิน ความใฝ่ฝันอันงดงาม ความรักของคุณยาย ความพ่ายแพ้ของลูกสาว ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง ลูกรัก ของเก่า มีดี ชิม้่าชิงเมือง นกน้อยนักปลูกต้นไม้ เงินออม บ้านทึบเก็บตก แม่คอมพิวเตอร์ที่ห้า พอกินไหม ห้องเรียนกลางทุ่งกว้าง เรื่องเล่าจากดาวลูกไก่ จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

ลูกรัก (2540) เป็นเรื่องราวการตอบจดหมายของแม่กับลูก ๆ ทั้งสองคน สืบเนื่องมาจากการที่ลูก ๆ ได้เขียนมาเล่าให้ฟังว่าระหว่างที่ไปอยู่บ้านคุณตาคุณยายนั้นได้ทำอะไรบ้าง ในแต่ละวันไม่ว่าจะเป็นการพรวนดิน ไล่ปูย รดน้ำต้นไม้ หรือการออกกำลังกายคัดคน การช่วยแบ่งเบาภาระคุณตาคุณยายในการทำงานบ้าน เหตุการณ์ของเรื่องดำเนินไปเรื่อย ๆ เป็นการตอบจดหมายตามเรื่องราวที่ลูกทั้งสองได้เขียนเล่ามา

โศทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น (2547) เป็นเรื่องราวของแม่กับลูกผู้หญิงที่นั่งคุยกันภายในห้องนั่งเล่นของบ้านหลังหนึ่ง โดยเนื้อเรื่องที่คุยกันนั้นเกี่ยวกับความเป็นมาของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือ โศทอปที่ทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดี เป็นโครงการที่นำเอาทรัพยากรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาดัดแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน โดยมีเอกลักษณ์ที่ความเป็นวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภาคของไทย เหตุการณ์ของเรื่องดำเนินไปเรื่อย ๆ ผ่านการพูดคุยของแม่และลูกที่ช่างซักถาม

3.3.4.2.2 **ดำเนินเรื่องแบบมีปมขัดแย้ง** ปัญหาความขัดแย้งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของชีวิตตัวละครเอกในลักษณะต่าง ๆ ความขัดแย้งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเรื่องเล่าประเภทบันเทิงคดี เพราะทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะใคร่อยากรู้ว่าหลังจากเหตุการณ์ขัดแย้งแล้วนั้นสถานการณ์ของเรื่องจะพลิกผันไปอย่างไร จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการดำเนินเรื่องในลักษณะการสร้างปมขัดแย้งนี้จำนวน 40 เรื่อง ได้แก่ เรื่องบ้าน แก้วคืนเรือน นางฟ้า ปูกี้กิ๊ก สามชีวิต หมอนทองของแก้ว เด็กวิเศษ กิดไม่เป็น โชคของโด้ง เสียงกลางดึก นักร้องแก้ว ยักษ์ใหญ่ในสระ โปรดอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) จะจำวันนี้ชั่วชีวิต บ้านผีสิง มุ้งเปื้อนเลือด รมไทรทอง ป่าสุดท้าย วังเทพารักษ์ โลกของน้อย กลับบ้านเราดีกว่า หอยโข่งย้ายบ้าน เสียงเพรียกจากพงไพร ผืนริมน้ำ เจ้าแฟนขอครึ่ง เพื่อน ปีกขาว ตีลังกา ผู้ยิ่งใหญ่ ในหลวงของผม อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน สมปรารถนา ลูกปลาสีรุ้ง เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือต้นร้ายปลายดี ผมรักในหลวง อาโจจะเฒ่า ผู้ทรง คุณค่าแห่งชีวิต นกสองหัว สามสหายกับดวงจันทร์ ปลาหู ไข่แก้วกับเหยี่ยว โดยผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของความขัดแย้งจากข้อมูลที่ปรากฏออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ

(2) ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผู้อื่น

(3) ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร

(1) **ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับธรรมชาติ** เป็นลักษณะความขัดแย้งของตัวละครที่ต่อสู้กับภัยธรรมชาติ เพื่อเอาชนะความตายอันเป็นสิ่งที่ทุกคนไม่สามารถเลี่ยงได้ อาทิเช่น ตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

วังเทพารักษ์ (2535) เป็นเรื่องราวของชาวบ้านหนองหมาว้อที่อาศัยอยู่ในห้วยปลาแดก และรอบ ๆ บริเวณนั้นมีวังน้ำแห่งหนึ่งชื่อ “วังเทพารักษ์” เป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์มากไม่ว่าจะเป็นต้นไม้หรือปลา เพราะชาวบ้านเชื่อว่าบริเวณนี้นั้นมีเทวดารักษาอยู่ ทำให้ธรรมชาติบริเวณนั้นเป็นป่าสงวนและแหล่งเพาะพันธุ์ปลาอย่างดี แต่ก็เป็นที่เฉพาะชาวบ้านในหมู่บ้านเท่านั้น ส่วนคนต่างถิ่นที่เข้ามากลับไม่คิดเช่นนั้น เพราะพยายามที่จะใช้เครื่องมือทันสมัยมาตั้งค่ายิมน้ำเพื่อจะจับปลาให้ได้มากที่สุด แม้กระทั่งการใช้ไฟฟ้าช็อตปลา ทำให้ปลาตายเป็นจำนวนเยอะมาก จนในที่สุดจะเป็นด้วยธรรมชาติลงโทษหรืออย่างไร ทำให้เกิดสิ่งที่ไม่คาดฝันขึ้นนั่นคือปลาตัวใหญ่ที่ถูกกระแสไฟฟ้าช็อตนั้นพุ่งเข้าชนเรือทำให้เรือคว่ำ และคนบนเรือก็เสียชีวิต ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างที่ว่าชาวบ้านหนองหมาว้อไม่เคยคาดคิดมาก่อน ต่างว่ากันว่าเป็นการกระทำของธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ต้องการจะอนุรักษป่าไม้ พันธุ์นก พันธุ์ปลาไว้ ให้คู่กับแหล่งน้ำลำธาร

ปลาทุ (2546) เป็นเรื่องราวของหนุ่มคนหนึ่งชื่อว่า นายเทียบ เขาชอบกินปลาทุมาก และต้องการที่จะซื้อไปฝากครอบครัวเช่นกัน เพราะทุกคนนั้นชอบกินปลาทุ จนกระทั่งวันหนึ่งในช่วงงานเดือนสิบซึ่งเป็นช่วงวันหยุดของคนใต้ นายเทียบได้หยุดงานจึงคิดที่จะซื้อปลาทุไปฝากที่บ้านเช่นเคย แต่ระหว่างทางกลับบ้านนั้นจะต้องผ่านป่าก่อนจึงจะถึงหมู่บ้านที่ตนอยู่ แต่ในระหว่างทางฝนเกิดตกลงมาอย่างหนัก ทำให้นายเทียบต้องเข้าไปหลบฝนในถ้ำและโชคร้ายที่ปากถ้ำมีดินพังลงมาปิดจนมืด ทำให้นายเทียบต้องติดอยู่ในนั้นถึงสิบกว่าวัน นายเทียบพยายามอย่างไรก็ไม่สามารถออกไปได้ จนในที่สุดชาวบ้านเกิดเอะใจจึงออกตามหาและสามารถช่วยนายเทียบออกมาได้ โดยที่นายเทียบไม่อดตายเพราะมีปลาทุช่วยชีวิตไว้

(2) **ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับผู้อื่น** เป็นลักษณะความขัดแย้งของตัวละครที่ไม่ลงรอยกัน ต่อต้านกันหรือพยายามทำลายล้างกัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้อาจเป็นความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง ความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ความขัดแย้งกับเพื่อน อาทิเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

สามสหายกับดวงจันทร์ (2545) เป็นเรื่องราวของหมา แมวและหนู ซึ่งเป็นเพื่อนกัน ทั้งสามได้เดินทางไปท่องเที่ยวที่ต่าง ๆ มากมาย และแล้ววันหนึ่งทั้งสามก็ชวนกันพักผ่อนที่ริมบึงใหญ่ เจ้าเหมียวได้มองเห็นพระจันทร์อีกดวงหนึ่งอยู่ที่ใต้น้ำใจกลางบึง จึงเรียกให้เพื่อน ๆ มาดู และตกลงกันว่าจะต้องเอาดวงจันทร์ที่อยู่ใต้น้ำขึ้นมาเชยชมให้ได้ ทั้งสามพยายามที่จะคิดหาวิธีต่าง ๆ ไม่ว่า

จะเป็นการลงไปในน้ำแต่ก็ไม่สามารถเอาดวงจันทร์ขึ้นมาได้ จนตกลงกันว่าจะช่วยกันวิดน้ำในบึงให้หมด แต่พอน้ำในบึงหมดกลับพบว่าดวงจันทร์กลับหายไป ทั้งสามเศร้ามากและต่างก็ขัดแย้งกันเอง เจ้าแมวก็นำเจ้าหนูซึ่งเป็นสัตว์พื้นทะเลมาแตะดวงจันทร์ไป ส่วนเจ้าหมาก็โทษเจ้าแมวว่าเป็นเพราะแมวเอาดวงจันทร์ไปซ่อนไว้ในดวงตา จากนั้นทั้งสามก็กลายเป็นคู่อาฆาตกันตลอดมา โดยเจ้าหมาทุกคืนที่เห็นดวงจันทร์ก็จะส่งเสียงหอนอย่างเศร้าสร้อย ส่วนเจ้าแมวก็จะคอยไล่จับเจ้าหนูทุกตัวที่มันพบ

อาโจ๊ะเต่าผู้ทรนง (2543) เป็นเรื่องราวของผู้เต่าอาโจ๊ะ ชาวอาข่า ซึ่งไม่ยอมให้ลูกชายของตนมาเรียนหนังสือไทย เพราะเห็นว่าจะต้องให้ลูกชายมาช่วยทำงานไร่และเลี้ยงน่อง ถึงแม้ว่าครูจะพยายามเกลี้ยกล่อมอย่างไรก็ไม่สามารถเปลี่ยนใจได้ ประกอบกับครอบครัวอื่น ๆ ต่างก็ส่งลูกหลานมาเรียนหนังสือกันหมดแล้ว แต่ผู้เต่าอาโจ๊ะก็ยังไม่เปลี่ยนใจง่าย ๆ ทำให้เกิดความขัดแย้งกับครูสมศักดิ์ตลอดมา จนมาวันหนึ่งไร่กะหล่ำของผู้เต่าอาโจ๊ะโดนเพลิงลงเสียหายหนัก ทำให้ผู้เต่าอาโจ๊ะต้องลงไปซื้อยาฆ่าแมลงมากำจัดเพลิง จนฆ่าตายหมด พืชผลก็เจริญงอกงาม แต่ในขณะที่ยวกันสารพิษก็ตกค้างมากขึ้นเช่นกันและเกิดผลเสียกับผู้เต่าคือเกิดอาการวิงเวียนศีรษะและอาเจียนอย่างแรง จนเสียชีวิตในเวลาต่อมาเพราะได้รับสารพิษเข้าไปในร่างกายมากเกินไป เรื่องจากไม่รู้วิธีผสมน้ำยาและไม่อ่านคำเตือนให้เข้าใจทำให้เกิดผลเสียถึงชีวิต ในที่สุดก็ทำให้อาหลูบุตรชายของผู้เต่ายอมที่จะไปเรียนหนังสือกับครูสมศักดิ์

(3) ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร เป็นลักษณะความขัดแย้งของตัวละครที่ต้องการจะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจตนเองไม่ว่าจะเป็น ความกลัว การผัดวันประกันพรุ่ง ความขี้เกียจ ความพอดี เป็นต้น อาทิเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เสียงกลางดึก (2527) เป็นเรื่องราวของเด็กชายมานิต ซึ่งชอบไปค้างคืนบ้านคุณปู่คุณย่ามากในช่วงวันหยุด บ้านคุณปู่เป็นลักษณะของบ้านโบราณของไทยขนานแท้ เพราะมีใต้ถุนสูงและปลูกต้นไม้และมีสัตว์เลื้อยต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งวันหนึ่งคุณปู่เกิดไม่สบายและคุณย่าต้องพาส่งโรงพยาบาล ทำให้เขาต้องอยู่บ้านคนเดียว มานิตรู้สึกว้าวุ่นมากกับความวังเวงรอบ ๆ บ้านและเขาได้ยินเสียงเคาะประตู ทั้ง ๆ ที่ไม่น่าจะมีคนมาในเวลาตีก็อย่างนี้ ประกอบกับเสียงสุนัขหอนจากที่ไกล ๆ ในที่สุดเขาก็รวบรวมความกล้าออกไปเปิดประตู เหตุการณ์กลับกลายเป็นว่าเสียงเคาะประตูนั้นคือเสียงของเจ้าจิ้ง สุนัขที่เลี้ยงไว้และนอนอยู่หน้าประตูห้องและเกิดอาการคันหมัด

ก็ยกขาขึ้นเกาจนทำให้ไปกระทบบานประตูเสียงดังก๊อ๊ก ๆ นั่นเอง ในที่สุดตัวละครนั้นก็สามารรถที่เอาชนะกับความกลัวที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเองได้และรู้สึกว่ามันได้โตขึ้นด้วยจากเมื่อก่อน

นกสองหัว (2543) เป็นเรื่องราวของนกหนุ่มตัวหนึ่งที่ได้รับคำบัญชาจากเทวดาแห่งนกให้นำขนปีกแห่งเทวดานกที่ตกลงมายังโลกมนุษย์มาคืนให้ จนกระทั่งเมื่อปฏิบัติการกิจเสร็จกลับจิตใจในโลกมนุษย์จึงขออนุญาตไปอยู่บนโลกมนุษย์ถาวร แต่กลับขอหัวเพิ่มอีกหนึ่งหัว เพื่อจะได้มีสิ่งพิเศษเหนือคนอื่น ๆ เทวดานกก็รับปาก พอมาถึงโลกมนุษย์ก็พบว่าหัวที่มีนั้นนอกจากจะดูเป็นผู้ยิ่งใหญ่พิเศษกว่าคนอื่นแล้ว แต่ยังทำให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นและบินได้ยากลำบากอีกด้วย เพราะเกาะหัวของตนเอง และสิ่งสำคัญคือหัวทั้งสองหัวนั้นก็มักจะมีความคิดไม่ลงรอยกันและมักจะเถียงกันอยู่ตลอดและกว่าหัวทั้งสองจะตกลงกันได้ก็ทำให้นกหนุ่มเหนื่อยมาก เพราะหัวทั้งสองหัวต่างก็ไม่มีอาการยอมกัน จนในที่สุดก็ทะเลาะกันและจิกกัดกันจนมีเลือดไหลออกมา ในที่สุดนกหนุ่มทนไม่ไหวจึงร้องขอเทวดานกให้ลงมาช่วยเหลือ นกหนุ่มจึงเข้าใจตนเองการมีอะไรที่เกินจากความพอดีนั้นย่อมไม่ใช่สิ่งที่ดี

3.3.4.3 การปิดเรื่อง คือ บทสรุปของเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องราวทั้งหมดถูกคลี่คลายไปในทางใด วิริยะ สิริสิงห (2537 : 85) ได้กล่าวว่า การปิดเรื่องนั้นเป็นจุดที่ทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น ความสนใจ ความตึงเครียด ตลอดจนความรู้สึกด้านอื่น ๆ ของผู้อ่านทวีเพิ่มขึ้นจนถึงสุดท้าย การปิดเรื่องในเรื่องเล่าสำหรับเด็กสามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ 4 ประเภท ดังนี้

3.3.4.3.1 ปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม

3.3.4.3.2 ปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม

3.3.4.3.3 ปิดเรื่องแบบให้ตื่นเต้น หรือหักมุมตอนจบเรื่อง

3.3.4.3.4 ปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด

3.3.4.3.1 ปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม เป็นการปิดเรื่องที่จบด้วยความสุขของตัวละครในเรื่อง ปัญหาทุกอย่างถูกคลี่คลายลงโดยดี จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการปิดเรื่องในลักษณะนี้จำนวน 39 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพระมหากษัตริย์คุณ ความฝันของหนูนิค บ้าน นางฟ้า ดาวทอง ปุ๊กปิ๊ก หมอนทองของแก้ว วันขาย จดหมายจาก ... “ยูโซะ” เด็กชายชาวเกาะ โขกของโด้ง ฉัตรแก้ว ยักษ์ใหญ่ในสระ หุ่นยนต์ของคุณตา จะจำวันนี้ชั่วชีวิต

อ้อมลายาย ครุฑน้อยของคำพูน บ้านฝีลึง บู้บี้ รมไทรทอง ป่าสุคทัย บ้านของปาน สวรรค์ใต้ทะเล ฝัน...ที่เป็นจริง โลกของน้อย เก็บข้าวตอก ฝันริมน้ำ เจ้าแฟนยอดรัก เพื่อน ปีกขาวดีลังกา ผู้ยิ่งใหญ่ ลูกปลาดีรุ่ง จี๋มาซิงเมือง เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือต้นร้ายปลายดี ผมรักในหลวง ห้องเรียนกลางทุ่งกว้าง จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ไก่แจ้กับเหี่ยวว คังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

เขียนวันนั้นพอดากับแม่มาถึง หนูนึกก็วิ่งไปหาแม่กับตา แล้วก็ร้องบอกว่า “หนูจะเป็นนักเรียน” หนูนึกเป็นสุขเหลือเกิน หนูนึกเฝ้าคอยเวลาที่จะได้เป็นนักเรียนและเรียนให้สนุกกับครู และเพื่อนเหมือนที่หนูนึกฝัน

(ความฝันของหนูนึก, 2523 น. 18)

นอกจากคุณตาที่มาส่งบู้บี้ทุกวันแล้ว วันนี้คุณพ่อคุณแม่ก็มาด้วย พร้อมกับกล้องถ่ายรูปอีก 1 อัน คุณตาบอกว่า “เอามาถ่ายรูปหนูบิตอนรับรางวัลเด็กดียังงั้นลูก” ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีใครเรียก หนูบี้ว่าบู้บี้อีกเลย

(บู้บี้, 2532 น. 66)

ปู่เต่า ปลาและปลาปักเป้า ถามปีกขาวว่าจะแก้ไขให้โลกเหมือนเดิมได้อย่างไร ปีกขาวบอกให้ทุกคนสบายใจว่ามั่นรู้วิธีการแก้ปัญหา

“ฉันจะไม่บินฝันแบบดีลังกาแล้ว..บินดีลังกาแล้วฝันทำให้คนอื่นเดือดร้อน”

“คูซึ ! ปีกขาวตื่นและบินเหมือนพวกเราแล้ว ไม่บินดีลังกาแบบพิสดารแล้ว

“ดีใจจัง เจ้าปีกขาวมาเราบินไปด้วยกัน”

(ปีกขาวดีลังกา, 2538 น. 31)

3.3.4.3.2 ปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม เป็นการปิดเรื่องที่จบด้วยความทุกข์หรือความผิดหวังของตัวละครในเรื่องอันเนื่องมาจากตัวละครกระทำในสิ่งที่ไม่ดีหรือคิดในสิ่งไม่ดี ก็ย่อมจะได้รับผลจากการกระทำนั้นและนำมาซึ่งความทุกข์มาให้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการปิดเรื่องในลักษณะนี้จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง โปรคอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) วังเทพารักษ์ กินเดือนหงาย หอยโข่งย้ายบ้าน อาโจะเฒ่าผู้ทรนง สามสหายกับดวงจันทร์ คังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

“ก็ถ้าไม่มีใครไปยุ่งกับมัน ปล่อยให้มันอยู่กับพ่อแม่อย่างมีความสุข มันก็คงไม่ต้องมารับกรรมแบบนี้ ผมหวังว่าแต่เนี่ยไปคุณคงไม่คิดที่จะหาลูกสัตว์ป่าไม่ว่าจะเป็นอะไร มาเลี้ยงไว้ดูเล่นในบ้านอีกแล้วนะครับ” เขากล่าวยิ้ม แล้วดำเนินการไปตามหน้าที่

(โปรดอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) ,2530 น.93)

ในงานศพผู้เฒ่าอาโจะ ครูสมศักดิ์และกลุ่มครูอาสาสมัครได้มาช่วยเป็นธุระจัดการศพร่วมกับชาวบ้าน และพ่อหลวงของบ้านอาแบจนเสร็จงานด้วยดี แต่ความเสียใจอย่างสุดซึ้งที่เกิดกับลูกเมียของผู้เฒ่าชาวอาข่าคนนี้ย่อมไม่มีอะไรจะเปรียบได้ เพราะเสียผู้นำครอบครัวไป ครูสมศักดิ์นั่งลงข้าง ๆ อาหลูและโอบไหล่ของเด็กน้อยเอาไว้ก่อนจะก้มลงถามเบา ๆ ว่า

“เสร็จงานของพ่อแล้ว ครูอยากจะให้อาหลูไปเขียนหนังสือกับครูจะไปไหม ?”

อาหลูพยักหน้าพร้อมกับเอามือป้ายน้ำตา “เขาอยากเขียนหนังสือกับครู”

(อาโจะเฒ่าผู้ทรงง, 2543 น.32)

เพื่อนรักทั้งสามก็กลับกลายเป็นคู่อาฆาตตลอดมา ทุกคืนเมื่อเจ้าหมามองเห็นดวงจันทร์บนฟากฟ้า ก็ส่งเสียงหอน เสียงดาดดวงจันทร์อย่างเศร้าสร้อย ส่วนเจ้าแมวก็ก็นพยายามตามจับเจ้าหนูทุกตัวที่มันพบ

ส่วนดวงจันทร์บนท้องฟ้านั้นเล่า ก็ได้แต่เสียใจกับสหายทั้งสามเรื่อยมา เพราะไม่สามารถจะบอกให้สัตว์ทั้งสามรู้ได้ว่า แท้จริงแล้ว ดวงจันทร์ที่ปรากฏอยู่ในน้ำเป็นเพียงเงาพระจันทร์เท่านั้นเอง

(สามสหายกับดวงจันทร์,2545 น. 21)

3.3.4.3.3 ปิดเรื่องแบบให้ตื่นเต้นหรือหักมุมตอนจบเรื่อง เป็นการปิดเรื่องในแบบที่ผู้อ่านก็ไม่คาดคิดมาก่อนว่าเรื่องจะลงเอยเช่นนี้ เนื่องจากไม่สามารถที่จะคาดเดาเหตุการณ์ได้จากตอนเปิดเรื่องและการดำเนินเรื่อง การปิดเรื่องในลักษณะนี้จะทำให้อ่านรู้สึกตื่นเต้นและแปลกใจจากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการปิดเรื่องในลักษณะนี้จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแก้วคืนเรือน สามชีวิต แม่จ๋า คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก ความพ่ายแพ้ของ

ลูกสาว อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน แม่คอมพ์รุ่นที่ห้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

สองคนก้มหน้าก้มตาทำงานอย่างแข็งขัน เข้ม ไม่มีแววของนักวางแผนผู้ชาญฉลาด หลงเหลืออยู่เลย ส่วนป้อมนึกถึงข่าวสารที่จะหุงกินเย็นนี้ เขาทั้งสองชำเลื่องมองดูเมียประธานบริษัท เมื่อเห็นว่ากำลังเดินพ้นประตูออกไป ก็ถอนหายใจโล่งอกแล้วหันมายิ้มเหย ๆ ให้กัน

(อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน , 2539 น.122)

โจ่งพูดไม่ทันจบ รถเก๋งคันสวยก็แล่นผ่านไป พร้อมกับเศษขยะใหญ่ที่ถูกโยนออกมาจากหน้าต่างรถ ตามมาติด ๆ ด้วยรถเมล์ใหญ่ รถเมล์เล็ก รถตุ๊ก รถมอเตอร์ไซด์ ที่แผดเสียงคำราม ลั่น พร้อมกับพ่นควันพิษสีดำสนิท !!!

(คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก 2533 น.48)

ดิฉัน หูอื้อ น้ำตาไหลพราก ตื่นตันใจและสงสารแม่เป็นที่สุด เมื่อได้ยินเสียงแม่พูดอย่างซัดถ้อยซัดคำว่า

“ก็ขายเลือดแม่ไงลูก”

“แม่ขายเลือด” ดิฉันยืนงง โผเข้าไปสู่อ้อมกอดของแม่

“โธ่ แม่จ๋า”

(แม่จ๋า, 2525 น. 96)

3.3.4.3.4 ปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด เป็นการปิดเรื่องที่ผู้เขียนมุ่งแสดงทัศนคติความคิดเห็นของตนผ่านตัวละครที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อออกไป ให้ไปคิดต่อเองตามสภาพพื้นฐานของชีวิต หรือบางครั้งผู้เขียนก็ตั้งใจที่จะแสดงทัศนคติของตนออกมาโดยตรงก็ได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กปรากฏว่ามีการปิดเรื่องในลักษณะนี้จำนวน 42 เรื่อง ได้แก่ เรื่องสี่บงกชไทย เกียรติประวัติของกรรติศักดิ์ เด็กวิเศษ คิดไม่เป็น วัยรุ่นสนทนา เสียงฝน ย่าของแม่ เสียงกลางคืน เรามาเข้าใจกัน วันเด็ก ป้อมอยากรู้ สมบัติไทย สายสัมพันธ์ โปรดอย่าเอานันมาเลี้ยงเลย (นะ) พระมหากษัตริย์คุณ ช่างเย็บที่นอนน้อย สองพี่น้อง มุ้งเป็อนเลือด นิพัทธ์และเพื่อน เด็กชายเก็บ หนึ่งในดวงใจราษฎร์ ความหวังของปู่ พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ

กลับบ้านเรารู้ว่า เสียงเพรียกจากพงไพร โลกในฝัน นิทานของยาย ความของน้องมิน ความใฝ่ฝันอันงดงาม ความรักของคุณยาย ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง ในหลวงของผม ลูกรัก สมปราวณา ของเก่ามีดี นกน้อยนักปลุกต้นไม้ เงินออม บันทึกลับเก็บตก พอกินไหม คุณค่าแห่งชีวิต นกสองหัว เรื่องเล่าจากดาวลูกไก่ ปลาหู ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

วันเด็กไม่ได้หมายความว่าให้เด็กเที่ยวอย่างเดียว แต่สำหรับเด็กรุ่นนี้หมายความว่า เป็นวันที่ต้องจะแสดงความสามารถว่าต้องพร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า ต้องพร้อมที่จะเข้มแข็งเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป

(วันเด็ก,2528 น. 100)

ที่ทำน้ำหน้าบ้านป่าและบ้านแม่นั้นจะมีเรือจ้างต่อเครื่องมาจอด มีผู้มาสั่งทำที่นอนหรือรับที่นอนที่ทำเสร็จแล้วอยู่เนื่อง ๆ ทำให้ปวิณาคิดว่าคนเรานั้นในแต่ละวันต้องนอนหลับให้พอเพียง จึงจะทำให้สุขภาพทางกายทางใจสมบูรณ์ดี มีความสุข ก็คงจะต้องมีคนมาติดต่อว่าทำที่นอนกันเรื่อยไป ดังนั้นการที่ตนเลือกเรียนวิชาเย็บที่นอนอันเป็นวิชาเลือกอาชีพตามบรรพบุรุษที่โรงเรียนส่งเสริมนั้นนับว่าเป็นการเหมาะสม เป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำรายได้เสมอ ทำให้รู้สึกมั่นใจในอนาคตของตนแล้ว

(ช่างเย็บที่นอนน้อย,2532 น. 75)

แก่นรู้สึกว่าเขาต้องการอยู่ในหมู่บ้านที่ผู้คนรู้จักกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความมีน้ำใจมากกว่าที่จะอยู่ในชุมชนที่บ้านเมืองเจริญ แต่ผู้คนต่างคนต่างอยู่อย่างที่เขาได้พบเห็นในอเมริกา

(กลับบ้านเรารู้ว่า, 2536 น. 76)

กล่าวได้ว่าการปิดเรื่องที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยพบว่าการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดได้ถูกนำมาใช้มากที่สุด เป็นเพราะผู้เขียนสามารถที่จะแสดงทัศนะความคิดเห็นของตนเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับประพฤติดุติตนแก่เด็กได้เป็นอย่างดี และการปิดเรื่องที่พบรองลงมาจะเป็นการปิดเรื่องด้วยความสุข ซึ่ง กฤษศยา ณ หนองคาย (2544) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เป็นการ

แสดงให้เห็นความสำเร็จของตัวละครที่สามารถฝ่าฟันและแก้ปัญหาต่าง ๆ แม้จะต้องเจอกับอุปสรรคมากเพียงใด และที่สำคัญกว่านั้นสามารถที่จะทำให้เด็กมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับปัญหาได้

3.3.5 น้ำเสียง (Keys)

เรื่องเล่าสำหรับเด็กใช้น้ำเสียงแบบเป็นกันเอง เพื่อให้การสอดแทรกและสื่ออุดมการณ์เป็นไปอย่างแนบเนียน ไม่มีลักษณะบังคับ และเป็นการโน้มน้าวใจ ดังนั้นลักษณะภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาสนทนาที่เป็นธรรมชาติ ผ่าน “เสียง” และ “ความคิด” ของตัวละครในการเล่าเรื่องและถ่ายทอด “ความจริง” ต่าง ๆ ซึ่ง “เสียง” ที่ใช้นั้นมักจะสอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของตัวละครในเรื่องด้วย เช่น

ตัวอย่าง

คุณยายของอุษามีอายุมากแล้ว ท่านรักและเมตตาปราณีอุษามาก แต่คุณยายเป็นชาวสวนมีอาชีพปลูกผักและผลไม้ขาย ท่านเป็นคนขยันขันแข็งเลี้ยงชาวสวนที่ดีทั้งหลาย ท่านจะตื่นนอนแต่เช้ามืด ลงจากเรือนไปพรวนดิน รดน้ำต้นไม้ เก็บผักและผลไม้ แล้วก็นำไปขายที่ตลาด

(สามชีวิต ,2525 น. 73)

บู๊ก็กวาดตามองไปรอบ ๆ สนาม แล้วก็เกิดความคิดขึ้นมา

“โวโวดูสิ ” ในสนามมีเศษกระดาษ ใบไม้เกลื่อนเต็มไปหมดเลย เรามาแข่งเก็บเศษกระดาษกับใบไม้แข่งกันดีมั๊ย ดูซิว่าใครจะเก็บลงถังขยะได้เต็มก่อนกัน”

(บู๊ ,2532 น. 63-64)

แม่ครับ ผมจะเป็นเด็กดีของแม่ ผมจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จะตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทำกรงานต่าง ๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูรู้คุณ รู้จักเอื้ออาทรและประหยัด อย่างที่แม่ตั้งสอนผมอยู่เสมอ

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม,2537 น. 22)

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการใช้คำสรรพนามแทนตัวนั้นมีหลายลักษณะ เช่น “*ท่านเรา ผม*” ซึ่งเป็นไปตามฐานะของตัวละคร หรือการใช้คำพูดในการสนทนานั้นก็จะพบว่ามีความเหมาะสมตามเนื้อเรื่อง

3.3.6 เครื่องมือ (Instrumentalities)

เครื่องมือสื่อสารของหนังสือวันเด็กแห่งชาติคือสื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบหนังสือรวมเล่มบทความและเรื่องเล่าต่าง ๆ ซึ่งมีการจัดพิมพ์เป็นจำนวนมากและแจกจ่ายให้แก่เด็กๆ ทั่วประเทศพร้อมกันกับกิจกรรมการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ โดยกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้มีการกระจายตัวบทอย่างกว้างขวาง ระดับภาษาที่ใช้เป็นภาษาระดับสนทนา นำเสนอในรูปแบบของการเขียนและอาจมีภาพประกอบบ้างในเรื่องเล่าที่เป็นนิทาน

3.3.7 บรรทัดฐานในการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (Norms of interaction and interpretation)

ได้แก่ บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ (Norms of Interaction) ของเรื่องเล่าสำหรับเด็กเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ได้เห็นหน้ากันหรือปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง นักเขียนและคณะกรรมการจัดทำมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกเรื่องเล่าที่จะตีพิมพ์ ซึ่งผู้เขียนถือว่าเป็นผู้ที่มีวัยและประสบการณ์มากกว่าก็จะสอดแทรกชุดความคิดต่าง ๆ ผ่านมุมมองของตนเองทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจให้กับผู้อ่านซึ่งเป็นเด็ก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบอย่าง “เหมาะสม” ต่อไป

สำหรับ บรรทัดฐานของการตีความ (Norms of Interpretation) เนื่องจากหนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นหนังสือที่ผลิตโดยหน่วยงานของรัฐและได้รับการตีความว่ามีความ “น่าเชื่อถือ” สูงในมุมมองของรัฐบาล อีกทั้งด้วยความเป็นเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีจึงมักจะถูกมองว่าเป็นหนังสือที่จัดทำขึ้นสำหรับเด็กเป็นหลัก และมีการนำเสนอที่เน้นความสนุกสนาน จึงทำให้เด็กอ่านอย่างเพลิดเพลินและเชื่อตามโดยปราศจากข้อสงสัยเนื่องจากอยู่ในรูปของนิทานและเรื่องสั้น ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงแล้วหนังสือวันเด็กได้จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งสื่อสารรวมถึงถ่ายทอดอุดมการณ์ต่าง ๆ ไปยังเด็กและเยาวชนในลักษณะที่ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กไม่ทันรู้ตัว

3.3.8 ประเภทการสื่อสาร (Genres)

เรื่องเล่าเหล่านี้จัดเป็นปริศนาเรื่องเล่าบันเทิงคดีซึ่งจำแนกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ คือ นิทาน และ เรื่องสั้นสำหรับเด็ก ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึงอย่างละเอียดไปแล้วในหัวข้อ 3.2 ที่อาจมีลักษณะของการอ้างถึงตัวบทอื่นก่อนหน้าแทรกเข้าไป เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นองค์ประกอบหลักของหนังสือวันเด็กแห่งชาติทุกฉบับ เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาที่มีความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมาะสมกับวัยของผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน บางเรื่องอาจมีภาพประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหาด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ตัวบทซึ่งจะนำเสนอในบทต่อไปนั้นทำให้เห็นว่าเรื่องเล่าเหล่านี้เป็น “สารทางอุดมการณ์” ประเภทหนึ่งที่รัฐบาลใช้เพื่อปลูกฝัง ตอกย้ำชุดความคิดบางประการที่เอื้อประโยชน์ต่อการปกครองคนในสังคม

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบการสื่อสารตามกรอบชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ มีดังนี้ 1) ฉาก (S) คือ หนังสือวันเด็กแห่งชาติที่มีการกระจายตัวบทอย่างกว้างขวางในสังคมไทยควบคู่ไปกับวาระการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ 2) ผู้ร่วมเหตุการณ์ (P) ได้แก่ คณะบุคคลที่เป็นตัวแทนของภาครัฐและมีชื่อเสียงในวงวิชาการและส่วนหนึ่งก็เป็นบุคคลที่จัดทำหนังสือแบบเรียนด้วย ทำให้เกิดการยอมรับและตีความว่ามีความน่าเชื่อถือสูง 3) จุดมุ่งหมาย (E) เรื่องเล่าสำหรับเด็กเหล่านี้ จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ชุดความคิดหรืออุดมการณ์ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและเอื้อต่อการปกครองของรัฐบาล 4) การเรียงลำดับวัจนกรรม (A) ทำให้การแทรกชุดความคิดหรืออุดมการณ์ผ่านองค์ประกอบของเรื่องเล่ามีความแนบเนียนและแยบยล 5) น้ำเสียง (K) ที่ใช้ในเรื่องเล่าเหล่านี้ มีลักษณะเป็นกันเอง เป็นการสื่อสารผ่าน “เสียง” ของตัวละคร 6) เครื่องมือในการสื่อสาร (I) นั่นคือสื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบหนังสือจัดพิมพ์และแจกจ่ายเป็นจำนวนมาก ส่วน 7) บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N) นั้น เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติจัดเป็นการสื่อสารทางเดียว มีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อกลางในการสื่อสาร ในแง่การตีความ เนื่องจากผู้เขียนและผู้ผลิตเป็นผู้ที่มี “ความน่าเชื่อถือ” ประกอบกับเนื้อหาของเรื่องเล่าซึ่งอยู่ในรูปของนิทานและเรื่องสั้นมีความสนุกสนาน จึงน่าจะส่งผลให้เด็กเชื่อตามสิ่งที่นำเสนอในเรื่องเล่าโดยไม่ได้ตั้งข้อสงสัย และ 8) ประเภทการสื่อสาร (G) เป็นปริศนาเรื่องเล่าประเภทบันเทิงคดี ซึ่งแบ่งได้เป็นสองประเภทย่อย คือ นิทาน และเรื่องสั้นสำหรับเด็ก นอกจากนี้เรื่องเล่าเหล่านี้ที่มีเนื้อหาสนุกสนานเพลิดเพลินยังเป็น “สารทางอุดมการณ์” ที่สำคัญประเภทหนึ่งของภาครัฐ

3.4 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice)

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารในหัวข้อที่ผ่านมาประมวลเป็นกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคและตีความตัวบทของเรื่องเล่าสำหรับเด็กได้ดังนี้

3.4.1 กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติอยู่ในความดูแลด้านการผลิตของหน่วยงานราชการคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของรัฐ ให้ทำหน้าที่ควบคุมและดูแลการผลิตตัวบท โดยได้เรียนเชิญทั้งอาจารย์ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ มาเขียนเรื่องนำรัฐต่างๆ ในหนังสือวันเด็กของแต่ละปี ซึ่งผู้ใหญ่ที่เป็น “ผู้เขียน” ก็จะสอดแทรกชุดความคิดต่าง ๆ ผ่านมุมมองของตนเองทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจให้กับผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กผ่านทางเนื้อหาที่มีความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบในสิ่งที่ผู้ใหญ่พิจารณาแล้วว่า “เหมาะสม” นอกจากนี้ตัวบทเหล่านี้ได้มีการเผยแพร่และกระจายไปยังเด็กและสถานศึกษาต่างๆทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง

3.4.2 กระบวนการบริโภคและตีความตัวบท

ผู้บริโภคหรือผู้รับสารหลัก คือเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีวัยและประสบการณ์น้อยกว่า ต้องอาศัยการเรียนรู้และประสบการณ์จาก “ผู้ใหญ่” ที่มีวัยและประสบการณ์มากกว่า อีกทั้งเรื่องเล่าสำหรับเด็กมีการนำเสนอที่เน้นความสนุกสนาน จึงทำให้เด็กอ่านอย่างเพลิดเพลินและเชื่อตามโดยปราศจากข้อสงสัย เนื่องจากอยู่ในรูปของนิทานและเรื่องสั้น ดังนั้นสารทางอุดมการณ์ต่าง ๆ จึงได้ส่งผ่านไปยังเด็กและเยาวชนโดยที่ไม่ทันรู้ตัว

สรุป

ในบทนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ทำให้เข้าใจถึงองค์ประกอบของการสื่อสารที่ส่งผลต่อการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์แวดล้อมต่าง ๆ ในแง่มุมทางสังคมวัฒนธรรม และเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการผลิต / กระจายตัวบทและกระบวนการบริโภค / ตีความตัวบท ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติที่เป็นการระบุดูประสงค้อย่างชัดเจนว่าเป็นการผลิตขึ้นเพื่อเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ทำให้การกระจายตัวบทนั้นส่งผ่าน

ไปยังผู้อ่านที่เป็นเด็ก ๆ ทั่วประเทศพร้อมกับการเฉลิมฉลองเนื่องในวาระวันเด็กแห่งชาติอีกด้วย สำหรับในบทต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พ.ศ.2523-2553

ในบทนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หลักวิธีในการสื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้กลวิธีการสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

4.1 กลวิธีทางภาษาในตัวบท

4.2 กลวิธีระดับตัวบท

4.3 กลวิธีระดับสหบท

จากนั้นผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีย่อยที่ปรากฏในแต่ละระดับที่กล่าวมาข้างต้นตามลำดับต่อไป ดังนี้

4.1 กลวิธีทางภาษาในตัวบท

ในระดับนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาษาในตัวบทที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่ามียุทธศาสตร์สำคัญที่สื่อผ่านกลวิธีภาษาในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก 6 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ความถี่ในการจำแนกอุดมการณ์เหล่านี้ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ดังนี้คือ

4.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ อุดมการณ์ที่ปรากฏเป็นระยะเวลาตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไปและปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล มีดังนี้

4.1.1.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่

4.1.1.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

4.1.1.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย

4.1.1.4 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

4.1.2 **อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา** ได้แก่ อุดมการณ์ที่ปรากฏเป็นระยะเวลาตั้งแต่สิบห้าปีลงมาและปรากฏไม่สม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล มีดังนี้

4.1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน

4.1.2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

นอกจากอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา แล้วในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยยังพบชุดความคิดย่อยเรื่องสังคมเมืองกับชนบท⁷ อีกด้วย ถึงแม้จะมีการปรากฏซ้ำไม่มากเท่ากับอุดมการณ์ที่กล่าวมาสองกลุ่มข้างต้น แต่ก็สามารถนำเสนอความคิดได้เช่นเดียวกัน

ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก โดยแยกกลวิธีทางภาษาตามอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่กลวิธีภาษาทางภาษานั้น ๆ เกี่ยวข้อง และจะนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้อุดมการณ์เป็นเกณฑ์หลัก เพื่อแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ นั้นสื่อเสนอโดยกลวิธีทางภาษาอะไรบ้าง กลวิธีทางภาษาที่ผู้วิจัยพบนั้นมีหลากหลาย ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยคในลักษณะต่าง ๆ การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ และการเน้นความ กลวิธีเหล่านี้ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

4.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ

4.1.1.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่

ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ความคิดย่อยคือ

4.1.1.1.1 เด็กควรเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส

4.1.1.1.2 ผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจและมีสถานภาพสูงกว่าเด็ก ดังนี้

⁷ ผู้วิจัยพบชุดความคิดย่อยเรื่องสังคมเมืองกับชนบทปรากฏเป็นระยะเวลาไม่ถึงห้าปี จึงได้จัดแบ่งอยู่ในประเภทนี้

4.1.1.1.1 เด็กควรเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ เพื่อแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงความอ่อนน้อม และ การใช้คำศัพท์ “กราบ” ดังนี้

ก. การใช้คำศัพท์

การใช้คำศัพท์ โฟว์เลอร์ (Fowler, 1991 : 80) ได้อธิบายตามแนวคิดของ Halliday ว่าคำศัพท์นั้นจัดเป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างทางความคิด สอดคล้องกับ ฟาน ไค้ (van Dijk, 1995 : 259) ที่กล่าวว่าเราสามารถเห็นอุดมการณ์บางอย่างได้จากคำศัพท์ (Lexical item) และหากคำศัพท์ใดปรากฏเป็นจำนวนมากก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความคิดหรืออุดมการณ์ของผู้เขียนได้ นอกจากนี้การเลือกใช้คำศัพท์ยังช่วยสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ความคิดที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษานั้น ๆ ได้ ตัวอย่างที่มักมีผู้กล่าวถึงคือ การเรียกกลุ่มคน โดยใช้คำว่า “terroists” (ผู้ก่อการร้าย) และ “freedom fighters” (นักสู้เพื่อเสรีภาพ) ย่อมสามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองความคิดทางการเมืองของผู้พูดได้ว่าอยู่ในกลุ่มใด ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดว่าเด็กควรเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงความอ่อนน้อม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่สื่อถึงความอ่อนน้อม ชุดคำศัพท์ที่ว่า ได้แก่ *ยกมือไหว้อย่างนอบน้อม คุณเข่าและเอาศีรษะชนตัก พูดอย่างอ่อนหวาน พูดเสียงนุ่มนวล พูด...อย่างนอบน้อม ก้มศีรษะกล่าวขอบคุณ* ชุดคำศัพท์นี้มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่มีอาวุโสน้อยกว่า เพื่อสื่อให้เห็นว่าในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ใหญ่หรือผู้มีอาวุโสกว่า เช่น “อา ยาย น้ำ (ลิง) น้ำ (กระรอก) แม่ (ไก่) ปู่ (สายลม) เทวดา (นก)” เด็กควรจะต้องมีความอ่อนน้อมเพื่อเป็นการแสดงความสุภาพกับผู้มีวัยวุฒิสูงกว่า และจะส่งผลดีด้านของความรู้สึกลงในแง่บวกของผู้ใหญ่ ได้แก่ ตัวอย่างที่ 3 คือ “*ไก่ตอบพลางเอียงคอมองนกน้อยอย่างเอ็นดู*” หรือแม้กระทั่งส่งผลดีในลักษณะของการได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ จาก ตัวอย่างที่ 3 เช่นเดียวกัน คือ “*ไก่ตอบแล้วเดินคืบหาแม่ลัดพีชตามบ้านเรือน...*” ตัวอย่างที่ 4 คือ “*สายลมตอบแล้วช่วยพัดสายฝนที่ไม่ค่อยจะผ่านเมืองขยะมาโปรยปรายยังผืนดิน...*” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

กริตติศักดิ์ยกมือไหว้อย่างนอบน้อม ยิ้มน้อย ๆ แล้วตอบว่า “ผมเรียนจบในสาขาเวช
นิทัศน์ คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ได้รับพระราชทานปริญญา
เมื่อเร็ว ๆ นี้เองครับคุณอา”

“อายินดีด้วยนะ” อัจฉาแสดงความยินดี

(เกียรติประวัติของกริตติศักดิ์, 2526 น. 60)

ตัวอย่างที่ 2

“ยายจ๋า แก้วช่วยแม่เช็ดโต๊ะ กวาดพื้น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้หลังบ้านได้แล้ว แก้วเก่งไหม
คะ” แก้วเดินเข้าคุกเข่าและเอาศีรษะชนตักของยาย

(หมอนทองของแก้ว, 2526 น. 91)

ตัวอย่างที่ 3

นกน้อยจึงไปหาพวกลิงและกระรอก และพูดอย่างอ่อนหวานว่า

“น้ำลิงจ๊ะ น้ากระรอกจ๋า ช่วยเก็บผลไม้มาให้ชาวเมืองกินเยอะ ๆ ได้ไหมจ๊ะ”

“ได้จ๊ะ” ลิงและกระรอกตอบ แล้วพากันปีนป่ายต้นไม้เพื่อเก็บผลไม้มาให้ชาวเมืองกิน
แล้วนกน้อยก็ไปหาไก่ สวัสดิ์แม่ไก่ แล้วพูดเสียงนุ่มนวลว่า

“แม่ไก่จ๋า ช่วยตามจิกเมล็ดพืชจากผลไม้ที่ชาวเมืองกินเสร็จแล้วมาใส่กระสอบได้ไหมจ๊ะ”

“ได้จ๊ะ” ไก่ตอบพลางเอียงคอมองนกน้อยอย่างเอ็นดู แล้วเดินคุ้ยหาเมล็ดพืชตามบ้านเรือน
และถนนหนทางเพื่อรวบรวมใส่กระสอบ

(นกน้อยนักปลุกต้นไม้, 2540 น. 84- 85)

ตัวอย่างที่ 4

จากนั้นนกน้อยก็บินไปหาสายลม พูดกับสายลมอย่างนอบน้อม “ปู่สายลมจ๋า ช่วยพัดพา
สายฝนให้ตกลงมายังพื้นดินที่พรวนแล้วได้ไหมจ๊ะ”

“ได้จ๊ะ เออ เจ้านกน้อยนี้มีน้ำใจดีจริง ๆ” สายลมตอบแล้วช่วยพัดสายฝนที่ไม่ค่อยจะผ่าน
เมืองขยะมาโปรยปรายยังพื้นดินที่หว่านเมล็ดพืชแล้วจนชุ่มฉ่ำ

(นกน้อยนักปลุกต้นไม้, 2540 น. 85)

ตัวอย่างที่ 5

นกหนุ่มกลับมีเพียงหัวเดียว ค่อย ๆ พยุงตัวขึ้น ก้มศีรษะกล่าวขอบคุณเทวดานก แล้ว
จึงโฉบบินกลับรัง

(นกสองหัว, 2543 น. 65)

(2) การใช้คำศัพท์ “กราบ”

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ “กราบ” เพื่อแสดงถึงความเคารพอย่างสูงต่อผู้อาวุโส ได้แก่ คำว่า *กราบ กราบขอบพระคุณ กราบรับพรปีใหม่ กราบลา กราบเท้า กราบตั้งมือ* โดยจะปรากฏร่วมกับคำนามที่มีอาวุโสน้อยกว่าเสมอ จะสังเกตได้ว่า คำศัพท์ “กราบ” นั้น มักจะเป็นในลักษณะของการแสดงความเคารพอย่างสูง โดยผู้น้อยมักแสดงกิริยานี้ต่อผู้ใหญ่ เช่น “พ่อแม่” หรือญาติผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด เช่น “ตา ยาย” หรือบางโอกาสอาจเป็นบุคคลอื่นที่มีบุญคุณกับตนเองก็ได้ ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

ลูกแก้วขาบซึ่งในความรักและความปรารถนาดีของแม่ ลูกแก้วจึงพยักหน้าพร้อมกับก้มลงกราบบนตักของแม่

“แม่จ๋า แก้วยินดีและเต็มใจที่จะรับหมอนที่แม่อุตส่าห์ทำงานสุดฝีมือ หมอนสีชมพูก็สวยงามน่ารักดีนะคะ แก้วขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ที่ให้ความรักและความเมตตาต่อแก้วเสมอมา”
แก้วยิ้มทั้งน้ำตา และคืนนั้นแก้วนอนหลับอย่างมีความสุข

(หมอนทองของแก้ว , 2526 น. 95)

ตัวอย่างที่ 7

ในวันขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2531 บุตรสาวทั้งสองของคุณชายพาสหัสไชย และอ้อยทิพย์ ซึ่งเป็นลูกผู้พี่ พิทยา และประดับลูกผู้น้อง มากราบรับพรปีใหม่จากคุณยาย

(พระมหากรุณาธิคุณยิ่งล้น , 2531 น.34)

ตัวอย่างที่ 8

“วันนี้หลานไปไหนมา ”

“มากราบลายาย”

“จะไปไหนกัน”

“ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯฯ ฮะ”

(อ้อมลายาย , 2531 น.88-89)

ตัวอย่างที่ 9

เมื่อวันเกิดคุณตา ลูกทั้งสองไปกราบท่าน แล้วท่านให้สิ่งที่มีคุณค่าแก่ลูก โดยเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของท่านให้ฟังหลายเรื่อง ในการคบเพื่อน ชีวิตที่ต้องสู้ แล้วก็เรื่องความกตัญญูทวดเวที ทำให้ลูกซึ่งในพระคุณของพ่อแม่ผู้ให้กำเนิด

(ลูกรัก , 2540 น.19-20)

ตัวอย่างที่ 10

เมื่อวันทำบุญบ้านปู่และย่า พ่อแม่พร้อมลูก ๆ นำของไปร่วมทำบุญ สองพี่น้องได้เข้าไป กราบปู่ย่าก็ดีใจที่เห็นหลานเจริญเติบโต ร่างกายสมบูรณ์ ทำทางเรียบร้อย

(สองพี่น้อง, 2533 น.71)

ตัวอย่างที่ 11

หลังจากพ่อแม่ได้กราบเท้าคุณตาคุณยายแล้ว นริรัตน์และอรรถกรนำของที่ใส่กล่องผูกโบว์เตรียมไว้ วางลงบนพาน จับพานไว้ทั้งสองมือ เดินเข้าไปใกล้พอสมควร แล้วคุกเข่าลง เดินเข้าเข้าไปใกล้คุณตา แล้วนั่งพับเพียบ วางพานไว้ทางขวามือ กราบตั้งมือครั้งหนึ่ง แล้วยกพานด้วยสองมือประคองส่งให้คุณตาทีละคน เมื่อคุณตารับของแล้ว ก็วางพานไว้ทางขวามือ กราบตั้งมืออีกครั้งหนึ่ง

(สมบัติไทย,2529 น.45)

ตัวอย่างที่ 12

เมื่อเด็กทั้งสองไปถึง แม่และน้องสาวของขงคอยอยู่แล้ว พัฒน์เข้าไปกราบแม่ของขง แล้วก็รู้สึกว่ แม่ของขงยังสวย

(บ้านผีสิง , 2532 น.46)

ตัวอย่างที่ 13

“เขาหายแล้วถ้าเขาไม่ได้กลับไปทำงานที่บีม คุณหมอกฎาหางานให้เขาด้วยนะครับ...ผมฝากป่านด้วยนะครับคุณหมอ” เรื่องทรุดลงกราบเท้าหมอสุดา น้ำตาหยดลงบนรองเท้าของคุณหมอ

(เพื่อน , 2538 น. 57)

4.1.1.1.2 ผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจและมีสถานภาพสูงกว่าเด็ก

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ และ การใช้โครงสร้างประโยค ดังนี้

ก. การใช้คำศัพท์

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาในเรื่องการใช้คำศัพท์ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการสั่งสอน และ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการสั่งสอน

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงควมมีอำนาจของผู้ใหญ่ที่มีสถานภาพสูงกว่าในการสั่งสอนเด็ก ชุดคำศัพท์ที่ว่า ได้แก่ *สอน ชี้แจง อบรมปลูกฝัง นิষย สั่งสอน กล่าวเตือน อธิบาย* นั้น คำศัพท์กลุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นบุคคลผู้มีอาวุโสกว่าหรือมีสถานภาพทางสังคมที่สูง ได้แก่ “ยาย พ่อ แม่ ย่า ลุง ตามะหะหมัด (ผู้ใหญ่บ้านอิสลาม)” มักจะใช้กับคู่ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ไม่เท่ากัน เช่น พ่อ...เอก ยาย...หลาน ลุง...หลาน แม่...ลูก เป็นต้น การเลือกใช้คำศัพท์เหล่านี้เพื่อต้องการนำเสนอให้เห็นถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับบทบาทการทำหน้าที่ซึ่งนำสั่งสอนและการขัดเกลาเด็ก ๆ เพื่อต้องการให้เห็นว่าพฤติกรรมแบบฉบับของผู้ใหญ่นั้นเหมาะกับการทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำและชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ที่ควรปฏิบัติให้แก่เด็ก ๆ ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 14

พ่อสอนเอกว่า “จำไว้นะเอก ความขยันเท่านั้นที่จะช่วยเราได้ เราไม่มีความรู้...ไม่เป็นไร ถ้าตั้งใจจริง เราก็หาความรู้ใส่ตัวได้... ทุกอย่างนี้เรียนรู้เอาได้ทั้งนั้น...”

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น. 5)

ตัวอย่างที่ 15

ยายชี้แจงให้หลานเข้าใจว่า คนมีการศึกษาข่อมไม่ทำลายธรรมชาติ

(วันยาย , 2527 น. 72)

ตัวอย่างที่ 16

เวลาที่พ่อแม่ออกไปทำงานในไร่ นิพัทธ์และน้องไปโรงเรียน ย่าจะเป็นคนดูแลบ้าน ย่าเป็นคนขยันมักจะอบรมปลูกฝังนิษยสั่งสอนเขาอยู่เสมอ ๆ

(นิพัทธ์และเพื่อน , 2534 น. 68)

ตัวอย่างที่ 17

ตามะหะหมัดสอนให้ผมเรียนรู้ เมื่อผมอายุห้าปีว่า ถ้าใครดีต่อเรา เราต้องดีต่อเขา ช่วยเขาทำงาน และทำตัวเป็นคนดี ผมยังจำวิธีพูด วิธีสอนของตามะหะหมัดได้จนทุกวันนี้

(ในหลวงของผม ,2539 น. 30)

ตัวอย่างที่ 18

ดิงโห่งรับอาสาจะไปพบและพูดขอร้องเจ้าเบิ้ม ลุงยี่ราฟกล่าวเตือนว่า “ระวังตัวหน่อยนะหลาน ถ้าเห็นไม่ดีก็รีบหนีกลับมาซะ”

(เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือ ต้นร้ายปลายดี , 2540 น.58)

ตัวอย่างที่ 19

บังเอิญแม่ไก่แอบได้ยีนตาข่ายกับยายปรึกษากันจึงตัดสินใจยอมสละชีวิตเพื่อตอบแทนบุญคุณของตาข่าย แม่ไก่เรียกลูก ๆ มาเล่าเรื่องให้ฟัง และสั่งสอนให้รักกันอย่างทะเลาะกัน เจ้าจิวลูกสุดท้องอย่างกวนใจพื้่มากนัก อย่างจื้ออ่อนงอแง

(เรื่องเล่า จากดาวลูกไก่ ,2545 น.55)

ตัวอย่างที่ 20

แม่ยิ้มและตอบว่า “ภูมิปัญญา ก็คือ ความรู้ที่เกิดจากวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมีการเรียนรู้ สังคมและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน ings จะลูก” แม่อธิบาย

(โอทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ,2548 น.67)

(2) การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งนั้น ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำเชื่อมคำว่า “แต่” เพื่อแสดงความขัดแย้ง โดยใช้แล้วก่อให้เกิดผลในแง่ของการกระทำของเด็ก ๆ ว่าควรจะต้อง “ทำ” ตามในลักษณะของเงื่อนไขหรือข้อแม้ต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่กำหนด

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น พบการใช้คำเชื่อม “แต่” โดยจะตามด้วยประโยคคำสั่ง จากตัวอย่างที่ 21 “อย่าซุกซนเที่ยวออกไปนอกบ้าน” หรืออาจจะตามด้วยการใช้ทัศนภาวะ⁸ ใน

⁸ ทัศนภาวะ เป็นลักษณะการใช้คำประเภทกริยาช่วย (modal verbs) ได้แก่ shall, should, can, could, may, might, would, must (คำว่า จะ ควร น่าจะ สามารถ อาจจะ ต้อง) หรือคำวิเศษณ์ (adverbs) ได้แก่ possibly, maybe, perhaps, necessarily (คำว่า อาจจะ บางที จำเป็นต้อง) เพื่อแสดงความจำเป็นและความเป็นไปได้ในมุมมอง / ทัศนะ / ความคิดเห็นของผู้พูด (Kate Kearns, 2000 : 52)

ตัวอย่างที่ 22 และ 23 คือ “ฉันต้องทำการบ้านเสร็จและขยันอ่านหนังสือ” หรือ “หนูต้องเลี้ยงและดูแลมันให้ดี” การใช้คำเชื่อมชนิดนี้ต้องการนำเสนอความคิดที่ว่าเด็กนั้นจำเป็นจะต้อง “ทำ” ในสิ่งที่ผู้ใหญ่บอกหรือตั้งเงื่อนไขเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ การใช้คำเชื่อมนี้ทำให้เห็นว่าผู้ใหญ่มีสถานภาพสูงกว่าและมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไข ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 21

“พ่อจ๋า ชื่อตุ๊กตาให้หนูตัวหนึ่งนะ” หนูนิคบอกพ่อ
“พ่อจะซื้อมาฝาก แต่ลูกอย่าซุกซนที่ขีวออกไปนอกบ้าน”

(ความฝันของหนูนิค , 2523 น. 15)

ตัวอย่างที่ 22

ยายชอบเล่านิทานให้ฉันฟังเสมอ แต่มักจะมีข้อแม้ว่าฉันต้องทำการบ้านเสร็จและขยันอ่านหนังสือ

(นิทานของยาย , 2537 น.66)

ตัวอย่างที่ 23

“แม่หาหมาให้หนูได้ แต่หนูต้องเลี้ยงและดูแลมันให้ดี” แม่พูดหนักแน่น “ไม่ใช่ได้มาแล้วสองสามวันก็เบื่อ ถ้าเป็นแบบนี้แม่ไม่ให้หนูเลี้ยงหรอก”

(เจ้าแฟนยอดรัก, 2538 น.20)

ข. การใช้โครงสร้างประโยค

นอกเหนือจากการเลือกใช้คำแล้ว มีกลวิธีทางภาษาที่สูงกว่า คือ การใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ดังนี้

(1) การใช้ประโยคคำสั่ง

การใช้ประโยคคำสั่งนั้น นววรรณ พันธุเมธา (2551) ได้จัดแบ่งประโยคคำสั่งตามลักษณะของการแสดงเจตนาต่าง ๆ ของผู้พูด โดยจัดเป็นประโยคบอกให้ทำ จากทั้งหมดคือ ประโยคแจ้งให้ทราบ ประโยคถามให้ตอบ และได้อธิบายลักษณะของประโยคชนิดนี้ว่าเป็นประโยคที่ใช้บังคับให้ผู้ฟังทำตาม และถ้าเป็นประโยคคำสั่งมีความหมายปฏิเสธ หรือเป็นประโยค

ที่ใช้ห้าม จะมีคำว่า *อย่า* อยู่ในประโยค ถ้าไม่ใช่คำว่า *อย่า* ผู้พูดอาจใช้คำว่า *ไม่* ก็ได้ แต่ต้องมีคำว่า *ต้อง* ซึ่งแสดงความหมายบังคับอยู่หน้าคำว่า *ไม่* ด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่าการใช้ประโยคคำสั่ง โดยมีคำที่แสดงการสั่ง ได้แก่ คำว่า “*อย่า*” วางไว้หน้าคำกริยา และจะสังเกตว่าหน้าประโยคคำสั่งนั้น มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นผู้อาวุโสกว่าเสมอ กล่าวคือผู้ใหญ่จะใช้ประโยคคำสั่งกับเด็กเสมอ ในลักษณะของการห้ามไม่ให้เด็กทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลเสียต่อเด็ก ดังนั้นผู้ใหญ่จึงต้องใช้ประโยคคำสั่งเพื่อให้เด็กปฏิบัติตามในทันที นอกจากนี้การใช้กลวิธีทางภาษาในลักษณะนี้ยังทำให้เห็นว่าบุคคลผู้มีอาวุโสกว่าไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ หรือปู่ย่าตายาย นั้นสามารถที่จะควบคุมเด็กได้โดยใช้กฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยต่าง ๆ ที่ตนเองเป็นผู้กำหนดขึ้น หรือ แม้กระทั่งผู้เป็นพี่ที่มีอายุมากกว่านั้น ก็สามารถใช้การสั่งหรือการเตือนซึ่งเป็นกริยาของผู้ใหญ่ได้เช่นเดียวกัน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 24

“โรงเรียนเลิกแล้วตจะมารับ อย่าชนนักละ บู้บี้ รู้จักเรียบร้อยให้เหมือนพี่โบเค้าบ้าง ตาไปละ”

(บู้บี้, 2532 น. 62)

ตัวอย่างที่ 25

“อย่าใจร้อนสิคะ ต้องคิดและวางแผนให้ดีกว่าก่อน หนูอยากได้หมาพันธุ์ไหน แต่ละพันธุ์เลี้ยงยากง่ายต่างกัน” แม่ถามลองเชิง

(เจ้าเฟนยอดรัก, 2538 น. 21)

ตัวอย่างที่ 26

เด็กเล็ก ๆ พากันร้องไห้กระจองอแง พ่อต้องดูว่า “อย่าร้องไห้ละ เดี่ยวยักษ์ได้ยื่นมันจับกินเสียหรอก

(ยักษ์ใหญ่ในสระ , 2530 น. 54)

ตัวอย่างที่ 27

ครูกำชับว่า “ดูนี่ฝนตกเสมอ เด็กอย่าเล่นละของฝน จะเป็นหวัดไม่สบาย เวลามาโรงเรียนก็ควรจะต้องมาด้วย ใครมีเสื้อกันฝน หมวกกันฝนก็เอาติดตัวมาจะได้ไม่เปียกฝนเด็ก ๆ ไม่ควรเดินลุยน้ำฝนเล่นเพราะในน้ำอาจมีเชื้อโรคหรือบางทีอาจมีกระเบื้องแตกแก้วแตกหรือตะปูอยู่ เรามองไม่เห็นมันก็จะบาดหรือตำทำได้อ

(เสียงฝน , 2527 น. 44)

ตัวอย่างที่ 28

ผมถามแม่ด้วยวิสัยอยากรู้ เมื่อแม่ไม่ตอบ ผมสะบัดตัวแรง ๆ ทำให้เกิ้ลตีสเงินหลุดออกไป สองเกิ้ลตีสเล็ก ๆ แม่ตกใจมาก ว่ายวนจนน้ำกระเพื่อมไหว ‘อย่าทำตัวเองอย่างนั้นอีกนะ สิริรุ่ง อย่าสะบัดเกิ้ลตีสเงินทิ้งด้วยความเอาแต่ใจอีกเป็นอันขาด! ’

(ลูกปลาสิริรุ่ง, 2540 น.68)

ตัวอย่างที่ 29

“น้องจูน อย่าไปวิ่งไล่จับมันสิคะ คุณมันตกใจบินหนีไปหมดแล้ว” น้องจ๊ะผู้ชอบทำตัวเป็นพี่ใหญ่อบรมสั่งสอน

(นิทานของยาย , 2538 น. 46)

ตัวอย่างที่ 30

แม่ “ฝนหยุดตกนะ บางที่ยังไม่ขาดเม็ดทีเดียวนะ เป็นละอองฝนก็ทำให้เป็นหวัดได้ ลูกต้องระวังอย่าให้ลูกละอองฝนได้ แม่ไม่อยากจะให้ลูกเจ็บป่วยเลย วันเสาร์หน้าพ่อแม่จะพาคุณไปเยี่ยม คุณตาคุณยายที่อยู่ชุธยา คุณตาคุณยายจะทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน ใครไม่สบายอดไปด้วย”

(เสียงฝน ,2527 น. 42)

ตัวอย่างที่ 31

อาจารย์กำชับว่าขณะนี้เศรษฐกิจตกต่ำ ให้ระวังอย่าใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ซื้อแต่ของที่จำเป็น ของเล่น ขนมอบขบเคี้ยวที่ขายอยู่หน้าโรงเรียนก็เลิกซื้อได้แล้ว

(เงินออม , 2541 น. 27)

จากตัวอย่างที่ 30 - 31 นั้น จะเป็นในลักษณะของการใช้การ “สั่ง” และการ “เตือน” คือ คำว่า ให้ระวัง... ไปพร้อมกันอีกด้วย

(2) การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้”

การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้” นั้น เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กทำอะไรในลักษณะของการบังคับหรือการให้ ในข้อมูลในเรื่อง

เล่าสำหรับเด็ก การเลือกใช้โครงสร้างประโยคนั้นจะอยู่ในลักษณะของหน่วยสร้าง⁹ “ให้” ซึ่ง วิภาส โภธิแพทย์ (2542 : 74-76) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า หน่วยสร้าง “ให้” นั้น จะต้องมีการประธานสองตำแหน่งโดยที่ประธานตำแหน่งที่ 1 นั้นจะต้องมีอำนาจ ขัดขวางหรือควบคุมการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ผล และการเกิดขึ้นของเหตุการณ์ผลนั้นสาเหตุสำคัญจะมาจากการออกแรงของประธานตำแหน่งที่ 2 โดยประธานตำแหน่งที่ 1 นั้นจะต้องไม่กระทำอะไรที่เป็นการขัดขวางแรงดังกล่าว เหตุการณ์ผลจึงจะเกิดขึ้นได้ หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่าประธานตำแหน่งที่ 1 ทำให้เกิดเหตุการณ์ผลด้วยการบังคับหรืออนุญาตประธานตำแหน่งที่ 2 ก็ได้ การใช้ “ให้” สื่อให้เห็นว่า ประธานตำแหน่งที่ 1 นั้นเป็นผู้มีอำนาจ

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นผู้วิจัยพบว่าในประโยคมีการใช้คำกริยาคำว่า “อนุญาตให้ ให้” การใช้คำกริยาลักษณะนี้นั้น สังเกตได้ว่าผู้ที่เป็นประธานที่ปรากฏหน้ากริยา “ให้” หรือประธาน 1 นั้นมักจะเป็น “ผู้ใหญ่” ส่วนประธาน 2 ที่ปรากฏหลังกริยา “ให้” นั้นมักจะเป็น “เด็ก” เสมอ โครงสร้างประโยคลักษณะนี้นั้นมักจะปรากฏเป็นแบบแผนที่ซ้ำ ๆ กันในลักษณะที่ว่า “ผู้ใหญ่” ให้เด็กทำอะไรบางอย่างแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่นั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเด็ก นอกจากนี้สิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ หรือยาสั่งให้เด็กทำ มักจะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับบทบาททางเพศด้วย กล่าวคือผู้เป็นพ่อมักจะใช้ให้ทำในสิ่งที่เกี่ยวกับงานช่าง ส่วนผู้เป็นแม่หรือย่านั้นจะให้ทำเรื่องของงานบ้าน หรือเกี่ยวกับการใช้ชีวิตประจำวัน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 32

ในวันนั้นพ่อกับแม่ก็พาแก้วไปเลือกซื้อผ้าที่ตลาด แม่อนุญาตให้แก้วเป็นผู้เลือก

(หมอนทองของแก้ว, 2526 น. 89)

ตัวอย่างที่ 33

ต่อมาพ่อให้ภักพงศ์เป็นลูกมือ ทำที่วางรองเท้า ทำชั้นวางหนังสือ ทำที่วางกระถางดอกไม้วัวไฉ่เอง

(สายสัมพันธ์, 2530 น. 67)

⁹ คำว่า หน่วยสร้าง นั้น หมายถึง หน่วยภาษาในระดับประโยค ที่โครงสร้างและความหมายมีความสัมพันธ์กันโดยตรง กล่าวคือ โครงสร้างของประโยคนั้นต้องสื่อความหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายประจำโครงสร้างเอง ไม่ใช่ความหมายของคำกริยาสำคัญ หรือการรวมความหมายของคำอื่น ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นหน่วยสร้าง (Goldberg, 1995 อ้างถึงใน วิภาส โภธิแพทย์, 2542 : 13)

ตัวอย่างที่ 34

แม่ให้ปวีณา คอยอย่างอิสระ และเห็นด้วยกับความสมัครใจเรียน เพราะเห็นว่าเป็นเด็กที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความประณีตละเอียดถี่ถ้วนดีพอสมควร ทั้งยังเป็นเด็กขยัน อดทน ตั้งใจทำงานดีอีกด้วย

(ช่างเย็บที่นอนน้อย ,2532 น. 70)

ตัวอย่างที่ 35

ย่าให้นิพัทธ์ ปลูกพลาสติกที่สะอาดลงบนถาด ใช้ช้อนชาตักส่วนผสมที่ละช้อนครึ่งเทลงบนแผ่นพลาสติก แล้วใช้ช้อนละเอียดเป็นแผ่นบาง ๆ พอสมควร ขนาดกว้างสักสามนิ้วฟุตมีสีน้ำตาลอ่อน ๆ นำไปตากแดดจัด ๆ จนแห้งสนิททั้งสองข้าง นำมาฝังลงจนเย็นเสียก่อน แล้วให้นิพัทธ์ นำไปขาย

(นิพัทธ์และเพื่อน ,2534 น. 68)

(3) การใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์นั้น พระยาอุปกิตศิลปสาร (2545 : 211-212) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่าประโยชน์นั้นเป็นประโยชน์ที่นำเอากรรมกร (ผู้ถูกกระทำ) ขึ้นมาวางข้างหน้าประโยชน์เพื่อเน้นที่กรรม และจัดอยู่ในประโยชน์ความเดียว (เอกรรณประโยชน์)

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบการใช้รูปประโยชน์ โดยใช้คำว่า “ถูก” โดย “เด็ก” ซึ่งเป็นประธานของประโยคจะอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกกระทำ” โดยผู้ใหญ่จะอยู่ในฐานะ “ผู้กระทำ” การที่เด็กจะ “ถูกกระทำ” ในเรื่องใดนั้นล้วนเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสม ผู้วิจัยจะนำเสนอ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 36

เมื่อใดที่ถูกคุณยาย ว่า เจ้าแมวแสนรู้ตัวนี้ก็มีมักจะเข้ามาคลอเคลีย เอาสี่ข้างเข้ามาถูแข้งขา หรือไม่กี่ร่างกายของอุษา พลังก็ส่งเสียงร้อง “เหมียว ! เหมียว !”

(สามชีวิต, 2525 น. 74)

ตัวอย่างที่ 37

โอกาสนี้ก็ไม่ออกว่า เขาทำหนังสือหายที่ไหน และหายไปเมื่อไร จะถามเพื่อน ๆ ก็ไม่กล้า ด้วยเกรงว่าจะถูกลงโทษ เพราะทางโรงเรียนห้ามเอาหนังสือมาโรงเรียน

(ปีกปัก, 2525 น. 71)

ตัวอย่างที่ 38

นิคหน้อยถูกแม่ที่รื้อของจนรกรบ้าน ตกเย็นจึงแอบชวนตุ๊กตาและพวกสัตว์ให้มาช่วยเก็บของที่ทิ้งไว้เกลื่อนกลาด

(ตุ๊กตาจำ, 2529 น. 20)

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ที่พบในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น มี 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กและชุดความคิดเกี่ยวกับผู้ใหญ่ ในส่วนที่เกี่ยวกับ “เด็ก” พบการใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรมที่สื่อถึงความอ่อนนุ่ม เช่น “ยกมือไหว้อย่างนอบน้อม พูดอย่างอ่อนหวาน ก็มีศิระะกล่าวขอบคุณ” ฯลฯ หรือการใช้คำศัพท์ “กราบ” เช่น คำว่า “กราบ กราบขอบพระคุณ” ฯลฯ เพื่อแสดงความเคารพอย่างสูงต่อผู้ใหญ่ คำศัพท์กลุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่มีอาวุโส้น้อยกว่าเสมอ

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับ “ผู้ใหญ่” นั้น มีการนำเสนอความคิดว่าผู้ใหญ่เป็นบุคคลที่มีทั้งวิวุฒิและคุณวุฒิสูงกว่าเด็กอยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีความชอบธรรมในการที่จะทำหน้าที่ชี้แนะสั่งสอนและขัดเกลาเด็ก ๆ ซึ่งความคิดนี้ได้สื่อโดยกลวิธีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับการสั่งสอน เช่น “สอนชี้แจง อบรมปลูกฝังนิสัย” ฯลฯ นอกจากนี้เมื่อต้องการที่จะให้เด็กกระทำตามในสิ่งที่ผู้ใหญ่เห็นว่าเหมาะสมหรือถูกต้องก็อาจจะใช้กลวิธีทางภาษาในลักษณะของการใช้ประโยคคำสั่ง โดยจะมีคำว่า *อย่า* อยู่ในประโยค เพื่อแสดงการห้ามและให้เด็กปฏิบัติตามในทันที หรือการใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้” เพื่อแสดงการอนุญาต และในบางครั้งผู้ใหญ่อาจจะไม่ได้ใช้กลวิธีทางภาษาในลักษณะของการ “สั่ง” เสมอไปแต่อาจจะเป็นในลักษณะของการจูงใจโดยมีชื่อแม่หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่กำหนดขึ้น โดยการใช้คำเชื่อมคำว่า “แต่” ในลักษณะของการต่อรองเพื่อแลกกับสิ่งที่เด็กจะได้รับ และที่สุดแล้วหากเด็กไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้ใหญ่กำหนด ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาในลักษณะการใช้ประโยคกรรม โดยใช้คำว่า “ถูก” โดย “เด็ก” ซึ่งเป็นประธานของประโยคจะอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกกระทำ” ซึ่งอาจเป็นการถูกลงโทษหรือถูกตำหนิก็ได้ กล่าวได้ว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่ที่กล่าวมานั้นสัมพันธ์กับความคิดเรื่องระบบอาวุโสที่มียุคเดิมในสังคมไทยมาก่อนแล้ว

4.1.1.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เรื่องเล่าสำหรับเด็กพยายามปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นเด็กดีและคนดี ผ่านพฤติกรรมต่าง ๆ ในด้านดีแก่เด็กว่ามีคุณลักษณะอะไรบ้างที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมเหล่านั้นเมื่อเด็กปฏิบัติตามแล้ว มักจะได้รับความชื่นชมและการยอมรับจากผู้ใหญ่ หรือปรากฏผลดีแก่ตัวเด็กเอง ทั้งหมดนี้ก็เพื่อต้องการให้เด็กเกิดการเรียนรู้และแยกแยะไปพร้อม ๆ กัน ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดีอย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 6 ความคิดย่อย คือ

- 4.1.1.2.1 ความกตัญญูรู้คุณ
- 4.1.1.2.2 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ
- 4.1.1.2.3 ความขยันหมั่นเพียร
- 4.1.1.2.4 ความประหยัดคอบออม
- 4.1.1.2.5 การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
- 4.1.1.2.6 การทำงานที่สุจริต ดังนี้

4.1.1.2.1 ความกตัญญูรู้คุณ

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ดังนี้

-การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบคำศัพท์ที่สื่อความคิดเรื่องกตัญญูรู้คุณ ได้แก่ **ความกตัญญูต่อแม่ เป็นคนกตัญญู รู้สึกกตัญญู มีความกตัญญู กตัญญูรู้คุณ ตอบแทนบุญคุณ ตอบแทนคุณ** ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละคร คำศัพท์กลุ่มนี้จะปรากฏร่วมกับข้อความในลักษณะของการกระทำที่ดี เช่น **“ตั้งใจเรียน เชื้อฟังคำสั่งสอนของพ่อ สละชีวิต”** นอกจากนี้คำศัพท์เหล่านี้มักจะปรากฏร่วมกับ “เด็กดี” และ “คนดี” ซึ่งเป็นการสื่อว่า “กตัญญู รู้จักบุญคุณ” เป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์และทุกคนพึงมี ดังปรากฏในตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 39

ความจน ความกตัญญูต่อแม่มีส่วนกระตุ้นเตือนใจให้คิดตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุด ทั้งด้านความรู้ความประพฤติ

(สามชีวิต ,2525 น. 95)

ตัวอย่างที่ 40

ลูกชายเป็นคนกตัญญู เชื่อฟังคำสอนของพ่อเป็นอย่างดี ขยันเรียนหนังสือ ผลการเรียนก็ดีมาก เมื่อกลับบ้านก็ยังช่วยเหลืองานบ้านแบ่งเบาภาระของพ่อไปได้ไม่น้อย

(เด็กวิเศษ, 2526 น. 39)

ตัวอย่างที่ 41

บางวันยายก็จะไปย Chavez หลีกหนี ๆ จากกันหม้อให้กินด้วย แม่ไ้กับลูก ๆ ทั้งเจ็ดจะมี ความสุขมาก และรู้สึกกตัญญูต่อยายที่เลี้ยงดูพวกตนอย่างเมตตา

(เรื่องเล่า “จากดาวลูกไก่” 2545, น. 54)

ตัวอย่างที่ 42

นายเทียบมีท่าทางอิดโรยเล็กน้อย เขาบอกขอบคุณกับทุกคนที่ได้ช่วยขูดปากถ้ำ พร้อมกับเปิดเผยว่าเขาไม่อดอยากอยู่ในถ้ำก็เพราะมีปลาทุกิน แต่ลุงแก่ ๆ คนหนึ่งพูดขึ้นว่า “เหตุที่ไ้เทียบรอดตายเป็นเพราะมันเป็นคนมีความกตัญญู อยากให้พ่อแม่ได้กินปลาทุกิน จึงซื้อมาฝาก หากไม่มีอะไรติดมือมาเลย ป่านนี้มันคงอดตายอยู่ในถ้ำไปแล้ว”

(ปลาทุกิน ,2546 น.26)

จากตัวอย่างที่ 39-41 นั้น พบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึง “ความกตัญญู” ร่วมกับการกระทำที่เป็นสิ่งที่ดี เช่น “ตั้งใจเรียน เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ เลี้ยงดู (แม่ไ้กับลูก ๆ) อย่างเมตตา” และสำหรับตัวอย่างที่ 42 นั้น คำศัพท์ที่สื่อถึง “ความกตัญญู” นั้น ส่งผลดีต่อผู้กระทำ คือ ทำให้ “รอดตาย” มาได้

ตัวอย่างที่ 43

พระราชานและพระราชินีจึงเสด็จไปยังบ้านของแม่เลี้ยง พระราชาบอกกับแม่เลี้ยงว่า เป็นพี่ชายของสามีนางข้าหลวงจะมาขอรับหลานสาวกลับไปบ้าน ขอมอบเงินทองเพื่อตอบแทนบุญคุณที่ได้เลี้ยงหลานให้ แม่เลี้ยงไม่ยอมให้เจ้าหญิงมาลืออยู่ด้วย ทั้งพอใจที่ได้เงินทอง ก็ให้คนไปตามเจ้าหญิงมาลือมาจากกระท่อมปลายนา แล้วมอบให้พระราชานและพระราชินีไป

(นางฟ้า , 2524 น. 16)

ตัวอย่างที่ 44

ปีศาจจึงอ่อนวอนอย่างน่าสงสารว่า

“ข้าคอยเวลานี้มา 500 ปีแล้ว ถ้าหากเจ้าไม่ยอมปล่อยข้า ไม้รู้ว่าข้าจะต้องรอไปอีกกี่ปีก็
ชาติ ข้าตกลงว่าจะไม่กินเจ้าละ แต่จะให้รางวัลเจ้าเป็นของวิเศษตอบแทนบุญคุณเจ้า”

เด็กน้อยจึงพูดว่า “เจ้าจะต้องรับปากกับข้าด้วยว่า เมื่อออกมาแล้วจะไม่ทำอันตรายใคร
ทั้งนั้น แต่จะสร้างคุณงามความดีให้แก่ผู้คนทั้งหลาย ถ้าเจ้ายอมรับข้อนี้ ข้าจึงจะยอมปล่อยเจ้า”

.....
ดังนั้น ลูกชายจึงเปิดจุกขวดปล่อยปีศาจออกมา

(เด็กวิเศษ ,2526 น. 45-46)

ตัวอย่างที่ 45

ดากับยายได้ยืมเสียงลูกไก่ร้องจึงรีบวิ่งออกมาช่วยไล่เหยี่ยวบินหนีไป แม่ไก่และลูก ๆ จึง
ปลอดภัย และยังรักดากับยายมากขึ้น เย็นวันหนึ่งมีพระรูดงค์มาปักกลดอยู่ที่ริมเชิงเขา ดากับยาย
จึงเข้าไปนมัสการ และตั้งใจว่าจะทำอาหารไปถวายพรุ่งนี้ แต่เมื่อค้นดูเสบียงอาหารในครัวก็ไม่มี
อะไรเหลืออยู่เลย ดากับยายสงสารพระมากเกรงว่าจะอดอาหาร เพราะในละแวกนี้มีบ้านของคน
เพียงหลังเดียว จึงปรึกษากันว่าอาจจะต้องฆ่าแม่ไก่แล้วทำอาหารถวายพระ...

บังเอิญแม่ไก่แอบได้ยินดากับยายปรึกษากันจึงตัดสินใจยอมสละชีวิตเพื่อตอบแทนบุญคุณ
ของดากับยาย

(เรื่องเล่า “จากดาวลูกไก่” 2545 , น. 54- 55)

จากตัวอย่างที่ 43-45 พบว่ามีการใช้คำศัพท์ “ตอบแทนบุญคุณ” ร่วมกับการกระทำที่เป็น
สิ่งที่ดี เช่น “เลี้ยงหลานให้ ยอมปล่อย (ปีศาจ) ช่วยไล่เหยี่ยวบินหนีไป” โดยปรากฏร่วมกับ “คน
ดี” และ “เด็กดี” หรือแม้กระทั่ง “สัตว์” ที่ดี เพื่อสื่อความคิดให้เห็นว่าหากใครดีกับเรา นอกจากเรา
ควรจะ “กตัญญู” แล้ว เราจะต้องรู้จักที่จะ “ตอบแทนบุญคุณ” บุคคลเหล่านั้นด้วย

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ
และคุณลักษณะอื่น ๆ คู่กันอีกด้วย ได้แก่ *ชื่อสัตว์* ในตัวอย่างที่ 46 และสำหรับในตัวอย่างที่ 47
นั้น ปรากฏร่วมกับคุณลักษณะที่สื่อถึง “เด็กดี” ได้แก่ *ตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทำ
การทำงานต่าง ๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ดูแลรักษาสัตว์แวดล้อม
ชื่อสัตว์สุจริต รู้จักเอื้ออาทรและประหยัด* ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 46

ชายร่างเล็กพรา้งสอนหนูอายุผู้กำพร้า “หนูต้องเป็นคนที่ซื่อสัตย์ กตัญญู ตอบแทน คุณยายที่เลี้ยงหนูมา”

(สามชีวิต, 2525 น. 80)

ตัวอย่างที่ 47

แม่ครับ ผมจะเป็นเด็กดีของแม่ ผมจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จะตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้ เพิ่มเติม ฝึกทำการงานต่าง ๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูรู้คุณ รู้จักเอื้ออาทรและประหยัด อย่าง ที่แม่สั่งสอนผม อยู่เสมอ¹⁰

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม, 2537 น. 22)

4.1.1.2 ความเอื้อเพื่อพ่อแม่และความมีน้ำใจ

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความเอื้อเพื่อพ่อแม่และความมีน้ำใจ ดังนี้

-การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความเอื้อเพื่อพ่อแม่และความมีน้ำใจ¹¹

การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผลเป็นการให้เหตุผลประกอบ เพื่อให้ข้อความมีความน่าเชื่อถือ และมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น เมื่อผู้อ่านเป็นเด็กการใช้โครงสร้างประโยคดังกล่าวก็จะทำให้เข้าใจเหตุการณ์ได้อย่างดีขึ้น และสามารถแยกแยะเหตุและผลที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้นได้อย่างชัดเจน

¹⁰ จากตัวอย่างนี้หากจะพิจารณาในลักษณะของการใช้วัจนกรรมเพื่อแสดงเจตนาของผู้พูด อาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้วัจนกรรมการสัญญา ผ่านบทบรรยายความคิดของตัวละครในเรื่องเล่าในลักษณะที่ว่า “เด็ก” เป็นฝ่ายที่ทำให้คำสัญญาแก่ผู้ใหญ่เองว่าจะทำความดี แต่แท้ที่จริงแล้วผู้แต่งซึ่งเป็นผู้ใหญ่เป็นผู้กำหนดให้ตัวละครเด็กสัญญาว่าจะทำเช่นนั้น และมุ่งใช้การสัญญาดังกล่าวในการนำเสนออุดมการณ์เพื่อให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กเชื่อความว่า “เด็ก” ควรกระทำเช่นนั้นด้วย

¹¹ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศศ.ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับคำเรียกกลวิธีนี้

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ ในบางตัวอย่างอาจจะปรากฏคำเชื่อม “เพราะ” และ “จึง” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผลที่ชัดเจน แต่บางตัวอย่างก็ไม่ปรากฏ ส่วนที่แสดงเหตุ นั้นมักจะเป็นการกระทำที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ เช่น “โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยาก แบ่งขนมของกินให้เด็กที่ยากจน ช่วยครูแจกสมุด ลบกระดานดำให้ครู ช่วยเหลือเพื่อนที่อ่อนแอกว่า ช่วยถือของช่วยพุง (ยาย) ไปส่งถึงบ้าน” เป็นต้น ซึ่งมักจะทำให้ได้รับผลที่ตามมาในสิ่งที่ดี เช่น “ชาวบ้านรักใคร่ ใคร ๆ ก็รัก (ครู)ชมเชย (คุณยาย) ขอบใจ...ให้พร ทุกคนต่างรักและชื่นชม” นอกจากนี้ในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจอาจมีการปรากฏร่วมกับคุณสมบัติที่ดูอย่างอื่น เช่น “เรียนเก่ง เล่นกีฬาเก่ง ร่าละครเก่ง” อีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 48

เจ้าหญิงมาลีและน้องเลี้ยงเติบโตขึ้น ยิ่งนานวันเจ้าหญิงมาลีก็ยิ่งสวยขึ้น กิริยามารยาทเรียบร้อย โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยาก มักแบ่งขนมของกินให้เด็กที่ยากจน เพื่อนบ้านเจ็บไข้ก็ไปเยี่ยมเยียน นำผลไม้และดอกไม้ไปให้บ้าง ชาวบ้านรักใคร่เจ้าหญิงมาลี จึงเรียกพระองค์ว่า “นางฟ้า”

(นางฟ้า, 2524 น. 12-13)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือคนที่ทุกข์ยาก มักแบ่งขนมของกินให้เด็กที่ยากจน เพื่อนบ้านเจ็บไข้ก็ไปเยี่ยมเยียน นำผลไม้และดอกไม้ไปให้บ้าง” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “ชาวบ้านรักใคร่เจ้าหญิงมาลี” โดยมีคำเชื่อม “จึง” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 49

บางทีใคร ๆ วานจุ่มจิมให้ทำอะไร จุ่มจิมก็ยินดีช่วยเหลือ เวลาอยู่โรงเรียนจุ่มจิมช่วยครูแจกสมุด ลบกระดานดำให้ครู จุ่มจิมเช็ดโต๊ะและเก้าอี้ให้ครู จุ่มจิมช่วยเพื่อนถือของ จุ่มจิมช่วยเพื่อนกวาดถูห้องเรียน ใคร ๆ ก็รักจุ่มจิมทั้งนั้น

(ดาวทอง, 2525 น. 28)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ยินดีช่วยเหลือ ช่วยครูแจกสมุด ลบกระดานดำ ให้ครู เช็ดโต๊ะและเก้าอี้ให้ครู ช่วยเพื่อนถือของ ช่วยเพื่อนกวาดถูห้องเรียน” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “ใคร ๆ ก็รักจุ่มจิม”

ตัวอย่างที่ 50

ราชิตเป็นเด็กแข็งแรง ชอบช่วยเหลือเพื่อนที่อ่อนแอกว่าอย่างนพดลที่ขาซ้ายพิการเดินไม่ค่อยถนัด ราชิตก็คอยดูแลเวลาขึ้นลงรถประจำทางและถือของให้ด้วย สองคนนี้อยู่บ้านใกล้กัน จึงไปและกลับจากโรงเรียนพร้อม ๆ กันเสมอ นพดลรักราชิตมาก ครูก็ชมเชยราชิตด้วย

(เรามาเข้าใจกัน ,2528 น. 39-40)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ช่วยเหลือเพื่อนที่อ่อนแอกว่า คอยดูแลเวลาขึ้นลงรถประจำทางและถือของให้” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “นพดลรักราชิตมาก ครูก็ชมเชยราชิต” จะเห็นได้ว่าการสื่อความคิดเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในตัวอย่างนี้นั้นจะเกิดกับบุคคลที่มีลักษณะพิการ ซึ่งเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่สมควรได้รับการช่วยเหลือด้วย

ตัวอย่างที่ 51

“แม่ครับ วันนี้ตอนกลับบ้าน ผมเห็นคุณยายคนหนึ่งลงจากรถแท็กซี่ จะเดินเข้าซอยแยก ผมเห็นเดินเซไม่มีกำลัง ก็เลยช่วยถือของช่วยพยุงไปส่งถึงบ้าน คุณยายขอบใจใหญ่ ถามชื่อผมชื่อโรงเรียน แล้วก็ให้พรมากมาย ชวนผมว่าว่าง ๆ ให้มาเที่ยวบ้านยายบ้าง” ภัคพงศ์เล่าให้แม่ฟัง เมื่อแม่กลับจากทำงานในวันหนึ่ง

(สายสัมพันธ์ ,2530 น. 65)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ช่วยถือของช่วยพยุงไปส่งถึงบ้าน” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “คุณยายขอบใจใหญ่ ให้พรมากมาย ชวนผมว่าว่าง ๆ ให้มาเที่ยวบ้านยาย”

ตัวอย่างที่ 52

นับแต่วันนั้นเป็นต้นมา ฉันกับวิริยาไปโรงเรียนและกลับบ้านด้วยกันทุกวัน ฉันสอนการบ้าน แบ่งขนม และของเล่นให้เธอและเพื่อนคนอื่น ๆ ทุกวันนี้ฉันมีเพื่อนเล่นมากมาย ทุกคน

ต่างรักและชื่นชมในตัวตน เพราะ “สมปรารถนาสวย เรียนเก่ง เล่นกีฬาเก่ง รำละครเก่ง และที่สำคัญที่สุด นิสัยดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อทุก ๆ คน”

(สมปรารถนา ,2540 น. 27)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “สอนการบ้าน แบ่งขนม และของเล่นให้เธอและเพื่อนคนอื่น ๆ” และ “นิสัยดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อทุก ๆ คน” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “ทุกคนต่างรักและชื่นชมในตัวตน” โดยมีคำเชื่อม “เพราะ” แสดงความเป็นเหตุและผล

4.1.1.2.3 ความขยันหมั่นเพียร

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พบคำศัพท์ที่สื่อถึงความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ คนขยันขันแข็ง ตัวอย่างของคนขยัน ขยันขันแข็ง ซึ่งคำศัพท์กลุ่มนี้นั้นจะปรากฏร่วมกับข้อความที่เป็นการบรรยายพฤติกรรมที่แสดงให้ถึงความ “ขยันหมั่นเพียร” ทำให้เกิดผลดีในด้าน การได้รับ “ยกย่อง” และ “เอาเป็นตัวอย่าง” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 53

คุณยายของอุษามีอายุมากแล้ว ท่านรักและเมตตาปรานีอุษามาก แต่คุณยายเป็นชาวสวน มีอาชีพปลูกผักและผลไม้ขาย ท่านเป็นคนขยันขันแข็ง เลี้ยงชาวสวนที่ดีทั้งหลาย ท่านจะตื่นนอนแต่เช้า มีด ลงจากเรือนไปพรวนดิน รดน้ำต้นไม้ เก็บผักและผลไม้ แล้วก็นำไปขายที่ตลาด

(สามชีวิต ,2525 น. 73)

ตัวอย่างที่ 54

ผมอยากเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา แต่ผมก็กลัวจะเป็นภาระของพ่อแม่ จึงคิดหารายได้พิเศษ ผมเริ่มเก็บขวดเครื่องดื่ม เช่น กระทั่งดำ ปลาหวานทุก ๆ ลาย ตั้งแต่ตอนปิดปลายภาคสุดท้ายชั้น ป.4

ครูพูดว่า “เก็บเป็นคนดีที่น่ายกย่อง ขอพวกเราทุกคนเอาเป็นตัวอย่าง พวกเราควรปรบมือยกย่อง” แล้วครูก็ปรบมือนำ พร้อมเล่าต่อว่า “นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของเราหลายคนทำงานพิเศษ เช่น สมชายเขารับซื้อหนังสือพิมพ์เก่า กิโลละ 3 บาทบ้าง 5 บาทบ้าง แล้วเอาไปขายคู่ละ 1 บาท ให้คนที่มานั่งดูหนังกลางแปลงใช้ปูนั่ง มีรายได้คืน ๆ เกือบร้อยบาท วิชาญไปรับจ้างหามผักในตลาด ประดิษฐ์ช่วยยายขายห่อหมกในวันหยุด นี่เป็นตัวอย่างของคนขยัน ซึ่งอนาคตไม่มีวันเงินขาดมือ...”

(เด็กชายเก็บ ,2534 น. 76,78)

ตัวอย่างที่ 55

เดี๋ยวนี พ.ศ. 2539 ผมอายุยี่สิบเอ็ดปีแล้ว ใคร ๆ ก็ยังเรียกผมว่า มะ สุแง แต่เรียกด้วยน้ำเสียงอ่อนโยนและทำที่เป็นมิตร เพราะผมเป็นคนดี เป็นอิสลามิกชนที่ดี เป็นคนงานตัวอย่างที่ซื่อสัตย์ และขยันขันแข็งของโรงงานทำผ้าบาติกที่ใหญ่ที่สุดในสุโขทัย-ลก เป็นที่พึ่งของเด็กกำพร้าที่ยากจนทุกคน ชีวิตของผมเป็นสุขเพราะ.....ในหลวงของผม

(ในหลวงของผม , 2539 น. 32)

จากตัวอย่างที่ 53-55 นั้น พบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความคิดเรื่อง “ขยันหมั่นเพียร” กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 53 นั้น ใช้คำศัพท์ว่า คนขยันขันแข็ง ปรากฏร่วมกับพฤติกรรมที่สื่อความคิดนี้ ได้แก่ ตื่นนอนแต่เช้ามีด ลงจากเรือนไปพรวนดิน รดน้ำต้นไม้ เก็บผักและผลไม้ นำไปขายที่ตลาด และยังปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงการยกย่อง คือ คำว่า ชาวสวนที่ดี สำหรับตัวอย่างที่ 54 นั้น ใช้คำศัพท์ว่า ตัวอย่างของคนขยัน ปรากฏร่วมกับพฤติกรรม ได้แก่ หารายได้พิเศษ เก็บขวดเครื่องดื่ม รับซื้อหนังสือพิมพ์เก่า...เอาไปขาย รับจ้างหามผักในตลาด ขายห่อหมกในวันหยุด และยังปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงการยกย่องและเอาเป็นตัวอย่าง คือ คำว่า คนดีที่น่ายกย่อง เอาเป็นตัวอย่าง ปรบมือยกย่อง และตัวอย่างที่ 55 นั้น ใช้คำศัพท์ว่า ขยันขันแข็ง ปรากฏร่วมกับคุณลักษณะอื่น ๆ คือ ซื่อสัตย์ และปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงการยกย่องเช่นเดียวกับตัวอย่างอื่น ๆ คือ คำว่า คนดี และ อิสลามิกชนที่ดี เพื่อแสดงให้เห็นว่าความขยันหมั่นเพียรนั้นก็ให้คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ “คนอิสลาม” พึงมี

(2) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียร

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องขยันหมั่นเพียร โดยมีทั้งตัวอย่างที่ปรากฏคำเชื่อม “จึง ก็” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผล และบางตัวอย่างก็ไม่ปรากฏคำเชื่อม แต่พิจารณาได้จากเนื้อความ ส่วนที่แสดงเหตุ นั้นมักจะกล่าวถึงความขยันหมั่นเพียร เช่น “เป็นคนขยัน เป็นเด็กขยันหมั่นเพียร ทำงานขยันขันแข็ง” เป็นต้น ซึ่งมักจะทำให้ได้รับผลที่ตามมาในสิ่งที่ดีซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เช่น “ครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น แม่ให้เครื่องเย็บปักถักร้อย...และเครื่องเขียน... เป็นรางวัล ส่วนพ่อก็ให้ชั้นหนังสือสวย... ถือเป็นแบบอย่าง ได้รับคัดเลือกเป็นเกษตรกรตัวอย่างระดับชาติ” หรืออาจจะเป็นลักษณะที่แสดงถึงการกระทำที่ดี คือ “ช่วยพ่อเก็บใบหม่อน” นอกจากนี้ในเรื่องความขยันอาจมีการปรากฏร่วมกับคุณสมบัติอย่างอื่นได้อีกเช่นเดียวกันที่เป็นคุณลักษณะของเด็กดีหรือคนดี เช่น “ประหยัด อดออม รับผิดชอบช่วยงาน ความประพฤติเรียบร้อย สอบได้คะแนนดี” อีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 56

ส่วนพ่อก็ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า รักบ้าน รักครอบครัว ไม่สุรุษสุร่าย เป็นคนขยัน ประหยัดและอดออม ครอบครัวจึงมีความสุขและอบอุ่น

(สมบัติไทย ,2529 น. 44)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “เป็นคนขยัน” โดยปรากฏร่วมกับเหตุที่เป็นคุณลักษณะอย่างอื่นร่วมด้วย คือ “ประหยัดและอดออม” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “ครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น” โดยมีคำว่า “จึง” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

ตัวอย่างที่ 57

ทั้งนริรัตน์และอรรถกร เป็นเด็กขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบช่วยงานบ้านดี ความประพฤติเรียบร้อย กลับบ้านเป็นเวลา ไม่ทำให้พ่อแม่หนักใจ ทั้งยังสามารถสอบได้คะแนนดี แม่จึงให้เครื่องเย็บปักถักร้อยแก่นริรัตน์ และเครื่องเขียนแก่อรรถกรเป็นรางวัล ส่วนพ่อก็ให้ชั้นหนังสือสวยขนาดกะทัดรัดแบ่งเป็นสามส่วน ซึ่งชื่อในงานแสดงสินค้าหัตถกรรมเป็นรางวัลทั้งสองคน

(สมบัติไทย, 2529 น. 44)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ขยันหมั่นเพียร” โดยปรากฏร่วมกับเหตุที่เป็นคุณลักษณะอย่างอื่นร่วมด้วย คือ “รับผิดชอบช่วยงานบ้านดี ความประพฤติเรียบร้อย กลับบ้านเป็นเวลา ไม่ทำให้พ่อแม่หนักใจ สอบได้คะแนนดี” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “แม่ให้เครื่องเย็บปักถักร้อย... และเครื่องเขียน พ่อให้ชั้นหนังสือ...” เพื่อเป็น “รางวัล” จากการกระทำดี โดยมีคำว่า “จึง ก็” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล และนอกจากนี้ “รางวัล” ที่พ่อและแม่ให้กับลูก ๆ นั้นยังสัมพันธ์กับบทบาททางเพศอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 58

บ้านของพรณงามปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พ่อเป็นคนปลูก แม่เป็นคนเลี้ยง พรณงามเป็นเด็กขยันจึงช่วยพ่อเก็บใบหม่อน นำไปให้แม่เลี้ยงตัวไหมเล็ก ๆ ที่ยังเป็นตัวหนอนในกระดัง

(หนึ่งในดวงใจราษฎร์ ,2535 น. 39)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “เป็นเด็กขยัน” แล้วตามด้วยผลที่ตามมาในลักษณะของการกระทำที่เป็นการขยายความ คือ “ช่วยพ่อเก็บใบหม่อน นำไปให้แม่เลี้ยงตัวไหมเล็ก ๆ...” โดยมีคำว่า “จึง” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล นอกจากนี้จากข้อความที่ว่า “พ่อเป็นคนปลูก แม่เป็นคนเลี้ยง” ก็เป็นการแสดงให้เห็นความคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศในลักษณะที่ว่าผู้เป็นพ่อซึ่งเป็นเพศชายนั้นจะทำกิจกรรมในลักษณะของการกระทำที่ใช้แรงงานมากกว่าเพศหญิงหรือผู้เป็นแม่อีกด้วย

ตัวอย่างที่ 59

ปรีชาสังเกตเห็นว่า บรรณารักษ์ทำงานขยันขันแข็งตลอดเวลา แต่ก็มีอารมณ์ดีมาก ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ มีความรักและอ่อนโยนต่อเด็ก เอื้ออารีต่อทุกคนด้วยความจริงใจ ปรีชาารู้สึกศรัทธามาก จึงถือเป็นแบบอย่าง

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม ,2537 น. 23)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “(บรรณารักษ์) ทำงานขยันขันแข็ง” ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งในหลาย ๆ อย่าง ได้แก่ “อารมณ์ดีมาก ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ มีความรักและอ่อนโยนต่อเด็ก เอื้ออารีต่อทุกคนด้วยความจริงใจ” ทำให้เกิดผลที่ตามมา คือ “(ปรีชา)ถือเป็นแบบอย่าง” โดยมีคำว่า “จึง” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล และมีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อความหมายในลักษณะของการยกย่อง คือ คำว่า “ศรัทธา”

ตัวอย่างที่ 60

คำเข้าได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน โนนดินแดนเมื่อ 8 ปีก่อน ชายผู้ผ่านร้อนผ่านหนาวมา 56 ปี ใช้ชีวิตในไร่นาที่หมู่บ้านแห่งนี้ตลอดมาตั้งแต่วัยเด็ก ทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวเมื่ออายุ 39 ปี ทำนาค้าเป็นหลัก จนกระทั่งอายุได้ 44 ปีจึงหันมาทำไร่นาสวนผสม นับเป็นรายแรกของอำเภอนี้ ตอนแรก ๆ ก็คือเป็นของแปลกที่เขาขุดสระใหญ่ในที่นาและปลูกมะม่วง มะขามบนคันนา เขาทำงานตลอดปีแทบไม่มีเวลาพักผ่อน ปีที่แล้วเขาได้รับคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างระดับชาติ ทุกวันนี้มีคนมาดูงานการเกษตรที่ฟาร์มของเขาเดือนละหลายคณะ

(เงินออม ,2541 น. 19)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “หันมาทำไร่นาสวนผสม นับเป็นรายแรก” ซึ่งเป็นเหตุส่วนหนึ่ง และตามด้วยเหตุที่สำคัญที่สื่อให้เห็นถึง “ความขยันหมั่นเพียร ” คือ “ทำงานตลอดปีแทบไม่มีเวลาพักผ่อน” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา คือ “ได้รับคัดเลือกให้เป็นเกษตรกรตัวอย่างระดับชาติ”

ตัวอย่างที่ 61

หลักสำคัญของการทำงานและการอยู่ในสังคมของคำเข้าคือ ความไม่เห็นแก่ตัว สุจริต ขยัน ประหยัด อุดอมและอดทน ปีนี้ พ.ศ. 2541 คำเข้ายังคงผลิตเพลนกับการทำงาน ทั้งงานอาชีพงานในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านและงานช่วยเหลือสังคม “ฟาร์ม” หรือไร่นาสวนผสมของเขาเป็นพื้นที่สีเขียวที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของตำบล และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านการเกษตรของคนในท้องถิ่นตลอดจนนิสิตนักศึกษา เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจากหลายหน่วยงานจากทุกภาคของประเทศ

(เงินออม ,2541 น. 25)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ขยัน ผลิตเพลนกับการทำงาน...” ซึ่งเป็นเหตุอย่างหนึ่งในบรรดาเหตุหลาย ๆ อย่าง คือ “ไม่เห็นแก่ตัว สุจริต ประหยัด อุดอม อดทน” ทำให้ส่งผลดีที่ตามมา คือ “ไร่นาสวนผสมเป็นพื้นที่สีเขียวที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด... และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านการเกษตร...”

ตัวอย่างที่ 62

วันนี้เห็นพ่อยิ้ม เราเพิ่งรู้ว่า พ่อไม่สบายใจเรื่องบริษัทที่พ่อทำงานอยู่ กิจการขาดทุนมาหลายเดือนแล้ว มีการให้พนักงานออกจากงานเป็นระยะ ๆ วันนี้ บริษัทแจ้งว่าให้พ่อทำงานต่อไป และให้เงินเดือนเท่าเดิม โชคดีที่พ่อเป็นคนขยันขันแข็งและซื่อสัตย์ ทางบริษัทก็เห็นความดีของพ่อ

(บันทึกเก็บตก, 2541 น. 29)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ขยันขันแข็ง” ปรากฏร่วมกับเหตุที่เป็นคุณลักษณะอย่างอื่นร่วมด้วย คือ “ซื่อสัตย์” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “บริษัทเห็นความดีของพ่อ” และ “ให้พ่อทำงานต่อไปและให้เงินเดือนเท่าเดิม” โดยมีคำว่า “ก็” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

4.1.1.2.4 ความประหยัลดอดออม

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความประหยัลดอดออม ดังนี้

- การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความประหยัลดอดออม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความประหยัลดอดออม โดยปรากฏคำเชื่อม “จึง ก็ เพราะ” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผล โดยเหตุนั้นก็เป็นเรื่องของการกระทำที่แสดงถึงความประหยัลดอดออม เช่น “เก็บหอมรอมริบ ประหยัลดอดออม ใช้จ่ายประหยัลด มีเงินเก็บออม” ทำให้เกิดผลดี ได้แก่ “สงเสียดให้ลูกชายเรียนหนังสือ ครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น ครอบครัวไม่เดือดร้อน” และประเด็นเรื่องของความประหยัลดอดออมนี่ก็เช่นเดียวกันที่มักจะปรากฏร่วมกับคุณสมบัติที่สื่ออย่างอื่นร่วมด้วย เช่น “ความขยัน” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 63

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีชวานาคคนหนึ่งยากจนมาก แต่เขาก็ยังสามารถเก็บหอมรอมริบ จนมีเงินเหลืออยู่บ้าง เขาก็เอาเงินก้อนนี้สงเสียดให้ลูกชายของเขาไปเรียนหนังสือ

(เด็ทวิเศษ,2526 น. 39)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “เก็บหอมรอมริบ” ทำให้เกิดผลดีที่ตามมา จากประโยคที่ว่า “สงเสียให้ลูกชายเรียนหนังสือ” โดยมีคำว่า “ก็” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

ตัวอย่างที่ 64

ส่วนพ่อก็ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า รักบ้าน รักครอบครัว ไม่สูรุษสูร่าย เป็นคนขยัน ประหยัดและอดออม ครอบครัวจึงมีความสุขและอบอุ่น

(สืบสายไทย,2529 น. 44)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ไม่สูรุษสูร่าย ประหยัดและอดออม” ซึ่งเป็นเหตุอย่างหนึ่งในบรรดาเหตุหลาย ๆ อย่าง คือ “ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มเหล้า รักบ้าน รักครอบครัว เป็นคนขยัน” ทำให้ส่งผลดีที่ตามมา คือ “ครอบครัวมีความสุขและอบอุ่น” โดยมีคำว่า “จึง” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

ตัวอย่างที่ 65

เรากลับมาเล่าให้แม่ฟัง แม่บอกว่าเรื่องเศรษฐกิจของบ้านเมืองขณะนี้ เป็นเรื่องซับซ้อน เด็ก ๆ อย่างเราค่อย ๆ เรียนรู้ไปแล้วจะเข้าใจ ครอบครัวของเราไม่ถึงกับเดือดร้อน เพราะเราอยู่อย่างพออยู่พอกิน ใช้จ่ายประหยัดอยู่แล้ว แต่ต้องระมัดระวัง

(บันทึกเก็บตก ,2541 น. 28)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “อยู่อย่างพออยู่พอกิน ใช้จ่ายประหยัด” ทำให้ส่งผลดีที่ตามมา คือ “ครอบครัวไม่เดือดร้อน” โดยมีคำว่า “เพราะ” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

ตัวอย่างที่ 66

พ่อเล่าว่า เศรษฐกิจตกต่ำมาก กิจการของบริษัท โรงงาน ร้านค้าหลายแห่งล้มเหลวขาดทุนย่อยยับจนสิ้นเนื้อประดาตัว คนว่างงานเป็นจำนวนมาก บางคนเคยร่ำรวยกลับยากจนลงทันทีชนิดตั้งตัวไม่ทันก็มี ครอบครัวของเราโชคดีที่มีชีวิตอยู่อย่างประหยัด พออยู่พอกินตลอดมา มีเงินเก็บออมไว้จึงเดือดร้อนไม่มากนัก เพียงแต่ต่อไปนี้ต้องเลือกใช้จ่ายให้เหมาะสมให้ควรงยิ่งขึ้น เราสงสารครอบครัวที่มีลูกมาก ๆ จัง

๗๗

(บันทึกเก็บตก ,2541 น. 29)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “อยู่อย่างประหยัด พออยู่พอกิน มีเงินเก็บออม” ทำให้ส่งผลดีที่ตามมา คือ “เดือดร้อนไม่มาก (เศรษฐกิจตกต่ำ)” โดยมีคำว่า “จึง” เป็นคำเชื่อมแสดงเหตุผล

4.1.1.2.5 การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และ การเน้นความ ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เช่น *ตั้งใจเล่าเรียน พยายามใฝ่หาวิชาความรู้ ชอบอ่านหนังสือ ตั้งใจเรียน หนังสือให้จบ หมั่นอ่านหนังสือ หาความรู้ เอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียน* เป็นต้น โดยจะปรากฏร่วมกับ “เด็ก” ทั้งสิ้น ในลักษณะของการได้รับผลดี เช่น *ได้ทำงานให้เป็นประโยชน์ ความรู้... เพิ่มขึ้น ความคิดก็กว้างไกล นำความสำเร็จมาอวดขาย เป็นคนเฉลียวฉลาด* เป็นต้น นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับการศึกษานั้นผู้วิจัยพบว่ามีปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “พลเมืองดี” และ “มุสลิม” อีกด้วย เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่าเด็กทุกคนนั้นมีหน้าที่สำคัญคือการศึกษาเล่าเรียน เมื่อโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และคุณสมบัติของการศึกษาเล่าเรียนนั้นไม่ใช่เฉพาะ “เด็กไทย” เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึง “เด็กไทยมุสลิม” ด้วยดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 67

“...เวลานี้หลานยังเป็นเด็กก็ต้องตั้งใจเล่าเรียน พยายามใฝ่หาวิชาความรู้ โตขึ้นจะได้ทำงานให้เป็นประโยชน์

(สืบสายไทย , 2525 น. 39 -40)

ตัวอย่างที่ 68

สหัสไชยกล่าวว่า “ผมว่า ถ้าใครอยากรู้เรื่องอะไรเก่า ๆ ที่บันทึกไว้เราอ่านดูได้นะครับ ผมชอบอ่านหนังสือมากครับคุณยาย” ยายชมว่า “สหัสไชยคิดถูก หลานชอบอ่านหนังสือนะดีแล้ว ความรู้ก็ได้รับเพิ่มขึ้น ความคิดก็กว้างไกลออกไปอีก”

(พระมหากษัตริย์คุณยี่ดั้น , 2531 น. 36)

ตัวอย่างที่ 69

ยายครับ ผมจะทำการบ้านให้เสร็จ แล้วจะตั้งใจเรียนหนังสือให้จบ เพื่อนำความสำเร็จมาอวดยาย ยายจะได้ภูมิใจในความสำเร็จของหลานคนนี้ ที่ยายเคยพร่ำสอนตลอดมา¹²...

(นิทานของยาย , 2537 น. 68)

ตัวอย่างที่ 70

วัยเด็กนี้แหละเป็นวัยประเสริฐสุดสำหรับการศึกษเล่าเรียน อันวิชาความรู้เป็นสิ่งจำเป็น สำหรับการทำงานเลี้ยงชีพในอนาคต ขอลูกจงตั้งใจเรียนให้เต็มกำลังความสามารถ เรียนให้รู้ดี เรียนให้สำเร็จ พ่อแม่เป็นกำลังใจให้ลูกเต็มที่ อุตสาหะหมั่นเพียรค้นคว้าใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ๆ ลูกจะเป็นคนเฉลียวฉลาด รู้จักคิดตัดสินใจแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เป็นคนมีเหตุผลประพฤติตนเป็นคนดี มีวินัยตลอดไปอย่างเข้มแข็ง

(ลูกรัก , 2540 น. 20)

จากตัวอย่างที่ 67-70 นั้น มีการใช้คำศัพท์หลักที่สื่อถึงการ “ตั้งใจเล่าเรียน” ทั้งสิ้น โดยปรากฏร่วมกับข้อความที่สื่อถึงการส่งผลดีแตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 67 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ตั้งใจเล่าเรียน พยายามใฝ่หาวิชาความรู้ ปรากฏร่วมกับข้อความ “โตขึ้นได้ทำงานให้เป็นประโยชน์” ตัวอย่างที่ 68 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ชอบอ่านหนังสือ ปรากฏร่วมกับข้อความ “ความรู้เพิ่มขึ้น ความคิดกว้างไกล” และยังปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงการยกย่องอีกด้วย คือ คำว่า ดี และ ชม ตัวอย่างที่ 69 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ตั้งใจเรียนหนังสือให้จบ ปรากฏร่วมกับข้อความ “นำความสำเร็จมาอวดยาย” โดยปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงการยกย่องเช่นเดียวกัน คือ คำว่า ภูมิใจ ตัวอย่างที่ 70 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ตั้งใจเรียน (ให้เต็มกำลังความสามารถ) เรียนให้รู้ดี เรียนให้สำเร็จ หมั่นเพียรค้นคว้าใฝ่หาความรู้ ปรากฏร่วมกับข้อความ “เป็นคนเฉลียว

¹² ตัวอย่างนี้เป็นเรื่องของการใช้จรรยาบรรณการสัญญา เพื่อสื่อความคิดของ “เด็ก” ในการให้คำมั่นกับผู้ใหญ่ว่าจะตั้งใจเรียน เพื่อสื่อให้เห็นความคิดเรื่องของความเป็นเด็กดีและคนดี

ฉลาด รู้จักคิดตัดสินใจปัญหาได้ถูกต้อง เป็นคนมีเหตุผลประพฤติตนเป็นคนดีมีวินัย” ชุดคำศัพท์ที่กล่าวถึงข้างต้นทั้งหมดนั้น มักปรากฏร่วมกับ “เด็ก” เสมอ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าในวัย “เด็ก” นั้น ทุกคนมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องกระทำคือการ “ศึกษาเล่าเรียน”

ตัวอย่างที่ 71

ย่าอุบศิระษะผมและพี่ด้วยความเอ็นดู และค่อย ๆ ดึงตัวเราทั้งสองไปกอดด้วยความรักและปรานีแล้วยกมือว่า “หลานรัก ขอให้หลานเป็นไทยมุสลิมที่ดี ตั้งใจเล่าเรียน หมั่นอ่านหนังสือ หากความรู้ เคารพครูใหญ่ครูบาอาจารย์ โอบอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และพระราชาวงศ์ ปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามทางศาสนา ทำตัวให้เป็นที่รักของ ทุก ๆ คน ย่าจะปลื้มใจมากทีเดียวหลานเอ๊ย”

(ย่าของผม , 2527 น.52)

ตัวอย่างที่ 72

พ่อและแม่อบรมให้ราชิดเป็นเด็กดี ให้เอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียน ทั้งทางวิชาการและทางศาสนา พ่อได้ชี้แจงให้เข้าใจว่า ความรู้นั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิม จะได้มีวิชาสำหรับทำมาหากินโดยสุจริตและประพฤติตนเป็นคนดี พ่อสอนให้เข้าใจถึงสิ่งที่ต้องปฏิบัติ และสิ่งที่ต้องห้ามด้วย ราชิดจึงสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักศาสนา

(เรามาเข้าใจกัน ,2528 น. 38)

จากตัวอย่างที่ 71-72 นั้น มีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงการ “ตั้งใจเล่าเรียน” โดยจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “ไทยมุสลิม” ทั้งสิ้น กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 71 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ตั้งใจเล่าเรียน หมั่นอ่านหนังสือ หากความรู้ ปรากฏร่วมกับคุณลักษณะที่ดีอื่น ๆ ได้แก่ เคารพครูใหญ่ครูบาอาจารย์ โอบอ้อมอารีต่อเพื่อนมนุษย์ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และพระราชาวงศ์ ปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามทางศาสนา ทำตัวให้เป็นที่รักของทุก ๆ คน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็น “ไทยมุสลิมที่ดี” ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร สำหรับตัวอย่างที่ 72 นั้น มีการใช้คำศัพท์ เอาใจใส่ศึกษาเล่าเรียน แล้วตามด้วยคำขยายว่า ทั้งทางวิชาการและทางศาสนา ปรากฏร่วมกับข้อความที่ส่งผลดี คือ “จะได้มีวิชาสำหรับทำมาหากินโดยสุจริตและประพฤติตนเป็นคนดีมีวินัย” จากตัวอย่างทั้งสองเป็นการแสดงให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติของ “ไทยมุสลิม” ที่ดีด้วย ไม่ใช่แค่เด็กดีที่เป็น “คนไทย” เท่านั้น

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยพบว่าการนำเสนอความคิดเรื่องการศึกษาเล่าเรียนนั้นปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นพลเมืองดี” อีกด้วย โดยมองว่าพื้นฐานของการที่จะเป็นพลเมืองดีได้นั้นเด็กจะต้องตั้งใจเรียนก่อนเป็นลำดับแรก ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 73

ก่อนเวลาเปิดภาคเรียนปีใหม่ พ่อแม่มารับกลับบ้านดีใจที่เห็นลูกอ้อมเอิบสมบูรณ์และโตขึ้น ภัคพงศ์ลาปุ๋ยและญาติพี่น้องทุกคน เขาจะต้องกลับมาตั้งใจศึกษาเล่าเรียนต่อไป และปฏิบัติตามหน้าที่นักเรียนที่ดี นักเรียนนั้นเป็นผลผลิตของบ้านเมือง นักเรียนที่ดีในวันนี้ จะเป็นพลเมืองดีในวันหน้า¹³

(สายสัมพันธ์ , 2530 น. 72)

ตัวอย่างที่ 74

กล่าวได้ว่าการศึกษาที่เขาได้รับการศึกษาที่โรงเรียนนั้น เป็นการเตรียมตัวให้รู้จักสิทธิ์และหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี เป็นการเตรียมตัวที่จะได้ประกอบอาชีพทำมาหากินเมื่อเติบโตต่อไป ทั้งเข้าใจลึกซึ้งว่าอาชีพสุจริตทุกอย่างเป็นอาชีพที่มีเกียรติ

(นิพัทธ์และเพื่อน , 2534 น. 73)

จากตัวอย่างที่ 73-74 นั้น มีการใช้คำศัพท์ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และ ได้รับการศึกษาที่โรงเรียน ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “พลเมืองดี” อีกด้วย ทั้งสองตัวอย่างนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าลักษณะของเด็กดีที่พ่อแม่พึงประสงค์นั้น ในส่วนย่อย จะต้องตั้งใจ “ศึกษาเล่าเรียน” ก่อนเป็นลำดับแรก เพื่อที่จะนำไปสู่ความเป็น “พลเมืองดี” ของประเทศในลำดับต่อไป

กล่าวได้ว่าชุดความคิดนี้ได้สื่อความคิดให้เห็นว่าคนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนก็จะมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีอนาคตที่ดี และเป็นกำลังสำคัญที่ดีของประเทศ ส่วนคนที่ไม่ได้เรียนหนังสือก็ย่อมส่งผลเสียต่ออนาคตในภายหน้า แสดงให้เห็นจากกลวิธีภาษาการแนะนำความ ดังนี้

(2) การแนะนำความ

การแนะนำความเป็นการสื่อความหมายแบบที่ผู้พูดไม่ได้สื่อความหมายตามรูปโดยตรง (literal meaning) ผู้ฟังรับรู้ความหมายที่ผู้พูดต้องการแนะนำได้โดยอาศัยการตีความจากข้อความอีก

¹³ จากตัวอย่างนี้เป็นเรื่องการใช้วงเล็บกรณการสัญญา เช่นเดียวกับที่ปรากฏในตัวอย่างที่ 47

ชั้นหนึ่ง การแนะนำความจะขึ้นอยู่กับคำบางคำหรือโครงสร้างประโยค (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2540 :176-177) การใช้การแนะนำความเกี่ยวกับการนำเสนอความคิดด้านการศึกษานี้ เพื่อต้องการจะแนะนำความว่าคนไม่รู้หนังสือย่อมส่งผลเสียแก่ตนเองทั้งสิ้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 75

แม่ได้ทำขนมหาบขาย ทำงานตัวเป็นเกลียวเพื่อหาเงินมาส่งดิฉัน ความจริงแม่ได้ทำขนมขายมาตั้งแต่แม่แต่งงานและย้ายมาอยู่กับพ่อแล้ว เนื่องจากฝนฟ้าอากาศไม่อำนวย ไร่นาแห้งแล้งติดต่อกันมาสองปีแล้ว ทำให้ประชาชนยากจนลง ขนมของแม่จึงขายไม่ค่อยดีเหมือนเมื่อก่อน แต่แม่ก็ไม่ย่อท้อ แม่เคยพูดกับดิฉันเสมอว่าอยากให้ดิฉันได้เล่าเรียนมีวิชาความรู้ ต่อไปจะได้ไม่ต้องลำบากเหมือนแม่ซึ่งมีความรู้เพียงจบประถมสี่เท่านั้น ดิฉันก็เข้าใจดี

(แม่จำ ,2525 น.91-92)

ตัวอย่างนี้มีการแนะนำความว่า แม่ต้องประสบกับความยากลำบากและแม่มีความรู้น้อยซึ่งเป็นเหตุให้แม่ลำบาก

ตัวอย่างที่ 76

“เออไปเถอะอ้อม” ขาววางมือลงบนศีรษะของอ้อมและลูบผมไปมาอย่างแผ่วเบา “พ่อเขาบอกขยายว่าแกเรียนดี คนที่บ้านเราอย่างดีก็จบแค่ชั้นประถมศึกษาแล้วออกมาทำกิน บางคนเก่งหน่อยก็จบแค่ชั้นมัธยม แล้วก็แค่นั้น ทำได้แค่นั้น จะทำงานอื่นก็ไม่มีปัญหา ออกไปสมัครงานก็ไม่มีใครรับ”

(อ้อมลาขาย, 2531 น. 89)

การใช้คำว่า “แค่” ในตัวอย่างนี้แนะนำความว่าการมีการศึกษาน้อยเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์และงานที่คนมีการศึกษาน้อยทำ ในที่นี้คือ การทำนา เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา มีลักษณะต่ำต้อย

ตัวอย่างที่ 77

“ในหลวงอยากให้ผมทำอะไรอีก” ผมถาม

“อยากให้เรียนหนังสือจะได้ไม่เป็นคนโง่ จะได้อ่านรู้จักทำมาหากิน ไม่ไปเป็นขโมย” ตา มะหะหมัดตอบ

(ในหลวงของผม ,2539 น. 30)

ตัวอย่างนี้มีการแนะนำความว่าคนที่ไม่เรียนหนังสือจะเป็นคนโง่ ไม่รู้จักทำมาหากิน และอาจจะไปเป็นขโมย

ตัวอย่างที่ 78

พวกเขาทำงานกันตั้งแต่วินาทีแรกที่ตอกบัตรทำงาน ทำ ทำ และทำ แต่แม้เขาจะทำงานมาก เขาก็ได้เงินน้อยอยู่ดี

ทั้งนี้ก็เพราะว่า พวกเขาเรียนมาน้อย อย่างดีก็แค่จบชั้นประถมศึกษาปีที่หกเท่านั้น

(อวดฉลาดเป็นสมบัติของคนโง่ อวดโก้เป็นสมบัติของคนจน ,2539 น. 116)

ตัวอย่างนี้มีการแนะนำความว่า การเรียนน้อยเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ และคนที่มีความรู้^{น้อย}ต้องทำงานหนักและได้เงินเดือนน้อย

4.1.1.2.6 การทำงานที่สุจริต

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อสิ่งที่ดีและน่ายกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสุจริต ดังนี้

-การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อสิ่งที่ดีและน่ายกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสุจริต

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงสิ่งที่ดีและน่ายกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสุจริตในลักษณะของการเห็นคุณค่าในตนเอง ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น ภูมิใจ-น้ำพักน้ำแรง สิ่งที่น่าภูมิใจ - อาชีพที่มีเกียรติ อาชีพที่มีเกียรติ-อาชีพสุจริตทุกอย่าง เป็นต้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 79

เอื่อยรักปู่ปู่เหมือนน้องแม่วลานอนเธอก็นำปู่ปู่เข้าไปไว้ข้าง ๆ หมอนด้วย ที่ได้ชื่อว่า ปู่ปู่ ก็เพราะว่า เมื่อกดปุ่มจะได้ยินเสียง “ปู่” และเมื่อได้ปากกาเลื่อนออกมา จะได้ยินเสียง “ปู่” เมื่อต้องการเก็บใส่ปากกาเข้าที่ พอกดปุ่ม ใส่ปากกาก็จะกลับเข้าที่ทันที เอื่อยรักและภูมิใจในของขวัญชิ้นนี้มาก เพราะได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง

(ปู่ปัก , 2525 น. 67)

ตัวอย่างที่ 80

“ เอ...ครูเคยเห็นพวกเรานี้ทำงานพิเศษอยู่หลายคนนะ แผลกทำไมไม่ยกมือ การทำงานพิเศษที่เป็นอาชีพที่สุจริต เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ ถ้าลูกครูทำอย่างนี้ครูก็ภูมิใจนะ”

“ผมครับ” เก็บรีบลุกขึ้นบอก

(เด็กชายเก็บ , 2534 น. 78)

ตัวอย่างที่ 81

กล่าวได้ว่าการที่เขาได้รับการศึกษาที่โรงเรียนนั้น เป็นการเตรียมตัวให้รู้จักสิทธิ์และหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองดี เป็นการเตรียมตัวที่จะได้ประกอบอาชีพทำมาหากินเมื่อเติบโตต่อไป ทั้งเข้าใจลึกซึ้งว่าอาชีพสุจริตทุกอย่างเป็นอาชีพที่มีเกียรติ

(นิพัทธ์และเพื่อน , 2534 น. 73)

ตัวอย่างที่ 82

ในละแวกบ้านที่ตั้งอยู่ริมคลองในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครนั้น มีความเป็นอยู่อย่างสงบ แต่ก็ประกอบสัมมาชีพตามที่ตนถนัด ในกระบวนอาชีพเหล่านี้ มีอาชีพเย็บที่นอนอันเป็นหัตถกรรมในครัวเรือนที่ทำให้ท้องถิ่นนี้มีชื่อเสียงและก็เป็นอาชีพที่นำยกย่อง เพราะเป็นการช่วยเหลือธุรกิจครอบครัวได้เป็นอย่างดี

(ช่างเย็บที่นอนน้อย , 2532 น. 67)

จากตัวอย่างที่ 79-82 นั้น มีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงสิ่งที่ดีและนำยกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสุจริต กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 79 ใช้คำศัพท์ว่า ภูมิใจ ร่วมกับ น้ำพักน้ำแรงของตนเอง ตัวอย่างที่ 80 ใช้คำศัพท์ว่า สิ่งที่น่าภูมิใจ ภูมิใจ ร่วมกับ อาชีพที่สุจริต ตัวอย่างที่ 81 ใช้คำศัพท์ว่า อาชีพที่มีเกียรติ ร่วมกับ อาชีพสุจริตทุกอย่าง และตัวอย่างที่ 82 ใช้คำศัพท์ว่า อาชีพที่นำยกย่อง ร่วมกับ ประกอบสัมมาชีพตามที่ตนถนัด

ตัวอย่างที่ 83

คำพูนเป็นหนุ่มใหญ่ เขายังคงทำนาเหมือนเดิม แต่อาชีพหลักของเขาคือการทำครุ่่น้อยขายส่งกรุงเทพฯ เขามีคนงานเป็นลูกมือนับสิบคน ผลิตครุ่่น้อยได้เดือนละนับพันใบ นอกเหนือจากรายได้งามแล้ว เขายังมีความสุขและความภูมิใจในอาชีพนี้ด้วย

(ครุ่่น้อยของคำพูน , 2532 น. 42)

จากตัวอย่างนี้เห็นมีการใช้คำศัพท์ มีความสุขและความภูมิใจในอาชีพ เพื่อสื่อถึงสิ่งที่ดีและ
 นายก่อง โดยปรากฏร่วมกับข้อความที่ว่า “เขายังคงทำนาเหมือนเดิม แต่อาชีพหลักของเขาคือ
 การทำครุ๋น้อยขายส่งกรุงเทพฯ” ที่แม้จะไม่ได้ใช้คำศัพท์เกี่ยวกับความ “สุจริต” โดยตรง แต่
 สามารถสรุปได้จากเนื้อความ

การเลือกใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสื่อความคิดในเรื่องของความกตัญญูรู้คุณ ความ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดและอดออม การตั้งใจศึกษา
 เล่าเรียน และการทำงานที่สุจริต ผู้วิจัยพบว่าในภาพรวมก็เป็นการนำเสนอโดยผ่านคำพูดหรือบท
 สนทนาของตัวละครที่ต้องการจะสื่อว่า “เด็กดี” นั้น ควรจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้เป็น
 แบบอย่างในการปฏิบัติตนแก่เด็กในการที่จะทำให้สังคมยอมรับ และจะสังเกตได้ว่าความคิดต่าง ๆ
 ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นความคิดหนึ่ง ๆ อาจจะมีการปรากฏร่วมกับคุณสมบัติอย่างอื่นที่เป็น
 คุณลักษณะของเด็กดีหรือคนดีที่ควรได้รับการยกย่องและเอาเป็นเยี่ยงอย่างได้ด้วย

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดีที่จะได้รับความชื่นชมและการ
 ยอมรับจากผู้ใหญ่ นั้น มีลักษณะที่บ่งชี้ 6 อย่าง คือ 1) ความกตัญญูรู้คุณ สื่อโดยกลวิธีภาษา
 ได้แก่ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความกตัญญูรู้คุณ เช่น “กตัญญู ตอบแทนบุญคุณ” ฯลฯ
 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ สื่อโดยการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ -
 ผล เพื่อสื่อความคิดเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ เช่น “โอบอ้อมอารี ลบกระดานดำ
 ให้ครู” ฯลฯ 3) ความขยันหมั่นเพียร นำเสนอโดยการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความ
 ขยันหมั่นเพียร เช่น “คนขยันขันแข็ง ตัวอย่างของคนขยัน” ฯลฯ และการใช้ความสัมพันธ์
 ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความคิดเรื่องความขยันหมั่นเพียรด้วย และ 4) ความ
 ประหยัดอดออม ก็มีกรนำเสนอโดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ - ผล เพื่อสื่อความ
 ประหยัดอดออม เช่นกัน กล่าวได้ว่าในเรื่องของ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ ความ
 ขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม นั้นสื่อความคิดในเรื่องของการใช้โครงสร้างประโยคร่วม
 ด้วยทั้งสิ้น โดยข้อความที่เป็นเหตุนั้นจะเป็นการกระทำที่แสดงถึงความคิดข้างต้น และผลที่ได้รับ
 ก็จะเป็นสิ่งที่ดีตอบแทน

สำหรับลักษณะประการที่ 5) การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน สื่อโดยกลวิธีภาษา ได้แก่ การใช้
 คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องการศึกษาเล่าเรียน เช่น “ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน พยายามใฝ่หาวิชา

ความรู้” ฯลฯ และการแนะนำความ เพื่อต้องการจะสื่อความว่าคนไม่รู้หนังสือย่อมส่งผลเสียแก่ตนเอง และประเด็นสุดท้ายที่ปรากฏในข้อมูล คือ 6) การทำงานที่สุจริต สื่อโดยกลวิธีภาษา คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อสิ่งที่ดีและน่ายกย่องร่วมกับคำศัพท์เกี่ยวกับความสุจริต เช่น “ภูมิใจ น้ำพักน้ำแรง” ฯลฯ

4.1.1.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทย

การนำเสนอความคิดเกี่ยวกับบทบาทและสถานะของชาย และหญิงในฐานะที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นต่อกัน และผลิตซ้ำ และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทยอย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ความคิด คือ

4.1.1.3.1 ภาระหน้าที่ของชาย-หญิง

4.1.1.3.2 บุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

ชุดความคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นได้นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่

ก. การใช้คำศัพท์

ข. การแนะนำความ

ความคิดทั้งสองนั้นสัมพันธ์กับเรื่องของพื้นที่ (space) อีกด้วย กล่าวคือ ทั้งสองเพศได้ถูกกำหนดบทบาทให้ทำหน้าที่ต่างกันด้วยความคิดที่ว่าผู้หญิงคือเพศที่อ่อนแอ อ่อนไหว ภาระหน้าที่จึงจำกัดอยู่ในพื้นที่เล็ก ๆ ในขณะที่เพศชายมีภาพของความเข้มแข็งและแข็งแกร่ง ภาระหน้าที่จึงเปิดออกสู่พื้นที่ที่กว้างและหลากหลายกว่าของเพศหญิง ด้วยความคิดที่วุ่นวายทำให้เกิดการแบ่งแยกกันระหว่างทั้งสองเพศ ดังแสดงให้เห็นจากการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มเพศเดียวกัน ดังต่อไปนี้

4.1.1.3.1 ภาระหน้าที่ของชาย-หญิง

ผลการศึกษา พบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชาย การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างกลุ่มเพศชาย การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมทั่วไปของเพศหญิง การใช้คำศัพท์

ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างกลุ่มเพศหญิง การใช้คำเพื่อแสดงถึงบทบาทความเป็นแม่ ดังนี้

ก. การใช้คำศัพท์

(1) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชาย

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้าน ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น ถางป่า ขุดต่อไม้ ปลูกพืช รับจ้างทำถนน ปีนต้นไม้ ครัวเครื่องอยู่กับแบตเตอรี่และสายโลหะ ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “ผู้ชาย” การเลือกใช้คำเหล่านี้เพื่อต้องการเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่เพศชายกระทำอยู่เสมอ และสังเกตได้ว่าจะเป็นหน้าที่หรือกิจกรรมที่ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งหากมองในเรื่องพื้นที่ที่มักจะเป็นพื้นที่ที่อยู่นอกตัวบ้าน ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 84

“ที่รกร้าง...” เอกสงสัย ฟังคุณากแล้ว

“ก็เหมือนป่านั้นแหละ...รก...เป็นป่าที่หมดสภาพแล้ว” พ่ออธิบาย “ทางการให้ที่ดินเราทำการเพาะปลูก ครอบครัวยี่สิบห้าถึงสามสิบไร่ พ่อต้องถางป่า...ขุดต่อไม้...ปรับที่อยู่นานทีเดียว กว่าลงมือปลูกพืชที่ให้ประโยชน์พวกขุน...มะม่วง...นุ่น...ขึ้นได้” แล้วพ่อก็มองออกไปนอกบ้าน ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่เหมือนฉากสีเขียว

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น .3- 4)

ตัวอย่างที่ 85

“แก้วเอ๊ย” พ่อพูดเบา ๆ “พอกับแม่อยากให้เอ็งไปเรียนต่อใจจะขาด แต่เอ็งก็รู้ไม่ใช่หรือว่า ฐานะเราเป็นอย่างไร ปีนี้ฝนแล้ง ทำนาก็ไม่ไ้ ปลูกถั่วลิสงก็ตายหมด พ่อไปรับจ้างเขาทำถนน ได้ค่าแรงมากินไปวันหนึ่ง ๆ พ่อจะเอาเงินที่ไหนไปส่งให้ลูกเรียนเล่า”

(แก้วคืนเรือน, 2524 น. 82-83)

ตัวอย่างที่ 86

ผมชอบปีนต้นไม้มาก ยิ่งต้นชมพูสะແຮກยิ่งชอบเพราะลำต้นตรงขึ้นง่าย

(เสียงกลางดึก , 2527 น. 64)

ตัวอย่างที่ 87

พ่อเป็นคนรักต้นไม้ จึงปลูกต้นไม้หลายอย่าง มีทับทิม ชมพู มะละกอ มะม่วง มะยม
ขนุน มะพร้าวเตี้ย อย่างละต้น กลัวยน้ำว่าอีก 1 กอ

(สมบัติไทย, 2529 น.42)

ตัวอย่างที่ 88

คุณตาคร่ำเคร่งอยู่กับเบตเตอร์และสายโลหะเส้นเล็กบางราวกับไหมทั้งวัน

(หุ่นยนต์ของคุณตา, 2531 น. 51)

ตัวอย่างที่ 89

ที่สำนักงานมีคนเหลืออยู่สองสามคน

“จะกลับหรือพี่” ดร. รัตนะ เงยหน้าจากการเขียนแผ่นใสที่จะไปบรรยายที่ไหนสักแห่ง
“อือ”

“ฝนตกตั้งฉากอย่างนี้นานหยุด”

(ความพ่ายแพ้ของลูกสาว ,2538 น. 101)

ตัวอย่างที่ 90

ตอนแรก ๆ ก็คือเป็นของแปลกที่เขาขุดสระใหญ่ในที่นาและปลูกมะม่วง มะขามบนคันนา
เขาทำงานตลอดปีแทบไม่มีเวลาพักผ่อน

(เงินออม ,2541 น. 19)

ตัวอย่างที่ 91

คำเข้าไปปลงเบ็ดทุกวัน แต่ละวันได้ปลาเต็มข้องใบใหญ่ แบ่งไว้ทำอาหารในครอบครัว
และส่วนหนึ่งเอาไปขาย.....

ปลายเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2496 คำเข้าเรียนจบชั้น ป. 4 มีเวลาหาปลามากขึ้น นอกจาก
หาปลาแล้วเขายังจับกิ้งก่า เข้ แมงจิ้งจกและเก็บผักหวานและเห็ดจากป่ามาขายอีกด้วย

(เงินออม , 2541 น.21 - 24)

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าจากตัวอย่างที่ 92-93 มีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ *ออกเดินทางเข้าป่า*
ตัดไม้อย่างขมิขมัน ขุดดินสร้างส้วม เพื่อแสดงถึงหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านเช่นเดียวกัน แต่
การเลือกใช้คำดังกล่าวนี้จะปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นเพศชายด้วยกัน เช่น *ลูกชาย...พ่อ*

ผม...พ่อ ซึ่งเหมือนเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าเพศชายนั้นจะต้องทำกิจกรรมในลักษณะการใช้แรงงานอย่างเป็นเรื่องปกติ

ตัวอย่างที่ 92

ในวันรุ่งขึ้นพ่อกับลูก 2 คน ก็ออกเดินทางเข้าป่าไปพร้อมกัน ลูกชายช่วยพ่อตัดไม้อย่างขมิขมัน เขาทั้งสองทำงานกันจนถึงเที่ยง

(เด็กวิเศษ , 2526 น. 41)

ตัวอย่างที่ 93

พรุ่งนี้ผมกับพ่อจะเริ่มขุดดินสร้างส้วม สักสามสี่วันคงเสร็จ แล้วเพื่อน ๆ ไปเยี่ยมผมบ้างนะครับ

(จดหมายจาก... “ยูโซะ” เด็กชายชาวเกาะ , 2527 น. 101)

ตัวอย่างที่ 94

ตอนกลางวัน ตา พ่อและแม่ของหนูนิตออกจากบ้านไปทำไร่ กว่าจะกลับก็เย็น

(ความฝันของหนูนิต , 2523 น.13)

จากตัวอย่างนี้ได้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชายเช่นเดียวกัน จากคำศัพท์ที่ว่า ออกจากบ้านไปทำไร่ แต่จะมีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “เพศหญิง” ด้วย อย่างไรก็ตามถึงแม้เพศหญิงจะออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ก็จะเป็นพื้นที่นอกบ้านที่คุ้นเคยและเป็นการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวร่วมกับเพศชาย

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างที่ 95-97 เพิ่มเติมที่แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมนอกบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานของเพศชาย ส่วนเพศหญิงก็จะรับภาระในการดูแลบ้านสื่อให้เห็นอย่างชัดเจนอีกด้วย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 95

ไร่แห่งหนึ่งอยู่ที่ชายป่า มีบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่หลังหนึ่ง เจ้าของไร่เป็นชายมีภรรยาและบุตรหญิงคนหนึ่งชื่อ “จุ่มจุ่ม” เจ้าของไร่เป็นคนขยันตั้งแต่เช้าก็ไปทำงานในไร่ ปลูกข้าวโพดและถั่ว ส่วนภรรยาก็ทำงานอยู่ที่บ้าน ทำอาหาร เช็ดกวาดบ้าน ซักฟอกเสื้อผ้า เย็บปะเสื้อผ้า ดูแลสัตว์เลี้ยง

(ดาวทอง, 2525 น.28)

ตัวอย่างที่ 96

ปวีณาถือกำเนิดมาจากครอบครัวที่อยู่ดีมีสุขครอบครัวหนึ่งในละแวกนี้ พ่อทำงานนอกบ้านส่วนแม่เย็บที่นอนอยู่กับบ้าน

(ช่างเย็บที่นอนน้อย, 2532 น. 67)

ตัวอย่างที่ 97

ฐานะทางบ้านของผมไม่ร่ำรวย พ่อเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย แม่ผมเป็นแม่บ้านคอยดูแลบ้านและอบรมผมกับน้อง ๆ

(เด็กชายเก็บ , 2534 น.76)

(2) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างกลุ่มเพศชาย

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างเพศชายด้วยกัน ในลักษณะที่ว่าผู้ชายก็เรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่เพศเดียวกัน ชุดคำศัพท์ที่ได้แก่ พ่อ...ลูก ผม...พ่อ พ่อ...ภักพงค์ พ่อ...พี่ชาย คำพูน...พ่อ จ๊อด เปีย แก้ว แก่น และจุก โจ้ง...พ่อ ปรากฏในตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 98

ในวันรุ่งขึ้นพ่อกับลูก 2 คน ก็ออกเดินทางเข้าป่าไปพร้อมกัน ลูกชายช่วยพ่อตัดไม้อย่างขมิขมัน เขาทั้งสองทำงานกันจนถึงเที่ยง

(เด็กพิเศษ , 2526 น. 41)

ตัวอย่างที่ 99

พຽงนี้ผมกับพ่อจะเริ่มขุดดินสร้างส้วม สักสามสี่วันคงเสร็จ แล้วเพื่อน ๆ ไปเยี่ยมผมบ้างนะครับ

(จดหมายจาก... “ยูโซะ” เด็กชายชาวเกาะ , 2527 น. 101)

ตัวอย่างที่ 100

พ่อส่งเสริมให้ภักพงค์เล่นกีฬาเป็นการออกกำลังกายให้แข็งแรง ทำให้จิตใจสบาย พ่อสอนให้เล่นตะกร้อ ครั้งแรกก็เริ่มต้นเล่นคนเดียวก่อนโดยการโยนลูก แล้วรับให้แนบเนียน ต่อมาก็ฝึกกันสองคนกับพ่อ ผลัดกันโยน ผลัดกันรับ ให้ทำโยนทำเตะถูกต้อง

(สายสัมพันธ์ , 2530 น.68)

ตัวอย่างที่ 101

ครอบครัวของคำพูนทำนาเป็นอาชีพหลัก หลังฤดูทำนาแม่กับพี่สาวก็ทอผ้าและทอเสื่อ
พอกับพี่ชายทำเครื่องจักสานไม้ไผ่

(ครุฑน้อยของคำพูน ,2532 น.38)

ตัวอย่างที่ 102

คำพูนเรียนรู้และฝึกหัดสานครุจากพ่อจนสามารถสานได้ดี พ่อถูกช่วยกันสานครุส่งตลาด
ในอำเภอมีรายได้เดือนละกว่าพันบาท

(ครุฑน้อยของคำพูน ,2532 น.40)

ตัวอย่างที่ 103

จ๊อด เปี้ย แก้ว แก่น และจุก ช่มตาทำอะไรก็นอนไม่หลับ เด็ก ๆ จึงต่างคนต่างออกจาก
บ้านมาที่ลานว่างกลางหมู่บ้านอันเป็นแหล่งพบปะพูดคุยของคนในหมู่บ้านยามว่างจากงานหรือยาม
คำคืนเดือนหงาย

“ซำว่าเล่นซ่อนหากันดีกว่าวะ” จ๊อดเสนอเกมสนุกต่อเพื่อน ๆ

(คืนเดือนหงาย ,2535 น.74)

ตัวอย่างที่ 104

ทุกครั้งที่มา โจ้จะตื่นตื้นตื้นนักหนาที่จะได้เล่นน้ำสะอาดใสเย็นที่ทำน้ำหน้าบ้านและพาย
เรือเล่นกับพ่อ

“พ่อออคครับ มีปลาตัวเล็ก ๆ ว่ายอยู่ในน้ำเต็มเลย” โจ้กระโดดหยอย ๆ อยู่บนท่าพลาง
ชี้ให้พ่อดูฝูงลูกปลาที่ว่ายอยู่ชายตลิ่ง

(พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ ,2536 น.32)

ตัวอย่างที่ 105

จ๊อด แก้ว เปี้ย และพวกส่วนหนึ่งเป็นเจ้าของฝายเหนือ จ๊อดเป็นแม่ทัพใหญ่คอย
บัญชาการรบเมื่อมีข้าศึกมาประชิด

เมืองฝายใต้ มีจุก แก่น กับพวกจำนวนเท่าฝายเหนือ คนที่เป็นแม่ทัพฝายนี้คือ จุก ซึ่งมี
ร่างกายเล็กที่สุดในกลุ่มเทียบกับจ๊อดแม่ทัพฝายเหนือไม่ได้เลย

เด็ก ๆ ทั้งสองฝายเริ่มตกลงกันว่าใครจะเป็นม้า ใครจะเป็นทหารจับบนหลังม้าอีกที ส่วน
ใหญ่แล้วคนที่เป็นม้ามักมีร่างกายแข็งแรง ทนการปะทะได้ดีไม่มีล้มง่าย ๆ

(ขี่ม้าชิงเมือง ,2540 น.104)

(3) การใช้คำศัพท์เกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมทั่วไปของเพศหญิง

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงหน้าที่หรือกิจกรรมทั่วไปที่แสดงถึงความสนใจของเพศหญิง โดยมากมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับงานฝีมือหรือการประดิษฐ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความสวยงามเป็นส่วนใหญ่ ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น นั่งทำดอกไม้ เรียนทำขนม ทำกระเป๋า ทำหมวก ทอผ้า ทำขนมหอบ ประดิษฐ์ตุ๊กกระดาษ ทำผ้าปูโต๊ะ ปักลวดลาย เป็นต้น คำศัพท์เหล่านี้มักจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “ผู้หญิง” หรือคำศัพท์ที่สื่อความถึงเพศหญิง ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 106

แม่ได้อินก็ยิ้มชอบใจ “เดี๋ยวนี้แม่เก่งหลายอย่างนา” แม่พูด

“นั่นไง” พ่อว่า “เห็นนั่งทำดอกไม้...ทำเอ้า...ทำเอา...ดอกอะไรนะแม่”

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น. 5)

ตัวอย่างที่ 107

“แม่ก็ได้เงินจีนนะชะ” เอกนี่ถึงเรื่องเงินขึ้นมาทันที

แม่ยิ้ม ๆ “แล้วแม่ยังได้เรียนทำขนม...ทำกระเป๋า...ทำหมวก...ทอผ้า...อีกด้วย”

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น. 6)

ตัวอย่างที่ 108

แม่ได้ทำขนมหอบขาย ทำงานตัวเป็นเกลียวเพื่อหาเงินมาส่งดิฉัน ความจริงแม่ได้ทำขนม ขายมาตั้งแต่แม่แต่งงานและย้ายมาอยู่กับพ่อแล้ว

(แม่เจ้า, 2525 น. 91)

ตัวอย่างที่ 109

เอื้อยซื้อปูกี้ปูกี้เป็นของขวัญวันเกิดให้แก่ตนเอง ด้วยเงินที่รวบรวมได้จากการขายสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น งานการประดิษฐ์ตุ๊กกระดาษ ขนมแห้ง ๆ พืชผักสวนครัวและดอกไม้ เป็นต้น ซึ่งเอื้อยได้ใช้เวลาว่างทำขึ้น แล้วนำไปฝากขายที่ร้านค้าของโรงเรียน ร้านค้าที่ตลาดใกล้บ้าน และร้านสหกรณ์ในเมือง

(ปูกี้ปูกี้, 2525 น. 66-67)

ตัวอย่างที่ 110

“เออ ! เรามาเก็บดอกไม้หอมสีสวยสดสวยเหล่านี้ไปฝากคุณยายสักหน่อยจะดีกว่า ท่านจะได้อารมณ์ดี เลิกดุด่าเราเสียที” อุษาคิดในใจ

(สามชีวิต, 2525 น. 75)

ตัวอย่างที่ 111

นรีรัตน์ใช้เวลาว่างตอนปิดภาคเรียนทำผ้าปูโต๊ะ สีชมพูอ่อน ปักลวดลายด้วยด้ายมัน สวยงาม เตรียมไว้สำหรับงานวันเกิดคุณตา

(สมบัติไทย, 2529 น.45)

จากตัวอย่างที่ 110-111 นั้น นอกจากจะใช้คำศัพท์คำว่า เก็บดอกไม้ ทำผ้าปูโต๊ะ ปัก ลวดลาย แล้ว มีการตามด้วยคำขยาย คือคำว่า สีชมพูอ่อน สวยงาม อีกด้วย หรือแม้กระทั่งการเลือกใช้สีผ้าปูโต๊ะในตัวอย่างที่ 111 เป็น “สีชมพูอ่อน” ก็เป็นสิ่งที่สื่อถึงความเป็นเพศหญิงอีกด้วย

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่นำเสนอความคิดเกี่ยวกับหน้าที่หรือกิจกรรมของเพศหญิงในส่วนที่เกี่ยวกับงานบ้านอีกด้วย โดยเฉพาะเรื่องการ “ทำอาหาร” ซึ่งถูกมองว่าเป็นหน้าที่หลักของเพศหญิง เนื่องจากปรากฏร่วมกับคำศัพท์ “ผู้หญิง” รองลงมาก็จะเป็นเรื่องการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในบ้าน ชุดคำศัพท์เหล่านี้ยังมีลักษณะเด่นคือเป็นการแสดงให้เห็นเกี่ยวกับพื้นที่ในบ้านซึ่งเป็นของเพศหญิงอีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 112

พ่อตะโกนบอกแม่ที่กำลังทำอาหารอยู่ในครัวก่อนจะแบกเห็ดเดินตามน้อยลงไป

(โลกของน้อย, 2536 น. 16)

ตัวอย่างที่ 113

วันเสาร์ วันอาทิตย์ แม่จะทำอาหารกินเอง ตามใบสั่งของเรากับพ่อ

(บันทึกเก็บตก , 2541 น. 30)

ตัวอย่างที่ 114

ตอนกลางวัน ตา พ่อและแม่ของหนูนิต ออกจากบ้านไปทำไร่ กว่าจะกลับก็เย็น ทิ้งหนูนิต ให้อยู่กับยาย ยายก็ทำงานอยู่ในบ้าน หุงหาอาหาร เก็บ กวาดบ้าน

(ความฝันของหนูนิต , 2523 น. 13)

จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับเรื่องการทำอาหาร ได้แก่ คำว่า หุงหาอาหาร และยังปรากฏร่วมกับงานบ้านอย่างอื่นที่แสดงถึงหน้าที่ของเพศหญิงได้อีกด้วย คือ คำว่า เก็บ กวาดบ้าน

ตัวอย่างที่ 115

อาหารกลางวันในวันนั้น แม่และเด็กหญิงวิภารดี ช่วยกันทำก๋วยเตี๋ยวแกง หรือก๋วยเตี๋ยว
กะหรี่ ลอดช่องสิงคโปร์ ยำก็ช่วยด้วย

(สืบสายไทย, 2525 น. 34)

จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์เกี่ยวกับเรื่องการทำอาหาร ได้แก่ คำว่า ทำก๋วยเตี๋ยวแกง
หรือก๋วยเตี๋ยวกะหรี่ ลอดช่องสิงคโปร์ ปรากฏร่วมกับคำนามที่เป็นเพศหญิงด้วยกัน คือคำว่า
แม่...เด็กหญิงวิภารดี...ย่า

ตัวอย่างที่ 116

แม่ของราชิตทำอาหารแกง จึงมีของคาวของหวานหลายอย่าง รวมทั้งผลไม้

(เรามาเข้าใจกัน, 2528 น.40)

ตัวอย่างที่ 117

แม่เป็นคนทำอาหารแกง ได้เรียนและฝึกหัดจากคุณยายทั้งของคาว ของหวาน และของว่าง

(สมบัติไทย, 2529 น.43)

จากตัวอย่างที่ 116- 117 นั้น มีการใช้คำว่า ทำอาหาร โดยมีคำขยายว่า แกง ต่อท้าย
เพื่อแสดงถึงความเชี่ยวชาญ และตัวอย่างที่ 117 ตามด้วยข้อความที่เป็นการขยายว่า “ได้เรียนและ
ฝึกหัดจากคุณยาย” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการ “ทำอาหาร” นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสอนระหว่างเพศหญิง
ด้วยกัน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงหน้าที่หรือกิจกรรมหรือกิจกรรมที่
เกี่ยวกับงานบ้านของเพศหญิงนอกเหนือจากการทำอาหารอีกด้วย ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น เก็บ กวาด
บ้าน ปะกางเกง เก็บที่นอน พับผ้าห่ม เช็ดโต๊ะ กวาดพื้น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้ ตัดและเย็บ
หมอนข้าง เป็นต้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 118

ตอนกลางวัน ตา พ่อและแม่ของหนูนิตออกจากบ้านไปทำไร่ กว่าจะกลับก็เย็น ings หนูนิต
ให้อยู่กับยาย ยายก็ทำงานอยู่ในบ้าน หุงหาอาหาร เก็บ กวาดบ้าน หนูนิตช่วยยายทำงาน หน้าที่
ของหนูนิตก็คือ ให้อาหารเป็ดไก่ทุก ๆ เช้าหนูนิตจะเอาข้าวเอาน้ำให้เป็ดและไก่ แล้วก็ร้องเรียก
เป็ดไก่มากินอาหาร

(ความฝันของหนูนิต , 2523 น. 13)

ตัวอย่างที่ 119

พอสายหน่อยยายก็จะเอาเสื้อฟ้ามาซัก เก็บเสื้อฟ้าที่ขาดมาซ่อม ยายก็จะบอกหนูนิตว่า “จะไปเล่นอะไรก็ได้ แต่อย่าไปไกลนัก เล่นอยู่ในบ้านนี้นะ”

(ความฝันของหนูนิต, 2523 น. 13)

จากตัวอย่างนี้นั้น นอกจากจะใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงหน้าที่หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานบ้านแล้ว จากข้อความที่ว่า “แต่อย่าไปไกลนัก เล่นอยู่ในบ้านนี้นะ” ก็เป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เรื่องของพื้นที่ของเพศหญิงที่ถูกกำหนดและจำกัดขอบเขตให้ทำกิจกรรมภายในบ้านอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 120

เมื่อแก้วไปบอกพ่อกับแม่ว่า เขาอยากไปเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บ้าง พ่อก็นั่งอึ้ง ส่วนแม่ถอนหายใจยาว ก้มหน้าก้มตาปะกางเกงของพ่อ

(แก้วคืนเรือน, 2524 น. 82)

ตัวอย่างที่ 121

จุ่มจิม ได้ยินจะถูกขึ้นทันที รีบเก็บที่นอน พับผ้าห่มให้เรียบร้อย แล้วก็เข้าห้องน้ำ ล้างหน้า ลีฟัน จัดแจงหยิบกระป๋องข้าวเปลือกและรำข้าวลงมาด้วย เดินลงบันไดมายังลานบ้าน

(ดาวทอง , 2525 น. 29)

ตัวอย่างที่ 122

ยายจำ แก้วช่วยแม่เจ็ดโต๊ะ กวาดพื้น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้หลังบ้าน ได้แล้ว แก้วเก่งไหมคะ” แก้วเดินเข้าคุกเข่าและเอาศีรษะชนตักของยาย

(หมอนทองของแก้ว, 2526 น. 91)

ตัวอย่างที่ 123

เมื่อกลับถึงบ้าน แม่ลงมือตัดและเย็บหมอนข้างใบใหม่ ซึ่งมีขนาดยาวและใหญ่กว่าเดิมด้วยความประณีต

(หมอนทองของแก้ว , 2526 น. 89)

ตัวอย่างที่ 124

แม้อยู่ใช้เวลาว่างทำจิ้งจอก ดอกกะหล่ำดอก เป็นการถนอมอาหาร ทำขนมแห้ง เช่น ทองม้วน เกี๊ยวปลากระโท้ว ข้าวตุ๋น-ตุ๋นแดงหลวง พันธุ์พระราชทานให้ชาวเขาปลูก ในโครงการ หลวงพัฒนาชาวเขา ซึ่งเมื่อก่อนมีขนาดใหญ่ รสดี คุณค่าโปรตีนสูง ใส่ขวดโหลไว้รับประทาน เด็ก ทั้งสองมีร่างกายสมบูรณ์ดี

(สมบัติไทย , 2529 น.44)

ตัวอย่างที่ 125

ปวีณาสามารถปักผ้าปูโต๊ะ เย็บปลอกหมอน ถักผ้ารองถาด ช่วยแม่เย็บบานหน้าต่าง ทำ เบาะรองนั่ง ช่วยตกแต่งห้องรับแขกให้คุณสวยงาม

(ช่างเย็บที่นอนน้อย , 2532 น . 68)

ตัวอย่างที่ 126

ทุกเช้า เมื่อช่วยแม่เตรียมอาหารเช้าและให้ข้าวไก่กินเสร็จแล้ว น้อยจะลงมาหาปลา ของเธอ นำรำอ่อน ๆ มาให้มันกินด้วย

(โลกของน้อย , 2536 น. 21)

ตัวอย่างที่ 127

“เดี๋ยวปลูกต้นไม้เสร็จแล้ว ไปช่วยคุณแม่ทำความสะอาดพื้นที่มีน้ำหกและเอะอะ และ ขนมต้มที่หล่นอยู่ที่พื้นด้วยนะจ๊ะข้างคิด” แม่พูดพร้อมกับรดน้ำต้นไม้ที่เพิ่งปลูก

(จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ , 2546 น.50)

(4) การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างกลุ่มเพศหญิง

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททาง สังคมระหว่างเพศหญิงด้วยกัน ในลักษณะที่ว่าผู้หญิงก็เรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่เพศหญิง ด้วยกันเช่นเดียวกับเพศชายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น หนูนิด...ยาย อูษา...ยาย แก้ว...แม่ ปวีณา...แม่ น้อย...แม่ คุณแม่...ข้างคิด คุณยาย...ปิ่น (หลานสาว) เป็นต้น ดัง ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 128

ตอนกลางวัน ตา พ่อและแม่ของหนูนิดออกจากบ้านไปทำไร่ กว่าจะกลับก็เย็น ทิ้งหนูนิด ให้อยู่กับยาย ยายก็ทำงานอยู่ในบ้าน หุงหาอาหาร เก็บ กวาดบ้าน หนูนิดช่วยยายทำงาน หน้าที่

ของหนูนุคก็คือ ให้อาหารเปิดไก่อ่ทุก ๆ เข้าหนูนุคจะเอาข้าวเอาน้ำให้เปิดและไก่อ่ แล้วก็จะร้องเรียกเปิดไก่อ่มากินอาหาร

(ความฝันของหนูนุค , 2523 น.13)

ตัวอย่างที่ 129

“เออ ! เรามาเก็บดอกไม้หอมสีส้มสดสวยเหล่านี้ไปฝากคุณยายสักหน่อยจะดีกว่า ท่านจะได้อารมณ์ดี เลิกคิดที่เราเสียที่” อุษาคิดในใจ

(สามชีวิต , 2525 น. 75)

ตัวอย่างที่ 130

ยายจำ แก้วช่วยแม่เช็ดโต๊ะ กวาดพื้น ล้างจาน รดน้ำต้นไม้หลังบ้านได้แล้ว แก้วเก่งไหมคะ” แก้วเดินเข้าคุกเข่าและเอาศีรษะชนตักของยาย

(หมอนทองของแก้ว , 2526 น. 91)

ตัวอย่างที่ 131

แม่เป็นคนทำอาหารเก่ง ได้เรียนและฝึกหัดจากคุณยายทั้งของลาว ของหวาน และของว่าง

(สมบัติไทย , 2529 น.43)

ตัวอย่างที่ 132

ปวีณาสามารถปักผ้าปูโต๊ะ เย็บปลอกหมอน ถักผ้ารองถาด ช่วยแม่เย็บบานหน้าต่าง ทำเบาะรองนั่ง ช่วยตกแต่งห้องรับแขกให้ดูสวยงาม

(ช่างเย็บที่นอนน้อย , 2532 น. 68)

ตัวอย่างที่ 133

ทุกเช้า เมื่อช่วยแม่เตรียมอาหารเลี้ยงหมู และให้ข้าวไก่อ่กินเสร็จแล้ว น้อยจะลงมาหาปลาของเธอ นำร่าอ่อน ๆ มาให้มันกินด้วย

(โลกของน้อย , 2536 น. 21)

ตัวอย่างที่ 134

“เดี๋ยวปลูกต้นไม้เสร็จแล้ว ไปช่วยคุณแม่ทำความสะอาดพื้นที่มีน้ำหกเลอะเทอะ และขนมดัมที่หล่นอยู่ที่พื้นด้วยนะจ๊ะช่างคิด” แม่พูดพร้อมกับรดน้ำต้นไม้ที่เพิ่งปลูก

(จินตนาการของเด็กตัวเล็ก ๆ , 2546 น.50)

ตัวอย่างที่ 135

อาทิตย์นี้ก็เช่นกัน เผอิญวันเสาร์นี้เป็นวันลอยกระทง คุณยายจึงเตรียมการเย็บกระทงไว้ให้ทุกคนลอยที่หน้าบ้านตอนเที่ยงคืน ซึ่งน้ำจะขึ้นเต็มเปี่ยมนองตลิ่งเหมือนเพลงที่ร้องจริง ๆ

“เอาละ ประเดี๋ยวเราจะช่วยกันทำกระทง ปิ่นเคยเย็บกระทงไหมจ๊ะ” คุณยายเงยหน้าจากการใช้มีดตัดใบตองจากก้าน ถามหลานสาวคนโต

(ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก , 2547 น.94)

(5) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงบทบาทความเป็นแม่

บทบาทของความเป็นแม่ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่ามีลักษณะของการทำหน้าที่เลี้ยงและดูแลลูกในการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมอาหาร การดูแลรักษาสุขภาพและอนามัยของลูก ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น ห่มผ้าให้แก้ว ร้องเรียกลูก ๆ ให้มาอาบน้ำ คอยพิทักษ์รักษายามลูกป่วยไข้ กอดลูกด้วยความรัก รักลูกหวงลูก เป็นต้น ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 136

แม่ได้แวะเข้ามาดูแก้วก่อนที่แม่จะเข้านอน แม่ห่มผ้าให้แก้วเพราะเห็นว่าอากาศเริ่มเย็นลงทุกที

(หมอนทองของแก้ว , 2526 น. 94)

ตัวอย่างที่ 137

แม่ดูแลให้จุกกับจิงรับประทานยาและให้จันทรนำใบลาไปให้ครูประจำชั้นของจุกกับจิง

(เสียงฝน , 2527 น. 45)

ตัวอย่างที่ 138

วันหนึ่งแม่ร้องเรียกลูก ๆ ให้มาอาบน้ำเช่นเคย จำไปได้ยินเข้าก็วิ่งหนีไปจากบ้านโดยเร็ว จำปาวิ่งไป วิ่งไป จนรู้สึกเหนื่อยและหิวน้ำเหลือเกิน

(ยักษ์ใหญ่ในสระ, 2530 น. 51)

ตัวอย่างที่ 139

ปานไม่รู้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น หลังจากเถ่าแก่กลับไปแล้วแม่ก็พาปานไปที่ตลาดนนทบุรี นางซื้อเสื้อผ้า สมุดดินสอดและกระเป๋าหนังซื้อให้ปานด้วยใบหน้าเบิกบาน

(บ้านของปาน , 2534 น . 47)

ตัวอย่างที่ 140

“เด็ก ๆ ตื่นนอนหรือยังลูก สายแล้วนะจ๊ะ” เสียงคุณแม่เร่งมาอีกครั้ง พร้อมตำทับว่า “พี่โจ้งดูแลให้น้อง ๆ อาบน้ำให้สะอาดนะลูก”

(โลกในฝัน ,2537 น. 41)

ตัวอย่างที่ 141

“แม่ครับ” เป็นคำเรียกขานของผม ที่เต็มไปด้วยความรักและความหวัง แม่ก็ทุกอย่างทุกอย่าง แม่เสียสละเพื่อลูก คอยพิทักษ์รักษายามลูกป่วยไข้ ส่งเสริมกำลังใจให้เข้มแข็ง มานะอดทน พากเพียร ไม่ท้อถอย แม่เมตตาและให้อภัยในความผิดพลาด ปลอดภัยในเวลาผมเสียใจ ด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวานและกรุณาจากหัวใจของแม่จริง ๆ นับเป็นพระคุณอันหาที่สุดมิได้

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม ,2537 น. 22)

ตัวอย่างที่ 142

“แม่ก็ชอบหน้าใจดีเหมือนลูกจ๊ะ” แม่จึงใจบอกกลางกอดลูกด้วยความรัก

(เพื่อนใหม่ใจร้าย หรือ ตื่นร้ายปลายดี ,2540 น.60)

ตัวอย่างที่ 143

แม่ค่อย ๆ อธิบายเมื่อผมรู้ความ ทำให้ผมเห็นความแตกต่างระหว่างพี่ ๆ น้อง ๆ กับตัวผมหรือแม่แต่กับแม่ ซึ่งเป็นปลาสีเนื้อธรรมดา เพียงแต่ว่าดวงตาของแม่เท่านั้นที่สุกสกาว คอยมองดูแลปลาทั้งแปดตัวอย่างปรานี

(ลูกปลาสีรุ้ง ,2540 น.67)

ตัวอย่างที่ 144

ผมจึงรีบวิ่งว้ายไปที่เข้าไปใต้ตัวของแม่ แม่วางครีบบัสน้ำส้มสีชมพูของผมเบา ๆ แล้วครีบบัสน้ำส้ม ของแม่ก็สัมผัสตัว (โอบกอด) ผมไว้อย่างแสนรักและพร้อมจะให้อภัยเสมอ

(ลูกปลาสีรุ้ง ,2540 น.68)

ตัวอย่างที่ 145

คำกิ้นสุดท้ายของผมในอ่างแก้ว ผมซุกตัวอยู่ไม่ไกลครีบบัสน้ำส้มสีชมพูของแม่ แม่เลื่อนครีบบัสน้ำส้มสีชมพู ของผมทุก ๆ เก็ดค้อย่างทะนุถนอมและแสนรัก ‘แม่ไม่ขอตัดทอนที่ลูกจะไป แต่แม่ขออยู่ที่นี้กับเปลือกหอยมุกที่แม่รัก เมื่อลูกได้ไปถึงห้วงทะเลไกลที่ลูกหวังแล้ว ขอให้แหวกว้ายไป

อย่างมีความสุข อย่าห่วงห่วงแม่และที่นี่ เจ้าจะต้องเจริญวัยอย่างแกร่งกล้า เพื่อแพร่ขยายพันธุ์ปลาสร้อยของพ่อต่อไป ทำให้ดีที่สุดเถิดคนละลูกรัก แม่จะเอาใจช่วยเจ้าเสมอ'

(ลูกปลาสร้อย ,2540 น.72)

ตัวอย่างที่ 146

พอตกบ่ายโรงเรียนเลิก คุณแม่ก็ขับรถสปอร์ตสีแดงคันสวยของคุณแม่มารับ แล้วพาฉันไปทานไอศกรีม พร้อมกับซื้อของเล่น เสื้อผ้า หนังสือ และทุกอย่างตามที่ฉันต้องการ ฉันจึงมีของเล่นใหม่ ๆ ราคาแพงไปอวดใคร ๆ อยู่เสมอ

(สมปรารถนา , 2540 น. 25)

ตัวอย่างที่ 147

ดร. จารุวรรณมองเข้าไปห้องแม่คอมพิวเตอร์หมายเลขห้า ผ่านกระจกใสกั้นห้อง ใช้ความคิดอย่างหนักหน่วง แล้วเธอก็คิดอะไรบางอย่างออก

“แม่คอมพิวเตอร์เกิดความรู้สึกรักลูกหวงลูกขึ้นมาซะนี่ ! ไซ้แล้ว ! แม่คอมพิวเตอร์ที่มีความรู้สึก ! ...”

(แม่คอมพิวเตอร์ที่ห้า ,2541 น.44)

ตัวอย่างที่ 148

“แม่อยากให้คุณไปอาบน้ำ ทานขนมที่แม่เตรียมไว้ให้ แล้วจะได้ทำการบ้านให้เสร็จ แม่ว่า พรุ่งนี้ลูกจะได้ปึกปึกของลูกคืนแน่ ๆ เพราะเมื่อลูกเก็บของได้ ลูกยังเคยเอาไปมอบให้แก่คุณครู เพื่อคืนให้เจ้าของเขาเลย”

(ดาวทอง ,2525 น. 69)

ตัวอย่างที่ 149

ทุก ๆ เช้าแม่จะจัดปิ่น โตอาหารให้คุณทั้งสามคนไปกินที่โรงเรียนตอนกลางวัน

(เสียงฝน ,2527 น.39-41)

การใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงบทบาทความเป็นแม่ทั้งหมดนั้นทำให้เห็นการทำหน้าที่เลี้ยงและดูแลลูกในการใช้ชีวิตประจำวัน แสดงให้เห็นบทบาทของแม่ในฐานะผู้ให้ ผู้ปกป้องดูแล ผู้ที่เสียสละและรักเป็นห่วงลูกเสมอ

4.1.1.3.2 ความคิดเกี่ยวกับบุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

ผลการศึกษา พบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึง “ความเป็นผู้นำ” กับเพศชาย การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่อิสระ ไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในระเบียบของเพศชาย การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกที่อ่อนไหวของเพศหญิง ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึง “ความเป็นผู้นำ” กับเพศชาย

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำของเพศชาย ชุดคำศัพท์ที่ว่า ได้แก่ *เข้าไปก่อน ปกป้อง คอยดูแลคุ้มครอง* โดยชุดคำศัพท์เหล่านี้ปรากฏกับเพศชายเสมอ ซึ่งบางครั้งอาจใช้ในลักษณะของการเปรียบเทียบ เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเป็นผู้นำของเพศชายเด่นชัดขึ้น ทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงความเข้มแข็งของผู้ชายทั้งสิ้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 150

ลูกกำนันสั่งการว่า “พวกผู้หญิงกับเด็ก ๆ ออกไปห่าง ๆ หน่อยนะ พวกผู้ชายเข้าไปก่อน”

(ยักษ์ใหญ่ในสระ, 2530 น. 54)

จากตัวอย่างนี้นั้น มีการใช้คำศัพท์ *เข้าไปก่อน* โดย “ลูกกำนัน” ซึ่งเป็นผู้ชายและเป็นผู้ใหญ่ที่มีสถานภาพทางสังคมสูงเป็นผู้ “ออกคำสั่ง”

ตัวอย่างที่ 151

ท่านเป็นเพียงชายชาติหนึ่งเดียวที่จะ ปกป้องอิสตรีและเหล่าชีวิตอันเยาว์วัยในสถานการณ์เช่นนี้ด้วยความเข้มแข็งบึกบึนยิ่ง

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต ,2531 น.80)

จากตัวอย่างนี้นั้น มีการใช้คำศัพท์ *ปกป้อง* ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่หมายถึงผู้ชาย ได้แก่ “*ชายชาติ*” และตามด้วยคำขยาย คือ “*ด้วยความเข้มแข็งบึกบึนยิ่ง*” เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของผู้ชาย

ตัวอย่างที่ 152

แม้ว่าลูกช่างดูแลตนเองได้ดีแท้ แม่สบายใจจริง ๆ ลูกไปโรงเรียนพร้อมกันกลับพร้อมกัน ใครต้องซ้อมกีฬาหรือมีกิจกรรมพิเศษก็คอยกัน อ่านหนังสือไปพลาง ๆ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ดีแล้วลูก ลูกเป็นผู้ชายต้องคอยดูแลคุ้มครองน้องหญิง สมัยนี้มีอันตรายเกิดกับเด็กหลายอย่าง ลูกต้องคอยฟังเหตุการณ์ไว้เป็นการระวังตัว เชื่อฟังคำตักเตือนของคุณครูและผู้ใหญ่ เช่นนี้แม่ค่อยหายห่วง

(ลูกรัก , 2540 น.17-18)

จากตัวอย่างนี้นั้น มีการใช้คำศัพท์ *คอยดูแลคุ้มครอง* ปรากฏกับคำแสดงทัศนภาวะ “*ต้อง*” เพื่อบอกถึงความจำเป็น ทั้งหมดนี้ก็เพื่อจะสื่อให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของผู้ชายเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 153

ทันใดได้ยินเสียงระฆังดังครั้งที่หนึ่ง เด็กทุกคนหยุดวิ่งเล่น ต่างก็เดินไปเข้าแถวตรงเสาธงของโรงเรียน ครูทั้งชายและหญิงก็ลงมาที่สนาม หนูนึกแลเห็นเด็กหญิงคนหนึ่งถือพานใส่ธงเดินคู่กันออกมากับเด็กชาย *เด็กชายก้าวออกมา* นำธงไปผูกกับเชือกที่เสาธง ทุกคนยืนตรง หนูนึกเห็นเขายืนตรง หนูนึกก็เลยยืนตรงอยู่ที่ข้างรั้วบ้าง *เด็กชายค่อย ๆ ชักธงขึ้นสู่เสา*

(ความฝันของหนูนิด , 2523 น. 14)

จากตัวอย่างนี้ใช้ในลักษณะของการเปรียบเทียบ เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเป็นผู้นำของเพศชายเด่นชัดขึ้น โดยใช้คำว่า “*เดินคู่กัน*” จากนั้นประโยคที่ตามมาก็จะใช้คำกริยาที่แสดงให้เห็นว่าผู้ชายนั้นเป็นผู้นำ คือ “*เด็กชายก้าวออกมา... เด็กชายค่อย ๆ ชักธงขึ้นสู่เสา*”

นอกจากนี้ก็จะมีการใช้ชุดคำศัพท์ที่สื่อถึงความเป็นผู้ตามกับเพศหญิง เพื่อต้องการแสดงให้เห็นความเป็นผู้นำของเพศชายเด่นชัดขึ้น ได้แก่ คำว่า “เดินตาม (พ่อ) นั่งลงกอด (พี่ชาย)” เช่น

ตัวอย่างที่ 154

“แม่ก็เดินตามพ่อต้อย ๆ ไม่ปริปาก ส่วนปานนั้นแม่มักอุ้มเข้าสะเอวไว้ มือขวาของแม่โอบกอดปานไว้มัน มือซ้ายท้าวห่อผ้า” และเมื่อปานนั้นต้องการอยากรู้ว่าการเดินทางครั้งนี้จะไปไหนกัน แม่ก็ได้แต่ยิ้มและกล่าวว่า “ถามพ่อแกซิ”

(บ้านของปาน, 2534 น. 43)

ตัวอย่างที่ 155

โครงกระดูก โครงหนึ่งค่อย ๆ เคลื่อนออกจากเงามืดของประตู เป็นสี่ขาวิ่งอยู่ในความมืด ! มันเคลื่อนเข้ามาหาข้า ๆ ! เยาว์นั่งลงกอดพี่ชายแน่น

(บ้านผีสิง, 2532 น.54)

(2) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมที่อิสระ ไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในระเบียบ ของเพศชาย

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงพฤติกรรมที่อิสระ ไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในระเบียบของเพศชาย คำศัพท์กลุ่มนี้ต้องการเสนอให้เห็นลักษณะเด่นเกี่ยวกับพฤติกรรมของเพศชายที่มีอิสระในการที่จะแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แม้กระทั่งเรื่องของอารมณ์ รวมถึงมีลักษณะนิสัยชอบผจญภัยและต้องการทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่าตื่นเต้น ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น ทำทางคล่องแคล่ว บันดาลโทษะ ชอบเดินเถลไถล เดินลุยน้ำเล่น เอาชนะความกลัว อยู่เฝ้าบ้านคนเดียว มีนิสัยชอบผจญภัย ชอบทำอะไรแปลก ๆ มีพลังรั้นลับ โมโห กระแทก ให้จิ้งหับ เป็นต้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 156

เอกเป็นเด็กชายอายุประมาณสิบขวบ ทำทางคล่องแคล่ว บ้านของเอกอยู่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น.3)

ตัวอย่างที่ 157

พ่อบันดาลโทสะขึ้นมาทันที เอ็ดลูกชายว่า “โกหก ขวานเล่มนั้นขายเป็นเศษเหล็ก อย่าง มากก็ได้ไม่เกิน 1 ตำลึง เจ้าบอกมาตามตรงว่าไปขโมยเงินใครที่ไหนมามากมายเช่นนี้”

(เด็กวิเศษ , 2526 น. 49)

ตัวอย่างที่ 158

ระหว่างทางกลับบ้าน จุงกับจิงชอบเดินเถลไถล คลั่งโน้น สิ่งนี้ที่อยู่สองข้างทาง ถ้าเขา พบที่ใดที่มีน้ำขังอยู่ เขามักจะเอาก้อนอิฐเล็ก ๆ โยนลงไปให้น้ำแตกกระจาย บางทีก็เอาไม้เขี่ยน้ำ ยิ่งบางวันฝนตกแล้วหยุด น้ำจะขังอยู่ตามถนนมาก จุงกับจิงชอบเดินลุยน้ำเล่น จันทรต้องเตือน ไม่ให้น้องเล่นน้ำบ่อย ๆ เมื่อกลับถึงบ้านเสื้อผ้าและรองเท้าของจุงกับจิงจึงเปื้อนเลอะเทอะอยู่เสมอ

(เสียงฝน , 2527 น.41)

ตัวอย่างที่ 159

เมื่อผมตื่นขึ้นเช้าวันนั้น ผมรู้สึกที่ผมเป็น “นิค” ที่โตขึ้นมากกว่าวันวาน ผมได้เอาชนะ ความกลัว และอยู่เฝ้าบ้านคนเดียวได้ พอสาย ๆ ผมก็ได้รับข่าวดีว่าคุณปู่ของผมปลอดภัยและจะ กลับบ้านได้เย็นวันนั้นเอง

(เสียงกลางดึก , 2527 น.69)

ตัวอย่างที่ 160

ยังเขียนจดหมายเล่าเรื่องข่าวลือนี้ให้พัฒน์ฟัง พัฒน์สนใจมาก เพราะเขามีนิสัยชอบผจญ ภัย ดังนั้นเมื่อโรงเรียนปิดเรียนภาคปลาย เขาจึงขออนุญาตพ่อมาเยี่ยมขง เป็นการตอบแทนและ จะได้มาดูบ้านผีสิงด้วย

(บ้านผีสิง , 2532 น. 45)

ตัวอย่างที่ 161

“ข้าว่าเจ้าเปียเล่นวิทยารเปิดตุ๊ดไปนอนหัวเราะท้องกั๊ดท้องแข็งที่หลอกพวกเราได้แล้ว ละมั้งวะ” จุกเปรยกับเพื่อนเพราะเปียชอบทำอะไรแผลง ๆ เสมอ

(คืนเดือนหงาย, 2535 น. 78)

ตัวอย่างที่ 162

ผมจึงบอกตัวเองได้ว่า ผมเจริญวัยขึ้นเป็น “ลูกปลาหนุ่มน้อย” แล้วในวันนี้ ผมมีพลัง ลับที่จะว่ายน้ำพุ่งตัวมุ่งไปในทิศทางต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เกล็ดสีเงินงามสะท้อนสีรุ้งบนตัวผม เหมือนผลึกเพชรส่องแสงรุ่งโรจน์ สุกใสอยู่ใต้น้ำอย่างงดงาม และ...ใช่...พร้อมกับพลังแหวกว่าย กับแสงแวววาว ความคิดของผมก็เข้มข้นขึ้นด้วยเหมือนกัน ความคิดที่ฝังแน่นตลอดมาว่า...น่าจะ

มีห้วงน้ำขนาดใหญ่ให้ครีบและหางของผมหได้สะบัดแกว่งไกวอย่างแสนอิสระและสุขใจมากกว่านี้...ผมสมควรจะได้รับรู้ และพบเห็นสิ่งใหม่...มากกว่านี้...

(ลูกรัก, 2540 น. 70)

ตัวอย่างที่ 163

จืดนิกโมโทที่จุกเอาเปรียบตน เขากระตุกมามีให้ตีคู่ไปไกล ๆ หมายกระแทกให้จิ้งหนับ

(จี๋มาซิงเมือง , 2540 น. 106)

นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ 164 ผู้วิจัยพบว่าการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นพฤติกรรมของเพศชายให้ชัดขึ้นไปอีกด้วยการเปรียบเทียบให้เห็นกับเพศหญิง เช่น ข้อความว่า “เด็กผู้หญิงทำท่าได้สวย แต่เด็กผู้ชายทำท่าน่าขัน บางคนที่ทำท่าจนกระโดดไปกระโดดมา”

ตัวอย่างที่ 164

ครูให้นักเรียนเล่าถึงรูปร่างของนก นกอยู่ที่ไหน นกกินอะไร นกทำท่าอย่างไร ครูให้นักเรียนทำท่าตน เด็กลูกขึ้นทำท่าบิน เด็กผู้หญิงทำท่าได้สวย แต่เด็กผู้ชายทำท่าน่าขัน บางคนที่ทำท่าจนกระโดดไปกระโดดมา

(ความฝันของหนูชนิด, 2523 น.16)

(3) การใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกที่อ่อนไหวของเพศหญิง

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกที่อ่อนไหวของเพศหญิง ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น ร้องไห้กระซิก น้ำตาไหลพราก ปล่อยโฮ แอบมาร้องไห้ น้ำตาคลอ รำไห้ ร้องไห้สะอึกสะอื้น ร้องไห้คร่ำครวญ เป็นต้น เพื่อต้องการสื่อให้เห็นว่าเวลามีเรื่องไม่สบายใจ ตกใจ เสียใจ หรือหวาดกลัว เพศหญิงก็มักจะแสดงออกด้วยการ “ร้องไห้” เพื่อเป็นการปลดปล่อยทางอารมณ์แทบทั้งสิ้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้ตัวอย่างที่

165

พ่อร้องพวงครามเข้าไปกอด “บอกพ่อซิ มาทำไมที่นี่”

พวงครามร้องไห้กระซิกอยู่ในอ้อมกอดของพ่อ คุณพ่อพูดคุยกับพวงครามว่า “พ่อรู้...พ่อเสียใจ”

“หนูมาตามหาตั๋ยคะคุณพ่อ” พวงครามบอกพ่อ

(บ้าน, 2524 น. 20)

ตัวอย่างที่ 166

“ตั้ง 500 เขียวรีดูก แม่หมคบัญญัติจริง ๆ” แม่พูด น้ำตาแม่ไหลพราก เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ฉันได้ยินแม่พูดเช่นนี้

(แม่จำ, 2525 น. 91)

ตัวอย่างที่ 167

พอกคุณแม่ทักขึ้นเท่านั้น เอ๊ยก็ปล่อยโฮออกมาทันที พร้อมกับเอาหน้าไปชนที่อกคุณแม่

(ปู่ป้า, 2525 น. 68)

ตัวอย่างที่ 168

แก่วัยจะบอกให้แม่ทราบว่ แก่วัยจะเก็บหมอนทองไว้อย่างเดิม แก่วัยยังไม่อยากเปลี่ยนหมอนข้างใบใหม่ แต่แก่วัยไม่สามารถจะปฏิเสธความหวังดีของพ่อและแม่ได้ แก่วัยไม่รู้จะทำอย่างไรดี แก่วัยจึงต้องแอบมาร้องไห้กับหมอน

(หมอนทองของแก่วัย , 2526 น. 94)

ตัวอย่างที่ 169

สายลมเย็น ๆ พัดโชยมา ทำให้ใบไม้บริเวณป่าเชิงเขาไหวยวบยาบ แม่ชะนีนั่งอยู่บนกิ่งไม้ น้ำตาลคลอ หม่อมมองออกไปยังแนวป่ากว้างยามพลบค่ำ

“โอ้...เจ้าเล็กของแม่ ป่านละนี้เจ้าจะอยู่ที่แห่งใด และมีชีวิตอยู่หรือไม่หนอ...ลูกรัก” แม่ชะนีรำไห้

(เสียงเพรียกจากพงไพร , 2537 น. 34)

ตัวอย่างที่ 170

ฉันคงถูกผีหลอกแน่ ๆ ใครก็ได้ช่วยฉันที ฉันเริ่มร้องไห้

(สมปรารถนา 2540 น. 26)

จากตัวอย่างที่ 165-170 นั้น มีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงพฤติกรรม “ร้องไห้” ทั้งสิ้น และจะปรากฏร่วมกับ “เพศหญิง” ซึ่งเหตุผลของการแสดงพฤติกรรม “ร้องไห้” นั้น ผู้วิจัยพบว่ามีตั้งแต่สาเหตุเล็ก ๆ เช่น “ไม่อยากจะเปลี่ยนหมอนข้างใบใหม่” หรือ “ถูกผีหลอก” ไปจนถึงสาเหตุใหญ่ ๆ คือ “ลูก (ชะนี) หายไป” เพื่อแสดงให้เห็นว่าการ “ร้องไห้” นั้น เป็นทางออกของพฤติกรรมที่ผู้หญิงมักจะกระทำเมื่อพบกับปัญหาต่าง ๆ

ตัวอย่างที่ 171

เช้าวันรุ่งขึ้น ฝูงชะนีกว่าสิบตัว ก็ออกเดินทางโหนไปตามกิ่งไม้สูงในป่า จากถิ่นที่เคยอยู่อาศัยเดิม มุ่งหน้าสู่ป่าทางใต้ โดยไม่มีชนิดตัวไหนส่งเสียงร้องเหมือนอย่างเคย นอกจากน้ำตา และเสียงร่ำร้องของหัวอกผู้เป็นแม่เท่านั้น ที่ไหลรินออกมามิได้ขาด ด้วยอาลัยลูกน้อย ตลอดการเดินทาง

(เสียงเพรียกจากพงไพร ,2537 น. 35)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าการใช้คำกริยา “น้ำตาและเสียงร่ำร้อง (หัวอกผู้เป็นแม่)” ตามด้วยคำขยายคือ “ไหลรินออกมามิได้ขาด” เพื่อเน้นย้ำให้เกิดภาพความรู้สึกน่าสงสารและสะเทือนใจ

ตัวอย่างที่ 172

ทันใดนั้น...เธอก็ได้เห็นเด็กหญิงวัยเดียวกับเธอกลุ่มหนึ่ง มีจำนวนประมาณ 5-6 คน แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสวยสด ดิดดอดอกไม้ที่ผมและทัดที่หู เก้ามือกันเป็นวงกลม พวกเขาร้องรำทำเพลง ออกมาจากเบื้องหลังสุ่มทุมพุ่มไม้ อุษายิ่งตกใจมากขึ้น เธอชอบหน้าลงกับเขาแล้วร้องไห้ สะอึกสะอื้นอย่างน่าเวทนา

(สามชีวิต ,2525 น.77)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าการใช้คำกริยา “ตกใจ” ตามด้วยคำขยาย “มากขึ้น” และคำกริยา “ชอบหน้าลงกับเขา” “ร้องไห้สะอึกสะอื้น” ตามด้วยคำขยายคือ “อย่างน่าเวทนา” เพื่อเน้นย้ำให้เกิดความรู้สึกน่าสงสารเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 173

น้อยวิ่งไปที่ปลาของเธอ ปลาทุกตัวนอนหงายท้องตายสนิท น้อยร้องไห้โฮ ทอดตัวลงร่ำ ไห้กับพื้นทราย เธอไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น รู้แต่ว่าโลกแห่งความสุขของเธอแหลกสลายอย่างสิ้นเชิง...
ไอ้...ใครหนอทำลายมัน

(โลกของน้อย ,2536 น. 23)

จากตัวอย่างนี้ก็จะเห็นได้ว่าการใช้คำกริยา “ร้องไห้โฮ” แล้วตามด้วยคำว่า “ทอดตัวลง ร่ำไห้กับพื้นทราย” เป็นการแสดงให้เห็นภาพความน่าสงสารด้วยกันทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ 174

วิไลลักษณ์ ร้องไห้สะอึกสะอื้น บ่นกับเราว่า แม่ของเขาไม่ให้ซื้อกระโปรงตัวใหม่

(บันทึกเก็บตก ,2541 น. 29)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำกริยาแสดงอารมณ์ความรู้สึกเรียงต่อกัน ได้แก่ “ร้องไห้สะอึกสะอื้น บ่น” เพื่อเป็นการเน้นย้ำความคิดในส่วนนี้ของผู้หญิงว่าสามารถที่จะ “ร้องไห้สะอึกสะอื้น บ่น” ไปพร้อม ๆ กัน

ตัวอย่างที่ 175

พระราชาทรงเสียดพระทัยมากที่จะต้องจากเจ้าหญิงมาลี ส่วนพระราชินีทรงร้องไห้คร่ำครวญ

(นางฟ้า ,2524 น. 10)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้ศัพท์ในลักษณะการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นพฤติกรรมของเพศหญิงให้ชัดเจนไปอีกด้วยการใช้ศัพท์ให้เห็นกับเพศชาย ได้แก่ การใช้คำกริยา “เสียดพระทัย” ตามด้วยคำขยาย “มาก” กับพระราชินี (เพศชาย) และคำกริยา “ร้องไห้” ตามด้วยคำขยาย “คร่ำครวญ” กับพระราชินี (เพศหญิง) ในการเน้นย้ำให้เห็นความแตกต่างเกี่ยวกับการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของทั้งสองเพศได้ชัดเจนขึ้น

นอกจากพฤติกรรมเกี่ยวกับการ “ร้องไห้” แล้วผู้วิจัยพบว่ามีคำศัพท์อีกกลุ่มหนึ่งที่แสดงถึงพฤติกรรมของเพศหญิงเช่นเดียวกัน ชุดคำศัพท์ที่ว่า ได้แก่ อิจฉา ความริษยา บ่น แ้วด โดยคำแสดงพฤติกรรมในกลุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับ “เพศหญิง” อย่างสม่ำเสมออีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 176

หญิงคนใช้ส่งสารจึงเล่าให้ฟังว่า เจ้าหญิงมาลีเป็นลูกของนางข้าหลวง แล้วนางข้าหลวงตายน้องชายนางข้าหลวงเลี้ยงไว้ ต่อมาน้องชายนางข้าหลวงมีลูกจริง ๆ แต่ก็ยังรักเจ้าหญิงมาลีอยู่ ภรรยาเลยอิจฉา พอสามีไปค้าขาย ก็ส่งมาให้เลี้ยงเป็ด

(นางฟ้า ,2524 น. 16)

ตัวอย่างที่ 177

แต่งแก่นใจนัก อย่างหนึ่ง...คือ ความริษยาที่บักเรียนเก่ง ได้เรียนในโรงเรียนชั้นดี ส่วน
แดงเรียนที่โรงเรียนมัธยมเล็ก ๆ ใกล้บ้านนี้เอง

(มั่งเบื่อนเลือด ,2533 น.74)

จากตัวอย่างที่ 184 -185 นี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำศัพท์ “อิจฉา” และ “ความริษยา” ซึ่ง
ทั้งสองตัวอย่างนั้นปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่หมายถึง “เพศหญิง” อีกด้วย

ตัวอย่างที่ 178

“หัวเราะกับความฉลาดของเด็กอย่างเอ็งนะซี” นาย่นยอ “ข้านี้ก็ไม่ออกจริง ๆ ว่าเมื่อนาย
ฉลาดแล้ว โลกนี่จะเป็นอย่างไร”

“จะเป็นอย่างไร ปานวลก็จะได้เลิกบ่นว่าผมเป็นคนโง่ประจำหมู่บ้านเสี่ยทีนะซี” ลุงน
หัวเราะ

(ผมรักในหลวง ,2543 น.22)

จากตัวอย่าง นี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำกริยา “บ่น” ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่หมายถึง “เพศ
หญิง” เพื่อเน้นให้เห็นพฤติกรรมของเพศหญิงที่ “เพศชาย” เห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 179

พวกครามไปโรงเรียน แต่เป็นเพียงออกจากบ้าน แล้วไปยืนดูรถประจำทางหน้าโรงเรียน
ด้อยที่ผ่านไปแต่ละคัน เพื่อมองหาด้อย...ไม่มี...เวลาล่วงเลยไปอย่างรวดเร็วจนพวกครามไปไม่ทัน
เรียน จึงเดินเรือยเปื่อยไป...ไปโรงเรียนก็ไม่ได้ ไม่ทราบว่าจะบอกครูว่าอย่างไรในเรื่องมา
โรงเรียนสาย กลับบ้านก็ไม่ได้คุณแม่คงจะบ่นสามวันแปดวันว่าเราไม่ไปโรงเรียน-บ่น-บ่น อย่าง
ไม่จบสิ้น

(บ้าน ,2524 น. 19)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำกริยา “บ่น” และตามด้วยคำขยายที่ว่า “สามวันแปด
วัน” หรือ “อย่างไม่จบสิ้น” เพื่อเน้นย้ำให้เห็นว่าผู้หญิงมักจะชอบ “บ่น” และจะ “บ่น” อย่างยึด
ยาวจนเกินเหตุ

ตัวอย่างที่ 180

“ผีไม่ได้เข้าหรอกจ๊ะ แก่น” เสียงกระซิบนั้นดังไปหน่อย แก่นแทบจะมุดโต๊ะหนี เพราะ
เกรงว่าถ้าครูโสภณแว้ดขึ้นมาแล้วละก็ แม้แต่ครูใหญ่ก็เอาไม่อยู่

(ห้องเรียนกลางทุ่งกว้าง ,2544 น.30)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่ามีการใช้คำกริยา “แหวัด” เพื่อแสดงให้เห็นความรุนแรงของอารมณ์ของผู้หญิงที่ไม่ค่อยจะมีเหตุผล จนทำให้แม้แต่ “ครูใหญ่ก็เอาไม่อยู่”

การเลือกใช้คำศัพท์ทั้งหมดนั้นเพื่อต้องการเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงถึงความอ่อนไหวทางอารมณ์ของเพศหญิง ในแง่ที่ว่าเมื่อมีสิ่งใดมากระทบจิตใจก็มักจะแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาได้ง่าย ถึงแม้ว่าบางครั้งจะเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตาม

ข. การแนะนำความ

การแนะนำความในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นเพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงการทำหน้าที่ผู้นำครอบครัวของเพศชาย การดูแลลูก ๆ ของเพศหญิง ตลอดจนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเพศหญิง ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 181

แม่เริ่มหงุดหงิดและเรียกร้อยเงินรายได้มากขึ้น เมื่อพ่อกลับบ้าน แม่มักจะบ่นหาว่าพ่อไม่สามารถที่จะดูแลครอบครัว แล้วก็ปปากเสียงกัน

(บ้าน , 2524 น.17)

จากตัวอย่าง แนะนำความว่าพ่อไม่สามารถดูแลครอบครัวได้ แม่จึงต้อง “เรียกร้อย” เงินรายได้เพราะแม่ไม่มีรายได้ของตนเอง และหน้าที่ดูแลครอบครัวเป็นของพ่อ แม่ต้องพึ่งพาพ่อ

ตัวอย่างที่ 182

วันหนึ่งแม่ร้องเรียกลูก ๆ ให้มาอาบน้ำเช่นเคย จำปาได้ยินเข้าก็วิ่งหนีไปจากบ้านโดยเร็ว จำปาวิ่งไป วิ่งไป จนรู้สึกเหนื่อยและหิวน้ำเหลือเกิน

(ยักษ์ใหญ่ในสระ, 2530 น. 51)

จากตัวอย่าง แนะนำความให้เห็นการทำหน้าที่ของแม่ที่ทำเป็นปกตินิสัยคือการดูแลลูกในการใช้ชีวิตประจำวัน

ตัวอย่างที่ 183

ที่แล้ว ๆ มา แม่ส่งเสียดิฉันได้จนกระทั่งดิฉันเรียนจบ ม.ศ. 3 แม่ไม่เคยปรึกษาบ่นเลย นั่นหมายถึงฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวของเราในปีก่อน ๆ ยังพอมีเงินเหลือพอที่ส่งเสียดิฉันได้ แต่ปีนี้เราขาดสนลงมากแทบไม่มีอะไรจะเหลือ ถ้าพ่อยังอยู่เราก็คงไม่ต้องลำบากกันถึงเพียงนี้ เพราะพ่อเป็นครูประจำบ้าน มีเงินเดือนประจำ พ่อจะมีเงินเหลืออยู่บ้าง แต่พ่อก็มาถูกผู้ก่อการร้ายยิงตายเมื่อสามปีที่แล้ว ทั้งเราแม่ลูกให้ต้องผจญชีวิตตามลำพัง เงินที่เก็บสะสมไว้ก็ค่อย ๆ หดลง

(แม่จ๋า ,2525 น. 91)

จากตัวอย่าง นี้แสดงให้เห็นว่าตอนนี้พ่อได้เสียชีวิตไปแล้ว และการเสียชีวิตของพ่อทำให้ครอบครัวประสบความลำบาก แสดงให้เห็นหน้าที่ของพ่อว่าเป็นคนส่งเสียเลี้ยงดูครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากมีอาชีพการงานที่มั่นคง

ตัวอย่างที่ 184

นายมีคิดหนักแต่พอหันไปดูหน้าเมียก็นึกสงสาร ดูซิหน้าของนางไม่มีเค้าความงามหลงเหลืออยู่เลย หน้าที่เคยอ่อนใสบัดนี้เต็มไปด้วยฝ้าหมองคล้ำ ผมที่เคยสยายพริ้วบัดนี้หยาบเหมือนกามมะพร้าวขัดหม้อ

(บ้านของปาน ,2534 น . 49)

จากตัวอย่าง นี้เห็นว่าผู้หญิงที่ไม่มีความงาม หน้าที่มีฝ้าหมองคล้ำ และผมหยาบเหมือนกามมะพร้าวขัดหม้อ เป็นสิ่งที่ “น่าสงสาร”

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย ที่พบในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก แบ่งออกเป็น 2 ความคิดย่อย ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของชาย-หญิง และความคิดเกี่ยวกับบุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ชุดความคิดดังกล่าวข้างต้นนั้นได้นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ และ การแนะนำ สำหรับผลการวิเคราะห์การใช้กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดเกี่ยวกับภาระหน้าที่ของชาย -หญิง ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชาย เช่น “วางป่า ขุดต่อไม้” ฯลฯ สำหรับเพศหญิงนั้นการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับหน้าที่และกิจกรรมในบ้านนั้นจะเป็นในลักษณะของความสนใจ เช่น “นั่งทำดอกไม้ เรียนทำขนม” ฯลฯ และคำศัพท์เพื่อแสดงหน้าที่หรือกิจกรรมที่

เกี่ยวกับงานบ้านโดยเฉพาะ เช่น “ทำอาหาร เก็บ กวาดบ้าน” ฯลฯ ภาระหน้าที่ในส่วนนี้นั้นทั้งหญิงและชายจะสัมพันธ์กับเรื่องของ “พื้นที่นอกบ้าน” และ “พื้นที่ในบ้าน” ทั้งสิ้น และมักจะไปด้วยกันกับการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างเพศชาย เช่น “ลูกชาย...พ่อ พ่อ...ลูก” ฯลฯ และการแบ่งบทบาททางสังคมระหว่างเพศหญิงด้วยกัน เช่น “หนูนึก...ยาย ปวีณา...แม่” ฯลฯ อีกด้วย นอกจากนี้ภาระหน้าที่ที่สำคัญของเพศหญิงอีกประการหนึ่งคือ บทบาทความเป็นแม่ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดนี้ เช่น “ห่มผ้าให้แก้ว ร้องเรียก ลูก ๆ ให้มาอาบน้ำ” ฯลฯ

สำหรับความคิดเกี่ยวกับบุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงความเป็นผู้นำกับเพศชาย เช่น “ปกป้อง คอยดูแลคุ้มครอง ” ฯลฯ คำศัพท์กลุ่มนี้สื่อให้เห็นถึงความแข็งแกร่งของเพศชายและในขณะเดียวกันก็เป็นเพศที่มีความอิสระในการแสดงพฤติกรรมและอารมณ์ต่าง ๆ อีกด้วย สื่อให้เห็นจากการใช้คำศัพท์เพื่อแสดงพฤติกรรมที่อิสระและบางครั้งขาดการควบคุมของเพศชาย เช่น “เดินลุยน้ำเล่น ชอบทำอะไรแผลง ๆ บันดาลโทสะ” ฯลฯ ในขณะที่เพศหญิง ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อแสดงถึงพฤติกรรมอารมณ์ความรู้สึกอ่อนไหวง่ายของเพศหญิง เช่น “ร้องไห้สะอึกสะอื้น อิจฉา บ่น” ฯลฯ กล่าวได้ว่าระหว่างเพศชายและหญิงนั้นจะเห็นได้ว่าเพศชายถูกนำเสนอในลักษณะของความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว เป็นผู้นำพร้อมเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ และมีโอกาสปรากฏตัวในพื้นที่นอกบ้านหรือพื้นที่สาธารณะได้มากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงนั้นถูกนำเสนอในลักษณะของบทบาทการทำหน้าที่ที่สำคัญต่อครอบครัวนั้นคือ การเป็นภรรยาและแม่ที่ดีของลูก แต่อย่างไรก็ตามเมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไปบทบาทหน้าที่ของชาย - หญิง ก็อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงความคิดไปบ้าง โดยผู้ชายอาจจะเพิ่มบทบาทการดูแลลูกและผู้หญิงมีบทบาททางสังคมและพื้นที่นอกบ้านมากขึ้น

4.1.1.4 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

ในการวิเคราะห์หัวข้อเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติอย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ความคิดได้แก่

4.1.1.4.1 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ

4.1.1.4.2 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา

4.1.1.4.3 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์

4.1.1.4.1 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ

สถาบันชาตินั้น ประกอบด้วยหลายองค์ประกอบที่แตกต่างกัน ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของชาติว่า หมายถึง “ประเทศ, ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ , กลุ่มชนที่มีความรู้สึกในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอย่างเดียวกัน หรืออยู่ในปกครองรัฐบาลเดียวกัน จากการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยพบว่าชุดความคิดที่เกี่ยวกับสถาบันชาติที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก มี 2 ชุดความคิดย่อย คือ ชุดความคิดว่าด้วยบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ และชุดความคิดว่าด้วยความเป็นไทย ดังนี้

4.1.1.4.1.1 บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ

ชุดความคิดย่อยว่าด้วยบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติหรือในประเทศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยรัฐบาลนั้นทำหน้าที่หลักในการบริหารประเทศหรือเป็นผู้ปกครอง ส่วนผู้อยู่ใต้ปกครอง ก็คือ ประชาชนพลเมืองทั่วไปที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล

4.1.1.4.1.2 ความเป็นไทย

ชุดความคิดย่อยว่าด้วยเรื่องความเป็นไทย นั้นได้แก่ ชุดความคิดที่ว่าด้วยความผูกพันที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางวัฒนธรรม อาทิ เผ่าพันธุ์ ภาษา ศาสนา เป็นต้น ตลอดจนมีประสบการณ์ร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ และมีเอกลักษณ์ของชาติไทยที่แตกต่างจากชาติอื่น

4.1.1.4.1.1 บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ

ในข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ 2 ความคิด ในมุมมองของฝ่ายประชาชน และรัฐบาล คือ

1. ประชาชนพลเมืองควรจะรักชาติบ้านเมือง
2. รัฐบาลให้ความสนใจใส่ดูแลประชาชนเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง

ก. ประชาชน

1. ประชาชนพลเมืองควรจะรักชาติบ้านเมือง

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความรักชาติบ้านเมือง ดังนี้

- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเรื่องความรักชาติบ้านเมือง

ในข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง ชุดคำศัพท์ที่ว่า เช่น *อบรมสั่งสอนให้จงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินที่เกิด ทำตัวให้เป็นประโยชน์ อาสาสมัครไปต่อสู้ (ผู้ก่อการร้าย) สำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า เป็นต้น* โดยมักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่สื่อถึงคนมุสลิม ได้แก่ *เด็กมุสลิม พี่น้องไทยมุสลิม เด็กไทยมุสลิม ไทยมุสลิม* ทั้งสิ้น เพื่อมุ่งสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทยด้วยกัน การเลือกใช้คำศัพท์ทั้งหมดในส่วนนี้น่าจะต้องการสื่อว่าคนไทยมุสลิมทุกคนนั้น ถึงแม้จะนับถือศาสนาที่ต่างจากคนไทยส่วนใหญ่ แต่ก็ได้รับการอบรมสั่งสอนให้รักชาติบ้านเมืองตั้งแต่วัยเด็กด้วยกันทั้งสิ้น เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีต่อไปในอนาคต ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 185

กริตติศักดิ์กล่าวยืนยันว่า “ผมคิดดูแล้วมั่นใจว่าความดีนั้นเป็นที่ยอมรับทุกแห่งหน ผมเป็นที่ยอมรับของใครต่อใครมากมาย ทั้งผู้ใหญ่ในวงราชการและเด็ก ๆ เท่าผม ไม่ว่าเชื้อชาติใดศาสนาใด พวกผมเด็กมุสลิมทุกคนได้รับการอบรมสั่งสอนให้จงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินที่เกิด และทำตัวให้เป็นประโยชน์สืบทอดเรื่อยมาทุกสมัย ผมเข้าใจว่าเด็กทุกคน ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา จะต้องได้รับคำสั่งสอนเหมือนผม และยึดถือคำสั่งสอนอบรมมาเหมือนผม”

(เกียรติประวัติของกริตติศักดิ์, 2526 น.66)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ *อบรมสั่งสอนให้จงรักภักดี (ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินที่เกิด ทำตัวให้เป็นประโยชน์* เรียงติดต่อกัน โดยปรากฏ

ร่วมกับคำศัพท์ พวกผมเด็กมุสลิมทุกคน เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันของ “เด็กมุสลิม” ว่าได้รับการสั่งสอนให้มีความรักชาติบ้านเมืองด้วยกันทั้งสิ้น

ตัวอย่างที่ 186

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า “จริงครับ พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวกผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครับ แต่ทางราชการก็ได้จัดการศพตามประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครับอย่า”

(ข้าของผม ,2527 น. 52)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ อาสาสมัครไปต่อสู้ (ผู้ก่อการร้าย) นอกจากนี้ยังมีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงการยกย่อง คือคำว่า นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาติ โดยปรากฏร่วมกับคำศัพท์ พวกพี่น้องไทยมุสลิม เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นเชื้อสายไทยเหมือนกันของชาว “ไทยมุสลิม” ที่จะต้องมีความรักชาติบ้านเมืองและพร้อมเสียสละชีวิตตนเองเพื่อประเทศชาติ

ตัวอย่างที่ 187

วิภาวดีและมนต์วี เด็กไทยมุสลิมสองพี่น้อง รู้สึกอบอุ่นใจที่มีปู่ย่า พ่อแม่ ให้ความรัก ให้ความรู้ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ตักเตือน เอาใจใส่อยู่เสมอ และสำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง เพราะให้การปกป้องคุ้มครอง และความเป็นธรรมแก่บรรพบุรุษของเขา เช่นเดียวกับไทยมุสลิมอื่น ๆ ทั้งปวงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย ได้ทำมาหากินมีความสุขสืบมาช้านาน

เขาทั้งสองก็เป็นพลเมืองไทย ต้องทำตนให้เป็นพลเมืองดีอย่างบรรพบุรุษ และจะต้องสืบสายไทยต่อ ๆ กันไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

(สืบสายไทย ,2525 น. 40)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ สำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง โดยปรากฏร่วมกับคำศัพท์ เด็กไทยมุสลิมสองพี่น้อง และ ไทยมุสลิมอื่น ๆ ทั้งปวง และปรากฏร่วมกับการใช้ทัศนภาวะคำว่า “ต้อง” ในข้อความว่า “เขาทั้งสองก็เป็นพลเมืองไทย ต้องทำตนให้เป็นพลเมืองดีอย่างบรรพบุรุษ และจะต้องสืบสายไทยต่อ ๆ กันไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด” เพื่อสื่อให้เห็นว่าเมื่อเป็น “พลเมืองไทย” ก็จะต้องปฏิบัติตนให้เป็น “พลเมืองดี” ด้วย

ตัวอย่างที่ 188

ข้าเล่าต่อไปอีกว่า “ ในปีต่อมา พ.ศ. 2459 พอถึงงานเฉลิมพระชนมพรรษา ก็ได้เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลกันอีก คราวนี้ได้ทูลเกล้าฯ ถวายคาทอลิกมินอันเป็นของสำคัญ ทรงรับไว้ด้วยพระทัยยินดีและทรงตระหนักว่า เมื่อถึงเวลาจำเป็นแล้วไทยมุสลิมทั้งปวงก็จะยอมสละชีวิต เลือดเนื้อ ป้องกันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์สมกับเป็นพลเมืองดี แล้วพระองค์ทรงอวยชัยให้พรทั่วหน้ากัน

(ข้าของผม , 2527 น.51-52)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ ยอมสละชีวิต เลือดเนื้อ ป้องกันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยปรากฏร่วมกับคำศัพท์ ไทยมุสลิมทั้งปวง และ พลเมืองดี เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันของ “ไทยมุสลิม” ในเรื่องของการกระทำที่แสดงถึงความรักชาติ และการกระทำนั้นก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็น “พลเมืองดี” ด้วย

ตัวอย่างที่ 189

พอกเล่าต่อไปอีกว่า “เรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงเอาพระทัยใส่บำรุงศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ไทยมุสลิมทุกคนมีความสุขทั่วกัน

.....
เขาจะต้องศึกษาเล่าเรียนให้ดี เพื่อโตขึ้นเขาจะได้มีความรู้ ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า เขาจะเป็นพลเมืองดี มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ต่อไป

(เรามาเข้าใจกัน ,2528 น. 42-43)

จากตัวอย่างมีการใช้คำศัพท์ ได้แก่ ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยปรากฏร่วมกับคำนาม ไทยมุสลิมทุกคน และคำศัพท์ พลเมืองดี ร่วมด้วย เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันของ “ไทยมุสลิม” ในเรื่องความรักชาติเช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้น และการกระทำนั้นก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็น “พลเมืองดี” เช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง เช่นกัน ได้แก่ คำว่า ช่วยทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญ ทดแทนคุณแก่ชาติบ้านเมือง ซึ่งมักจะเป็นในลักษณะที่แม่สอนลูกเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 190

ผมจะเป็นอย่างที่ผมหวังไว้ว่า โตขึ้นจะเป็นคนดี มีความรู้เฉลียวฉลาด มีเหตุผลใช้ความสามารถช่วยตนเอง ครอบครัวย ช่วยทำให้ชาติบ้านเมืองเจริญ ผมขอสัญญาด้วยความมั่นใจครับแม่¹⁴

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม ,2537 น. 22)

ตัวอย่างที่ 191

การอ่านนี้แหละใช้เป็นเครื่องมือได้จนตลอดชีวิตนะลูก ใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ นำมาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเราให้ดีขึ้น ทั้งยังได้รับความสนุกสนาน เป็นการประเทืองอารมณ์ เมื่อลูกมีเวลาก็เลือกอ่านไปเรื่อย ๆ หลาย ๆ ประเภท ความรู้ก็จะแตกฉาน เกิดสติปัญญา ความคิดก็กว้างไกล รู้จักใช้วิจารณญาณ ทำอะไรได้ถูกต้องไม่หลงผิด คิดทำประโยชน์ทดแทนคุณแก่ชาติบ้านเมือง ให้รุ่งเรืองเจริญก้าวหน้าต่อไปไม่หยุดยั้งล่ะลูก

(ลูกรัก ,2540 น. 19)

การเลือกใช้คำศัพท์ดังกล่าวส่วนต้องการนำเสนอความคิดที่ว่าเด็กทุกคนไม่ว่าจะมีเชื้อสายหรือศาสนาใดย่อมได้รับการ “ปลูกฝัง” ความคิดในเรื่องของความรักชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้งและหาทางทดแทนคุณเมื่อมีโอกาส ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้โดยไม่ยากและไม่เกินกำลังของตน

ข. รัฐบาล

1. รัฐบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลประชาชนเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับการดูแลประชาชน ดังนี้

¹⁴ ตัวอย่างนี้ก็เป็นการใช้วจนกรรมการสัญญาในลักษณะที่ตัวละครเด็กให้คำสัญญาแก่ผู้ใหญ่ เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความรักชาติบ้านเมือง แต่แท้ที่จริงแล้วผู้ที่กำหนดให้ “เด็ก” ในเรื่องเล่าสัญญานั้นคือ ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้แต่งเรื่องเล่าดังกล่าว

-การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับการดูแลประชาชน

ในข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความคิดเกี่ยวกับการดูแลประชาชน ชุดคำศัพท์ดังกล่าว ได้แก่ ให้ที่ดิน ส่งเสริมให้เลี้ยงปลากะพงขาว ออก(เงิน) ให้ทั้งหมด ดูแลรักษาตามคำแนะนำ... สร้างความเจริญ จัดการศพตามประเพณีศาสนา เป็นห่วงใย ได้อำนวยความสะดวก ดูแลเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วย เอาใจใส่ ส่งเสริมทางศาสนา โดยมักจะปรากฏร่วมกับคำนามที่สื่อถึงความเป็นรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ทางการ รัฐบาล เจ้าหน้าที่ประมง เป็นต้น การเลือกใช้คำศัพท์ทั้งหมดนั้นเพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลนั้นดูแลประชาชนเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 192

“ที่รกร้าง...” เอกสงสัย ฟังคุณากแล้ว

“ก็เหมือนป่านนั้นแหละ...รก...เป็นป่าที่หมดสภาพแล้ว” พ่ออธิบาย “ทางการให้ที่ดินเราทำการเพาะปลูก ครอบครัวยี่สิบห้าถึงสามสิบไร่...

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น .3- 4)

ตัวอย่างที่ 193

ด้วยเหตุที่ปลาในทะเลลดน้อยลงทุกที รัฐบาลจึงส่งเสริมให้เลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังในลอน ปลากะพงขาวเนื้ออร่อยและราคาแพง ตลาดต้องการมาก เลี้ยงง่าย โตเร็ว เพียงแปดเดือนก็จับขายได้ ราคา กิโลกรัมละประมาณ 70 บาท กระชังหนึ่งเลี้ยงรอดประมาณพันตัว ตัวละประมาณหนึ่งกิโลกรัม เป็นเงินเท่าไรอยากให้เป็นอื่น ๆ ลองคิดดู เราเลี้ยงกันทั้งหมด 25 กระชัง ค่ากระชังและค่าลูกปลารัฐบาลออกให้ทั้งหมด สมาชิกรับผิดชอบเรื่องอาหารปลาและดูแลรักษาตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ประมงเท่านั้น

(จดหมายจาก “ยู โชะ” เด็กชายชาวเกาะ , 2527 น. 97-99)

ตัวอย่างที่ 194

แม่มองหน้าพลอยและยิ้มอย่างเอ็นดูในความช่างซักช่างสังเกตของลูกสาว จึงอธิบายตอบไปว่า “สาเหตุที่รัฐบาลจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น มีวัตถุประสงค์จะสร้างความเจริญให้กับชุมชน เพื่อให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น...

(โอทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 67)

ตัวอย่างที่ 195

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า “จริงครับ พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวกผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครับ แต่ทางราชการก็ได้จัดการศพตามประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครับอย่า”

(ยาของผม ,2527 น. 52)

ตัวอย่างที่ 196

ยกกล่าวต่อไปว่า “สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐบาลเป็นห่วงใยได้อำนวยความสะดวกในการเดินทาง จัดให้มีหน่วยแพทย์ไปดูแลเรื่องความเจ็บไข้ได้ป่วย นับว่ารัฐบาลท่านเอาใจใส่และส่งเสริมทางศาสนา ในการประกอบพิธีฮัจญ์แต่ละปีนั้นมุสลิมชาติต่าง ๆ ทั่วโลกจะมารวมกันเป็นจำนวนมาก ทุกชาติก็มีธงประจำชาติของตนเป็นเครื่องหมาย ธงไตรรงค์จึงไปปรากฏอยู่ที่ที่พักของชาวไทยมุสลิมทุกปี”

(ยาของผม , 2527 น.49)

จากตัวอย่างนี้นั้นกล่าวได้ว่านอกจากจะมีคำศัพท์ที่สื่อความถึงการดูแลประชาชนดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบการใช้คำสรรพนาม “ท่าน” ที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติเชิงบวกและการยกย่องรัฐบาลอีกด้วย

กล่าวได้ว่าการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาจากตัวอย่างข้างต้นนั้น ก็เป็นการนำความคิดของรัฐนำเสนอผ่านคำพูดของตัวละคร ซึ่งเป็นประชาชน ก็เพื่อสร้างความจริงที่ว่ารัฐบาลในฐานะส่วนสำคัญของความเป็นชาติได้พยายามทำหน้าที่อย่างเต็มความสามารถในการดูแลประชาชนพลเมืองทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าจะเป็นเชื้อชาติหรือศาสนาใด ดังนั้นในฐานะที่ทุกคนเป็นประชาชนไทยจึงควรที่จะตอบแทนชาติบ้านเมืองที่ให้ความคุ้มครองด้วยเช่นกัน

4.1.1.4.1.2 ความเป็นไทย

ในดับบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น ผู้วิจัยพบความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย 3 ด้าน ดังนี้คือ

1. ความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่า และเป็นมรดกตกทอดมายาวนาน
2. การแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่น แต่ก็นับรวมว่าเป็นชาติ “เรา”
3. การแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา”

1. ความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และเป็นมรดกตกทอดมายาวนาน

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวกพร้อมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย” และการกล่าวอ้าง ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวกพร้อมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย”

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก ได้แก่ คำว่า อุดมสมบูรณ์ ไพเราะเสนาะใจ ประทับใจประเทืองอารมณ์ ผ่อนคลายความตึงเครียด รู้สึกชุ่มชื่นรื่นรมย์ในทำนอง ประทับใจและภูมิใจในความสวยงาม มีความสวยงามเป็นเลิศ งานวิจิตรตระการตา มีค่าสูงยิ่ง ความซาบซึ้งตรึงใจในศิลปะ ล้ำค่า สมบัติ เอกลักษณ์ มีความเจริญด้านศิลปะ มีฝีมือประณีต ละเอียด อุปลักษณ์ บำรุง สงวนและถ่ายทอด อนุรักษ์ งามละมุนตาน่าชม เป็นที่สุด จัดเป็นระเบียบ สละสลวย คมคาย มีการประดิษฐ์ ไพเราะเพราะพริ้งถึงขั้นศิลปะ สมบัติทางวัฒนธรรม งดงาม รักษา วิจิตรงดงาม ปรากฏพร้อมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย” ได้แก่ คำว่า ภูมิปัญญาไทย คนตรีไทย วัด (ไทย) บรรพชนไทย ชาดไทย ศิลปวัฒนธรรม คนไทย หัตถกรรมพื้นบ้าน ดอกไม้ประจำชาติไทย ภาษาไทย ผ้าไหม พืชสมุนไพร ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยนั้นมีความอุดมสมบูรณ์และมีวัฒนธรรมขั้นสูงที่ทรงคุณค่าอย่างยาวนาน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 197

“ไอ้โฮ! เมืองไทยเรานี้ช่างอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย และยิ่งเต็มไปด้วยภูมิปัญญาไทยที่หลากหลายอีกนะคะ” พลอยกล่าวขึ้นอย่างชื่นชมในสิ่งที่แม่เล่าให้ฟัง

(โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 70)

ตัวอย่างที่ 198

เสียงขับร้องก้องวังวานหวาน ผสมผสานดนตรีไทยอันไพเราะเสนาะใจ เป็นที่ประทับใจประเทืองอารมณ์ของผู้สดับทั้งหลาย ให้ผ่อนคลายความตึงเครียด กลับรู้สึกชุ่มชื่นรื่นรมย์ในทำนอง

(สมบัติไทย , 2525 น. 46)

ตัวอย่างที่ 199

อรรถกรรู้สึกประทับใจและภูมิใจในความสง่างามของวัดแห่งนี้ รู้สึกว่ามีความสุขมาก เป็นเลิศ เป็นวัดเดียวเท่านั้นที่สิ่งก่อสร้างสำคัญในพระอารามประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลาย เบลูจรงค์งามวิจิตรตระการตา มีค่าสูงยิ่ง ในครั้งนี้อรรถกรได้รับทั้งความรู้ ความซาบซึ้งตรึงใจใน ศิลปะ เกิดความสนใจและใคร่เรียนรู้ให้ลึกซึ้งต่อไปอีก ทั้งเข้าใจดีว่า บรรพชนไทยเรานั้นมีความคิดดี มีความประณีต ละเอียดอ่อน มีความวิริยะอุตสาหะแรงกล้า สามารถที่จะสร้างถาวรวัตถุอันล้ำค่าไว้เป็นสมบัติของชาติไทย

(สมบัติไทย , 2525 น. 51)

ตัวอย่างที่ 200

ในด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น มีข้อความสรุปว่า “ในด้านศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาตินั้น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงตระหนักดีว่า ประเทศไทยเรามีความเจริญด้านศิลปะตลอดมา ทรงพระราชวินิจฉัยว่า คนไทยนั้นมีฝีมือประณีต ละเอียดในการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน สมควรที่จะอุปถัมภ์ บำรุง ส่งวนและถ่ายทอด จะทำให้มีอาชีพเสริมมีรายได้พิเศษ ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปกรรมไว้ด้วย

(หนึ่งในดวงใจราษฎร์ , 2535 น. 42)

ตัวอย่างที่ 201

ที่ปากทางเข้าบ้านปุมิตันดอกคูน หรือที่เรียกว่าราชพฤกษ์อยู่สองต้น ตอนหน้าร้อนจะออกดอกสีเหลืองอร่าม เป็นช่อเรียวยาวห้อยย้อยลงมา บานสะพรั่งทั้งต้น งามละมุนตาน่าชมเป็นที่สุด ว่าเป็น ดอกไม้ประจำชาติไทยเรา บางคนเรียกว่า ชัยพฤกษ์ ฝักใช้ทำยาได้

(สายสัมพันธ์ , 2530 น. 69)

ตัวอย่างที่ 202

“หากเรารู้จักสังเกตดี ๆ ก็จะพบว่า สิ่งที่เป็นภูมิปัญญา โดยเฉพาะ ภูมิปัญญาไทย นั้น มีอยู่รอบตัวเรามากมาย เช่น การออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมที่วิจิตรงดงามและมีเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น การนำพืชสมุนไพรที่มีสรรพคุณหลากหลายมาปรุงเป็นผลิตภัณฑ์และยารักษาโรค เป็นต้น” แม่ยกตัวอย่างประกอบ พลอยนั่งฟังอย่างตั้งใจ

(โอท็อป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 68)

ตัวอย่างที่ 203

วันหนึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมกล่าวว่า “ภาษาไทยนั้นจัดเป็นระเบียบ มีสำนวนโวหาร สละสลวย คมคายทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง มีการประดิษฐ์เป็นวรรค เป็นตอน เป็นบาท เป็นบท มีการส่งสัมผัสรับสัมผัส ทำให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งถึงขั้นศิลปะที่เดียวเรียกว่า วรรณศิลป์

(สมบัติไทย , 2525 น. 47)

ตัวอย่างที่ 204

น้องเล่าว่าคุณเขานั้นรักภาษาไทยมาก ท่านว่าเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ ใช้สำหรับสื่อสารแสดงความคิดเห็น แล้วยังเป็นสิ่งงดงามทางวรรณคดีอีก เราต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ดีที่สุดทีเดียว

(ลูกรัก , 2540 น. 19)

จากตัวอย่างนี้เห็นมีการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวก คำว่า *สมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ* งดงาม ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงความเป็นไทย คือคำว่า “ภาษาไทย” จากนั้นยังตามด้วยประโยคที่แสดงทัศนภาวะคำว่า “ต้อง” ได้แก่ “เราต้องช่วยกันรักษาไว้ให้ดีที่สุดทีเดียว” เพื่อสื่อความคิดว่า “ภาษาไทย” เป็นสมบัติของชาติไทย คนไทยมีหน้าที่ต้องรักษา

(2) การกล่าวอ้าง

ในที่นี้เป็นการกล่าวอ้างสิ่งที่มีมาแต่โบราณ ในลักษณะของสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของคนสมัยก่อน ซึ่งจะมีอิทธิพลกับผู้อ่านในแง่ของความภูมิใจในความเป็นไทย

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าการกล่าวอ้างสิ่งที่มีมาตั้งแต่โบราณ ได้แก่ คำว่า *คนโบราณ นิยมเล่นกันมานาน มาแต่ครั้งโบราณ มาแต่โบราณ* โดยมักจะปรากฏร่วมกับประโยคที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของไทย การกล่าวอ้างนี้จะหมายรวมถึงสิ่งซึ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต ในที่นี้หมายถึง “คน” ส่วนสิ่งไม่มีชีวิตนั้น ได้แก่ “วรรณคดี และวัฒนธรรม” เป็นการแสดงให้เห็นว่าความเป็นไทยนั้นมีคุณค่าและเป็นมรดกตกทอดมาช้านาน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 205

วันหนึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมกล่าวว่า “ภาษาไทยนั้นจัดเป็นระเบียบ มีสำนวนโวหาร สละสลวย คมคาย ทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง มีการประดิษฐ์เป็นวรรค เป็นตอน เป็นบาท เป็นบท มีการส่งสัมผัสรับสัมผัส ทำให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งถึงขั้นศิลปะทีเดียวเรียกว่าวรรณศิลป์ ชาติไทยเราก็มีวรรณคดีที่บรรพบุรุษของเราเขียนไว้มากมาแต่ครั้งโบราณ ได้ตกทอดเป็นสมบัติของชาติสืบมาจนทุกวันนี้ นั่นแสดงว่า ไทยเรามีวัฒนธรรมทางภาษาในทางสร้างสรรค์”

(สมบัติไทย, 2529 น.47 -48)

จากตัวอย่างคำศัพท์ที่แสดงการกล่าวอ้าง คือ “มาแต่ครั้งโบราณ” กับ “วรรณคดี” เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยมีวัฒนธรรมทางภาษายาวนาน นอกจากนี้การกล่าวอ้างยังปรากฏร่วมกับคำศัพท์ว่า “ชาติไทยเรา” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นพวกเดียวกันอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 206

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าชาติไทยเรานั้นมีวัฒนธรรมสูงส่งมาแต่โบราณในด้านต่าง ๆ มีภาษา มีวรรณกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และดุริยางค์ อันถือเป็นวิจิตรศิลปะและเป็นเอกลักษณ์ของไทย

(สมบัติไทย ,2529 น.51)

จากตัวอย่างคำศัพท์ที่แสดงการกล่าวอ้าง คือ “มาแต่โบราณ” กับ “วัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ” และเลือกใช้คำขยาย “สูงส่ง” เพื่อแสดงให้เห็นว่าไทยนั้นมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์มายาวนานและมีคุณค่า นอกจากนี้การกล่าวอ้างยังปรากฏร่วมกับ คำศัพท์ว่า “ชาติไทยเรา” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นพวกเดียวกันเช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้นอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 207

ว่าที่จริง การเล่นตะกร้อนี้เป็นการสนุกสนาน ได้ออกกำลังกายกลางแจ้ง ใช้ศิลปะในการเล่น คนไทยรียนมเล่นกันมานาน นับเป็นเอกลักษณ์ของไทย การเล่นตะกร้อจึงเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้ด้วย

(สายสัมพันธ์ , 2530 น. 68)

จากตัวอย่างคำศัพท์ที่แสดงการกล่าวอ้าง คือ “นิยมเล่นกันมานาน” กับ “การเล่นตะกร้อ” โดยปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงคุณค่า คือ คำว่า “เอกลักษณ์ของไทย” และคำว่า “คนไทยเรา” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มเดียวกันด้วย

ตัวอย่างที่ 208

“ถึงอย่างไรก็น่าจะทำเป็นสองชั้น ถ้าน้ำท่วมชั้นล่างจะได้ขึ้นไปอยู่ชั้นบน อีกอย่างหนึ่ง การอยู่ติดดินอาจมีงูเห่าเข้ามายุ่งในบ้าน มันอันตรายนะลูก คนโบราณท่านคิดถูกนะที่อยู่เรือนสูง เพราะเมืองเรามีฝนตกชุกและมีสัตว์ที่เป็นอันตรายจำนวนมาก”

(ของเก่ามีดี , 2540 น. 63)

ตัวอย่างที่ 209

“คนโบราณเขาสร้างเรือนใต้ถุนสูงหลังคาสูงและมีช่องลมเพื่อระบายอากาศ คื่นไหนด อากาศร้อนมากก็ออกไปนอนที่นอกชาน” ปู่พูดกับจ๋อนในคืนหนึ่งกลางเดือนเมษายน

(ของเก่ามีดี , 2540 น. 64)

จากตัวอย่างที่ 208-209 มีการใช้คำศัพท์ที่แสดงการกล่าวอ้าง คือ “คนโบราณ” ทั้งสองตัวอย่าง กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 208 การกล่าวอ้างนั้น ปรากฏร่วมกับประโยคที่ว่า “ท่านคิดถูกนะที่อยู่เรือนสูง เพราะเมืองเรามีฝนตกชุกและมีสัตว์ที่เป็นอันตรายจำนวนมาก” และตัวอย่างที่ 209 การกล่าวอ้างปรากฏร่วมกับประโยคที่ว่า “เขาสร้างเรือนใต้ถุนสูงหลังคาสูงและมีช่องลมเพื่อระบายอากาศ” ตัวอย่างทั้งสองแสดงให้เห็นว่าคนไทยในอดีตนั้นได้สร้างที่อยู่อาศัยในแบบไทยซึ่งเหมาะสมกับสภาพอากาศและวิถีชีวิตของคนไทย

2. การแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่น แต่ก็นับรวมว่าเป็นชาติ “เรา”

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำเรียกกลุ่ม ดังนี้

-การใช้คำเรียกกลุ่ม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำเรียกกลุ่มในลักษณะชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อแสดงความคิดเรื่องการแบ่งแยก “พวกเรา” ที่เป็นคน “ไทยพุทธ” เหมือนกันและกลุ่มที่มีความแตกต่างจาก “ไทยพุทธ” แต่ก็นับรวมว่าเป็น “พวกเรา” ด้วย ได้แก่ คำว่า *พวกผมเด็กมุสลิม*

ทุกคน พวกพี่น้องไทยมุสลิม เด็กไทยมุสลิม ไทยมุสลิมทุกคน เด็กไทย เด็กชายไทย หนุ่มสาว ชาวอาข่า (อีโก้) ชาวเขاب้านอแบ เด็กชาวเขม่ออาข่า ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 210

กริตติศักดิ์กล่าวยืนยันว่า “ผมคิดดูแล้วมั่นใจว่าความดีนั้นเป็นที่ยอมรับทุกแห่งหน ผมเป็นที่ยอมรับของใครต่อใครมากมาย ทั้งผู้ใหญ่ในวงราชการและเด็ก ๆ เท่าผม ไม่ว่าเชื้อชาติใด ศาสนาใด พวกผมเด็กมุสลิมทุกคนได้รับการอบรมสั่งสอนให้จงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินที่เกิด และทำตัวให้เป็นประโยชน์สืบทอดเรื่อยมาทุกสมัย ผมเข้าใจว่าเด็กทุกคน ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา จะต้องได้รับคำสั่งสอนเหมือนผม และยึดถือคำสั่งสอนอบรมมาเหมือนผม”

(เกียรติประวัติของกริตติศักดิ์ ,2526 น.66)

ตัวอย่างที่ 211

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า “จริงครับ พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวกผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครับ แต่ทางราชการก็ได้จัดการศพตามประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครับอย่า”

(ข้าของผม ,2527 น. 52)

ตัวอย่างที่ 212

วิภาวดีและมนัสวี เด็กไทยมุสลิมสองพี่น้อง รู้สึกอบอุ่นใจที่มีปู่ย่า พ่อแม่ ให้ความรัก ให้ความรู้ เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน ตักเตือน เอาใจใส่อยู่เสมอ และสำนึกในบุญคุณของบ้านเมือง เพราะให้การปกป้องคุ้มครอง และความเป็นธรรมแก่บรรพบุรุษของเขา เช่นเดียวกับไทยมุสลิมอื่น ๆ ทั้งปวงที่เข้ามาอาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย ได้ทำมาหากินมีความสุขสืบมาช้านาน

(สืบสายไทย ,2525 น. 40)

ตัวอย่างที่ 213

พอกกล่าวต่อไปอีกว่า “เรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงเอาพระทัยใส่บำรุงศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ไทยมุสลิมทุกคนมีความสุขทั่วกัน

.....
เขาจะต้องศึกษาเล่าเรียนให้ดี เพื่อโตขึ้นเขาจะได้มีความรู้ ช่วยบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า เขาจะเป็นพลเมืองดี มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ต่อไป

(เรามาเข้าใจกัน ,2528 น. 42-43)

ตัวอย่างที่ 214

เด็กไทยผู้นี้มีใบหน้าที่สะอาดสะอ้านน่ามอง สิ่งที่ฉันคิดว่าเด่นที่สุดคือ บุคลิกของเขา เด็กชายพิรภัทรยืนอย่างเรียบร้อย ไม่กระโดดโลดเต้นเหมือนเด็กผู้ชายอีกสามคนที่กำลังตีลังกาและไล่สู้กันกลางสนามนั่นเอง

“โบโบ้จะเดินทางกับน้องเอมิลี่ด้วยใช่ไหมครับ” พิรภัทรถามขึ้นอย่างอ่อนโยนนักหนา เสียงของเขาสุภาพและมีอักษาศัพท์ไม่ตรีดีเหลือเกิน จนฉันรู้สึกคิดใจในเสน่ห์นี้ไม่น้อย ฉันเชื่อว่าเขาเป็นเด็กชายไทยที่อ่านหนังสือง่ายและได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่ยิ่ง

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต, 2531 น. 78)

ตัวอย่างที่ 215

เด็กชายพิรภัทรผู้อ่อนโยนคุณจะได้รับความสะดวกจากภริยาของท่านทุกเป็นพิเศษด้วย แต่ท่านไม่ได้ แสดงออกด้วยภริยาให้เด็กอื่นผิดสังเกต แต่ฉันเห็นได้จากสายตาที่ท่านมองดูอยู่ห่าง ๆ ฉันนึกชมเชยคนไทยที่ฝึกมารยาทอันสุภาพ ภริยาจากที่อ่อนโยน และบุคลิกที่เรียบร้อยให้แก่เด็กชายไทยผู้นี้ และเชื่อว่าเขาคงจะเป็นเด็กไทยตัวอย่างได้ดีทีเดียว เพราะแม้กระทั่งภริยาที่เขาแสดงต่อสุนัขอย่างฉันก็อ่อนโยนนัก

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต, 2531 น. 78)

ตัวอย่างที่ 216

เสียงกลองและเสียงเป่าพู่หู้ ดังแว่วลอยมาตามสายลมหนาวในเดือนธันวาคม ขณะที่หนุ่มสาวชาวอาข่า (อีโก้) ซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องประดับสวยงาม กำลังพากันล้อมวงเต้นรำอยู่กลางลานหน้าโรงเรียนที่เพิ่งจะสร้างเสร็จใหม่ ๆ เมื่อ 2 วันที่ผ่านมาเอง

(อาโจะเต่าผู้ทรนง, 2543 น.29)

ตัวอย่างที่ 217

โรงเรียนชาวเขาบ้านอาแบเปิดสอนมาหลายวันแล้ว แต่มีเด็กชาวเขาเผ่าอาข่ามาเรียนกันไม่ถึง 10 คน เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองเห็นว่าเด็ก ๆ จะต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงานในไร่หรือเลี้ยงน่องบ้าง จึงไม่นิยมส่งลูกหลานของตนมาเรียน

(อาโจะเต่าผู้ทรนง, 2543 น. 30)

3. การแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา”

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเป็นไทยที่เหนือกว่าชาติอื่น ดังนี้

- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเป็นไทยที่เหนือกว่าชาติอื่น

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเป็นไทยที่เหนือกว่าชาติอื่น เช่น คำว่า *ยืนอย่างเรียบร้อย อัยยาศัยไมตรีดี ว่านอนสอนง่าย มารยาทอันสุภาพ กิริยาวาจที่อ่อนโยน รู้ทันคนอื่น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน* เป็นต้น คำศัพท์ที่แสดงพฤติกรรมในทางที่ดีนี้จะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงความเป็น “คนไทย” เสมอ โดยบางตัวอย่างอาจจะมีข้อความในลักษณะของการเปรียบเทียบกับ “ชาติ” อื่น เพื่อเน้นให้เห็นถึงความ เป็นไทยที่ดีกว่าอีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 218

‘นี่เพื่อนเอมิลีนะ โบโบ้...คนที่ถามถึงเจ้านี้ชื่อ ลี ซาน เป็นคนจีน ที่บ้านเขาไม่เลี้ยงสุนัข แต่เลี้ยงลิงแทน นี่คนที่ที่มีผมสีดำขลับตัวอ้วนกลมนี้ชื่อ โนรี โกะจัง เป็นคนญี่ปุ่น ที่บ้านของโนรี โกะจังมีแมวชื่อ เน โกะจัง ด้วย อีกคนหนึ่งชื่อ ฟิรภัทร เขาเป็นคนไทย...’

.....
เด็กไทยผู้ที่มีใบหน้าทีสะอาดสะอ้านน่ามอง สิ่งที่ฉันคิดว่าเด่นที่สุดคือ บุคลิกของเขา เด็กชายฟิรภัทร*ยืนอย่างเรียบร้อย ไม่กระโดดโลดเต้นเหมือนเด็กผู้ชายอีกสามคนที่กำลังตีลังกาและ ไล่สู้กันกลางสนามนั่นเอง*

“โบโบ้จะเดินทางกับน้องเอมิลีด้วยใช่ไหมครับ” ฟิรภัทรถามขึ้นอย่าง*อ่อนโยน* นักหนาเสียงของเขาสุภาพและมีอัยยาศัยไมตรีดีเหลือเกิน จนฉันรู้สึกติดใจในเสน่ห์นี้ไม่น้อย ฉันเชื่อว่าเขาเป็นเด็กชายไทยที่*ว่านอนสอนง่ายและได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาอย่างเอาใจใส่ยิ่ง*

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต,2531 น. 77- 78)

จากตัวอย่างนี้ผู้วิจัยพบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ที่สื่อให้เห็นถึงความ เป็นไทยที่พิเศษกว่าชาติอื่น ความเป็นไทยที่เหนือกว่านี้สื่อผ่าน “*เด็กไทย*” คือ มีการใช้คำศัพท์แสดงพฤติกรรม ได้แก่

ยื่นอย่างเรียบร้อย อ่อนโยนนักหนา เสียงสุภาพ อัจฉริยะไม่ตรีดี ว่านอนสอนง่าย หรือจะเป็นการใช้คำศัพท์ “ไม่กระโดดโลดเต้น” แล้วตามด้วยข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบอย่างชัดเจนว่า “เหมือนเด็กผู้ชายอีกสามคนที่กำลังตีลังกาและไล่สู้กันกลางสนามนั่นเอง” หรือใช้คำว่า *อบรมเลี้ยงดู* แล้วตามด้วยคำขยายว่า *อย่างเอาใจใส่ยิ่ง* จากตัวอย่างนี้ต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยและบุคลิกของคนไทยที่มีความโดดเด่น

ตัวอย่างที่ 219

เด็กชายพิรภัทรผู้อ่อนโยนคุณจะได้รับความสะดวกจากภริยาของท่านทุกอย่างเป็นพิเศษด้วย แต่ท่านไม่ได้แสดงออกด้วยภริยาให้เด็กอื่นผิดสังเกต แต่ฉันเห็นได้จากสายตาที่ท่านมองดูอยู่ห่าง ๆ ฉันนึกชมเชยคนไทยที่ฝึกมารยาทอันสุภาพ ภริยาวาจาที่อ่อนโยน และบุคลิกที่เรียบร้อยให้แก่เด็กชายไทยผู้นี้ และเชื่อว่าเขาคงจะเป็นเด็กไทยตัวอย่างได้ดีทีเดียว เพราะแม้กระทั่งภริยาที่เขาแสดงต่อสุนัขอย่างฉันก็อ่อนโยนนัก

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต, 2531 น. 78)

จากตัวอย่างนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่าการเลือกใช้คำศัพท์แสดงพฤติกรรม ได้แก่ *มารยาทอันสุภาพ ภริยาวาจาที่อ่อนโยน บุคลิกที่เรียบร้อย อ่อนโยน* ก็เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยและบุคลิกของ “เด็กไทย” ที่มีความเหนือกว่าชาติอื่นเช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 220

“เขาบออยากหื้ออาหลูของเขาไปเรียนคอกครู มันเป็นแรงงานของบ้านเฮานะครู” ผู้เฒ่าชาวอาข่าปรารภกับครูสมศักดิ์ในคำคืนหนึ่ง

“การเขียนหนังสือไทย อ่านออกเขียนได้มันดีนะพ่ออู๋ มันจะได้สู้ทันคนอื่นเขา ไม่ถูกคนเขาเอารัดเอาเปรียบนา...พ่ออู๋” ครูสมศักดิ์อธิบายให้ผู้เฒ่าอาโจะพ่อของอาหลูฟัง แต่ก็ได้รับการปฏิเสธครั้งแล้วครั้งเล่า

(อาโจะเฒ่าผู้ทรงเนง ,2543 น. 30)

จากตัวอย่างผู้วิจัยพบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ *เขียนหนังสือไทย* หรือหมายถึง “*การเขียนหนังสือไทย*” แล้วตามด้วยข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบเพื่อแสดงความเหนือกว่าว่า “...มันจะได้สู้ทันคนอื่นเขา ไม่ถูกคนเขาเอารัดเอาเปรียบนา...” จากตัวอย่างนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่าการอ่านเขียนภาษาไทยได้นั้นเป็นสิ่งสำคัญมาก

ตัวอย่างที่ 221

วันนี้เด็ก ๆ นัดกันไปเก็บข้าวตอกที่ท้ายทุ่ง ทุกคนมีกระป๋องย้อม ๆ บ้าง ถังพลาสติกหุหิ้วใบเล็ก ๆ บ้าง แต่จืดใช้ถุงข้าวสาร วันนี้เขายังแต่งตัวนำขำกว่าเพื่อน เอาถุงข้าวสารที่เตรียมมาพับเล็ก ๆ แล้วโปกหัวปล่อยชายลงมาข้าง ๆ ให้ดูเป็นพม่า

(เก็บข้าวตอก, 2536 น.26-27)

จากตัวอย่างผู้วิจัยพบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ว่า แต่งตัวนำขำ แล้วตามด้วยข้อความที่เป็นการอธิบายถึงลักษณะการแต่งตัวของชนชาติอื่นเพื่อเป็นการเปรียบเทียบถึงความต้อยกว่าว่า “เอาถุงข้าวสารที่เตรียมมาพับเล็ก ๆ แล้วโปกหัวปล่อยชายลงมาข้าง ๆ ให้ดูเป็นพม่า”

ตัวอย่างที่ 222

แก่นรูสึกว่า เขาต้องการอยู่ในหมู่บ้านที่ผู้คนรู้จักกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความมีน้ำใจมากกว่าที่จะอยู่ในชุมชนที่บ้านเมืองเจริญ แต่ผู้คนต่างคนต่างอยู่อย่างที่เขาได้พบเห็นในอเมริกา

(กลับบ้านเรตีกว่า ,2536 น. 76)

จากตัวอย่างผู้วิจัยพบว่า มีการเลือกใช้คำศัพท์ว่า ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แล้วตามด้วยคำขยายว่า “ด้วยความมีน้ำใจ” แล้วตามด้วยข้อความที่แสดงการเปรียบเทียบถึงลักษณะพิเศษที่ดีกว่าชาติอื่นว่า “มากกว่าที่จะอยู่ในชุมชนที่บ้านเมืองเจริญ แต่ผู้คนต่างคนต่างอยู่อย่างที่เขาได้พบเห็นในอเมริกา”

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ “เขา” กับ “เรา” ในลักษณะของการแบ่งแยกให้เห็นระหว่าง “คนไทย กับ “คนอื่น” กล่าวคือ การใช้คำสรรพนาม “เขา” นั้นถูกใช้กับคนชาติอื่นที่ไม่ใช่คนไทย จากตัวอย่างคำว่า เขา กษัตริย์ของเขา และใช้คำสรรพนาม “เรา” กับคนไทย จากตัวอย่างคำว่า คนไทยเรา ชาวไทยเรา ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 223

“แล้วเราคิดว่าคุณตาทำได้ไหมละ ในเมื่อคุณตาที่เป็นดอกเตอร์ทางคอมพิวเตอร์เหมือนกันนะ คนไทยเราจะประกอบเครื่องคอมพิวเตอร์บ้างไม่ได้ดอกหรือ ต้องสั่งซื้อเขาเสียหรือยังงั้น”

(หุ่นยนต์ของคุณตา,2531น. 54)

ตัวอย่างที่ 224

คุณยายจึงเล่าต่อไปว่า “พูดถึงพระราชจริยวัตรของพระองค์นั้น ไม่ใช่ชาวไทยเราเท่านั้น หรือคนที่ประทับใจ ชาวต่างชาติที่ได้พบเห็นก็พากันสรรเสริญยกย่องทั้งนั้น อย่างเมื่อคราวเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหภาพพม่าอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2503 ใง ในวันที่เสด็จไปที่พระเจดีย์ชเวดากอง อันเป็นศาสนสถาน ก็ได้ทรงถอดพระบาท ทรงพระราชดำเนินด้วยพระบาทเปล่า เช่นเดียวกับพุทธศาสนิกชนพม่า พม่าถือนักถือนาว่า ผู้ที่จะเข้าเฝ้ากษัตริย์ของเขา หรือว่าเข้าไปในวัดวาอารามก็ต้องถอดรองเท้า พระองค์ทรงปฏิบัติตามประเพณีจึงมีแต่ผู้สรรเสริญ”

(พระมหากษัตริย์คุณยี่ลัน, 2531 น. 37)

4.1.1.4.2 ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา

ในการวิเคราะห์ตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับสถาบันศาสนา ในที่นี้คือ ศาสนาพุทธที่เป็นศาสนาหลักของประเทศ ความคิดดังกล่าวได้นำเสนอให้เห็นถึงความคิดย่อย คือ พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธ คือ การทำบุญ สวดมนต์ ดังนี้

4.1.1.4.2.1 พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาพุทธ คือ การทำบุญ สวดมนต์

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติของชาวพุทธ ดังนี้

- การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติของชาวพุทธ

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ชุดคำศัพท์ ได้แก่ **ทำบุญเลี้ยงพระ ทำบุญอายุครบ 65 ปี ทำบุญบ้าน ทำบุญญาติผู้ใหญ่** เพื่อต้องการจะแสดงให้เห็นหลักปฏิบัติของชาวพุทธซึ่งไม่ว่าจะในโอกาสสำคัญใด ๆ ก็มักจะมีการ “ทำบุญ” เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ และเด็ก ๆ ก็จะได้รับปลูกฝังเกี่ยวกับความคิดในส่วนนี้จากครอบครัว ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ 237 -239 ที่ปรากฏร่วมกับข้อความในลักษณะที่ว่า คือ “พ่อแม่พาถูกไป....” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 225

แม่ “...วันเสาร์หน้าพ่อแม่จะพาลูกไปเยี่ยมคุณตาคุณยายที่อยู่ชุรยา คุณตาคุณยายจะทำบุญ เลี้ยงพระที่บ้าน ใครไม่สบายอดไปด้วย”

(เสียงฝน, 2527 น. 42)

ตัวอย่างที่ 226

เมื่อถึงวันทำบุญอายุครบ 65 ปี ของคุณตา พ่อแม่พาลูกทั้งสองไป

(สมบัติไทย, 2529 น. 45)

ตัวอย่างที่ 227

เมื่อวันทำบุญบ้านปู่และย่า พ่อแม่พร้อมลูก ๆ นำของไปร่วมทำบุญ สองพี่น้องได้เข้าไป กราบปู่ย่าก็ดีใจให้เห็นหลานเจริญเติบโต ร่างกายสมบูรณ์ ทำทางเรียบร้อย

(สองพี่น้อง, 2533 น. 71)

ตัวอย่างที่ 228

ในช่วงงานเดือนสิบซึ่งชาวนครจะทำบุญให้แก่ญาติผู้ใหญ่ที่ล่วงลับไปแล้ว ร้านขายไม้ที่ นายเทียบทำงานอยู่หยุดงานให้ลูกจ้าง 3 วัน นายเทียบจึงถือโอกาสกลับบ้าน

(ปลาหู, 2546 น. 23-24)

นอกจากการ “ทำบุญ” แล้ว จากตัวอย่างที่ 229 -232 ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ชุดคำศัพท์ ได้แก่ *สวดมนต์ สวดมนต์ไหว้พระ สวดมนต์ก่อนนอน* คำศัพท์กลุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับ คำศัพท์ที่เป็น “เด็ก” เสมอ เพื่อสื่อให้เห็นว่าหน้าที่หนึ่งของเด็ก ๆ ที่จะต้องทำเป็นประจำทุกวัน อย่างสม่ำเสมอในฐานะที่เป็น “พุทธศาสนิกชน” คือการ “สวดมนต์” ให้คิดเป็นนิสัยตามที่ผู้ใหญ่ สอน ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 229

“จริง ๆ ซิคครับ ถึงป้อมจะง่วงนอนแล้ว แต่จะสวดมนต์ก่อนนอนให้ได้ทุก ๆ คืน ก็ป้อม เป็นชาวพุทธนี่ครับ” ป้อมพูดหนักแน่น “ป้อมจะเริ่มปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัด ตั้งแต่วินาทีนี้เป็นต้นไป” พูดจบป้อมจูงมือยายไปยังห้องพระเพื่อสวดมนต์ก่อนนอน อันเป็น กิจวัตรของพุทธศาสนิกชน

(ป้อมอยากรู้, 2528 น. 20-21)

ตัวอย่างที่ 230

จุ่มจิมจะนอนแต่หัวค่ำ เมื่อได้ทำการบ้านที่คุณครูกำหนดให้แล้ว ก่อนนอนจุ่มจิมจะ สวดมนต์ตามที่พ่อแม่สอน แล้วก็นอนหลับสนิทเลยทีเดียว จุ่มจิมจะลุกขึ้นเมื่อได้ยินไก่ของจุ่มจิมขัน

(ดาวทอง ,2525 น.28)

ตัวอย่างที่ 231

โรงเรียนของจุ่มจิมมีการประชุมนักเรียนกันในวันศุกร์ตอนเช้า นักเรียนมารวมกันที่ห้องใหญ่ที่ใช้เป็นห้องประชุม นักเรียน สวดมนต์แล้วครูใหญ่ก็กล่าวอบรมเด็กให้ประพฤติดี ใ้รู้จักทำงาน ให้ช่วยเหลือพ่อแม่ ทำงานบ้านและช่วยเหลือผู้อื่น

(ดาวทอง , 2525 น. 30-31)

ตัวอย่างที่ 232

ผมปิดประตูห้องนอน สวดมนต์ไหว้พระแล้วก็เข้านอน ใจของผมไม่ค่อยดีนักเพราะเป็นห่วงคุณปู่ว่าจะเป็นอะไรมากหรือไม่

(เสียงกลางดึก , 2527 น. 66)

การเลือกใช้คำศัพท์ดังกล่าวนี้จะสังเกตได้ว่าล้วนต้องการนำเสนอให้เห็นหลักปฏิบัติของชาวพุทธที่ควรกระทำทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นการ “ทำบุญ” ซึ่งพ่อแม่มักจะเป็นคนพาไป หรือการ “สวดมนต์” ที่เด็ก ๆ จะต้องทำเป็นกิจวัตร กล่าวได้ว่าชุดความคิดต่าง ๆ เหล่านี้มักจะมีการปลูกฝังกันตั้งแต่ในวัยเด็กผ่านครอบครัวทั้งสิ้น และมักจะเน้นเรื่องการปฏิบัติในระดับศีลห้าที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

4.1.1.4.3. ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 2 ความคิด คือ

4.1.1.4.3.1 พระมหากษัตริย์ให้การปกป้องคุ้มครองและดูแลประชาชน

4.1.1.4.3.2 ประชาชนจึงมีความเคารพและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

4.1.1.4.3.1 พระมหากษัตริย์ให้การปกป้องคุ้มครองและดูแลประชาชน

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อการปกป้องคุ้มครองและดูแล ดังนี้

-การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อการปกป้องคุ้มครองและดูแล

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ชุดคำศัพท์ เช่น *ต่อสู้อำนาจศัตรู รับคำร้องทุกข์ ทรงสอน ทรงแนะทรงนำ ทรงดูแลทุกข์สุข ทรงช่วยเหลือประชาชน ทรงห่วงใย ทรงดูแลเยี่ยมเยียน สอดส่องดูแล* เป็นต้น ชุดคำศัพท์ดังกล่าวจะปรากฏร่วมกับคำนามที่หมายถึง “พระมหากษัตริย์” เสมอ เพื่อสื่อความคิดว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาตินั้นช่วยปกป้องคุ้มครองตลอดจนดูแลประชาชน โดยไม่แบ่งแยกว่าเชื้อชาติศาสนาใด ไม่ว่าจะเป็น “มุสลิม” ดังในตัวอย่างที่ 258 ก็จะได้รับ การปกป้องคุ้มครองและดูแลเช่นเดียวกับคนไทย ทำให้เห็นว่าเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้น สถาบันนี้จะสามารถเป็นที่พึ่งพิง เพื่อให้ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุข ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 233

ส่วนพระราชากับพระราชินีได้ต่อสู้อำนาจศัตรูจนกระทั่งถึงฤดูฝน ข้าศึกรบพุ่งไม่สะดวก ทั้งกองเสบียงก็ส่งอาหารมาไม่ทัน จึงเลิกทัพกลับไป

(นางฟ้า , 2524 น. 11)

ตัวอย่างที่ 234

เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวบ้านเกลียดจึงประชุมกันแต่งตั้งนายบ้านขึ้นเป็นตัวแทนกราบบังคมทูลความเดือดร้อนต่อพระราช พระเจ้าสาครราชรับคำร้องทุกข์แล้วมิได้นิ่งนอนพระทัย ทรงมอบให้มหาปุโรหิตเป็นธุระหาทางแก้ไข

(คิดไม่เป็น , 2526 น. 55)

ตัวอย่างที่ 235

“ท่านเสด็จมาจริง ๆ ด้วย” คอนพิมพำ เขารู้สึกอึ้งใจ และภูมิใจ เขารู้ตัวว่าจะไม่มีวันล้มภาพที่เขาเห็นวันนี้เป็นอันขาด ภาพนั้นคือภาพของพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีที่แสนประเสริฐ กำลังทรงทักทายราษฎรของพระองค์อย่างทรงมีพระเมตตา

(พระมหากษัตริย์คุณ, 2523 น. 12)

ตัวอย่างที่ 236

“ก็ใช่นะซี อย่างที่แม่ว่าละ” พ่อพยักหน้า ท่าทางเห็นด้วยอย่างเต็มที่ “ไม่มีความรู้ท่านก็ทรงสอน...คิดไม่ออกว่าจะทำอะไรกัน ท่านก็ทรงแนะทรงนำ... ไม่มีที่ท่ามาหากิน ท่านก็ช่วยให้มีที่ทำกิน...มีปัญหาแก้ไม่ได้ ท่านก็ช่วยแก้ไข... แล้วฉันก็เชื่อว่าที่ท่านทรงทำไปทั้งหมดนี้ ท่านไม่ได้ทรงหวังว่าจะได้อะไรจากพวกเราเลย ท่านทรงทำก็เพราะว่าท่านเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงประเสริฐนั่นเอง”

(พระมหากษัตริย์คุณ ,2523 น. 9)

จากตัวอย่างที่ 235-236 นั้น ผู้วิจัยพบว่านอกจากจะมีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงการปกป้องคุ้มครองและดูแลประชาชนแล้ว ผู้วิจัยพบการปรากฏร่วมกับคำนามที่หมายถึง “พระมหากษัตริย์” แล้วตามด้วยคำขยายในลักษณะที่สื่อภาพของความเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะที่งดงาม คือคำว่า “แสนประเสริฐ ทรงประเสริฐ” อีกด้วย

ตัวอย่างที่ 237

“นั่นซี พระองค์ได้เสด็จไปทรงดูแลทุกข์สุขทุกปี มีหมอไปช่วยตรวจรักษาคณเฑาะด้วยนะ ในหลวงทรงเอาธุระเรื่องน้ำเรื่องดิน ให้ราษฎรท่ามาหากินดีขึ้น ย่าขอให้ทุก ๆ พระองค์ทรงเจริญ ๆ เถอะ”

(สืบสายไทย , 2525 น. 37)

ตัวอย่างที่ 238

“ฉัตรแก้ว” แหวนทวนคำเบา ๆ “ฉัตรแก้ว แปลว่าอะไรคะอาจารย์”

“เป็นความเปรียบเทียบกับแหวน หมายถึง พระเจ้าอยู่หัวของเราพระองค์นี้ทรงช่วยเหลือประชาชนให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน เหมือนกับว่า ท่านเป็นร่มอันวิเศษคุ้มครองให้เราอยู่ร่มเย็นเป็นสุข”

(ฉัตรแก้ว ,2530 น. 33)

จากตัวอย่างนี้ผู้วิจัยพบการใช้อุปมาเพื่อเปรียบเทียบกับ “พระมหากษัตริย์” กับ “ร่ม” เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปกป้องและคุ้มครองประชาชนอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 239

ยากกล่าวสืบไปว่า “นี่แหละหลาน พระองค์ทรงดูแลทุกข์สุขของประชาชนจริง ๆ คราวใดที่ราษฎรประสบภัยพิบัติอย่างอุทกภัยน้ำท่วม หรือวาทภัยคุกภัยพายุร้ายแรง ได้รับความเสียหายครั้งใหญ่ พระองค์ทรงห่วยใย พระราชทานสิ่งของเครื่องใช้ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นเครื่องปลุกปลอบ เป็นกำลังใจแก่ผู้ที่กำลังอกสั่นขวัญหาย บางครั้งถึงกับเสด็จไปทรงดูแลเยี่ยมเยียนด้วยพระองค์เอง พระมหากษัตริย์คุณนี้นับเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจจริง ๆ นะหลาน”

(พระมหากษัตริย์คุณยิ่งสัน , 2531 น. 40)

นอกจากสถาบันพระมหากษัตริย์จะช่วยปกป้องคุ้มครองตลอดจนดูแลประชาชนชาวไทยแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในตัวอย่างที่ 240- 241 สถาบันแห่งนี้ยังให้ความคุ้มครองตลอดจนการดูแลแก่คน “มุสลิม” และ “ศาสนาอิสลาม” เช่นเดียวกับคนไทยอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 240

พอพูดว่า “ขณะนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ ฯ ได้เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่ตำหนักทักษิณราชินิเวศน์ ที่นราธิวาส ทรงเยี่ยมเยียนราษฎรภาคใต้ มีมุสลิมอยู่มากที่นราธิวาส บัตตานี ยะลา สตูล ที่เรียกว่าสี่จังหวัดภาคใต้นั้นแหละ กระบี่ ตรัง นครศรีธรรมราช และสงขลา ก็มีมุสลิมอยู่ด้วยเหมือนกันนะ ในหลวงและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จสอดส่องดูแล ทรงมีพระราชดำริจัดทำโครงการต่าง ๆ ช่วยเหลือราษฎรให้มีที่ทำมาหากิน...”

(เรามาเข้าใจกัน , 2528 น.41)

ตัวอย่างที่ 241

พี่ผมออกความเห็นว่ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งอัครศาสนูปถัมภก พระองค์ท่านจึงทรงเกื้อกูลช่วยเหลือศาสนาอิสลามตลอดมานะคะย่า”

(ย่าของผม , 2527 น.50)

4.1.1.4.3.2 ประชาชนมีความเคารพและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์แสดงความซาบซึ้ง ยกย่อง เทิดทูน ของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความเคารพอย่างสูงสุดของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และ การเนาะความ ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์แสดงความซาบซึ้ง ยกย่อง เทิดทูน ของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ผู้วิจัยพบว่าในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก มีการใช้ชุดคำศัพท์ เช่น *พูดอย่างชื่นชม ยิ้มกว้าง รัก ใบหน้าแจ่มชื่น อิ่มใจ ภูมิใจ คุณแล้วซาบซึ้ง น้ำเสียง...ภาคภูมิใจ น้ำตาแห่งความปิติ* เป็นต้น โดยคำศัพท์กลุ่มนี้จะปรากฏร่วมกับคำนาม “ประชาชน” เพื่อแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่สื่อถึงความสุขของประชาชนทุกระดับชั้น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการสื่อว่าประชาชนไทยทุกคนนั้นมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์มากอย่างหาที่เปรียบมิได้ ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 242

“สมเด็จพระราชินีของเรานะซี” แม่*พูดอย่างชื่นชม* “ท่านเคยเสด็จมาเยี่ยมนิคม มีพระเมตตาที่เลยโปรดให้ครูมาสอนพวกแม่บ้าน ให้ทำสิ่งของให้เป็นหลายอย่างที่เดียว ทำเป็นแล้ว...ขายได้”

(พระมหากษัตริย์คุณ, 2523 น. 6)

ตัวอย่างที่ 243

ลุงหนั้น*ยิ้มกว้าง* “คือวันอาทิตย์ที่จะถึงนี้ พระเจ้าอยู่หัวกับพระราชินี ท่านจะเสด็จมาเยี่ยมนิคมเรา”

“เสด็จมาหรือ” *พ่ออุทานเสียงดังด้วยความดีใจ* “แม่ช่อม...นี่จ้า ในหลวงกับสมเด็จพระราชินีท่านจะเสด็จนิคมวันอาทิตย์นี้”

(พระมหากษัตริย์คุณ, 2523 น. 7)

ตัวอย่างที่ 244

“*พวกเรารักท่านจริง ๆ*” แม่เสริม “จะหาที่ไหนอย่างท่านไม่มีอีกแล้ว แล้วท่านก็เยี่ยมเยียนชาวบ้านจนถึงที่ ไม่ว่าไกลแสนไกลแค่ไหน ท่านก็เสด็จไป”

(พระมหากษัตริย์คุณ , 2523 น. 8)

ตัวอย่างที่ 245

ชาวบ้านทำความเคารพด้วยความจงรัก แล้วถวายของที่เตรียมมา ทุกคนมีใบหน้าเข้มขึ้น
เต็มไปด้วยความสุข

(พระมหากษัตริย์คุณ, 2523 น. 11)

ตัวอย่างที่ 246

เด็กทั้งสองขยับมือ โบกธงเป็นการแสดงความชื่นชมจนขบวนเสด็จผ่านเลยไป

“ท่านเสด็จมาจริง ๆ ด้วย” คอนพิมพำ เขารู้สึกอึ้งใจ และภูมิใจ เขารู้ตัวว่าจะไม่มีวันลืม
ภาพที่เขาเห็นวันนี้เป็นอันขาด ภาพนั้นคือภาพของพระเจ้าแผ่นดินและพระราชินีที่แสนประเสริฐ
กำลังทรงทักทายราษฎรของพระองค์อย่างทรงมีพระเมตตา

(พระมหากษัตริย์คุณ, 2523 น. 12)

ตัวอย่างที่ 247

ราชิตพูดว่า “พ่อครับผมตัดข้าวและภาพในหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจไว้ น่าดู
จริง ๆ นะครับ ทรงรักประชาชนจริง ๆ ผมดูแลขาบซึ่ง จะเก็บรวบรวมไว้ให้น้องวิศรุตดูด้วย”

(เรามาเข้าใจกัน , 2528 น. 42)

ตัวอย่างที่ 248

“...แม่กล่าวด้วยความภาคภูมิใจที่ได้มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จ ๆ เป็นครั้งแรก

(เรามาเข้าใจกัน , 2528 น. 42)

ตัวอย่างที่ 249

“ครูได้ช่วยพาแม่ของหนูมา แต่ใครเล่าที่ช่วยให้แม่ของหนูหายเจ็บป่วย” แหวนเงยหน้า
ขึ้นมองอาจารย์ นัยน์ตาของเธอเต็มไปด้วยน้ำตาแห่งความปิติ “ในหลวง... ..ในหลวงช่วยหนู...
นั้ตรแก้ว... จริง ๆ ค่ะอาจารย์ ท่านคือนั้ตรแก้ว ร่มอันวิเศษ อยู่ภายใต้ร่มนี้แล้ว ไม่มีพองภัยใดจะ
เอื้อมมาถึง”

(นั้ตรแก้ว , 2530 น. 37)

ตัวอย่างที่ 250

หลาน ๆ ตั้งใจฟังกันดี ดวงตาแสดงความรู้สึกขาบซึ่งในพระมหากษัตริย์คุณด้วย

(พระมหากษัตริย์คุณยิ่งสัน , 2531 น. 39)

ตัวอย่างที่ 251

ผมร้องไห้ด้วยความตื่นตันใจ ถึงจะห้วงหาแม่แต่ก็สบายใจเป็นล้นพ้น โอ้ในหลวง...ผมอยู่กับครอบครัวผู้ใหญ่บ้าน บางวันก็กลับไปดูกระท้อของผม

(ในหลวงของผม , 2539 น. 29)

ตัวอย่างที่ 252

วันศุกร์ที่ 4 กันยายน 2524 เวลาบ่ายแก่ ๆ แม่พาผมเข้าเฝ้า ฯ รับเสด็จในหลวงที่บ้านกูแบอีแก ตำบลปู่โยะ คำวันนั้นเราสองแม่ลูกกลับมาถึงกระท้อด้วยความสุข และอิมเอิบใจที่สุด

(ในหลวงของผม , 2539 น. 30)

ตัวอย่างที่ 253

“เราคนไทยควรภาคภูมิใจที่เกิดมาบนผืนแผ่นดินไทย ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ” แม่บอกด้วยน้ำเสียงเปี่ยมไปด้วยความภาคภูมิใจ

“พลอยก็คิดเหมือนกับแม่ค่ะ และคงมีอีกหลายคนที่รู้สึกเช่นเดียวกันกับเรานะคะ” พลอยพูดกับแม่ด้วยความภาคภูมิใจเช่นเดียวกัน

(โอทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 70)

ตัวอย่างที่ 254

“ไซ้แต่เท่านั้น พอในหลวงทรงทราบว่า ที่ซึ่งทรงอุทิศให้เป็นเขตมัสยิดนั้น ยังไม่เพียงพอที่จะบำรุงการเล่าเรียนให้เจริญขึ้น ก็ได้พระราชทานที่ดินเพิ่มเติมให้กว้างขวางขึ้นอีกเพื่อจะได้สร้างโรงเรียนให้เป็นสาธารณประโยชน์สำหรับเรียนหนังสือ ภาษาไทย ภาษาอาหรับ จะได้ศึกษาพระมหาคัมภีร์กุรอานให้เข้าใจ เป็นหลักสำหรับประพฤติปฏิบัติต่อไป พระองค์ทรงดูแลทะนุบำรุงศาสนาอิสลาม ต้องถือว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณใหญ่หลวงต่อพวกไทยมุสลิมทีเดียว” ปู่เล่าด้วยความซาบซึ้ง

(สืบสายไทย , 2525 น. 36)

(2) การใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความเคารพอย่างสูงสุดของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ชุดคำศัพท์ ได้แก่ ยกมือขึ้นประนม...เหนือหัว นั้งคุกเข่า กราบขอบน้อม กราบพระบรมฉายาลักษณ์ ถวายคำนับ โดยคำศัพท์กลุ่มนี้จะปรากฏร่วมกับคำนาม “ประชาชน” เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนไทยนั้นมีความเคารพอย่างสูงสุดต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 255

เราสองพี่น้องยกมือขึ้นประนมถวายความเคารพพระองค์ท่านเหนือหัว และอธิษฐานขอพรพระบารมีบันดาลให้คุณตาประกอบหุ่นยนต์พูดได้ตอบได้สำเร็จสมความปรารถนา
(หุ่นยนต์ของคุณตา ,2531 น.55)

ตัวอย่างที่ 256

“รักในหลวง ห่วงลูกหลาน ร่วมกันต้านยาเสพติด” นายยนต์อ่านข้อความจิงง่า ก่อนจะลุกพรุดพราดขึ้นมานั้งคุกเข่า เขาหันหน้าไปยังพระบรมฉายาลักษณ์ในหลวงที่แขวนไว้ข้างฝาบ้านแล้วกราบขอบน้อม
(ผมรักในหลวง ,2543 น.26)

ตัวอย่างที่ 257

“ผมรักในหลวง ผมรักในหลวง” นายยนต์ร้องไห้ไปกราบพระบรมฉายาลักษณ์ในหลวง ไปก่อนจะหันมากอดเต่าอ๊ะและงอนอย่างสำนึกผิด
(ผมรักในหลวง ,2543 น.26)

ตัวอย่างที่ 258

กริตติศักดิ์ซึ่งที่ภาพถ่าย แล้วกล่าวต่อไปว่า “ผมเลยต้องขึ้นไปรับก่อน ผมตื่นตื่นมากครับ ทั้ง ๆ ที่พ่อสั่งแล้วว่าอย่าตื่นตื่นให้มากนักให้ทำดีที่สุด ตอนนั้นเมื่อผมขึ้นไปถึงที่ประทับแล้วถวายคำนับรับพระราชทานเหรียญ ผมยื่นมือขึ้นไปรับเต็มที่ แต่ผมยังเด็กตัวเตี้ยนิดเดียว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงล้อมพระวรกาย ทรงส่งเหรียญให้ผมช้า ๆ ...”
(เกียรติประวัติของกริตติศักดิ์ , 2526 น.62)

(3) การแนะนำ

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยพบว่าการแนะนำ เพื่อสื่อความคิดเรื่องความรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 259

แหวนเคยได้ยินข่าว พระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทรงช่วยเหลือประชาชนของพระองค์ทุกถิ่นแดน เพื่อให้ประชาชนร่มเย็นเป็นสุข

(ฉัตรแก้ว, 2530 น. 36)

จากตัวอย่างคำว่า *เคย* แนะนำความว่าที่ผ่านมานั้นมีข่าวพระเจ้าบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ได้เสด็จฯ ช่วยเหลือประชาชนของพระองค์ในทุกพื้นที่ กลวิธีนี้ทำให้เห็นภาพว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นที่พึ่งพิงของกับประชาชนมาเป็นเวลาช้านาน

ตัวอย่างที่ 260

เขารู้สึกเสียใจที่เกิดเป็นคนไทย อาศัยอยู่ในแผ่นดินไทยแท้ ๆ แต่เหมือนไม่รักในหลวงของตน

(ผมรักในหลวง, 2543 น. 26)

จากตัวอย่างนี้ คำว่า *เสียใจ* แนะนำความว่าการที่เกิดเป็นคนไทยแต่ไม่รักในหลวงเป็นสิ่งที่น่าเสียใจ

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ความคิดหลัก ๆ โดยแต่ละความคิด สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ได้แก่ **ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ** แบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ 1) บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ และ 2) ความเป็นไทย ในเรื่องของ **บทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ** นั้น ประกอบด้วยชุดความคิดว่าด้วยประชาชน และ ชุดความคิดว่าด้วยรัฐบาล สำหรับในส่วนของประชาชนนั้นพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเรื่องความรักชาติบ้านเมือง เช่น “อบรมสั่งสอนให้จงรักภักดี ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินที่เกิด” ฯลฯ การใช้คำศัพท์ลักษณะนี้เพื่อต้องการปลูกฝังความคิดในด้านของความรักชาติบ้านเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนทุกคน ไม่ว่าจะเชื่อชาติหรือ

ศาสนาใด และในส่วนของรัฐบาลนั้น พบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับการดูแลประชาชน เช่น “ให้ที่ดิน เป็นห่วงใย” เป็นต้น

สำหรับ *ความเป็นไทย* นั้น ประกอบด้วย 3 ความคิดย่อย คือ 1) ความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นมรดกตกทอดมายาวนาน พบว่ามีการใช้กลวิธีภาษา ได้แก่ การใช้คำศัพท์ที่มีความหมายในทางบวกพร้อมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “ความเป็นไทย” เช่น “*สมบัติทางวัฒนธรรมของชาติ*” กับ “*ภาษาไทย*” การกล่าวอ้างในลักษณะของสิ่งที่มีมาแต่โบราณ เช่น “*คนโบราณ นิยมเล่นกันมานาน*” ฯลฯ โดยใช้กับสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมของคนไทยสมัยก่อน 2) การแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่น แต่ก็นับรวมว่าเป็นชาติ “เรา” ผู้วิจัยพบการใช้คำเรียกกลุ่ม เช่น “*เด็กไทย มุสลิม เด็กไทย หนุ่มสาวชาวอาข่า (อีโก้)*” ฯลฯ เพื่อสื่อให้เห็นถึงการแบ่งกลุ่มย่อยแต่ก็ยังคงอยู่ในกลุ่มใหญ่ที่เป็นชาติ “ไทย” เหมือนกัน นอกจากนี้ความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยอีกลักษณะหนึ่งคือ 3) การแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา” ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเป็นไทยที่เหนือกว่าชาติอื่น เช่น “*มารยาทอันสุภาพ การเรียนหนังสือไทย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน*” ในลักษณะของบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่ดี และการใช้คำศัพท์ “เขา” กับ “เรา” เพื่อสื่อถึง “คนไทย กับ “คนอื่น” โดยเป็นในลักษณะของการเปรียบเทียบกับชาติอื่น และแสดงให้เห็นถึงการแบ่งกลุ่มแบ่งพวกอย่างชัดเจน

ในส่วนของ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา พบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อหลักปฏิบัติของชาวพุทธ เช่น “*ทำบุญเลี้ยงพระ สวดมนต์*” ฯลฯ และ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ พบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงการปกป้องคุ้มครองและดูแล เช่น “*รับคำร้องทุกข์ ดูแลทุกข์สุข*” ฯลฯ หรือการใช้คำศัพท์แสดงความซาบซึ้ง ยกย่อง เทิดทูน ของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น “*พุดอย่างชื่นชม ยิ้มกว้าง รัก*” ฯลฯ หรือการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อถึงความเคารพอย่างสูงของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น “*ยกมือขึ้นประนมเหนือหัว นั่งคุกเข่า*” ฯลฯ นอกเหนือจากกลวิธีด้านคำศัพท์แล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีกรเน้นความเพื่อสื่อความคิดนี้เช่นเดียวกัน

4.1.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา

4.1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน

ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับความยากจนนั้น เป็นอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา เนื่องจากปรากฏไม่สม่ำเสมอและมีจำนวนกลวิธีภาษาไม่มาก เท่ากับชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ความคิดย่อยที่มีความสัมพันธ์กันในด้านบวกและด้านลบ คือ

4.1.2.1.1 ความยากจนเป็นความทุกข์ เป็นสภาพที่ไม่ดี และขาดโอกาสในชีวิต

4.1.2.1.2 ความยากจนทำให้เกิดความมานะพยายาม

4.1.2.1.3 ความพอเพียง ดังนี้

4.1.2.1.1 ความยากจนเป็นความทุกข์ เป็นสภาพที่ไม่ดี และขาดโอกาสในชีวิต

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ที่บรรยายถึงลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี และการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา ดังนี้

(1) การใช้คำศัพท์ที่บรรยายถึงลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่บรรยายถึงความจนในทางลบ กล่าวคือ เน้นการบรรยายลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี นำสงสาร ทำให้เกิดความทุกข์ ดังชุดคำศัพท์ เช่น *ฝ่ายผมและแกไปมาก ทนตรากตรำทำงาน ไม่ค่อยจะพอกิน แทบจะไม่พอกิน ร่างกายฝ่ายผม ตัวเล็กผมเกร็ง สกปรกตั้งแต่หัวจรดเท้า ขอทาน ขอเศษอาหาร ตัวดำปี่ผมแหม่ง* นั้น การเลือกใช้คำศัพท์เหล่านี้เพื่อต้องการนำเสนอให้เห็นถึงภาพของความยากจนในลักษณะด้านลบแทบทั้งสิ้น เพื่อต้องการให้ทุกคนอยากหลีกเลี่ยง เพราะเป็นสภาพชีวิตที่ไม่มีใครต้องการ ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 261

ดิฉันได้สำรวจดูข่าวของเครื่องใช้ไม้สอยที่บ้าน แทบจะไม่มีอะไรเหลือ แม้แต่ครกหิน ตะเกียงลานเก่า ๆ ที่เคยเห็นใช้มาตั้งแต่ดิฉันยังเล็ก ๆ แม่ยังต้องเอาไปขาย หมูนี้อูแม่ผ่ายผอมและแก่ไปมาก แม่อายุเพิ่งจะ 40 ปีก็ตาม แม่คงต่อสู้กับความยากจนและทนตรากตรำทำงานเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวและเพื่อส่งเสียดิฉัน ดิฉันแอบร้องไห้บ่อยครั้ง เมื่อนึกถึงสภาพของแม่

(แม่จำ , 2525 น.93)

จากตัวอย่างนี้นั้น มีการใช้คำศัพท์บรรยายสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในด้านลบ ทำให้เกิดความทุกข์ ได้แก่ ผ่ายผอมและแก่ไปมาก ทนตรากตรำทำงาน แอบร้องไห้บ่อยครั้ง นอกจากนี้คำศัพท์ที่ว่า ทนตรากตรำทำงาน ยังปรากฏร่วมกับการใช้อุปมาอุปไมยที่ว่า “ต่อสู้กับความยากจน” เพื่อแสดงให้เห็นว่าความยากจนนั้น เป็นศัตรูที่จะต้องกำจัดให้หมดไป

ตัวอย่างที่ 262

ตั้งแต่แม่มีน้องคนเล็กนี้ไม่เคยออกไปทำงานได้เลย ปล่อยให้พ่อทำงานคนเดียว ครอบครัวก็ยากจน ไม่ค่อยจะพอกินลงไปทุกวัน เพราะเดือนและต่อก็โตขึ้นมีเรื่องกินเรื่องใช้มากขึ้น น้องคนเล็กก็ต้องกินนมกระป๋องเพราะนมแม่มีไม่พอ อาชีพของพ่อก็เพียงแต่รับจ้างกวาดถนนเป็นรายวัน ถ้าวันใดพ่อไปทำงานไม่ได้ หมายถึงว่า ครอบครัวของเดือนก็ต้องอด

(วันเด็ก , 2528 น. 98)

ตัวอย่างที่ 263

ฐานะพ่อแม่ของแดงไม่ได้ร่ำรวย ก่อนข้างจนเสียด้วยซ้ำ เพราะพ่อกับแม่เป็นคนงานในบริษัทเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เงินเดือนนิดเดียว ถ้าฟังลูกสามคน คือ ตาล พี่ชายของแดงซึ่งเรียน ม. 3 แดงเรียน ม. 1 และดาวน้องชายเรียน ป. 6 ก็แทบจะไม่พอกิน นี่...ต้องเพิ่มบีกมาอีกปากหนึ่ง

(มุ้งเป็อนเลือด , 2533 น. 74-75)

จากตัวอย่างที่ 262 -263 นั้น มีการใช้คำศัพท์บรรยายสภาพความอดอยาก ได้แก่ ไม่ค่อยจะพอกิน ครอบครัวของเดือนก็ต้องอด แทบจะไม่พอกิน เพื่อแสดงให้เห็นว่าความยากจนนั้น สัมพันธ์กับความอดอยาก

ตัวอย่างที่ 264

ตั้งแต่ผมจำความได้ ก็เห็นแต่แม่มีริเยะผู้เดียวอยู่เคียงข้างผมในกระท้อบผุพัง ริมแม่น้ำ
สุโขทัย-โกลก แม่มีริเยะ ผู้มีร่างกายผ่ายผอม มีเสียงไอแห้งๆ มากกว่าเสียงพูด ตอนนั้นแม่อายุ
แค่อายุสิบสามปี แต่ดูแม่แก่มาก เพราะความอดอยากและทุกข์ระทม ไม่มีพ่อ ไม่มีญาติพี่น้องมา
เหลียวแล

(ในหลวงของผม, 2539 น. 23-25)

จากตัวอย่างนี้ นั้น มีการใช้คำศัพท์บรรยายสภาพความเป็นอยู่และสภาพร่างกายที่น่า
สงสาร ได้แก่ อยู่...ในกระท้อบผุพัง ร่างกายผ่ายผอม มีเสียงไอแห้งๆ แก่มาก อดอยากและ
ทุกข์ระทม เพื่อแสดงให้เห็นว่าความยากจนนั้นทำให้เกิดความทุกข์และทำให้เป็นที่น่ารังเกียจ
นอกจากนี้คำศัพท์ข้างต้นยังปรากฏร่วมกับการเน้นความอีกด้วย จากข้อความที่ว่า “ตอนนั้นแม่อายุ
แค่อายุสิบสามปี แต่ดูแม่แก่มาก เพราะความอดอยากและทุกข์ระทม” ต้องการเน้นความว่า ความอด
อยากและทุกข์ระทมทำให้แม่ดูแก่กว่าความเป็นจริง

ตัวอย่างที่ 265

เมื่อผมอายุห้าปี ผมก็เก่งกล้าสามารถเกินตัว เกินเด็กอายุห้าปีจะทำได้ ตอนนั้นแม่ผอม
จนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก ไอมากจนไม่มีแรง วันไหนแม่ออกมาไม่ได้ ผมก็ออกมาคนเดียว
สารระรูปผมน่าทุเรศเวทนามาก ตัวเล็กผอมเกร็ง สกปรกตั้งแต่หัวจรดเท้า แม่ใช้เศษโสรงขึ้น
เล็ก ๆ พันไว้ให้รอบเอว ผมเที่ยวขอทานอยู่ตามตลาดและบริเวณสถานีรถไฟอันเป็นแหล่งทำมาหา
กิน ขอเศษอาหารจากพวกนักท่องเที่ยวในร้านอาหารบ้าง ตามหาบเร่ริมถนนบ้าง โชคดีที่ผมไม่
ติดโรคไจากแม่จึงพอได้เศษอาหารมากินกับแม่

(ในหลวงของผม ,2539 น. 26)

จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์บรรยายสภาพร่างกายในด้านลบติด ๆ กัน ได้แก่ ผอมจน
เหลือแต่หนังหุ้มกระดูก ไอมากจนไม่มีแรง สารระรูปน่าทุเรศเวทนามาก ตัวเล็กผอมเกร็ง สกปรก
ตั้งแต่หัวจรดเท้า ส่วนคำศัพท์ที่บรรยายสภาพความเป็นอยู่ ได้แก่ คำว่า ขอทาน ขอเศษอาหาร
พอได้เศษอาหารมากิน การใช้คำศัพท์ทั้งสองส่วนนั้นล้วนแสดงให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่น่า
สงสารและเกิดความทุกข์เช่นเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 266

“วิริยา” เป็นเพื่อนที่เรียนห้องเดียวกับฉัน เธอตัวค้ำปี ผอมแห้งยังกับเด็กขาดอาหาร ตัดผมสั้นเต๋อจนเห็นดิงหู หน้าหน้าสองซี่ใหญ่เหมือนจอบขุดดิน เสื้อกระโปรงที่ใส่มาโรงเรียนทั้งหลวมทั้งเก่า สงสัยคงจะใส่ต่อจากพี่สาวของเธอ นอกจากจะหน้าตาขี้เหร่ เรียนไม่เก่งแล้วเธอยังจนด้วย เพราะบ้านเราอยู่ในซอยเดียวกัน ฉันเคยเห็นวิริยายื่นรอรดเมล์ที่ป้ายหน้าปากซอยกับแม่ของเธอทุกวัน ฉันจึงไม่อยากจะยุ่งกับเธอนัก

(สมปรารถนา ,2540 น. 25)

จากตัวอย่างนี้ มีการใช้คำศัพท์บรรยายสภาพร่างกายในด้านลบติด ๆ กัน ได้แก่ *ตัวค้ำปี ผอมแห้งยังกับเด็กขาดอาหาร ตัดผมสั้นเต๋อจนเห็นดิงหู หน้าหน้าสองซี่ใหญ่เหมือนจอบขุดดิน เสื้อกระโปรง...ทั้งหลวมทั้งเก่า* นอกจากนี้ผู้วิจัยพบการเน้นความจากข้อความที่ว่า “นอกจากจะหน้าตาขี้เหร่ เรียนไม่เก่งแล้วเธอยังจนด้วย” อีกด้วย เพื่อเน้นความว่า ความจนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีใครต้องการและทำให้ดูแย่มากขึ้นไปอีก

นอกจากนี้ความยากจนยังทำให้ขาดโอกาสในสิ่งที่เด็กควรจะได้รับคือ เรื่องของการศึกษา อีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

(2) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อถึงการขาดโอกาสเรื่องการศึกษา โดยเป็นส่วนหนึ่งของความยากจน ซึ่งบางตัวอย่างอาจจะปรากฏคำเชื่อม “เพราะ จึง เนื่องจาก ” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผล ในขณะที่บางประโยคอาจมีการละคำเชื่อมเพื่อแสดงเหตุและผล แต่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่าเนื้อความในประโยคนั้นเป็นลักษณะของการแสดงเหตุและผล ซึ่งสังเกตได้ว่าประโยคที่แสดงถึงสาเหตุนั้นจะเป็นเรื่องของการที่พ่อแม่ไม่มีรายได้ไม่พอ เช่น “รายได้ที่ได้จากการจับปลา... พอเลี้ยงดูกันไปวัน ๆ เท่านั้น พ่อแม่อยากให้ลูก ๆ ช่วยทำงาน เงินที่พ่อเก็บไว้ให้เป็นค่าเล่าเรียน...นั่น หมดลงเสียก่อน” ทำให้เกิดผลเสียคือ “ไม่ได้เรียนหนังสือ” และในประเด็นนี้นั้นผู้วิจัยพบว่าความยากจนในลักษณะนี้นั้นจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้างทั่วไป เช่น “ทำนา รับจ้างทำถนน จับปลา ทำไร่ นา ชวนา” อีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 267

ครูบุญลือ ผู้มีบ้านอยู่ฝั่งเดียวกัน แนะนำพ่อของน้อยว่าให้ส่งน้อยไปเรียนที่โรงเรียนสอนคนหูหนวกที่จังหวัด แต่พ่อก็จนปัญญา เพราะรายได้ที่ได้จากการจับปลาในลำน้ำซีกกับसानกระบุง ตะกร้าวางขายที่หน้ากระท่อมนั้น พอเลี้ยงดูกัน ไปวัน ๆ เท่านั้น

(โลกของน้อย ,2536 น. 15)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “รายได้ที่ได้จากการจับปลาในลำน้ำซีกกับसानกระบุง ตะกร้า...พอเลี้ยงดูกัน ไปวัน ๆ เท่านั้น” ส่งผลให้ “พ่อจนปัญญา (ส่งน้อยไปโรงเรียน)”

ตัวอย่างที่ 268

แก่นกับพี่ชายอีกสามคนอยู่บ้านช่วยพ่อแม่ทำมาหากิน ไม่มีใครเรียนต่อชั้นมัธยมเนื่องจากพ่อแม่อยากให้ลูก ๆ ช่วยทำงาน

(กลับบ้านเราดีกว่า ,2536 น. 70)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “พ่อแม่อยากให้ลูก ๆ ช่วยทำงาน” ส่งผลให้ “ไม่มีใครเรียนต่อชั้นมัธยม” โดยมีคำเชื่อม “เนื่องจาก” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 269

แต่เคราะห์ร้าย เขาเรียนหนังสือได้เพียง 2 ปีเท่านั้น ก็ต้องออกจากโรงเรียน เพราะเงินที่พ่อเก็บไว้ให้เป็นค่าเล่าเรียนของเขานั้น หหมดลงเสียก่อน เขาจึงต้องอยู่ช่วยทางบ้านทำมาหากินแทนการไปเรียนหนังสือ

ชานาจึงพูดกับลูกชายของตนว่า

“ลูกเอ๊ย พ่อเสียใจมาก เวลานี้พ่อทำได้เพียงแค่ออกไปวันหนึ่ง ๆ ไม่มีเงินเหลือพอให้ลูกได้ไปเรียนเลย”

(เด็กวิเศษ ,2526 น. 39-40)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “เงินที่พ่อเก็บไว้ให้เป็นค่าเล่าเรียนนั้นหมดลงเสียก่อน” ส่งผลให้ “อยู่ช่วยทางบ้านทำมาหากินแทนการไปเรียนหนังสือ” โดยมีคำเชื่อม “เพราะจึง” แสดงความเป็นเหตุและผล

นอกจากนี้ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยพบว่า ความรวยก็ถูกนำเสนอในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ความรวยได้ทำให้มีคุณภาพชีวิตและมีโอกาสที่ดีมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ ถึงแม้ว่าในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบข้อมูลที่นำเสนอความคิดนี้เป็นส่วนน้อยนั้น ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายบวกเพื่อบรรยายลักษณะคนรวย – ความรวย และการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อสื่อความคิดในด้านของความรวยทำให้ได้รับโอกาสมากกว่า จากตัวอย่างที่ 270-271 แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าในตัวอย่างที่ 271 ก็ยังแฝงความคิดที่ว่าในท้ายที่สุดแล้วความรวยไม่ใช่สิ่งที่ดีทั้งหมดของการใช้ชีวิตในสังคม เนื่องจากการที่จะทำให้ผู้อื่นยอมรับนั้นจะต้องเป็น “คนดี” ประกอบกันไปด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 270

คุณพ่อทำงานบริษัทเอกชน คุณแม่ทำงานรัฐวิสาหกิจ ครอบครัวมีการศึกษาสูงและมีฐานะดี น้องมินจึงมีชีวิตที่**อบอุ่นสมบูรณ์สุขสบายและมีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนและเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ มากกว่าเพื่อน ๆ หลายคนในโรงเรียนเดียวกัน**

(ความฝันของน้องมิน ,2537 น. 46)

จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์บรรยายภาพในด้านบวกเป็นชุดติดต่อกัน ได้แก่ คำว่า อบอุ่นสมบูรณ์ สุขสบาย มีโอกาส... นอกจากนี้การใช้คำศัพท์เหล่านี้ปรากฏอยู่ในการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผลด้วย โดยประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ครอบครัวมีการศึกษาสูงและมีฐานะดี” ทำให้เกิดผล คือ “มีชีวิตที่อบอุ่นสมบูรณ์สุขสบายและมีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนและเดินทางท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ” โดยมีคำเชื่อม “จึง” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 271

ตอนเช้าเวลาไปโรงเรียน คุณพ่อ**ขับรถเก่งคันโก้**ไปจอดเทียบถึงหน้าประตูโรงเรียน ฉันจะค่อย ๆ ก้าวเท้าที่สวม**รองเท้าขั้วมันปลาทู**ลงมาจากรถ ผมเปียสองข้างถักไว้เรียบร้อย เสื้อนักเรียนขาวสะอาดรีดเรียบ พร้อมด้วยกระเป๋าหนังสือ กระต๊อสีน้ำรุปร่างแปลกตาที่คุณแม่ซื้อมาจากต่างประเทศ พอดตกบ้ายโรงเรียนเลิก คุณแม่ก็**ขับรถสปอร์ตสีแดงคันสวย**ของคุณแม่มารับ แล้วพานั้นไปทานไอศกรีม พร้อมกับซื้อของเล่น เสื้อผ้า หนังสือ และ**ทุกอย่างตามที่ฉันต้องการ** ฉันจึงมี**ของเล่นใหม่ ๆ ราคาแพง**ไปอวดใคร ๆ อยู่เสมอ

เกิดขึ้น “สมปรารถนา” นี้ช่างมีความสุขเสียจริง ใคร ๆ ก็พากันอิจฉาเพราะเขาไม่มีอย่าง
ที่ฉันมี ไม่เก่งเท่าฉัน ไม่สวยแล้วก็ไม่รวยอย่างฉัน แต่ช่างเถอะ ฉันไม่สนใจหรอก ฉันไม่
จำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับใคร ฉันมีความสุขอยู่ในโลกของฉัน มีของเล่นดี ๆ ขนมอบ่อย ๆ มีคุณพ่อ
คุณแม่ที่รักและตามใจฉันเท่านี้ก็พอ...

.....
ทุกวันนี้ฉันมีเพื่อนเล่นมากมาย ทุกคนต่างรักและชื่นชมในตัวฉัน เพราะ “สมปรารถนา
สวย เรียบเก่ง เล่นกีฬาเก่ง ไร้ละครเก่ง และที่สำคัญที่สุดคือ นิสัยดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อทุก ๆ คน”

(สมปรารถนา, 2540 น. 25-27)

จากตัวอย่างนี้มีการใช้คำศัพท์บรรยายภาพในด้านบวกเป็นชุดติดต่อกัน ได้แก่ คำว่า
รถเก่งคันโก้ รองเท้าขัดมันปลาบ เสื้อนักเรียนชาวสะอาดรีดเรียบ กระจกน้ำรูปร่างแปลกตา
รถสปอร์ตสีแดงคันสวย ของเล่นใหม่ ๆ ราคาแพง ทุกอย่างตามที่ฉันต้องการ นอกจากนี้การใช้
คำศัพท์เหล่านี้ปรากฏอยู่ในการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล ด้วย โดยประโยค
ที่กล่าวถึงเหตุที่เป็นการสรุปได้จากเนื้อความก่อนหน้า คือ “เขาไม่มีอย่างที่ฉันมี ไม่เก่งเท่าฉัน ไม่
สวยแล้วก็ไม่รวยอย่างฉัน” ทำให้เกิดผล คือ “ใคร ๆ ก็พากันอิจฉา” โดยมีคำเชื่อม “เพราะ” แสดง
ความเป็นเหตุและผล อย่างไรก็ตามเมื่อเรื่องดำเนินต่อไป สิ่งที่ทำให้มีความสุขอย่างแท้จริงคือ การ
มีเพื่อน การเป็นที่รักและชื่นชม และที่สำคัญที่สุดคือ การมีนิสัยดี มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อต่อทุกคน

4.1.2.1.2 ความยากจนทำให้เกิดความมานะพยายาม

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่าง
ประโยคแบบเหตุ- ผล เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความมานะพยายาม ดังนี้

- การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ- ผล เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความมานะ
พยายาม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พบการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ- ผล เพื่อสื่อ
ความคิดเกี่ยวกับความมานะพยายาม ซึ่งบางตัวอย่างอาจจะปรากฏคำเชื่อม “เป็นผลให้ ทำให้”
เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผล ส่วนสาเหตุนั้นจะมาจากสาเหตุหลักคือ “ความยากจน” ทั้งสิ้น
โดยเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ได้รับผลที่ตามมาในสิ่งที่ได้ ได้แก่ “ได้รับทุนอุดหนุนจากราชการ...

ได้รับการพิจารณาคัดเลือกบรรจุเป็นครู เป็นเด็กวัยแรกเริ่มที่มีสุขภาพอนามัยดี ” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 272

ความจน ความกตัญญูต่อแม่มีส่วนกระตุ้นเตือนใจให้ดิฉันตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุด ทั้งด้านความรู้ความประพฤติ เป็นผลให้ดิฉันได้รับทุนอุดหนุนจากทางราชการตลอดมาจนจบการศึกษาชั้น ปก.ศ. และได้รับการพิจารณาคัดเลือกบรรจุเป็นครูในฐานะนักเรียนทุนของจังหวัดสมความตั้งใจของแม่และวิญญาณของพ่อแล้ว

(แม่จ๋า ,2525 น.95)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุซึ่งส่วนหนึ่งมาจากความยากจน คือ “ความจน ความกตัญญูต่อแม่มีส่วนกระตุ้นเตือนใจให้ดิฉันตั้งใจเรียนอย่างดีที่สุด ” ส่งผลให้ “ได้รับทุนอุดหนุนจากทางราชการ...และได้รับการพิจารณาคัดเลือกบรรจุเป็นครู...” โดยมีคำเชื่อม “เป็นผลให้” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 273

นิพัทธ์เป็นเด็กยากจน พ่อแม่ต้องเช่าที่ผู้อื่นทำไร่ ต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวซึ่งอยู่กันหลายคน เขาจึงต้องดูแลน้องและทำงานบ้านหลายอย่าง กวาดบ้าน ถูบ้าน ตักน้ำรดต้นไม้ ขุดดินปลูกผักสวนครัวที่เป็นอาหารท้องถิ่น มีต้นตำลึง ถั่วฝักยาว มะเขือ บวบ พริกขี้หนู แตงกวา มะระลูกเล็ก ฟักทอง กล้วยน้ำว้าและขนุน ทำให้ทุนรายจ่ายค่ากับข้าวประจำวันไปได้ ทั้งยังได้สารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ได้รับประทานของสด ๆ รสชาติดีอีกด้วย การทำงานบ้านเหล่านี้ทำให้เขาเป็นเด็กวัยแรกเริ่มที่มีสุขภาพอนามัยดี สามารถใช้พลังงานที่สมบูรณ์ทำงานได้ดีต่อไป

(นิพัทธ์และเพื่อน , 2534 น. 67)

จากตัวอย่างประโยคที่กล่าวถึงเหตุที่แสดงถึงความยากจน คือ “พ่อแม่ต้องเช่าที่ผู้อื่นทำไร่ ต้องทำงานหนักเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว...” ส่งผลให้ “เขาต้องดูแลน้องและทำงานบ้านหลายอย่าง” ซึ่งการทำงานบ้านเหล่านี้ก็เป็นสาเหตุที่ส่งผลดีอีกประการคือ “มีสุขภาพอนามัยดี สามารถใช้พลังงานที่สมบูรณ์ทำงานได้ดีต่อไป” โดยมีคำเชื่อม “จึง ทำให้” แสดงความเป็นเหตุและผล

ในขณะที่ภาพความยากจนได้ถูกประกอบสร้างความหมายในด้านลบเป็นส่วนใหญ่ทำให้ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ตลอดจนเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองเพื่อให้ดีขึ้น แต่ผู้วิจัยพบว่าจากข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กส่วนหนึ่งก็สื่อความคิดที่ว่าคนเราก็สามารถมีความสุขได้เช่นกัน หากมีวิถีชีวิตที่พอเพียง ดังนี้

4.1.2.1.3 ความพอเพียง

ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายความรู้สึกถึงความคิดเรื่องความพอเพียง ดังนี้

-การใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายความรู้สึกถึงความคิดเรื่องความพอเพียง

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายความรู้สึกถึงความคิดเรื่องความพอเพียง ได้แก่ *มีความสุขไปตามสภาพ มีความสุขกว่าใคร ภูมิใจ มีความสุขกับการทำงาน ช่วยเหลือสังคมได้ตามฐานะ ไม่มีหนี้สินเลย ดำรงอยู่แบบเรียบง่าย มีความสุข* คำศัพท์กลุ่มนี้มักจะปรากฏร่วมกับข้อความหรือประโยคที่สื่อความหมายในทางตรงกันข้ามกับภาพของความทุกข์ในด้านของวัตถุตามที่ทุกคนส่วนใหญ่รับรู้ ได้แก่ ข้อความว่า *“บ้านริมบึงหลังเล็ก ๆ บ้านน้อยริมบึง เขาไม่ร่ำรวย ไม่มีเงินแสนเงินล้าน ไม่มีรถเก๋ง ไม่มีโทรทัศน์จอใหญ่... ไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าหาสิ่งฟุ้งเฟ้อ”* เพื่อต้องการสื่อความคิดที่มีลักษณะของการพอใจในวิถีชีวิตของตนเอง ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 274

บ้านใครใครก็มีความสุขไปตามสภาพและสถานะในความเป็นเจ้าของ พ่อของปานภูมิใจที่
สองมือของเขาประจักษ์สร้างบ้านริมบึงหลังเล็ก ๆ ไว้คุ้มชีวิตลูกเมีย

ปานเองยังมีความสุขกว่าใครในบ้านน้อยริมบึงของเธอ

(บ้านของปาน ,2534 น.51)

ตัวอย่างที่ 275

ทุกวันนี้ค่าเข้ามีความสุขกับการทำงานทั้งงานส่วนตัวและงานในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน เขาไม่
ร่ำรวย ไม่มีเงินแสนเงินล้าน ไม่มีรถเก๋ง ไม่มีโทรทัศน์จอใหญ่ แต่เขาก็สามารถช่วยเหลือสังคม

ได้ตามฐานะ ลูกทั้ง 2 คนก็กำลังจะเรียนจบปริญญาตรี และที่สำคัญคือเขาไม่มีหนี้สินเลย พูดถึงหนี้สินแล้ว คำบ้านึกย้อนอดีตไปถึงวัยเด็ก เป็นอดีตที่เขาจดจำและฝังใจมาจนถึงวันนี้

(เงินออม, 2541 น. 20)

ตัวอย่างที่ 276

ชีวิตของนิพัทธ์ บรรยง และถวิลนั้น สามารถดำรงอยู่แบบเรียบง่าย มีความสุข ไม่ต้องดิ้นรนไขว่คว้าหาสิ่งฟุ้งเฟ้อ รู้จักตัดสินใจ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเองจากการที่เขาบรรลุผลสำเร็จในกิจกรรมต่างๆ

(นิพัทธ์และเพื่อน, 2534 น. 73)

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยพบการแนะนำความเพื่อต้องการให้ภาพความยากจนในทางบวกอีกเช่นเดียวกัน คือ

ตัวอย่างที่ 277

เรื่องอาหารการกินไม่ต้องห่วงครับ ถึงเกาะเราจะยากจน เราก็ไม่อดอยากครับ ทอดแหตามชายหาดตอนหัวน้ำขึ้นสองสามครั้งก็ได้ปลากระบอกเป็นร้อย ๆ ตัว ต้องกระซิบบอกกันว่าเกาะของเรายังใช้ตะเกียงกระป๋องอยู่ “ชวนฝัน” อย่าบอกใครเชียว

รัก

ยูโซะ

(จดหมายจากยูโซะ เด็กชายชาวเกาะ ,2527 น.102)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการแนะนำความว่าความจริงแล้วความยากจนจะต้องอยู่คู่กับความอดอยาก

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจนนำเสนอความคิดหลักใน 3 ลักษณะ ทั้งด้านบวกและลบ กล่าวคือ ด้านลบ พบว่ามีกรนำเสนอความคิดว่า ความยากจนเป็นความทุกข์ เป็นสภาพที่ไม่ดี และขาดโอกาสในชีวิต สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้คำศัพท์ที่บรรยายถึงลักษณะและสภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดี เช่น “ฝ่ายคอมและแก่ไปมาก ทนตราครุฑทำงาน” ฯลฯ และ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ- ผล เพื่อสื่อถึงการขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีสาเหตุมาจากรายได้ที่ไม่พอ เช่น “เงินที่พ่อเก็บไว้ให้เป็นค่าเล่าเรียนของเขานั้น

หมดลงเสียก่อน” ทำให้เกิดผลเสียคือ “ไม่ได้เรียนหนังสือ” ฯลฯ นอกจากนี้แล้วความคิดในด้านลบอีกประการคือ การนำเสนอว่า ความยากจนทำให้เกิดความมานะพยายาม ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์แบบเหตุ-ผล เพื่อสื่อถึงความคิดเกี่ยวกับความมานะพยายาม ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ความยากจนนั้นก็ยังเป็นสภาพที่ไม่ดี ทำให้เกิดการดิ้นรนหรือแม้กระทั่งทำงานหนักเพื่อผลักดันตนเองก่อนที่จะได้ผลลัพธ์ที่ดีในบั้นปลาย เช่น “ได้รับทุนอุดหนุนจากทางราชการ...ได้รับการพิจารณาคัดเลือกบรรจุเป็นครู” เป็นต้น สำหรับด้านบวกนั้น พบว่ามีการนำเสนอความคิดเรื่อง ความพอเพียง สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้คำศัพท์เพื่อบรรยายความรู้สึกถึงความคิดเรื่องความพอเพียง เช่น “มีความสุขไปตามสภาพ มีความสุขกับการทำงาน” โดยมักจะปรากฏร่วมกับข้อความหรือประโยคที่สื่อความหมายในทางตรงกันข้ามกับภาพของความสุขในด้านของวัตถุตามที่ทุกคนส่วนใหญ่รับรู้ เช่น ข้อความว่า “บ้านริมบึงหลังเล็ก ๆ ” กล่าวได้ว่าถึงแม้ว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจนจะนำเสนอทั้งด้านบวกและลบ แต่อย่างไรก็ตามภาพที่เกี่ยวกับความยากลำบากในด้านลบก็ยังเป็นภาพที่ถูกเลือกนำเสนอมากกว่าภาพของความสุขที่เป็นภาพด้านบวกอยู่ดี

4.1.2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นชุดความคิดที่ปรากฏบางช่วงเวลาเท่านั้น ชุดความคิดดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ความคิด คือ

4.1.2.2.1 ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์

4.1.2.2.2 มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

4.1.2.2.1 ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์

ผลการศึกษาพบกลวิธีภาษาที่สื่อความคิดนี้ 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำถามวาทศิลป์ และ การใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความสำคัญของธรรมชาติ

(1) การใช้คำถามวาทศิลป์

การใช้คำถามวาทศิลป์เป็นลักษณะของการใช้คำถามที่ผู้เขียนไม่ได้ต้องการคำตอบ การใช้คำถามวาทศิลป์นั้นสามารถที่จะชี้นำความคิดของผู้อ่านได้ เพราะผู้อ่านก็ต้องมีคำตอบตรงกับสิ่งที่ผู้เขียนถามอยู่แล้ว (Fowler, 1991 : 40)

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำถามวาทศิลป์นั้นผู้แต่งไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้อ่าน แต่ต้องการตั้งคำถามเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการตั้งคำถามว่า “รู้ไหม...” เพื่อให้ผู้อ่านฉุกใจคิดว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาตินั้นจะต้องพึ่งพากันและกันในการดำรงชีวิต

ตัวอย่างที่ 278

“ลูกรู้ไหมว่าปะการังที่ลูกถืออยู่ในมือ กว่าที่มันจะเติบโตขึ้นมาขนาดนั้นได้ต้องใช้เวลาเป็นสิบ ๆ ปี

ปะการังเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของสัตว์ทะเล อย่างพวกปลาที่ลูกเห็นว่ายวนเวียนอยู่รอบ ๆ เมื่อตะกั่วที่พ่อจับปลาได้ทุกวันก็เพราะทะเลบ้านเรามีแนวปะการังนั่นเอง

ปะการังเป็นที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์ของปลาและสัตว์ทะเล

ปะการังช่วยป้องกันการพังทลายของแนวชายฝั่ง” พ่ออธิบายถึงประโยชน์ของปะการัง

(สวรรณคดีทะเล ,2534 น.56-57)

ตัวอย่างที่ 279

“ลูกรู้ไหม เมื่อ 30 ปีก่อน ตอนที่พ่อแม่ยังเป็นเด็ก คำว่าอากาศดี อากาศแจ่มใส เป็นยังไง” คุณพ่ออารมณ์ดีขึ้นและเริ่มพูดถึงความหลังสมัยครั้งยังเป็นเด็ก

“ลูกรัก เมื่อสมัยที่คุณพ่อคุณแม่ยังเป็นเด็กเหมือนพวกหนู วันที่อากาศแจ่มใสก็คือวันที่เราตื่นขึ้นมาในตอนเช้าพร้อมกับเสียงไก่ขัน เห็นนกบินออกจากรังไปหาอาหาร ดอกบัวบานสะพรั่งอยู่ในสระน้ำใสเย็น แสงแดดอบอุ่น และท้องฟ้าเป็นสีครามไล่ละจ๊ะ”

(โลกในฝัน ,2537 น. 43)

(2) การใช้อุปลักษณ์เพื่อสื่อถึงความสำคัญของธรรมชาติ

อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบของสองสิ่ง ได้แก่ แบบเปรียบ (Source Domain) และสิ่งที่ถูกเปรียบ (Target Domain) ทั้งนี้สิ่งที่นำมาเปรียบกันต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวงความหมายต่างกัน และในการเปรียบเทียบนั้นอาจจะปรากฏสิ่งที่ถูกเปรียบหรือไม่ก็ได้ (Lakoff and Johnson, 1980) จากข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าการใช้อุปลักษณ์โดยแบบเปรียบเทียบมีลักษณะเด่นทางความหมายเพื่อสื่อความคิดว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของทุกคน

ตัวอย่างที่ 280

“ห้วยปลาแดก” เป็นชื่อของลำน้ำสายหนึ่งที่เป็นเหมือนเส้นชีวิตของชาวบ้านหนองหมาว้อ ชื่อของลำห้วยนี้มีความหมายตรงกับภาษาไทยกลางว่า ห้วยปลาแร่ หมายถึงลำน้ำที่มีปลาอุดมสมบูรณ์ จับได้เหลือกินเหลือขายเอาทำปลาแร่ใส่ไหไว้กินตลอดปี

(วังเทพารักษ์, 2535 น.23)

ตัวอย่างที่ 281

พ่อก้อย ๆ วาดพายลงไปในพื้นที่น้ำ ใจก็คิดไปว่า สภาพน้ำใสไหลเย็นอย่างนี้จะยังคงอยู่ต่อไปได้อีกสักกี่ปี ในขณะที่บ้านเรือนริมน้ำเริ่มหนาแน่นขึ้น พร้อม ๆ กับความมั่งคั่งเห็นแก่ตัวของผู้คน ที่เห็นแม่น้ำเป็นที่ทิ้งขยะและระบายสิ่งโสโครก ทั้ง ๆ ที่แม่น้ำเปรียบเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ไม่ว่าจะเป็นในแม่น้ำหรือริมฝั่งก็ตาม ถ้าทุกคนยังคงเห็นตัว สักวันหนึ่งอย่าว่าแต่จะได้อาศัยผักหญ้า ปู ปลา จากแม่น้ำมาเลี้ยงชีพอย่างแต่ก่อนเลย แม่น้ำสะอาดก็จะไม่มีให้ดื่ม ให้ใช้...

(พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ, 2536 น.35)

จากตัวอย่างนี้ มีการใช้อุปลักษณ์เกี่ยวกับร่างกาย เพื่อเปรียบเทียบ “ธรรมชาติ” กับ “เส้นชีวิต” และ “เส้นเลือด” เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญในลักษณะของการหล่อเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้

ตัวอย่างที่ 282

“แหล่งสำราญ” ของเด็ก ๆ ที่ว่านี้ คือ ต้นไทรใหญ่ ใบหนาแผ่กิ่งก้านสาขาร่มรื่นอยู่ริมบึงใหญ่ชายทุ่ง รากของมันที่แตกออกจากกิ่ง หยั่งลึกลงไปดินรอบ ๆ ลำต้น เหมือนดั่งเสาเข็มยึด

ลำต้นอันใหญ่และแข็งแรง ใต้ร่มไทรอันกว้างขวางเป็นลานดินสะอาด บางแห่งที่แสงแดดส่องถึงก็ เป็นหย่อมหญ้านุ่มเขียวขจี

ใต้ร่มเงาอันแสนสบายนี้ นอกจากจะเป็นแหล่งสำราญของพวกเด็ก ๆ แล้ว เกือบทุกคนใน หมู่บ้านไทรทอง ต่างก็ยึดเอาร่มไทรเป็นที่พักผ่อนอันแสนสำราญของตนเช่นกัน

(ร่มไทรทอง , 2534 น . 23)

จากตัวอย่างนี้ มีการเปรียบเทียบ “ธรรมชาติ” ได้แก่ “รากของต้นไทร” กับ “เสาหลัก” เพื่อแสดงให้เห็นว่าใต้ร่มไทรที่มีรากคอยยึดลำต้นที่เป็นเหมือน “เสาหลัก” อันแข็งแรงนั้น เป็น สถานที่ที่สำคัญในการใช้ชีวิตของทุกคน

ตัวอย่างที่ 283

ชาวบ้านคงเย็นถึว่าคอนมะค่าเป็นสมบัติส่วนรวมของหมู่บ้าน พวกเขารักและหวงแหน ป่านี้มาก ในป่านี้มีหน่อไม้ เห็ด ผัก ผลไม้ป่า กบ เขียดและแมลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ ชาวบ้านใช้เลี้ยงวัวควาย หาดอาหาร และเก็บเอากิ่งไม้แห้งมาทำฟืน ไม่ตัดโค่นต้นไม้ใหญ่ ไม้บุงกรุกถางป่าเพื่อทำไร่นาต่อไป คณะกรรมการหมู่บ้านคอยดูแลมิให้ผู้ใดทำลายป่า และห้ามล่า สัตว์ที่พอจะมีอยู่บ้าง เช่น ไก่ป่า เป็นต้น

(ป่าสุคทัย , 2534 น. 32-33)

จากตัวอย่างนี้ มีการเปรียบเทียบ “ธรรมชาติ” กับ “สมบัติส่วนรวม” เพื่อแสดงให้เห็นว่า ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งมีค่าที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันจึงต้องดูแล

การใช้อุปลักษณ์ดังกล่าวทั้งหมดนั้นแสดงถึงการให้ความสำคัญอย่างสูงต่อธรรมชาติ ใน ลักษณะที่ว่าธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต ถ้าไม่มี “ธรรมชาติ” มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเราต้องอนุรักษ์ธรรมชาติ นั้น มักจะตามมาด้วย ข้อความในลักษณะที่แสดงถึงประโยชน์ของธรรมชาติ เช่น “ลำน้ำที่มีปลาอุดมสมบูรณ์ จับได้เหลือ กินเหลือขาย...ไว้กินตลอดปี เป็นที่พักผ่อนอันแสนสำราญ ชาวบ้านใช้เลี้ยงวัวควาย หาดอาหาร และเก็บเอากิ่งไม้แห้งมาทำฟืน” เป็นต้น หรือเป็นลักษณะของประโยคเงื่อนไขในตัวอย่างที่ 300 ข้อความว่า “ถ้าทุกคนยังคงเห็นตัว สักวันหนึ่งอย่างว่าแต่ละจะได้อาศัยผักหญ้า ปู ปลา จากแม่น้ำมา เลี้ยงชีพอย่างแต่ก่อนเลย แม้แต่น้ำสะอาดก็จะไม่มีให้ดื่ม ให้ใช้...”

4.1.2.2.2 มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบกลวิธีภาษาที่สื่อความคิดนี้ 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีในการทำร้ายสัตว์และสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยคกรรม การใช้ประโยคขอร้อง การใช้ประโยคเงื่อนไข ดังนี้

(1) การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีในการทำร้ายสัตว์และสิ่งแวดล้อม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พบการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล เพื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีในการทำร้ายสัตว์และสิ่งแวดล้อม ซึ่งบางตัวอย่างอาจจะปรากฏคำเชื่อม “เพราะ ทำให้ ก็” เพื่อแสดงความเป็นเหตุและผล ในขณะที่บางประโยคอาจมีการละคำเชื่อมเพื่อแสดงเหตุผล แต่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่าเนื้อความในประโยคนั้นเป็นลักษณะของการแสดงเหตุและผล ซึ่งสังเกตได้ว่าประโยคที่แสดงถึงสาเหตุนั้นจะเป็นเรื่องของการกระทำที่เป็นการทำร้ายเบียดเบียนชีวิตสัตว์และสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น ได้แก่ “ชอบเอาลูกชะนีไปเลี้ยงไว้ดูเล่น จับ (ปลา) ในฤดูวางไข่ ใช้ไฟฟ้าช็อต ใช้ยาเบื่อ ชังมันไว้ด้วยความรัก มักร่าย ทั้งขยะ น้ำเสียลงในคลอง ตัดไม้ทำลายป่า ทั้งขยะไม่เป็นที่ ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย ทั้งของสกปรกลงในแม่น้ำลำคลอง ใช้สารเคมีเพื่อทำลายศัตรูพืช ทำลายธรรมชาติที่สวยงาม” ทำให้ได้รับผลที่ตามมาในสิ่งที่ไม่ดี ได้แก่ “(ชะนี) มีจำนวนลดลงและสูญพันธุ์ (ปลา) ร่อยหรอลงไป ปลาก็ตาย สูญพันธุ์ปลา หยิบยิบความทุกข์กาย ทุกข์ใจให้ (นก) นำน้ำเสีย ชีวิตเล็ก ๆ บนโลก... สูญพันธุ์ อากาศที่เป็นพิษ น้ำท่วม แม่น้ำลำคลองโดนสารพิษ ปลา...ตายเป็นแพ” ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 284

เมื่อได้ยินคำสารภาพที่ชัดเจนเช่นนั้น มีอุปราชแห่งกรมป่าไม้ก็กล่าวว่า “นอกจากเรื่องบาปกรรมแล้ว ผมอยากให้คุณทราบอีกด้วยว่า ชะนีเป็นสัตว์ที่มีลูกยาก ครึ่งละตัวเท่านั้น และกินานด้วย ราว 3 ปีจึงจะมีลูกสักหน โทษของชะนีผมยังไม่เคยได้ยิน ทราบแต่ประโยชน์ที่มันช่วยแพร่ขยายพันธุ์ไม้ในป่า การที่คนเราชอบเอาลูกชะนีไปเลี้ยงไว้ดูเล่นตามบ้านแบบนี้ นับว่ามีส่วนอย่างมากที่จะทำให้มันมีจำนวนลดลง และสูญพันธุ์ไปในที่สุดครับ”

(โปรดอย่าเอาใจมาเลี้ยงเลย (นะ) , 2530 น .92)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ชอบเอาลูกชะนีไปเลี้ยงไว้ดูเล่น” ส่งผลให้ “(ชะนี) มีจำนวนลดลง และสูญพันธุ์ไปได้ในที่สุด” โดยมีคำเชื่อม “ทำให้” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 285

ภักพงส์ถามว่า “ทำไมล่ะครับปู่” ปู่ตอบว่า “ก็เพราะจับปลาใหญ่กินกันยังไม่พอ ยังจับปลาเล็กปลาน้อย จับในฤดูวางไข่มั่งล่ะ ใช้ไฟฟ้าช็อตมั่งล่ะ ใช้ยาเบื่ออีกล่ะ ปลามันก็ร่อยหรอลงไปนะซี” ปู่บ่นต่อไปอีก “หนอง คลอง บึง แม่น้ำ ลำธาร ปลาได้อาศัยอยู่ บางคนก็มักง่ายทิ้งขยะลงไป น้ำสกปรกกลายเป็นน้ำครำ ปลามันจะอยู่ได้ยังไง ปลาก็ตาย สูญพันธุ์ปลาหมด จีนปล่อยให้แหล่งน้ำตื้นเขิน ปลามันก็ร่อยหรอลงไปอยู่ดี ที่ทางผู้ใหญ่บ้านเขาเกณฑ์ให้ไปช่วยนะเราไปกันนะ” ทุกคนเห็นด้วยตามที่ปู่พูด และเต็มใจที่จะร่วมมือ

(สายสัมพันธ์ ,2530 น .70- 71)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “จับปลาในฤดูวางไข่ ใช้ไฟฟ้าช็อต ใช้ยาเบื่อ” ส่งผลให้ “ปลาร่อยหรอลง” และสาเหตุอีกประการคือ “มักง่ายทิ้งขยะลงไป (แม่น้ำ)” ส่งผลให้ “ปลาสูญพันธุ์” โดยมีคำเชื่อม “เพราะ ก็” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 286

“ใช่แล้วลูก มันพยายามช่วยตัวเองอย่างสุดชีวิต แต่มันก็ช่วยตัวเองไม่ได้ เพราะมันถูกขังไว้ในกรง ด้วยความเห็นแก่ตัวของคุณยายเอง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คุณยายก็เลยตั้งใจไว้ว่า จะไม่เลี้ยงนกหรือสัตว์อื่น ๆ อีกแล้ว เพราะเมื่อเราเลี้ยงมัน เราก็มีความรักความผูกพันอยากให้มันอยู่กับเราเป็นของเราตลอดไป ไม่อยากให้มันจากไป ในขณะที่สัตว์ทั้งหลายไม่ว่า นก หมา แมว หรือกระต่าย ต่างก็มีชีวิตจิตใจ ต่างก็ต้องการอิสรภาพเหมือนกับคน การที่เราขังมันไว้ด้วยความรัก กลับกลายเป็นการหยิบยื่นความทุกข์กาย ทุกข์ใจให้มันเปล่า ๆ”

(ความรักของคุณยาย ,2538 น. 44-45)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “ซัง (สัตว์) ไว้ในกรงด้วยความเห็นแก่ตัว...ด้วยความรัก” ส่งผลให้ “(สัตว์) ช่วยตัวเองไม่ได้” ทำให้ต้อง “ตาย” ซึ่งสามารถสรุปได้จากเนื้อความ โดยมีคำเชื่อม “เพราะ” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 287

ภาพที่โง้งเห็นคือ ลำคลองขุ่นข้นมีฟ้าเขียวลอยอยู่บนผิวน้ำ ปลาใหญ่ค่อยตายลอยเต็มไปหมด

“พวกมนุษย์มักง่าย ทิ้งขยะ และน้ำเสียลงในคลอง จนน้ำที่เคยใสเย็นเป็นที่อาศัยของพวกเราน้ำเสีย” แม่ปลาซ่อนเล่าให้โง้งฟัง

(คำวิงวอนจากเพื่อนร่วมโลก ,2533 น.48)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “มักง่าย ทิ้งขยะ และน้ำเสียลงในคลอง” ส่งผลให้ “น้ำเน่าเสีย”

ตัวอย่างที่ 288

“เสียงไก่ขัน นกร้อง ดอกบัวบาน สระน้ำใสเย็น ท้องฟ้าสีคราม และธรรมชาติอันสวยงามของโลกเรา สูญหายไปทีละอย่าง สองอย่าง เพราะมนุษย์ถือเอาความสะดวกสบายของตัวเองเป็นใหญ่ ตัดไม้ทำลายป่า ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยแล้วทิ้งของสกปรกลงในแม่น้ำลำคลอง ใช้สารเคมีเพื่อทำลายศัตรูพืชมากเกินไป ชีวิตเล็ก ๆ บนโลกเลยค่อย ๆ สูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ ในที่สุดก็ไม่เหลือแม่แต่น้ำไว้ดื่มกิน หรืออากาศบริสุทธิ์ไว้ให้หายใจ สารพิษและเชื้อโรคก็เล็ดรอดโลก พวกเราเลยต้องอาบสารฆ่าเชื้อโรคแทนอาบน้ำ กินอาหารแคปซูลแทนที่จะได้กินผักผลไม้ และนอนในตู้เหล็กแทนเตียงนอนที่อ่อนนุ่ม อย่างทุกวันนี้ไงล่ะลูก”

(โลกในฝัน ,2537 น. 44-45)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงเหตุ คือ “มนุษย์ถือเอาความสะดวกสบายของตัวเองเป็นใหญ่ ตัดไม้ทำลายป่า ทิ้งขยะไม่เป็นที่ ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยแล้วทิ้งของสกปรกลงในแม่น้ำลำคลอง ใช้สารเคมีเพื่อทำลายศัตรูพืชมากเกินไป” ส่งผลให้ “เสียงไก่ขัน นกร้อง ดอกบัวบาน สระน้ำใสเย็น ท้องฟ้าสีคราม และธรรมชาติอันสวยงามของโลกเรา สูญหายไป” และ “ชีวิตเล็ก ๆ บนโลกเลยค่อย ๆ สูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ” โดยมีคำเชื่อม “เพราะ” แสดงความเป็นเหตุและผล

ตัวอย่างที่ 289

“เอ็งจะไปโทษใคร ไอ้ดินฟ้าอากาศที่มันเกิดอาเพศอย่างนี้ ก็เพราะพวกเรานั้นแหละทำ ข้างจำได้แต่ก่อนฝนฟ้าก็ตกตามฤดูของมัน พวกเพลี้ยพวกแมลงก็ไม่มากอย่างนี้ บ้านเราอุดม สมบูรณ์ในน้ำมีปลาในนามีข้าว” ปู่พูดในขณะที่สายตาก็ยังไม่ละจากผืนแผ่นดินกว้างใหญ่ ข้างหน้า

ผมนั่งฟังอยู่นานอดรันทนไม่ไหวจึงถามปู่ขึ้นว่า “แล้วข้าวในนา ปลาในน้ำ มันหายไป ไหนหมดละครับ”

ปู่ยื่นมือหยาบหนาเพราะงานหนักมาอุ้มผมไว้บนตักพร้อมกับบอกว่า “ที่มันเป็นอย่างนี้ ก็ เพราะคนเห็นแก่ตัวพากันตัดไม้ทำลายป่า เมื่อไม่มีป่าไม้ความชุ่มชื้นก็หมดไป ฝนก็เลยไม่ตก ความแห้งแล้งก็ตามมาอย่างที่โง่งเห็น เมื่อไม่มีน้ำก็ไม่มีการปลาน้ำแล้วก็ไม่มีการปลาน้ำ”

“แต่ทำไมบางที่ก็น้ำท่วมชะมากมายละครับ” ผมถามต่อ

“ก็เพราะเราตัดไม้ทำลายป่ากันจนกลายเป็นภูเขาหัวโล้น พอฝนตกลงมาไม่มีป่าไม้คลุมดิน หรือช่วยกันน้ำไว้ น้ำฝนก็เลยไหลทะลักมาจนท่วมบ้านเมือง ไร่นา ถ้ายังเห็นแก่ตัวกันต่อไปอีก หนองเมืองไทยคงจะกลายเป็นทะเลทราย ปลุกอะไรก็ไม่ขึ้นอีกหน่อยมีหวังอดตาย” ปู่พูดติดตลก

(ความหวังของปู่, 2535 น. 83-84)

จากตัวอย่างนี้ประโยคที่กล่าวถึงสาเหตุสำคัญ คือ การ “ตัดไม้ทำลายป่า” ส่งผลให้ “ดินฟ้าอากาศเกิดอาเพศ” ในลักษณะต่าง ๆ คือ “ข้าวในนา ปลาในน้ำ หายไป” และ “น้ำท่วม” โดยมีคำเชื่อม “เพราะ” แสดงความเป็นเหตุและผล

กล่าวได้ว่าการใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล ทั้งหมดนั้นล้วนแสดงให้เห็นถึงการกระทำที่เป็นการทำร้าย เบียดเบียนชีวิตสัตว์และสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ้น ซึ่งบางครั้งคนเราอาจจะทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็ตามผลร้ายนั้นก็มักตกมาถึงสัตว์หรือในเรื่องของสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่ามนุษย์คือตัวการสำคัญในการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยพยายามตัดดวงผลประโยชน์จากธรรมชาติมากเกินไปจนเกินความพอดี ดังนั้นถึงเวลาแล้วที่เราควรหันมาใส่ใจสิ่งเหล่านี้

(2) การใช้ประโยคกรรม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบการใช้รูปประโยคกรรม โดยใช้คำว่า “ถูก” โดย “สัตว์และสิ่งแวดล้อม” ซึ่งเป็นประธานของประโยคจะอยู่ในฐานะเหยื่อ หรือ “ผู้ถูกกระทำ” โดยมนุษย์นั้น

จะอยู่ในฐานะ “ผู้กระทำ” การใช้ประโยชน์กรรมในตัวอย่างทั้งหมดนั้นจะเป็นประโยชน์กรรมที่ไม่มี การละประธานหรือผู้กระทำทั้งสิ้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 290

“เป็นไปได้อย่างไร ลูกเราถูกมนุษย์จับไปแล้ว ยิ่งระยะนี้สัตว์ป่าเพื่อนของเราในถิ่นนี้ถูก มนุษย์ไล่ล่าจนเกือบจะหมดป่าอยู่แล้ว” พ่อชนะนือธิบาย

“ใช่...แม้กระทั่งสัตว์ใหญ่ ๆ อย่าง ช้าง เสือ หมี หรือกระทิง พวกเขาก็หนีตายกันไปหมดแล้ว เมื่อวานนี้ฉันยังไปเห็นลูกเสือเล็ก 3-4 ตัว ร้องหิวนม นอนคอยแม่ของมันอยู่ในถ้ำเชิง เขาโน้น ทั้งๆ ที่แม่เสือถูกพวกมนุษย์ฆ่า แล้วถลกเอาหนังไป เมื่อสองวันก่อนนี้” เพื่อนชนะนี้ตัวหนึ่ง เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในป่าให้ฟัง

(เสียงเพรียกจากพงไพร ,2537 น.35)

ตัวอย่างที่ 291

ในปัจจุบันเต่าทะเลต่าง ๆ ได้ลดจำนวนลงไปมาก จนเกือบจะสูญพันธุ์ ทั้งนี้เนื่องจาก ถูกมนุษย์ไล่ล่า และประกอบกับเต่าทะเลเป็นสัตว์ที่แพร่พันธุ์ได้ยาก อันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น เต่าทะเลไม่มีหาดทรายที่สงบในการจะขึ้นมาวางไข่ และจากการศึกษาพบว่า ลูกเต่าที่ฟักออกมาแล้ว สามารถกลับลงทะเลเจริญเติบโตเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ได้มีไม่ถึง 0.1 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนไข่เต่าที่แม่เต่าขึ้นมาวางไข่ไว้

(ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง, 2538 น. 70)

ตัวอย่างที่ 292

ปีนี้ปู่อายุ 70 พ่ออายุ 48 และโजूดอายุ 12 ปี สภาพแวดล้อมรอบหมู่บ้านดงเย็นเปลี่ยนจาก ป่ามาเป็นทุ่งนา จนไม่เหลือความหมายไว้เลย ต้นไม้ใหญ่ถูกโค่นลงแทบไม่มีเหลือ ต้นไม้เล็กถูก แล่นวางเพื่อใช้ที่ดินเป็นไร่นา สัตว์ป่าหายไปเพราะคนไล่ล่า และไม่มีป่าจะอาศัย

(ป่าสุดท้าย 2534 น. 32)

ตัวอย่างที่ 293

สิ่งที่พ่อของบุญหลายพูดเป็นความจริงอยู่มาก ป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติถูกทำลายโดย ผู้คนเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว

(วังเทพารักษ์ ,2535 น.27)

ตัวอย่างที่ 294

ใบไม้สีน้ำตาลที่แห้งกรอบ ร่วงหล่นผล็อยลงไปทีละใบสองใบวันแล้ววันเล่า เมื่อไม่สามารถจะต้านแรงลมเอาไว้ได้ ป่าทั้งป่าดูแสนจะเงียบเหงา วังเวง เมื่อเหล่าสรรพสัตว์ทั้งหลายต่างพากันอพยพหนีตายไปอยู่แห่งอื่นที่ปลอดภัยกว่า ไม่นานเท่าใด ป่าไม้ไร้สัตว์ป่าผืนนี้ก็ถูกพวกมนุษย์บุกรุกเข้าไปตัดโค่นทำลายลงอย่างย่อยยับ จนกลายเป็นป่าช้าของต้นไม้ที่โล่งเตียน สำหรับการเพาะปลูกพืชไร่ของมนุษย์ไปในที่สุด

(เสียงเพรียกจากพงไพร ,2537 น.35- 36)

(3) การใช้ประโยคขอร้อง

เป็นการใช้ประโยคเพื่อแสดงเจตนาชนิดหนึ่ง โดยใช้คำว่า **“ขอย้ำให้ โปรดขอฝากให้”** ขึ้นต้นประโยค เป็นการขอร้องให้ผู้ฟังปฏิบัติตาม เพื่อต้องการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นของทุกคน ซึ่งน่าจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกอยากจะทำปกป้องรักษาไว้ในที่สุด ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 295

เป็นความยินดีอย่างสุดซึ่ง ผมจึงบอกไว้ในตอนต้นว่า ไม่ว่าจะป็นผืนจริง ๆ หรือความใฝ่ฝันสำหรับเรื่องนี้ผมก็อยากให้มีเป็นจริงทั้งนั้น และขอย้ำให้ใครทำร้ายสัตว์ป่า พรากสัตว์ป่าจากป่าและพรากสัตว์แม่ลูกอีกเลย

(ผืน...ที่เป็นจริง ,2535 น. 69)

ตัวอย่างที่ 296

น้อยพอจะเคาเรื่องราวทั้งหมดได้ เธอมองตอบเขาสายตาของเธอวิงวอนเขาว่า โปรดอย่าทำลายแม่น้ำชี และอย่าทำลายหัวใจของชาวบ้านผู้ยากจนทั้งหลายอีกเลย ไม่ว่าจะการทำลายนั้นจะกระทำโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม โปรดเมตตาทุกคนเหมือนอย่างที่เขาเมตตาน้อยด้วยเถิด

(โลกของน้อย ,2536 น.25)

ตัวอย่างที่ 297

ดังนั้น ผมจึงขอฝากให้พวกเราทุกคน จงช่วยกันอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเลที่มีอยู่เอาไว้ให้สามารถขยายพันธุ์ออกไป เพื่อรักษาสัตว์น้ำประเภทนี้ ให้มีคงอยู่คู่ทะเลไทยสืบไป

(ความทรงจำที่หาดท้ายเหมือง ,2538 น. 70)

(4) การใช้ประโยคเงื่อนไข

คือ การใช้รูปประโยคคำว่า “ถ้า” ใช้เป็นคำเริ่มต้นประโยคที่สมมติขึ้นเพื่อแสดงข้อแม้ หรือเงื่อนไขของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ใน “ประโยคหลัก” ที่อยู่ถัดไป การเลือกใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อช่วยผลักดันให้ผู้ฟังทำตามสิ่งที่ผู้พูดต้องการ นอกจากนี้การใช้ประโยคเงื่อนไขก็เพื่อโน้มน้าวหรือชักจูงใจผู้ฟัง และยังใช้ประโยคเงื่อนไขเพื่อสร้างเหตุผล เพิ่มน้ำหนักคำพูดให้ตนเองหรือสร้างเหตุผลเพื่อหักล้างคำพูดของผู้ฟัง ดังปรากฏในตัวอย่างดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 298

“ตอนนี้เธอและเพื่อน ๆ ก็คงจะกลับไปเมืองต้นไม้เขียวได้อย่างสบายใจแล้วสิจ๊ะ”

“ยังหอรอกจ๊ะ” นกน้อยตอบ “ในระหว่างที่ฉันหว่านเมล็ดพืช ฉันได้ยินมาว่ายังมีเมืองต่าง ๆ ที่ต้องการต้นไม้สีเขียวอีกมาก เช่น เมืองน้ำเสียว เมืองเขม่าควัน เมืองเสียงเป็นพิษ เมืองน้ำท่วมและอื่น ๆ อีกมากมาย ถ้ามีต้นไม้ น้ำก็จะไม่น่าเสียว อากาศบริสุทธิ์จากต้นไม้จะทำให้เขม่าควันหมดไป ต้นไม้ยังช่วยกันไม่ให้เสียงดังหนวกหู และป่าไม้ช่วยไม่ให้น้ำท่วมอีกด้วย

(นกน้อยนักปลูกต้นไม้ ,2540 น. 86)

ตัวอย่างที่ 299

“แต่ทำไมบางทีก็น้ำท่วมซะมากมายละครับ” ผมถามต่อ

“ก็เพราะเราตัดไม้ทำลายป่ากันจนกลายเป็นภูเขาหัวโล้น พอฝนตกลงมาไม่มีป่าไม้คลุมดินหรือช่วยกันน้ำไว้ น้ำฝนก็เลยไหลทะลักมาจนท่วมบ้านเมือง ไร่นา ถ้ายังเห็นแก่ตัวกันต่อไปอีกหน่อยเมืองไทยคงจะกลายเป็นทะเลทราย ปลูกอะไรก็ไม่ขึ้นอีกหน่อยมีหวังอดตาย” ปู่พูดติดตลก

(ความหวังของปู่ ,2535 น. 83-84)

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาตินำเสนอความคิดหลัก 2 ลักษณะคือ *ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์* และ *มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม* สำหรับในประเด็นที่เกี่ยวกับความสำคัญของชาตินั้น สื่อโดยกลวิธีภาษา ได้แก่ การใช้คำถามวาทศิลป์ คำว่า “รู้ไหม...” เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าทั้งมนุษย์และชาตินั้นจะต้องพึ่งพากันและกันในการดำรงชีวิต และการใช้อุปลักษณะเปรียบเทียบเพื่อสื่อถึงความสำคัญของชาติ เช่น การใช้อุปลักษณะเกี่ยวกับร่างกาย โดยเปรียบเทียบชาตินั้นกับ “เส้นชีวิต” และ “เส้นเลือด” ในลักษณะของสิ่งที่สำคัญต่อชีวิต

ส่วนความคิดที่ว่าด้วยเรื่องของ มนุษย์ คือ ผู้ทำลายธรรมชาตินั้น สื่อโดยกลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้โครงสร้างประโยคทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบ เหตุ-ผล ซึ่งอาจจะปรากฏคำเชื่อม “เพราะ ก็” หรือไม่มีก็ได้ การใช้ประโยคกรรม โดยใช้คำว่า “ถูก” โดย “สัตว์และสิ่งแวดล้อม” ประธานของประโยคจะอยู่ในฐานะ “ผู้ถูกกระทำ” โดยฝีมือมนุษย์ การใช้ประโยคขอร้อง โดยใช้คำว่า “ขออย่าให้ โปรด ขอฝากให้” ขึ้นต้นประโยคเพื่อเป็นการวิงวอน แม้กระทั่ง การใช้ประโยคเงื่อนไข โดยใช้ คำว่า “ถ้า” เป็นคำเริ่มต้นประโยคที่สมมติขึ้นเพื่อแสดงข้อแม้ หากไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่กล่าวไว้ อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีทางภาษาทั้งหมดนี้ มุ่งสื่อความคิดหลักว่ามนุษย์คือตัวการสำคัญในการทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม จนทำให้สัตว์สูญพันธุ์หรือสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่เลวร้าย ทั้งหมดนี้ล้วนเกิดจากน้ำมือมนุษย์ทั้งสิ้น โดยที่ไม่สนใจว่าธรรมชาตินั้นมีคุณค่าอันใดแก่นมนุษย์เพียงใด

นอกจากอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่าเสมอแล้วผู้วิจัยยังพบชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก คือ ชุดความคิดเกี่ยวกับสังคมเมือง - ชนบท ที่ได้ถูกนำเสนอ โดยพยายามที่จะอธิบายให้เห็นภาพทั้งสองด้านในลักษณะของการดำเนินชีวิตที่ตรงข้ามกันคืออีกด้านสงบ อากาศบริสุทธิ์ ขณะที่อีกด้านเต็มไปด้วยความวุ่นวายและมลพิษ ชุดความคิดเกี่ยวกับสังคมเมือง - ชนบท นี้ประกอบด้วยความคิดที่สำคัญ คือ

ชุมชนเมืองเต็มไปด้วยความเจริญและมลพิษกว่าชนบท

ผลการศึกษาพบกลวิธีภาษาที่สื่อความคิดนี้ คือ การใช้คำศัพท์เปรียบเทียบเพื่อบรรยายสภาพความเจริญของชุมชนเมืองและธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของชนบท ดังนี้

- การใช้คำศัพท์เปรียบเทียบ เพื่อบรรยายสภาพความเจริญของชุมชนเมืองและธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของชนบท

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำศัพท์เปรียบเทียบเพื่อบรรยายสภาพความเจริญของชุมชนเมืองและธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของชนบท ได้แก่ คำว่า *คนแน่นมากจริง ๆ รถก็เยอะ พันควันสีดำ อากาศเป็นพิษ มีเนื้อที่แคบ ไม่มีที่วิ่งเล่นเลย เต็มไปด้วยแสงสี สิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย เต็มไปด้วยควันพิษ เสียงอึกทึกของเครื่องยนต์ น้ำคลองน้ำเหม็น บ้านเมืองเจริญขึ้นมาก ผู้คนเข้ามาอยู่มากมาย รถวิ่งกันขวักไขว่เต็มถนน มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นด้วย*

พ่นไอ พ่นควันเสียด อากาศเป็นพิษ โดยจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึง “กรุงเทพฯ” เมืองหลวงของไทยและเป็นสัญลักษณ์แสดงความสำเร็จมีสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีต่าง ๆ และมักจะมากับมลพิษเสมอ เพื่อเปรียบเทียบกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์ของสังคมชนบทคู่กันไปในลักษณะที่ตรงกันข้าม เช่น คำว่า **สูดอากาศบริสุทธิ์ ปลุกต้นไม้มากมายหลายชนิดไว้รอบบ้าน น้ำสะอาดใสเย็น ไม่มีควันพิษจากท่อไอเสียส่งกลิ่นเหม็น มีต้นไม้ปลูกสองข้าง...ให้ร่มเงา ผ่อนคลายความร้อน ทำให้จิตใจสดชื่น** ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 300

“เมื่อวานเป็นวันแม่ แม่พาหนูไปเที่ยวที่ไหน” ยายเริ่มพูดเรื่องใหม่

“ไปซื้อของเล่นที่ร้านแถวชิดลมครับ” หลานตอบและยังเล่าต่อไปว่า “คนแน่นมากจริง ๆ รถก็เยอะ บางคันพ่นควันสีดำ คุณแม่บอกว่าอากาศเป็นพิษ เราเลยต้องปิดหน้าต่างรถและหายใจไม่ค่อยออก”

“ขายนึกแล้ว แม่แกเขาไม่ค่อยเชื่อยายหรอก แล้วเขาก็ไม่สบายบ่อย ๆ” ยายพูดเชิงบ่น “ควรจะไปปลูกออกไปนอกเมือง สูดอากาศบริสุทธิ์ หรือลมทะเลบ้าง”

(วันยาย, 2527 น. 73-74)

ตัวอย่างที่ 301

บ้านของผมอยู่ในกรุงเทพฯ มีเนื้อที่แคบ ไม่มีที่วิ่งเล่นเลย มีแต่สวนญี่ปุ่นเล็ก ๆ ไว้ดูเล่นเท่านั้น ผมชอบบ้านของคุณปู่มากกว่า บ้านของคุณปู่อยู่ในสวนไม่ห่างจากกรุงเทพฯ นึก ปลุกต้นไม้มากมายหลายชนิดไว้รอบบ้าน บ้านนี้เหมือนมีเครื่องปรับอากาศตั้งแต่ยังเข้าประตูรั้วเพราะร่มเย็นสบาย ลมพัดกลิ่นดอกไม้หอมชื่นใจต่างกับกลิ่นดอกไม้ที่ใช้ฉีดในห้องปรับอากาศซึ่งคุณและทำให้ผมจาม คุณแม่บอกว่าสารที่ใช้ฉีดในห้องปรับอากาศนั้นอาจมีอันตราย เช่นทำให้เป็นโรคมะเร็งได้ ผมจึงไม่ชอบเข้าห้องปรับอากาศเท่าไรนัก

(เสียงกลางดึก, 2527 น.64)

ตัวอย่างที่ 302

แม้ว่าทุกวันนี้เราจะย้ายบ้านไปอยู่ในเมือง ซึ่งเต็มไปด้วยแสงสี และสิ่งอำนวยความสะดวกนานัปการแล้วก็ตาม แต่ทุกครั้งทีกลับมาเยี่ยมคุณปู่ คุณย่า ลูก ๆ หลาน ๆ ก็จะมานั่งเล่นกันนอนเล่นกันที่บ้านริมน้ำหลังนี้

เพราะที่นี่มีในสิ่งที่เราขาดและโหยหา เมื่อมาใช้ชีวิตในเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพมหานครที่เต็มไปด้วยควันพิษ เสียงอึกทึกของรถยนต์ น้ำคลองเน่าเหม็นและความใจดำของผู้คน

ทุกครั้งที่มา โจ้จะตื่นตื้นตื้นนักหนาที่จะได้เล่นน้ำสะอาดใตยี่ห้อที่ทาน้ำหน้าบ้านและพายเรือเล่นกับพ่อ

(พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ , 2536 น.31-32)

จากตัวอย่างนี้นอกจากจะมีการใช้คำศัพท์เพื่อเปรียบเทียบความเจริญของสังคมเมืองและชนบทคู่กันแล้ว ผู้วิจัยพบว่ายังมีการปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่แสดงถึงลักษณะนิสัยของผู้คนในสังคมเมืองอีกด้วยคือ คำว่า “ความใจดำของผู้คน”

ตัวอย่างที่ 303

“อากาศที่นี่หอมจังเลยนะครับพ่อ” โจ้พูดตามความรู้สึกตามประสาเด็ก

“ที่นี่ไม่มีรถราเหมือนกรุงเทพฯ ๑ ก็เลยไม่มีควันพิษจากท่อไอเสียส่งกลิ่นเหม็น มีแต่ดอกไม้ ต้นไม้ พางข้าว อากาศบริสุทธิ์ โจ้ก็เลยรู้สึกว่อากาศที่นี่หอมไ้ละลูก”

(พ่อผมเกิดริมแม่น้ำ , 2536 น.33)

ตัวอย่างที่ 304

ปู่เล่าต่อไปว่า “เวลานี้กรุงเทพฯ ๑ ไม่เหมือนแต่ก่อน สมัยปู่ยังเด็ก ตามถนนหนทางมีต้นไม้ปลูกสองข้าง มีต้นหูกวาง ต้นมาฮอกกานี ต้นอื่นอีก ให้ร่มเงา ผ่อนคลายความร้อน ทำให้จิตใจสดชื่น”

“ถ้าอย่างนั้น ทำไมเขาตัดเสียล่ะครับปู่” มนต์วิสงสัย

“ก็กรุงเทพฯ ๑ เป็นเมืองหลวง บ้านเมืองเจริญขึ้นมาก ผู้คนเข้ามาอยู่มากมาย รถวิ่งกันขวักไขว่เต็มถนน มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นด้วย ฟั่นไอ ฟั่นควันเสีย อากาศมันถึงเป็นพิษ ปู่ถึงไม่ค่อยอยากไปไหน อีกไม่นานหรอกนะหลาน กรุงเทพฯ ๑ ก็จะตั้งมาครบสองร้อยปี ในปี พ.ศ. 2525 นี้แหละ”

(สืบสายไทย, 2525 น. 34)

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบการแนะนำความเพื่อเป็นการสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับความเป็นสังคมเมืองอีกประการ คือ

ตัวอย่างที่ 305

“ยายฟังน้ำเสียงแแก่แล้วรู้สึกเหมือนกับว่าแแก่ไม่ยอมไปเรียนต่อ”

“เปล่าอะ แต่ผมคิดถึงบ้าน คิดถึงยาย” อ้อมทอดสายตาออกไปหน้าบ้าน “ทุ่งนาโล่งลึบ มีต้นข้าวเขียวขจีอย่างนี้ในกรุงเทพ ฯ คงไม่มีนะยาย”

(อ้อมลาตาย, 2531 น. 89)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการแนะนำความว่ากรุงเทพ ฯ ไม่มีทุ่งนา และต้นข้าวเขียวขจี แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติที่กล่าวถึงนั้นหาได้ยากในกรุงเทพ ฯ

4.2 กลวิธีระดับตัวบท : การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่า

กลวิธีระดับตัวบท เป็นการวิเคราะห์การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่า ในฐานะกลวิธีใหญ่ที่ใช้สื่ออุดมการณ์ซึ่งพบอย่างครอบคลุมทุกอุดมการณ์ ผู้วิจัยพบว่าการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่ามีการนำเสนอใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความคิด” ของตัวละครผ่านบทสนทนาและบทบรรยายความคิดของตัวละคร และ 2) การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความเป็นจริง” ในเรื่องเล่าผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละคร บทบรรยายสภาพของตัวละคร และบทบรรยายฉาก การใช้กลวิธีระดับตัวบทมีผลทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้นเพราะได้นำเสนอผ่าน “เสียง” และ “ความคิด” ของตัวละครทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะนำเสนอกลวิธีนี้เพื่อให้เห็นตัวอย่างพอสังเขปดังต่อไปนี้

4.2 กลวิธีการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าเพื่อนำเสนออุดมการณ์¹⁵

ผู้วิจัยพบว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อโดยกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ได้นำเสนอผ่านองค์ประกอบของเรื่องเล่าใน 2 ลักษณะ คือ

4.2.1 การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความคิด” ของตัวละครผ่านบทสนทนาและบทบรรยายความคิดของตัวละคร

¹⁵ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ. ดร. ณัฐพร พานโพธิ์ทอง ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับกลวิธีการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าในการนำเสนออุดมการณ์

การนำเสนอโดยใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าทั้งสองนี้จะทำให้อุดมการณ์ซึ่งเป็นความคิดของผู้เขียนนั้นถูกสอดแทรกไปกับเรื่องเล่าอย่างแนบเนียนในฐานะ “เสียง” หรือความคิดของตัวละครในเรื่องแทนที่จะปรากฏอย่างเด่นชัดว่าเป็น “เสียง” หรือความคิดของผู้เขียนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.2.1.1 การสื่ออุดมการณ์ผ่านบทสนทนา

ตัวอย่างที่ 306

ผมพูดขึ้นตอนนี้ว่า “จริงครับ พวกพี่น้องไทยมุสลิมได้อาสาสมัครไปต่อสู้กับพวกผู้ก่อการร้าย พวกศัตรูต่อแผ่นดิน เสียชีวิตไปก็มากนะครับ แต่ทางราชการก็ได้จัดการศพตามประเพณีศาสนาให้อย่างสมเกียรติแก่นักรบผู้กล้าหาญ พลีชีพเพื่อชาตินะครับอย่า”

(ย่าของผม , 2527 น. 52)

ตัวอย่างที่ 307

แม่มองหน้าพลอยและยิ้มอย่างเอ็นดูในความช่างซักช่างสังเกตของลูกสาว จึงอธิบายตอบไปว่า “สาเหตุที่รัฐบาลจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น มีวัตถุประสงค์จะสร้างความเจริญให้กับชุมชน เพื่อให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น...

(โอทอป : เพชรแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น , 2548 น. 67)

จากตัวอย่างที่ 306-307 เป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยเป็นการนำความคิดของรัฐบาลนำเสนอผ่านคำพูดของตัวละครซึ่งเป็นประชาชน ทำให้ดูเหมือนว่ารัฐบาลนั้นได้กระทำในสิ่งนั้นจริง ๆ จากบทสนทนาในรูปประสบการณ์ของตัวละครเพื่อสื่อให้เห็นภาพด้านบวกของรัฐบาลที่รัฐทำให้กับประชาชนนั้นไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยว่าเป็นคนเชื้อชาติศาสนาใด

4.2.1.2 การสื่ออุดมการณ์ผ่านบทบรรยายความคิดของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 308

แม่ครับ ผมจะเป็นเด็กดีของแม่ ผมจะทำหน้าที่ให้ดีที่สุด จะตั้งใจเล่าเรียน ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ฝึกทำกรงานต่าง ๆ ให้ประณีต รักษาระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี ดูแลรักษา

ตั้งแควดล้อม เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูรู้คุณ รู้จักเอื้ออาทรและประหยัด อย่างที่แม่สั่งสอนผม
อยู่เสมอ

(ความใฝ่ฝันอันงดงาม, 2537 น. 22)

ตัวอย่างที่ 309

‘นี่เพื่อนเอมิลีนะ โบโบ้...คนที่ถามถึงเจ้านี่ชื่อ ลี ซาน เป็นคนจีน ที่บ้านเขาไม่เลี้ยงสุนัข
แต่เลี้ยงลิงแทน นีคนนี่ที่มีผมตีดาบลับตัวอ้วนกลมนี้ชื่อ โนรีโกะจัง เป็นคนญี่ปุ่น ที่บ้านของโนรี
โกะจังมีแมวชื่อ เนโกะจัง ด้วย อีกคนหนึ่งชื่อ ฟิรภัทร เขาเป็นคนไทย...’

.....
เด็กไทยผู้ที่มีใบหน้าทีสะอาดสะอ้านน่ามอง สิ่งทีฉันคิดว่าเด่นที่สุดคือ บุคลิกของเขา
เด็กชายฟิรภัทรยืนอย่างเรียบร้อย ไม่กระโดดโลดเต้นเหมือนเด็กผู้ชายอีกสามคนที่กำลังตีลังกาและ
ไต่สูงก้นกลางสนามนั่นเอง

“โบโบ้จะเดินทางกับน้องเอมิลี่ด้วยใช่ไหมครับ” ฟิรภัทรถามขึ้นอย่างอ่อนโยนนักหนา
เสียงของเขาสุภาพและมีอรรถยาัยไม่ตรีตีเหลือเกิน จนฉันรู้สึกติดใจในเสน่ห์นี้ไม่น้อย ฉันเชื่อว่า
เขาเป็นเด็กชายไทยที่อ่านสอนง่ายและได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาอย่างเอาใจใส่ถึง

(จะจำวันนี้ชั่วชีวิต, 2531 น. 77- 78)

ตัวอย่างที่ 310

แก่นรู้สึกว่ เขาต้องการอยู่ในหมู่บ้านที่ผู้คนรู้จักกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความมี
น้ำใจมากกว่าที่จะอยู่ในชุมชนที่บ้านเมืองเจริญ แต่ผู้คนต่างคนต่างอยู่อย่างที่เขาได้พบเห็นใน
อเมริกา

(กลับบ้านเรดีกว่า , 2536 น. 76)

จากตัวอย่างที่ 308-310 นั้น ตัวอย่างที่ 308 เป็นการนำเสนอความคิดเกี่ยวกับความเป็น
เด็กดีและคนดี โดยผ่านบทบรรยายความคิดของตัวละครในลักษณะที่ “เด็ก” เป็นฝ่ายที่ให้คำ
สัญญาแก่ผู้ใหญ่เองว่าจะทำความดี และตัวอย่างที่ 309-310 เป็นการนำเสนอความคิดเรื่องความ
เป็นไทยที่เหนือกว่าชาติอื่นผ่านความคิดของตัวละครในเรื่องเพื่อเปรียบเทียบบุคลิกและพฤติกรรม
ที่ดีกว่าของคนไทยผ่านประสบการณ์ของตัวละครเช่นเดียวกัน

4.2.2 การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความเป็นจริง” ในเรื่องเล่าผ่านบทบรรยาย การกระทำของตัวละคร บทบรรยายสภาพของตัวละคร และบทบรรยายฉาก

การนำเสนออุดมการณ์ผ่านองค์ประกอบเหล่านี้ ทำให้อุดมการณ์เหล่านั้นถูกนำเสนอในฐานะ “ข้อเท็จจริง” ที่ปรากฏในเรื่องเล่า ทั้งที่แท้จริงแล้วอุดมการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นการเลือกประกอบสร้างของผู้แต่งและถูกนำเสนอผ่านทางเรื่องเล่า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

4.2.2.1 การสื่ออุดมการณ์ผ่านบทบรรยายการกระทำหรือสภาพของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 311

ราชิตเป็นเด็กแข็งแรง ชอบช่วยเหลือเพื่อนที่อ่อนแอกว่าอย่างนพดลที่ขาซ้ายพิการเดินไม่ค่อยถนัด ราชิตก็คอยดูแลเวลาขึ้นลงรถประจำทางและถือของให้ด้วย สองคนนี้อยู่บ้านใกล้กัน จึงไปและกลับจากโรงเรียนพร้อม ๆ กันเสมอ นพดลรักราชิตมาก ครูก็ชมเชยราชิตด้วย

(เรามาเข้าใจกัน ,2528 น. 39-40)

จากตัวอย่างนี้เป็นการนำเสนอความคิดเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละคร

ตัวอย่างที่ 312

อรรถกรรู้สึกประทับใจและภูมิใจในความสง่างามของวัดแห่งนี้ รู้สึกว่ามีความสุขมาก เป็นเลิศ เป็นวัดเดียวเท่านั้นที่สิ่งก่อสร้างสำคัญในพระอารามประดับด้วยกระเบื้องเคลือบลายเบญจรงค์งามวิจิตรตระการตา มีค่าสูงยิ่ง ในครั้งนี้อรรถกรได้รับทั้งความรู้ ความซาบซึ้งตรึงใจในศิลปะ เกิดความสนใจและใคร่เรียนรู้ให้ลึกซึ้งต่อไปอีก ทั้งเข้าใจดีว่า**บรรพชนไทยเรานั้นมีความคิดดี มีความประณีต ละเอียดอ่อน มีความวิริยะอุตสาหะแรงกล้า สามารถที่จะสร้างถาวรวัตถุอันล้ำค่าไว้เป็นสมบัติของชาติไทย**

(สมบัติไทย , 2525 น. 51)

จากตัวอย่างนี้เป็นการนำเสนอความคิดเรื่องความเป็นไทยในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าและสืบต่อมาอย่างยาวนาน โดยนำเสนอความคิดผ่านบทบรรยายสภาพที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร

4.2.2.2 การสื่ออุดมการณ์ผ่านบทบรรยายฉาก

ตัวอย่างที่ 313

ในละแวกบ้านที่ตั้งอยู่ริมคลองในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครนั้น มีความเป็นอยู่อย่างสงบ แต่ก็ประกอบสัมมาชีพตามที่ตนถนัด ในกระบวนอาชีพเหล่านี้ มีอาชีพเย็บที่นอนอันเป็นหัตถกรรมในครัวเรือนที่ทำให้ท้องถิ่นนี้มีชื่อเสียงและก็เป็นอาชีพที่น่ายกย่อง เพราะเป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

(ช่างเย็บที่นอนน้อย , 2532 น . 67)

จากตัวอย่างนี้เป็นการนำเสนอความคิดเรื่องการทำงานที่สุจริตผ่านบทบรรยายฉาก โดยกล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในย่านที่ตัวละครเอกอาศัยอยู่

ตัวอย่างที่ 314

ชาวบ้านคงเย็นถือว่าดอนมะค่าเป็นสมบัติส่วนรวมของหมู่บ้าน พวกเขารักและหวงแหนป่านี้มาก ในป่านี้มีหน่อไม้ เห็ด ผัก ผลไม้ป่า กบ เขียดและแมลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ชาวบ้านใช้เลี้ยงวัวควาย หาดอาหาร และเก็บเอากิ่งไม้แห้งมาทำฟืน ไม่ตัดโค่นต้นไม้ใหญ่ ไม่บุกรุกถางป่าเพื่อทำไร่นาต่อไป คณะกรรมการหมู่บ้านคอยดูแลมิให้ผู้ใดทำลายป่า และห้ามล่าสัตว์ที่พอจะมีอยู่บ้าง เช่น ไก่ป่า เป็นต้น

(ป่าสุดท้าย , 2534 น. 32-33)

จากตัวอย่างนี้เป็นการนำเสนอความคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติผ่านบทบรรยายฉาก เช่นเดียวกัน โดยการใช้อุปมาเพื่อเปรียบเทียบ “ธรรมชาติ” กับ “สมบัติส่วนรวม” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งมีค่าที่ทุกคนเป็นเจ้าของจึงต้องดูแล

หลังจากกล่าวถึงกลวิธีการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าในการถ่ายทอดอุดมการณ์แล้ว ลำดับต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงกลวิธีทางภาษาระดับตัวบทอีกกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทเช่นเดียวกัน ดังนี้

4.3 กลวิธีระดับสหบท

กลวิธีระดับสหบท เป็นการวิเคราะห์ข้อความที่แทรกเข้ามาในวาทกรรมหนึ่ง ๆ หรือมีการอ้างถึงข้อความอื่น ๆ ก่อนหน้าในข้อความเรื่องเล่า เพื่อสนับสนุนความคิดด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีระดับสหบทนี้ต้องการแทรกเข้ามาเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อความ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดสหบทของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1992) ที่ได้แบ่งข้อความออกเป็น 2 ประเภท คือ Manifest Intertextuality คือ สหบทแบบที่มีการแสดงการแทรกข้อความอื่นให้เห็นอย่างชัดเจน และ Interdiscursivity (หรือ Constitutive Intertextuality) คือ สหบทแบบสหบาทกรรม ซึ่งเป็นการนำลีลาประเภทวาทกรรมหรือองค์ประกอบของวาทกรรมต่างชนิดมาผสมผสานเพื่อสร้างข้อความชนิดใหม่

จากข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่ามีการใช้กลวิธีระดับสหบทเพื่อสื่อความคิดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อทางศาสนาพุทธ และ อิสลาม ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นไทย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

4.3.1 ความเชื่อทางศาสนาพุทธ และ อิสลาม

จากข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาทั้งสองที่เป็นความเชื่อที่ส่งผลต่อวิถีคิดและการปฏิบัติตน โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่เชื่อและศรัทธาในพระเจ้าหรือศาสดาของตน ในขณะที่ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่เชื่อในพระเจ้าแต่จะเชื่อในเรื่องบาปกรรม ผู้วิจัยได้แบ่งความคิดนี้ออกเป็นประเด็นความคิดย่อยได้ 2 ประการ ดังนี้

4.3.1.1 ความเชื่อเรื่องบาปกรรม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่ามีการแทรกข้อความที่มาจากแนวคิดพุทธศาสนาในเรื่องของ “บาปกรรม” ซึ่งเป็นความเชื่อสำคัญในทางศาสนาพุทธและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ผู้แต่งได้อ้างอิง “กฎแห่งกรรม” “บาปบุญคุณโทษ” ซึ่งมักจะปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่ดี ได้แก่ *เอาหนังสือตีไปยิงนก ล้วงกระเป๋า... ก็... ปล้น ฆ่า ฆ่าคน ฆ่าสัตว์ จับปลา (ในที่อนุรักษ์) แอบขายข้าว(พ่อ)* เพื่อต้องการที่จะสื่อความคิดว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ดีเหล่านี้ล้วนเป็น “บาป” ทั้งสิ้น และในที่สุดก็จะได้รับผลกระทบในสิ่งที่ตน

ทำให้ การนำเสนอชุดความคิดนี้ส่วนหนึ่งก็เหมือนเป็นการควบคุมพฤติกรรมทางอ้อมของคนในสังคมโดยเฉพาะ “เด็ก” อีกทางหนึ่งด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 315

“เอ หรือจะเป็นเพราะที่เราไปเก็บเอาของของคนอื่นเขามา แล้วไม่คืนให้เจ้าของเขา จึงทำให้ของของเราต้องหายไป หรือจะเป็นเพราะว่าเรา**ทำบาปเอาหนังสือไปยืม** เป็นการ**รังแกสัตว์** ทำให้นกเดือร่อนจึงทำให้หนังสือของเราหายไป ” นายโอกาสต้องใช้ความคิดอย่างหนัก

(ปู่ป๊าก ,2525 น. 72)

ตัวอย่างที่ 316

“นอกจากล้างกระเป๋ได้แล้ว ยังจี ปล้น ฆ่ากัน ไม่เว้นแต่ละวัน” พ่อปรารถ “ทำไมนะ คนทุกวันนี้ จึงจิตใจเหี้ยมโหดขาดความยั้งคิดกันแบบนี้”

“พวกนั้น เป็นพวกไม่มีศาสนา ไม่รู้จักบาป บุญ โทษ” คุณยายพูดบ้าง หลังจากที่นั่งฟังอยู่นานแล้ว

(ป้อมอยากรู้ , 2528 น. 15)

ตัวอย่างที่ 317

“ถูกแล้วลูก ไม่เพียงแต่ฆ่าคนเท่านั้นที่**ผิดศีลและบาป** แม้การฆ่าสัตว์ก็เป็น**บาป**เหมือนกัน เพราะสัตว์ก็มีชีวิตเช่นเดียวกับคนเรานี้แหละลูก” พ่ออธิบาย

(ป้อมอยากรู้ , 2528 น. 18)

ตัวอย่างที่ 318

“ถ้ารู้ว่าผีไม่ทำอะไร ผมก็จะไปจับปลาที่วังผีสิงเหมือนกัน เรื่องอะไรจะปล่อยให้คนอื่นมาเอาไปหมด”

“เอ็งอยากได้ก็ไปเอากับเขาสิ จะมาบ่นเสียลมเสียดาอยู่ทำไม” พ่อของบุญหลายพูดขึ้น “แต่**ข้าเชื่อกฎแห่งกรรม** ใครทำอะไรไม่ดีมันจะต้องรับโทษ **ไม่วันนี้ก็ต้องโดนวันหน้า**”

(วังเทพารักษ์ ,2535 น. 28)

ตัวอย่างที่ 319

“แล้วพ่อพ่อข้าชายข้าว ข้าจะ**แอบขาย**สักถังหนึ่ง เอาเงินมารวมกับของเราต่างหาก” จ๊อดหัวเราะ

“**บาปตายโหง**” แก้วกับแก่นพูดขึ้นพร้อมกัน

(เก็บข้าวตอก , 2536 น. 30)

นอกจากจะมีการอ้าง “บาปกรรม” จากการกระทำของแต่ละ “บุคคล” ที่เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีแล้ว ผู้วิจัยพบว่าในตัวอย่างที่ 320 การเกิดบาปกรรมนั้นอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลใกล้ชิดตัวคือ “ลูก” ทำให้ต้อง “พิการ” ตามความเชื่อเรื่องผลกรรมของศาสนาพุทธอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 320

“เวลานี้ผมไม่ใช่คนตัวเปล่า มีลูกมีเมียแล้วนะนาย เจ้าลูกคนโตก็พิการเพราะตกต้นไม้ เจ้าลูกคนเล็กอายุเพิ่งขวบกว่า ผมกลัวว่าบาปกรรมมันจะตามสนองผมอีกนะซีครับ...”

(โปรดอย่าเอาฉันมาเลี้ยงเลย (นะ) , 2530 น. 87-88)

4.3.1.2 ความเชื่อเรื่องศาสดาของศาสนาอิสลาม

ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก การสื่อความคิดที่เกี่ยวกับความเชื่อศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยพบว่าเป็นลักษณะการแทรกตัวบทโดยยกเอาคำสอนของบุคคลสำคัญในทางศาสนาอิสลามคือ นบีมูฮัมมัด ศาสนทูตของศาสนาอิสลาม ขึ้นมากล่าวเพื่อเป็นการสนับสนุนความคิดในเรื่องของการจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองที่ตนกำเนิดขึ้นว่าไม่เป็นสิ่งที่ขัดกับหลักศาสนาและยังเป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าอีกด้วย ความคิดนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญของศาสนาอิสลาม และมีผลทำให้ตัวบทที่แทรกเข้ามานั้นมีน้ำหนักและน่าเชื่อถือมากขึ้น ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 321

ยกกล่าวในที่สุกว่า “ฟาริดาและอิสวาดีหลานรัก เจ้าทั้งสองเป็นไทยโดยกำเนิด พวกเราชาวไทยมุสลิมนั้นต้องเคร่งครัด ประพฤติปฏิบัติตามทางศาสนาให้มั่นคง แก่นศาสนานะบีมูฮัมมัด ได้กล่าวไว้ว่า มุสลิมนั้นเกิดในแผ่นดินไหน ก็ให้ตายเพื่อแผ่นดินนั้น ท่านสอนให้เป็นผู้กล้าหาญ เสียสละ จงรักภักดีต่อบ้านเมือง ต่อพระมหากษัตริย์ ให้ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินเกิด แล้วเราต้อง สามัคคีปรองดองกันในหมู่ไทยทั้งชาติ...”

(สืบสายไทย ,2525 น. 39)

ตัวอย่างที่ 322

พอกกล่าวต่อไปอีกว่า “เรามีพระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงเอาพระทัยใส่บำรุงศาสนาอิสลามเช่นเดียวกับศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ ไทยมุสลิมทุกคนมีความสุขทั่วกัน ราชิตลูกต้องเข้าใจว่า ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น

ประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา นับถือศาสนาแห่งศาสนาของเราสอนว่า ‘การรักบ้านเมืองของเรานั้น เป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้า’ เราต้องรักษาดีบ้านเมือง ช่วยกันทำให้บ้านเมืองเจริญ

(เรามาเข้าใจกัน, 2528 น. 43)

4.3.2 ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์

จากข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ภูตผี เทพารักษ์ ยักษ์ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรม แต่สามารถคุ้มครองและให้คุณให้โทษแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ จึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้ใหญ่หรือผู้นำทางสังคมที่มักจะถ่ายทอดและปลูกฝังให้แก่เด็ก เพื่อใช้จัดการควบคุมพฤติกรรมและการกระทำบางอย่างในลักษณะที่คู่ขนานไปกับกรอบของศาสนา ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 323

เด็กเล็ก ๆ พากันร้องไห้กระจองอแง พ่อต้องคว้า “อย่าร้องไห้ นะ เดี่ยวยักษ์ ได้ยินมันจับกินเสียบรอก”

(ยักษ์ใหญ่ในสระ, 2530 น. 54)

ตัวอย่างที่ 324

มีอยู่วังหนึ่งมีชื่อน่ากลัวว่า “วังผีสิง” เนื่องจากชาวบ้านเชื่อว่า มีผีสิงอยู่ที่วังน้ำแห่งนี้ ต่อมาชาวบ้านเปลี่ยนชื่อใหม่ตอนที่สร้างฝายน้ำล้นกันลำห้วย ชื่อวังผีสิงเปลี่ยนเป็น “วังเทพารักษ์” มีความหมายว่าเป็นวังน้ำที่มีเทวดารักษาอยู่ นับว่าเป็นชื่อที่เป็นมงคลยิ่งนัก

ชาวบ้านหนองหมาว้อและหมู่บ้านใกล้เคียงส่วนใหญ่เชื่อว่าที่วังผีสิงหรือวังเทพารักษ์ มีผีหรืออำนาจลึกลับปกปักรักษาอยู่อย่างแน่นอน ความเชื่อนี้ถ่ายทอดกันมาหลายชั่วคน จึงไม่มีผู้ใดกล้าไปจับปลา หรือแม้แต่จะไปตัดไม้ หรือพายเรือเข้าไปในบริเวณนั้น

(วังเทพารักษ์, 2535 น. 24)

ตัวอย่างที่ 325

“ข้าไม่เล่นซ่อนหากับพวกแกอีกแล้ว” เปียพูดด้วยเสียงแผ่วโหย

“พ่อข้าว่าผีมันชอบจับตัวเด็ก ๆ คือร้อนตอนกลางคืนนะ”

เด็ก ๆ เสียวสันหลังวูบ ใบหน้าถอดสี คำว่าผี มันอยู่เหนือจิตใจพวกเขามาตั้งแต่จำความได้แล้ว

(คืนเดือนหงาย, 2535 น. 80)

4.3.3 ความเป็นไทย

การใช้สททเพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยนี้จะเป็นลักษณะของการแทรกด้วยทเกี่ยวกับของวรรณคดีไทยที่เป็นที่รู้จักกันอย่างดี และเพลงไทย เพื่อสนับสนุนความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นมรดกตกทอดมายาวนานอีกด้วย ดังปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 326

นริรัตน์ชอบเพลงที่ชื่อว่า “เพลงไทยไพเราะ” ทำนองลาวพุงดำ ศาสตราจารย์ ดร. อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นผู้เขียนคำร้อง ดังนี้

“อันเพลงไทยไพเราะเสนาะเลิศ	ควรต้องเทิดทูนไว้มิให้สูญ
เป็นวัฒนธรรมประจำไทยอันไพบุลย์	เจ็ดจัญญ์คู่ชาติบ้านเมืองมา
มีทำนองหลายอย่างท่านสร้างไว้	แม่นใใส่ใจช่วยกันหมั่นศึกษา
จะเสริมศิลป์ไทยให้วัฒนา	เกียรติดำรงก้องฟ้าราตรีเอย”

(สมบัติไทย, 2529 น. 46-47)

จากตัวอย่างนี้เป็นการ แทรกบทเพลงไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าตัวละครในเรื่องถึงแม้จะเป็นเด็กก็ยังมีรู้จักเพลงไทยในสมัยก่อน และนอกจากนี้หากพิจารณาเนื้อความในเพลงไทยที่แทรกเข้ามา นั้นจะเห็นว่า มีการใช้คำศัพท์ที่น่าเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสูงส่งมีอารยธรรมของชาติไทย ได้แก่ คำว่า ไพเราะเสนาะเลิศ เทิดทูน ไพบุลย์ เจ็ดจัญญ์ วัฒนา เกียรติดำรงก้องฟ้า เพื่อต้องการให้ทุกคนช่วยกัน “รักษา” เพลงไทยไว้ เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ และการสอดแทรกบทเพลงนั้นเด็ก ๆ สามารถจดจำได้ง่าย

ตัวอย่างที่ 327

นริรัตน์จึงเข้าค้นคว้าในห้องสมุด และรู้สึกชอบใจบทกลอนตอนหนึ่งในเรื่อง “อิเหนา” อันเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ตอน ท้าวบันจะหรงกั้นเดินทางไปในพิธีอภิเษกสังคามารตา ซึ่งค้นได้จากหนังสือเรื่อง “ดอกไม้วิน

วรรณคดีไทย” จัดพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ
 ความว่า

“พอเข้าป่าพาใจให้ชื่น	หอมรินดอกดวงพวงบุปผา
สายหยดพุดจิบปีบจำปา	กรรณิการ์มหาหงส์ชงโค
ลำควนดอกคกตกเต็ม	ยี่เข่งเข็มสารภีอีไถ
รสสุคนธ์ปิ่นมะลิผลิดอกโต	ดอกส้มโอกลิ่นกล้านาถม
มลิวัดย์พันกิ่งมณฑาทิศ	แก้วเกดดอกคกตกอยู่ถม
บนเนินเขาล้วนเหล่าลั่นทม	ดอกสุกรมยมโดยไชยรส
พิกุลบุณนาคามากมี	ตามทางหว่างวิถีชาวสด
ชมพลงทางเร่งรีบรถ	เลียบบตามบรรพตคีรี”

คำกลอนตอนนี้นอกจากจะไพเราะแล้ว ยังให้ความรู้เรื่องดอกไม้ไทยหลายชนิดด้วยกัน
 ด้วยวิธีนี้ทำให้สมาชิกในชมรมได้รับบรรณรศทางวรรณคดีไทยหลายๆเล่ม ซึ่งทุกคนก็คิดว่าจะ
 อ่านต่อไปอีก

(สมบัติไทย, 2529 น. 48)

จากตัวอย่างนี้นั้นเป็นการ**แทรกตัวบทวรรณคดีไทย** จากวรรณคดีเรื่องอิเหนา ตอน ท้าว
 ปันจะหรงกันเดินทางไปในพิธีอภิเษกสังคามารดา ซึ่งผู้แต่งได้นำมาแทรกเพื่อต้องการสื่อความคิด
 ว่าชาติไทยนั้นมีวรรณคดีที่มีความไพเราะและมีธรรมชาติที่สวยงามอุดมสมบูรณ์

สรุปได้ว่า การใช้สทบทที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทั้งหมดนั้น เป็นการ
 ใช้สทบทแบบ Manifest intertextuality ได้แก่ การอ้างคำกล่าวของนบีมุฮัมมัด ศาสนทูตของ
 ศาสนาอิสลาม การแทรกบทเพลงและวรรณคดีไทย และการอ้างถึงเรื่องบาปกรรม และความเชื่อ
 เรื่องเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

สรุป

เรื่องเล่าในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นนับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนในการ
 ตอกย้ำและปลูกฝังอุดมการณ์ด้านต่าง ๆ ในสังคมไทย ทั้งในด้านของอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่าง
 สม่าเสมอ ที่นำเสนอความคิดเรื่องของการสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ ความเป็นเด็กดีและคนดี
 บทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย ความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติทั้งสาม รวมถึงอุดมการณ์ที่

ปรากฏบางช่วงเวลา ที่นำเสนอความคิดเรื่องความยากจน และความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ธรรมชาติ และชุดความคิดย่อยในเรื่องสังคมเมืองกับชนบทอีกประการหนึ่ง ซึ่งชุดความคิดที่ กล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนเป็นเรื่องของการยอมรับในบรรทัดฐาน การเรียนรู้กรอบแห่งสังคมไทยที่ อาจจะมีการปรับเปลี่ยนความคิดไปบ้างตามระยะเวลาที่ยาวนานทั้งสิ้น

หากพิจารณาในเรื่องของกลวิธีทางภาษานั้น ปรากฏว่าแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) กลวิธีการใช้ภาษาในตัวบทที่ใช้สื่ออุดมการณ์พบว่า การใช้คำศัพท์ เป็นกลวิธีหลักที่พบมากที่สุด รองลงมาก็จะเป็น การใช้โครงสร้างประโยคในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ ระหว่างประโยคแบบเหตุ – ผล การใช้ประโยคคำสั่ง การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้น ด้วย “ให้” การใช้ประโยคกรรม การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ และการเน้นความ ซึ่งกลวิธีทางภาษาเหล่านี้ถูกนำเสนอในลักษณะที่เป็นความคิดหรือคำพูดของตัวละครในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ซึ่งอาจจะพิจารณาได้ว่าอยู่ในประเด็นที่ 2) กลวิธีระดับตัวบท ใน ลักษณะของการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่า กลวิธีดังกล่าวทำให้การนำเสนออุดมการณ์ในเรื่อง เล่าสำหรับเด็กมีความแนบเนียนว่าเป็นความคิดของตัวละครหรือความจริงตามที่ปรากฏในเรื่อง มากกว่าจะเป็นความคิดของผู้แต่งที่พยายามปลุกฝังไปสู่เด็ก ประการสุดท้าย กลวิธีที่ 3) กลวิธี ระดับสหบท เป็นกลวิธีที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทเรื่องเล่ากับตัวบทอื่นที่แทรกเข้ามา หรือมีการอ้างถึง สำหรับในบทต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาให้เห็นอุดมการณ์ในเรื่องเล่า สำหรับเด็กกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

บทที่ 5

อุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก พ.ศ.2523-2553 กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

เนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์ต่อการสื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก เพื่อให้เห็นว่าสภาพเหตุการณ์สังคมที่แวดล้อมตัวบทนั้นย่อมมีส่วนกับการผลิตเรื่องเล่าสำหรับเด็กได้อีกทางหนึ่ง โดยผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 5.1 สรุปภาพรวมอุดมการณ์ที่นำเสนอในเรื่องเล่าในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ
- 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม
- 5.3 ผลทางอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กที่มีต่อเด็กและเยาวชนของชาติ ดังนี้

5.1 สรุปภาพรวมอุดมการณ์ที่นำเสนอในเรื่องเล่าในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

ผลการศึกษาพบอุดมการณ์หลายประการ ซึ่งแยกได้เป็น 2 กลุ่มคือ

- 5.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ
- 5.1.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา

5.1.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ

อุดมการณ์หรือชุดความคิดที่นำเสนอในประเด็นนี้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล ซึ่งบางส่วนมีความสัมพันธ์และสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมบางประการของสังคมไทยในเรื่องต่าง ๆ ที่สังคมไทยให้คุณค่าและความสำคัญ ในขณะที่บางส่วนก็มีการปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเหตุการณ์สำคัญ ๆ ด้วย ดังนั้นลำดับต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งเป็น 2 ประเด็นความคิด ดังต่อไปนี้

5.1.1.1 ประเด็นความคิดที่คงเดิม

ผู้วิจัยพบว่าประเด็นความคิดที่คงเดิมเป็นอุดมการณ์หรือชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีความสัมพันธ์และสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดหรือค่านิยมบางประการที่สังคมไทยให้คุณค่าและความสำคัญทั้งสิ้น ดังนี้

(1) อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่

อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการสื่อให้เห็นความคิดทั้งฝ่ายที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ในลักษณะที่ว่า เด็กนั้นต้องมีความอ่อนน้อมทั้งการกระทำและคำพูดต่อบุคคลผู้มีอาวุโสกว่าหรือมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าตน จะทำให้ได้รับการชื่นชมหรือชมเชยจากผู้ใหญ่ สำหรับผู้ใหญ่ในด้านอายุและสถานภาพที่สูงกว่าเด็ก จึงมีการสื่อให้เห็นชุดความคิดในลักษณะของการแนะนำ สั่งสอน หรือดัดเตือนกับเด็กเสมอ บางครั้งอาจรุนแรงถึงขั้นลงโทษเด็ก หากเด็กมีพฤติกรรมที่ผู้ใหญ่ตัดสินแล้วว่าไม่เหมาะสม

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของสังคมไทยในเรื่องของระบบอาวุโส กล่าวคือ สังคมไทยจะให้ความสำคัญกับวัยของบุคคลเป็นสำคัญ และมองว่าผู้ที่อยู่ในวัยเด็กนั้นจะต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมหรือมีสัมมาคารวะกับผู้ใหญ่เสมอจึงจะได้รับการยกย่องชื่นชมในชีวิตประจำวัน และจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นได้หากบุคคลผู้มีวัยอ่อนกว่ามีความสุภาพอ่อนน้อมและให้เกียรติกับผู้ที่มีอาวุโสหรือฐานะสูงกว่า

นอกจากนี้การสื่อความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ ยังสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มด้วย ในลักษณะที่ว่าระบบอุปถัมภ์เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายในส่วนของผู้อุปถัมภ์และผู้รับการอุปถัมภ์ที่ต่างฝ่ายมีสถานภาพทางสังคมไม่เท่ากัน แต่อยู่ด้วยกันบนความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่สำคัญของส่วนรวมจึงสามารถที่จะให้ความคุ้มครองช่วยเหลือหรือใช้อำนาจต่าง ๆ ได้โดยง่าย สำหรับผู้รับการอุปถัมภ์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าและอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาหรือจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือจากผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจมากกว่า (ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์, 2546 : 3-5)

สำหรับเรื่องกรรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ (collectivism) เป็นความรู้สึกเชิงสังคมที่บุคคลในกลุ่มมีอยู่ร่วมกันและกำหนดให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีความคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันและเป็นความรู้สึกในระดับส่วนรวมไม่ใช่ส่วนบุคคล (สุภางค์ จันทวานิช, 2551 : 130-131) สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและเน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างพวกพ้องเดียวกัน เพื่อการต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม คนไทยจึงคิดเน้นในเรื่องของพวกพ้องในลักษณะที่ว่าหากเป็นพวกเดียวกันก็ต้องเกรงใจกันไม่ขัดใจกัน ดังนั้นเมื่อกระทำสิ่งใดมักจะคำนึงถึงกลุ่มหรือผลกระทบที่มีต่อกลุ่มและสังคมเสมอ (สุพัตรา สุภาพ, 2520 : 9-10) และสอดคล้องกับ ทรรศนะ อินทจักร (2550: 233) ที่อธิบายไว้ว่า สังคมที่มีแนวคิดแบบอิงกลุ่มจะให้ความสำคัญกับเรื่องความสัมพันธ์และความคิดของสมาชิกคนอื่น ๆ และไม่ยึดความต้องการของตนเองเป็นหลักซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ อันได้แก่ การพูดอ้อมค้อมหรือไม่ต้องการแสดงความคิดเห็นที่สวนทางกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ในส่วนของระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของการเข้าถึงอำนาจและปัจจัยต่าง ๆ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจในการให้ความช่วยเหลือให้เข้าถึงปัจจัยเหล่านั้น จึงเกิดเป็นลักษณะของการที่ผู้น้อยต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ ทำให้ต้องยอมรับในสภาพความแตกต่างของตนในเรื่องฐานะและชาติกำเนิดว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับในการปกครองที่ต้องมีผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่คอยให้การช่วยเหลือ

นอกจากนี้ชุดความคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่ ยังมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ผู้ใหญ่สร้างขึ้นเพื่อชี้แนะแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนแก่เด็กอีกด้วย โดยผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไป

(2) อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการสื่อให้เห็นถึงความคิดเรื่องความเป็นเด็กดีและคนดีที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทหน้าที่ที่มีต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่ ความกตัญญูรู้คุณ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัดอดออม ความคิดดังกล่าวนี้จะสื่อภาพให้เห็นในลักษณะของการกระทำที่ได้รับผลดีตอบแทนเสมอ สำหรับความคิดเรื่องการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนนั้น เป็นการสื่อความคิดให้เห็นหน้าที่

เบื้องต้นของเด็กที่จะต้องปฏิบัติเป็นสิ่งแรก เพื่อที่จะสามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองในทางที่สุจริตได้ในอนาคต และเป็นการเตรียมความพร้อมในฐานะเป็นพลเมืองที่ดีของชาติในลำดับต่อไป

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับแนวคิดและค่านิยมที่สำคัญที่พึงประสงค์ของไทยที่ส่วนหนึ่งมาจากหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น ความกตัญญูรู้คุณและความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจ ความขยันหมั่นเพียร ที่สอดคล้องกับเบญจศีล และเบญจธรรม กตัญญูกตเวทิตาธรรม สังคหวัตถุ 4 (คุณธรรมที่เกี่ยวกับความสามัคคี) อิทธิบาท 4 (คุณธรรมที่นำไปสู่ผลสำเร็จ) เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญที่ผู้แต่งต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นแก่เด็กตั้งแต่วัยเยาว์โดยผ่านทางกรกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของคนในสังคมที่พึงมีต่อกันในการที่จะทำให้สังคมมีความสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งการที่ผู้แต่งได้สอดแทรกค่านิยมพื้นฐานเหล่านี้ลงไปนั้น อาจจะต้องด้วยเหตุผลที่ว่าหน้าที่สำคัญของคนที่เป็นผู้ใหญ่ประการหนึ่งนั้น คือ หน้าที่ในการอบรมสั่งสอนเด็กโดยผู้ใหญ่ในที่นี้หมายรวมไปถึงคนในครอบครัวตลอดจนคนที่ใกล้ชิดกับเด็กด้วย

ชุดความคิดดังกล่าวนี้ยังสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือวันเด็กแห่งชาติที่มุ่งนำเสนอแนวทางและแบบแผนการประพฤติตนแก่เด็กเพื่อสร้างให้เด็กเป็น “เด็กดี” และ “คนดี” อีกด้วย

(3) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทย

อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทย จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการสื่อให้เห็นความคิดเรื่องของหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชายที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นอกบ้านสำหรับหน้าที่หรือกิจกรรมทั่วไปของเพศหญิงนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงภาระหน้าที่ในส่วนองงานบ้าน และความสนใจของเพศหญิงที่มักจะเป็นเรื่องของความสวยงามหรืองานฝีมือที่มีการประดิษฐ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ความคิดที่สำคัญประการหนึ่งในเรื่องภาระหน้าที่ของเพศหญิงคือ ความคิดที่แสดงถึงบทบาทความเป็นแม่ที่ดูแลลูกในชีวิตประจำวัน สำหรับความคิดที่สื่อให้เห็นภาพของบุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์นั้นในส่วนองเพศชายก็จะแสดงให้เห็นเรื่องของพฤติกรรมที่อิสระ ไม่เรียบร้อย ไม่อยู่ในระเบียบ และเพศหญิงก็จะเป็นไปในลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกที่อ่อนไหวง่ายกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นบางส่วนนั้นมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องความเป็นชาย-ความเป็นหญิง กล่าวคือทั้งสองเพศได้ถูกกำหนดบทบาทให้ทำหน้าที่ต่างกัน ด้วยเหตุที่ว่าเพศชายมีภาพของความเข้มแข็งและแข็งแรง ภาระหน้าที่จึงเปิดออกสู่พื้นที่ที่กว้างและหลากหลายกว่าเพศหญิง ความคิดที่ว่านี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกกันระหว่างทั้งสองเพศอย่างชัดเจน ถึงแม้ว่าในระยะหลัง ๆ สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป จากข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็กจึงสื่อภาพให้เห็นถึงภาระหน้าที่ที่เป็นการทำงานนอกบ้านของเพศหญิงมากขึ้น การทำงานบ้านและดูแลลูกของเพศชายแต่สังคมไทยก็ยังคงคาดหวังบทบาทการทำหน้าที่ “แม่” และ “ภรรยา” จากเพศหญิงอยู่เช่นเดิม

(4) อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า สำหรับ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ ประกอบด้วยชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับสถาบันชาติ 2 ความคิด ในเรื่องของบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ของคนในชาติ ได้สื่อให้เห็นถึงความคิดที่ว่าประชาชนพลเมืองจะต้องรักษาบ้านเมืองและหาทางตอบแทนคุณชาติ และเรื่องของความเป็นไทยนั้น ได้สื่อให้เห็นถึงความคิดที่เกี่ยวกับความเป็นไทยในลักษณะของอารยธรรมที่มีคุณค่าและเป็นมรดกตกทอดมายาวนาน รวมถึงการแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา” ในส่วนของ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา ได้สื่อให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนในเรื่องของการทำบุญ การสวดมนต์ โดยผู้ใหญ่จะเป็นผู้ที่ปลุกฝังความคิดในส่วนนี้ให้กับเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ ในส่วนของ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ นั้นมีการสื่อให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับการปกป้อง คุ้มครองและดูแลประชาชนทุกคนของสถาบันพระมหากษัตริย์ และความคิดในเรื่องของความจงรักภักดีของประชาชนในทุกระดับชั้นที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในลักษณะที่หาอะไรมานเปรียบเทียบมิได้ จึงสื่อความคิดให้เห็นภาพในลักษณะของการถวายความเคารพอย่างสูงต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับยึดมั่นในสถาบันหลักทั้งสามนั้นมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยที่ให้ความสำคัญแก่สถาบันทั้งสาม โดยนิยามว่าเป็นองค์ประกอบของความเป็นชาติตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงได้แนวคิดนี้มาจากแนวคิดเรื่องชาติของอังกฤษซึ่งประกอบด้วย 3 สถาบัน คือ God , King and Country (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2538 : 64) นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้ทรงใช้ “ธงไตรรงค์” เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมต่อประชาชนด้วย ความหมายสำคัญของ

ธงไตรรงค์ซึ่งมีแถบสีสามสีนั้น หมายถึง สถาบันหลักทั้งสามของประเทศไทย คือ ชาติ (สีแดง) ศาสนา (สีขาว) และพระมหากษัตริย์ (สีน้ำเงิน) สีทั้งสามนี้เองคือที่มาของการเรียกชื่อธงนี้ว่าธงไตรรงค์ (ไตร = สาม, รงค์ = สี) (วิกิพีเดีย : ออนไลน์) ดังนั้น ความรักชาติ ความเลื่อมใสในศาสนา และความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จึงเป็นเนื้อหาของอุดมการณ์รัฐในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้ทำการปลุกฝังให้ราษฎรพลเมืองเกิดขึ้นในสำนึกของตน ให้เหมือนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด โดยสืบทอดมาจากลักษณะนิสัยแห่งบรรพบุรุษของชาติที่สืบทอดกันมายาวนานนับพันปี (ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, 2546 : 93)

กล่าวได้ว่าสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชาติอีกประการ ก็คือ “ความเป็นไทย” ทั้งในด้านของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและทรงคุณค่า นอกจากนี้การสื่อความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยยังมีการนำเสนอความคิดในเรื่องของเชื้อสายเผ่าพันธุ์ในลักษณะของการแบ่งแยกชาติเขาชาติเราซึ่งสอดคล้องกับประเด็นเรื่อง *ความเป็นอื่น* (the others) ในการนิยามความเป็นตนเองให้ชัดเจนขึ้น ทั้งหมดนี้ก็เพื่อต้องการมุ่งเน้นให้เด็กไทยที่จะเติบโตเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ที่สำคัญของชาติไทยมีความภูมิใจและผูกพันกับความเป็นไทยมากขึ้น

สำหรับ *ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา* และ *ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์* นั้น สถาบัน “พระมหากษัตริย์” เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งเดียวกับ “ชาติ” มาอย่างยาวนานแล้ว ประกอบกับประเทศไทยนั้นก็เป็นประเทศที่มีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นธรรมราชา และทรงตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมจักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ เป็นต้น (ประกอบ มีโคตรกอง, บรรณาธิการ, 2551 : 154) และด้วยพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรที่ทรงมีต่อพสกนิกรของพระองค์ จึงทำให้คนไทยมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น และยึดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติแม้กระทั่งเมื่อประเทศเผชิญวิกฤตด้านต่าง ๆ สถาบันพระมหากษัตริย์จะทำหน้าที่เสมือนเสาหลักที่คอยค้ำจุนประเทศไทยไว้ ด้วยเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมานี้ทำให้สังคมไทยเทิดทูนและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างหาที่สุคติได้

อุดมการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลัก

ของชาติ จะสังเกตได้ว่าเป็นอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่มีความสอดคล้องกับค่านิยมบางประการที่มีความสำคัญกับสังคมไทยมาก่อนแล้วทั้งสิ้น เช่น การเคารพผู้ใหญ่ ความกตัญญูรู้คุณ ความขยันหมั่นเพียร ความจงรักภักดีในสถาบันหลักของชาติ เป็นต้น และเรื่องเล่าสำหรับเด็กก็ได้ผลิตซ้ำชุดความคิดเหล่านี้อีกครั้งหนึ่ง

5.1.1.2 ประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยน

กล่าวคือ เป็นชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอแต่ด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน ดังนั้นจึงอาจจะมีการสื่อประเด็นความคิดย่อยหรือมีรายละเอียดเฉพาะที่แตกต่างไปบ้าง เนื่องจากได้รับอิทธิพลหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์เฉพาะที่ปรากฏในช่วงเวลานั้น ก่อนที่จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นถึงอุดมการณ์ก่อน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

- (1) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย
- (2) อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ
- (3) อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

(1) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทย

(1.1) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานในภาคเกษตรกรรมของเพศชายคู่กับเพศหญิง

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ความคิดในเรื่องของหน้าที่และกิจกรรมนอกบ้านของเพศชายที่เป็นงานที่ต้องใช้แรงงานและผลกำลังนั้นก็เป็นที่เพศชายยังพึงทำอยู่เสมอ แต่ในช่วงเวลา พ.ศ. 2523-2531 นี้ ผู้วิจัยพบว่าการสื่อความคิดให้เห็นถึงหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานในภาคเกษตรกรรมของเพศชายคู่กับเพศหญิงปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเป็นลักษณะของการทำงานแบบทำไร่ทำนา แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้หญิงได้ก้าวเข้าสู่แรงงานในภาคเกษตรกรรมแล้วก็ไม่อาจจะทิ้งบทบาทเดิมของตนในเรื่องของการจัดการภายในบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวของตนไปได้ ดังนั้นในตัวตนจึงได้มีการสื่อให้เห็นความคิดในลักษณะของการทำงานบ้าน ซึ่งเพศหญิงพยายามที่จะรักษาไว้เหมือนเดิม

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองและเหตุการณ์โลกในขณะนั้น กล่าวคือในส่วนของประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับแรงงานในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก ดังนั้นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นจากตัวบทจึงเป็นลักษณะของการใช้แรงงานในลักษณะนี้ โดยเพศหญิงได้ก้าวเข้ามาเป็นแรงงานหลักเท่าเทียมกับเพศชายเพื่อมาช่วยเสริมและเพิ่มมูลค่าการผลิตในภาคเกษตรกรรม จากเดิมที่เป็นการทำเรือกวานไรรานาเพื่อการยังชีพของครอบครัว (สุธีรา ทอมสัน, 2533) นอกจากนี้ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นความพยายามของภาครัฐในการเริ่มต้นยกระดับสถานภาพและบทบาทของสตรีให้เป็นแรงงานด้านการผลิตที่สำคัญเท่าเทียมกับเพศชาย จึงได้เริ่มต้นบรรจุแผนพัฒนาสตรีไว้ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) และฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) เพื่อให้เป็นปฐมบทของการพัฒนา และเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับคำแถลงนโยบายในปี พ.ศ. 2529 ของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่กล่าวว่าส่งเสริมการศึกษาและความเสมอภาคของสตรีด้วยเช่นกัน

กล่าวได้ว่าการพยายามยกระดับสถานภาพของสตรีของรัฐบาลก็มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์โลก เรื่องของกระแสสิทธิสตรีจากตะวันตกที่แพร่เข้าสู่ประเทศไทยและเป็นช่วงของทศวรรษสตรีสากลขององค์การสหประชาชาติ พ.ศ. 2518- 2528 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาประเทศ (กรวิภา บุญชื้อ, 2535 อ้างถึงใน ชนกพร อังศุวิริยะ, 2551: 111) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้หญิงได้ก้าวเข้าสู่แรงงานการผลิตในภาคเกษตรกรรมแล้วก็ทำให้ผู้หญิงมีความรับผิดชอบและมีโอกาสทำงานนอกบ้านเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันงานบ้านก็ต้องทำเช่นเดิม จึงกลายเป็นการเพิ่มภาระให้กับผู้หญิงหนักกว่าเดิม เพิ่มบทบาทสูงขึ้นกว่าเดิม โดยไม่เกิดผลในการยกระดับหรือพัฒนาสถานภาพผู้หญิงที่แท้จริงแต่อย่างใด (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ, 2535 : 39)

(1.2) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านในองค์กรธุรกิจของชายและหญิง : บทบาทในการดูแลลูกและการทำงานบ้านของเพศชาย

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอที่ทำให้เห็นความคิดในส่วนของการทำงานนอกบ้านในลักษณะการทำงานตามบริษัท ห้างร้าน และองค์กรธุรกิจต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งรัฐวิสาหกิจที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ โดยตรงเหมือนที่ผ่านมาของเพศชายและหญิง รวมไปถึงตำแหน่งทางการศึกษาที่สูงขึ้นของเพศชายที่มีคำนำหน้าว่า “ดร.” เกิดขึ้นให้เห็น เริ่มปรากฏในตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในช่วงระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. 2532- 2540 ทั้งสิ้น และ ทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่า

มีความสัมพันธ์กับลักษณะการทำงานในรูปแบบของการใช้แรงงานในสังคมเมือง นอกจากหน้าที่ด้านการงานแล้วสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยพบว่าในสมัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดที่ว่าผู้เป็นพ่อก็ได้ทำหน้าที่ในการดูแลลูกเช่นกัน กล่าวคือผู้เป็น “พ่อ” ก็ได้เพิ่มบทบาทในการ “เลี้ยงดูลูก” “ไปรับส่งลูก” ด้วยควบคู่กับแม่ที่ไม่สามารถละเลยบทบาทการทำหน้าที่แม่ในด้านการเลี้ยงดูลูกและการทำงานนอกบ้านได้เช่นกัน นอกจากนี้มีการสื่อให้เห็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานบ้านของเพศชายอีกด้วย

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้น กล่าวคือช่วงเวลา ปลาย พ.ศ. 2531¹⁶ – 2533 สมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังขยายตัวอย่างมาก เศรษฐกิจของไทยมีการขยายตัวอย่างมั่นคงสูงกว่าเป้าหมายและมีเสถียรภาพมากขึ้น โดยเฉพาะฐานะการเงินการคลังของประเทศดีขึ้นมากในรอบหลายสิบปีส่งผลให้คนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม รัฐบาลได้นำพาประเทศเริ่มเข้าสู่ทุนนิยมอย่างเต็มตัวและสังคมไทยก็เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของโลกที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” (globalization) (ดวงมน จิตรจางค์, 2550 : 81-82) ซึ่งทำให้การดำเนินการทางธุรกิจเป็นเหมือนกันทั่วโลกโดยอาศัยเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและการคมนาคมที่รวมกันเป็นหนึ่งเดียวและปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในสังคมเริ่มปรับเปลี่ยนเป็นคนสังคมเมืองควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมของประเทศ

เมื่อสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ทุนนิยม สถานภาพของเพศชายและหญิงก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการรณรงค์ด้านค่านิยมให้ชายหญิงร่วมรับภาระเลี้ยงดูอบรมลูกและเพศชายต้องร่วมรับผิดชอบทำงานบ้านเพื่อให้เพศหญิงมีเวลาพัฒนาตนเอง ได้ปฏิบัติภารกิจทั้งในและนอกบ้านได้ดีขึ้นตามความเหมาะสมของครอบครัวและสภาพการณ์ของสังคม เพื่อเพิ่มโอกาสการมีงานทำและพัฒนาผลผลิตให้กับประเทศ (คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, 2525 : 1,30)

(1.3) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับเพศหญิงกับบทบาททางสังคม

¹⁶ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ในตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กได้นำเสนอให้เห็นประเด็นความคิดที่เกี่ยวกับเพศหญิง ในช่วงเวลาพ.ศ. 2541- 2553 คือ เรื่องของระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับที่สูงขึ้นได้เช่นเดียวกับเพศชาย แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงเริ่มมีบทบาททางสังคมมากขึ้น ซึ่งสังเกตได้จากคำเรียกชื่อผู้หญิงว่า “ดร.” ได้แก่ “ดร. จารุวรรณ” ซึ่งมีตำแหน่งเป็นถึง “นักวิทยาศาสตร์หญิง” อีกด้วย

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนี้น่าจะมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงระยะเวลาระหว่าง พ.ศ. 2541- 2553 กล่าวคือ สภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเต็มตัวดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้เงินเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น และการใช้ชีวิตแบบสมัยใหม่ที่เป็นผลมาจากการก้าวหน้าในเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ครอบครัวต้องการรายได้มากขึ้น โดยเฉพาะคนในเมือง สภาพการณ์เช่นนี้มีผลผลักดันให้เพศหญิงต้องมีบทบาทเพิ่มในการหารายได้ช่วยครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำและปานกลาง สำหรับเพศหญิงที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสูงก็ได้มีบทบาทในสังคมนอกบ้านมากขึ้น (คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว, 2525 : 1) ประกอบกับระดับการศึกษาก็เป็นตัวแปรสำคัญ โดยรัฐได้มีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจาก 9 ปี เป็น 12 ปี จนถึงก่อนระดับอุดมศึกษา¹⁷ ก็ยังสนับสนุนให้เพศหญิงมีโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้นและส่งผลให้สามารถที่จะมีตำแหน่งหน้าที่ในระดับที่สูงขึ้นได้เช่นเดียวกับเพศชาย

(2) อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

(2.1) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับมุสลิมกับจิตสำนึกร่วมว่าด้วยความเป็นพลเมืองไทยและพระมหากษัตริย์กับการคุ้มครองชาวมุสลิม

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ในประเด็นเกี่ยวกับ ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ ในช่วงเวลา พ.ศ. 2525-2528 มีการสื่อความคิดประเด็นนี้ในแง่ของคนมุสลิมกับการสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทยด้วยกัน ในลักษณะที่ว่ามุสลิมนั้นพร้อมที่จะเสียสละตนเองเพื่อชาติบ้านเมืองและมีความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์¹⁸ และในประเด็นเกี่ยวกับ ชุดความคิด

¹⁷ เข้าถึงได้ที่ <http://www.moe.go.th/>

¹⁸ ความคิดในส่วนของมุสลิมกับความรักชาติบ้านเมืองนั้น จากข้อมูลในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่าปรากฏเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2525 – 2528

ว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ นั้น ช่วงเวลานี้ยังได้มีการเน้นย้ำให้เห็นความคิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์กับการให้ความคุ้มครองประชาชนมุสลิมอีกด้วย

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลา พ.ศ. 2523-2531 กล่าวคือ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในการที่จะสร้างความเข้าใจผิดระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับผู้หลงผิดในลัทธิคอมมิวนิสต์ และทำให้เกิดความแตกแยกในสังคมไทย จนนายกรัฐมนตรีนพพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศนโยบาย 66 / 2523 ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ให้หมดไปจากสังคมไทยและทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงอีกครั้ง

ทำให้ในระยะนั้นนอกจากประเทศจะต้องปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ที่มีฐานที่มั่นตามภาคต่าง ๆ เป็นหลักแล้วเหตุการณ์ทางภาคใต้ก็มีกลุ่มของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) และโจรคอมมิวนิสต์มาลาชา (จคม.)¹⁹ เคลื่อนไหวอยู่ด้วยเหตุผลทางการเมือง ซึ่งคนส่วนใหญ่ในพื้นที่นั้นจะเป็นชาวไทยมุสลิมเช่นเดียวกัน ทำให้กลุ่มของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) ได้อาศัยจุดอ่อนในเรื่องนี้พยายามที่จะหามวลชนสนับสนุนเพื่อเป็นแนวร่วมให้กลุ่มชาวไทยมุสลิมเกิดความแตกแยกและเกลียดชังรัฐบาลและแผ่นดินไทย ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความจำเป็นที่จะสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทยให้เกิดขึ้น

¹⁹ กลุ่มของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) และโจรคอมมิวนิสต์มาลาชา (จคม.) นั้นเป็นขบวนการโจรทางการเมืองที่ก่อความไม่สงบขึ้นบริเวณชายแดนภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะในสามจังหวัดภาคใต้ของไทย คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันคือ กลุ่มขจก. นั้นมีเป้าหมายที่จะแยกดินแดนไทยออกเป็นส่วน ๆ และใช้เงื่อนไขความเป็นเอกราชของรัฐปัตตานีในอดีตพยายามที่จะปกครองตนเองเป็นรัฐอิสลาม ส่วนกลุ่ม จคม. นั้นมีเป้าหมายหลักที่จะปลดปล่อยประเทศมาเลเซีย เพื่อเปลี่ยนระบบสังคมให้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่เมื่อทาง จคม. ถูกทางการมาเลเซียปราบปรามอย่างรุนแรงทำให้อ่อนแอลงกำลังเข้ามาอาศัยแผ่นดินไทยบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย และสร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรไทยบริเวณชายแดนอย่างมาก ด้วยยุทธวิธีแบบกองโจร แต่หลังจากรัฐบาลพลเอกเปรม ได้ออกคำสั่งที่ 66/2523 เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์แล้ว ก็ได้มีนโยบายนี้มาพัฒนาปรับปรุงสำหรับใช้กับการก่อการร้ายชายแดนใต้ โดยได้ออกนโยบาย “ได้ร่วมเย็น” และอาศัยพื้นฐานจากนโยบายนี้มาปราบปรามกลุ่มโจรก่อการร้าย และส่วนหนึ่งได้ใช้นโยบายนี้ในการแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครองที่ถูกมองว่ายังไม่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ และทำให้เกิดกลุ่มของ ขจก. ขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่รัฐบาลส่วนมากจะจับตาดูการเคลื่อนไหวของคนไทยมุสลิมบางส่วนว่าสร้างความวุ่นวายหรือก่อความไม่สงบทั้งสิ้น จึงยิ่งทำให้เกิดปัญหาเรื่อยมา ทำให้ชาวมุสลิมเหล่านั้นมีความรู้สึกว่าเขาไม่ใช่คนไทย ไม่มีส่วนร่วมในการปกครองทำให้เกิดปัญหาที่บานปลายขึ้น และในที่สุดการใช้นโยบายที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ทั้งกลุ่ม ขจก. และจคม. นั้นค่อย ๆ หมดไปเรื่อย ๆ ในสมัยนี้ (สุบรรณ แสงพันธุ์, 2527)

(2.2) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับรัฐบาลและการสร้างความเจริญให้ชุมชนด้วยโครงการโอท็อป

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า ในประเด็นเกี่ยวกับ **ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ** นั้นมีการนำเสนอที่แสดงให้เห็นถึงความคิดย่อยที่ว่าด้วยเรื่องรัฐบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลประชาชนเป็นอย่างดีในทุกเรื่องด้วยการสร้างความเจริญให้กับชุมชนกับ “โครงการ โอท็อป”

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในพ.ศ. 2548 กล่าวคือ รัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้มีนโยบายในการนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแบบไทย ๆ ที่กำลังเลือนหายไปตามกาลเวลามาบริหารจัดการด้านการผลิตและบริการตลอดจนการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อให้ตราสินค้าไทยเป็นที่ยอมรับ²⁰ จึงเกิดเป็นโครงการที่รู้จักกันดีในชื่อของ “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า โอท็อป (OTOP)

(3) อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

-ประเด็นความคิดเกี่ยวกับความประหยัดและอดออมเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอประเด็นความคิดในเรื่องของความประหยัดและอดออม โดยแสดงให้เห็นในลักษณะของการกระทำของคนในครอบครัวที่แสดงให้เห็นถึงความคิดข้างต้นและส่งผลคือ ทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อนจาก “ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ” พ.ศ. 2540

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมือง กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ. 2545-2548 เป็นช่วงที่ประเทศไทยจะต้องแก้ปัญหาเกี่ยวกับวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้น พ.ศ. 2540 ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยมีปัญหาในทุก ๆ ด้านทั้งด้านการเงิน การคลัง การค้า การลงทุนและด้านค่าครองชีพ เกิดการลอยตัวของอัตราแลกเปลี่ยนทำให้ค่าเงินบาทอ่อนตัวอย่างมาก และมีส่วนให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ซึ่งปัญหาเศรษฐกิจนี้มีผลกระทบต่อคนไทยใน หลาย ๆ ด้านและรุนแรงจนทำให้ประเทศไทยต้องแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจด้วยความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) (นิพัทธ์ สระนันท์พงษ์, 2540 :473) เพื่อให้เศรษฐกิจไทยเข้าสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด เพราะเมื่อเศรษฐกิจของชาติมีปัญหา สิ่งเหล่านี้ก็ย่อม

²⁰ คำแถลงนโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ต่อรัฐสภา วันพุธ ที่ 23 มีนาคม 2548

ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนตามไปด้วย เพราะรัฐบาลได้มีนโยบายในการส่งเสริมการประหยัด โดยรณรงค์ร่วมกับประชาชนและองค์กรเอกชนในการประหยัดค่าใช้จ่าย การเพิ่มการออม

5.1.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา

ผู้วิจัยพบว่ามีอุดมการณ์หรือชุดความคิดที่ปรากฏไม่สม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล และมีจะปรากฏตัวอย่างในลักษณะที่ซ้ำ ๆ กันในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง คือ อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ซึ่งนำเสนอประเด็นความคิดเรื่องธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ และมนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม ดังนี้

จากการวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอชุดความคิดย่อย 2 ประการ ได้แก่ **ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์** แสดงถึงการให้ความสำคัญอย่างสูงต่อธรรมชาติ ในลักษณะที่ว่าธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต ถ้าไม่มี “ธรรมชาติ” มนุษย์ก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และ **มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม** โดยมนุษย์คือตัวการสำคัญที่เป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การสื่อความคิดในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาตินั้นจะต้องพึ่งพากันและกันในการดำรงชีวิต ถ้ามนุษย์ทำลายธรรมชาติมาก มนุษย์ก็จะใช้ชีวิตด้วยความยากลำบากเช่นเดียวกัน

ชุดความคิดที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงเวลา พ.ศ. 2532-2540 กล่าวคือ เมื่อสังคมและเศรษฐกิจมีการพัฒนามากขึ้นจนทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มเปลี่ยนไป โดยวิถีชีวิตเริ่มปรับเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้นตามโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศที่แต่เดิมเป็นเป็นเศรษฐกิจการเกษตรมาสู่อุตสาหกรรม ทำให้ความเป็นอยู่แบบไทยดั้งเดิมต้องปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบสมัยใหม่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นบ่อเกิดของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เนื่องมาจากการเติบโตของอุตสาหกรรม จนในที่สุดได้เกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งสำคัญคือเหตุการณ์อุทกภัยภาคใต้ที่เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2531 โดยเฉพาะที่ตำบลกระทุง อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช และวาทภัยจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ที่จังหวัดชุมพร เมื่อ พ.ศ. 2532 (ภัทรา ไชยรักษ์, 2534 :18-20) เหตุการณ์ครั้งนี้มีส่วนกระตุ้นเตือนให้คนไทยต้องหันมาใส่ใจกับธรรมชาติมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ชั้นพื้นฐาน กระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : “คำนำหนังสือวันเด็ก พ.ศ. 2533-2535”) และมีผลต่อชุดความคิดที่นำเสนอในหนังสือวันเด็กในช่วงเวลานี้เป็นอย่างมากอีกด้วย

ดังนั้นประเด็นเนื้อหาในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงได้ถูกนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) และฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งค่อนข้างครอบคลุมช่วงเวลาส่วนใหญ่ในสมัยนี้ และก็เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาตั้งแต่ พ.ศ. 2531 2534 2535 ในสมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สมัยนายอานันท์ ปันยารชุน และสมัยพลเอกสุจินดา คราประยูร ก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญในส่วนนี้ จึงได้มีการเริ่มวางนโยบายและทำแผนงานหลักที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นเรื่องราวขึ้น และประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของสภาพภูมิอากาศที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีความสัมพันธ์กับภาวะโลกร้อนอันเนื่องมาจากปรากฏการณ์เรือนกระจกอีกด้วยที่ทำให้บรรยากาศโลกเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้อุณหภูมิของโลกสูงขึ้น เกิดเหตุการณ์น้ำแข็งขั้วโลกละลาย ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น รวมทั้งเกิดภัยธรรมชาติรุนแรงจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงสภาพอากาศไปทั่วโลก เช่น เฮอร์เคน ไต้ฝุ่น โคลนถล่ม ภัยแล้งและน้ำท่วมไปทั่วทุกภูมิภาค (นิลวรรณ เพชรบูรณิน, 2554 : 29-32) ตัวอย่างที่เห็นชัด ได้แก่ เหตุการณ์พายุถล่มทางภาคใต้ของประเทศ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2531 ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตจำนวนมาก และก่อให้เกิดความเสียหายเป็นบริเวณกว้าง นอกจากภาวะน้ำท่วมแล้ว ยังมีพายุฝนต่อเนื่อง รวมทั้งแผ่นดินถล่ม เป็นเหตุให้โคลน หิน ดิน และทรายจากภูเขาถล่มลงสู่พื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร เหตุการณ์ในครั้งนี้นับว่าเป็นเหตุการณ์ภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย (กรีนพีซ, 2551 : ออนไลน์)

อุดมการณ์ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา จะสังเกตได้ว่าเป็นอุดมการณ์หรือชุดความคิดย่อยที่ส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างทางชุดความคิดจากเดิมไปบ้างเช่นกัน ในขณะที่ส่วนหนึ่งยังคงเป็นความคิดเดิมที่ไม่มีการปรับเปลี่ยน

5.2. ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมโดยใช้ทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสาร SPEAKING ของ เดล ไฮม์ส์ (Dell Hymes, 1974) ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม ในลักษณะที่ว่าตัวบทหนังสือวันเด็กแห่งชาติซึ่งแจกจ่ายให้กับเด็ก ๆ ทั่วประเทศเป็นประจำทุกปีพร้อมกับวาระการเฉลิมฉลอง “วันเด็กแห่งชาติ” นั้น เป็นสิ่งที่ภาครัฐผลิตขึ้นเพื่อให้เป็นที่ระลึกของการจัดงานวันเด็กแห่งชาตินอกเหนือจากการให้คำขวัญวันเด็กแห่งชาติโดยนายกรัฐมนตรีที่หนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าอุดมการณ์ส่วนหนึ่งในเรื่องเล่ามีความสัมพันธ์กับคำขวัญวันเด็กแห่งชาติด้วย ดังปรากฏในปี พ.ศ. 2536 2537 2538 และ 2541 กล่าวคือ คำขวัญวันเด็กแห่งชาติที่มอบโดย นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย ในปี พ.ศ 2536 พ.ศ 2537 มีความว่า “*ยึดมั่นประชาธิปไตย ร่วมใจพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อม*” และ พ.ศ 2538 ความว่า “*สืบสานวัฒนธรรมไทย ร่วมใจพัฒนา รักษาสิ่งแวดล้อม*” เนื่องจากในช่วงระยะเวลานั้นต้องการให้ผู้คนหันมาใส่ใจในสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเป็นพิเศษ เพราะสิ่งแวดล้อมได้เสื่อมโทรมลงสวนทางกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและหากทุกคนไม่ตระหนักและร่วมมือกันสิ่งแวดล้อมอาจถูกทำลายมากขึ้น ผู้วิจัยพบอุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติที่สอดคล้องกับคำขวัญวันเด็กในช่วงเวลานี้นอกจากนี้ คำขวัญวันเด็กแห่งชาติในปี พ.ศ 2541 ที่มอบโดย นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย กับการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมัยที่สอง ความว่า “*ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย*” ก็สัมพันธ์กับเรื่องเล่าสำหรับเด็กในช่วงระยะเวลานั้นที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ จึงทำให้คำขวัญวันเด็กแห่งชาติ เน้นเรื่องของความประหยัดส่วนหนึ่ง เพื่อช่วยนำพาให้ประเทศชาติผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้ไปได้ โดยปรากฏในอุดมการณ์ของความเป็นเด็กดีและคนดีที่สื่อความคิดย่อยเกี่ยวกับความประหยัดอดออม ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจจะพิจารณาได้ว่าคำขวัญวันเด็กแห่งชาติก็เป็นสิ่งที่เหมือนเป็นกรอบแนวคิดของนายกรัฐมนตรี ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาลในควบคุมและกำหนดนโยบายในด้านต่าง ๆ ให้กับแต่ละกระทรวง รวมถึงกระทรวงศึกษาธิการด้วย ดังนั้นเมื่อมีนโยบายเกี่ยวกับเด็กอย่างไร คนของภาครัฐก็จะนำประเด็นนี้ไปกำหนดแผนงานและนโยบายที่เกี่ยวกับเด็กต่อไปเพื่อให้สอดคล้องกัน

นอกจากความสอดคล้องของอุดมการณ์กับคำขวัญวันเด็กแห่งชาติในบางปีแล้ว ผู้วิจัยพบว่าด้วยวาระของความเป็น “วันเด็กแห่งชาติ” ที่ทุกคนหันมาใส่ใจกับเด็กเป็นพิเศษดังที่กล่าว

มาแล้ว ทำให้รัฐใช้หนังสือวันเด็กแห่งชาติเป็นเครื่องมือสำคัญอีกเครื่องมือหนึ่งในการปลูกฝังชุดความคิดให้กับ “เด็กไทย” ที่จะต้องเติบโตขึ้นเป็นสมาชิกรุ่นใหม่ที่สำคัญของชาติไทยในลักษณะที่คู่ขนานไปกับวาทกรรมสำหรับเด็กประเภทอื่น ๆ ที่มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะวาทกรรมหนังสือแบบเรียนที่รัฐบังคับให้เด็กทุกคนจำเป็นต้องเรียนอยู่แล้ว แต่เนื่องจากหนังสือวันเด็กแห่งชาติไม่มีลักษณะของการ “บังคับใช้” ผ่าน “ครู” เหมือนหนังสือแบบเรียน และเป็นสิ่งที่เด็ก “เลือก” อ่านเอง ดังนั้นการที่จะทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ ในตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กซึมซับเข้าไปในระบบความคิดของเด็ก ๆ ได้นั้น ผู้วิจัยพบว่านอกจากจะมีการเผยแพร่ตัวบทผ่านช่องทางสื่อสิ่งพิมพ์เป็นจำนวนมากแล้วก็ย่อมต้องเป็นไปในลักษณะของการกำหนดองค์ประกอบของเนื้อหาในหนังสือวันเด็กให้มีความหลากหลายรูปแบบทั้งบันเทิงคดีและสารคดี และเมื่อประกอบกับรูปเล่มที่มีขนาดกะทัดรัด มีภาพประกอบที่สวยงาม ผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบเหล่านี้จึงน่าจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้รับสารที่เป็นเด็กให้ความสนใจและเลือกอ่านหนังสือวันเด็กแห่งชาติมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีที่เป็นเนื้อหาประจำของทุกปี ไม่ว่าจะเป็นนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็ก ที่แต่งโดยผ่านมุมมองของผู้เขียน ผู้ซึ่งเป็นนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิและนักเขียนที่มีชื่อเสียงที่ได้รับการคัดเลือกและพิจารณาแต่งตั้งจากหน่วยงานหลักที่ดูแลด้านการศึกษาของชาติ คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และประกอบกับนักวิชาการการศึกษางานท่านนั้นก็มีส่วนในการจัดทำหนังสือเรียนอีกด้วย²¹ ก็ย่อมมีส่วนที่ทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์บางอุดมการณ์นั้น ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก - ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ ในเรื่องของการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือวันเด็กแห่งชาติ กล่าวคือ ผลิตโดยผู้ใหญ่ในการกำกับดูแลของรัฐบาล เพื่อมุ่งสอนและชี้แนะแนวทางการปฏิบัติให้แก่เด็กเป็นเด็กดีและพลเมืองที่ดีของชาติ ได้ถูกส่งผ่านและถูกผลิตซ้ำไปยังผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปีที่มีการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ

5.3 ผลทางอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กที่มีต่อเด็กและเยาวชนของชาติ

ผู้วิจัยพบว่าวาทกรรมหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นได้แพร่หลายไปยังเด็ก ๆ ทั่วประเทศ ดังนั้นผลทางอุดมการณ์ (ideological effects) ย่อมน่าจะมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการ

²¹ ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นนี้แล้วในเนื้อหาบทที่ 3

กระทำของเด็กและเยาวชนไม่มากนักน้อย กล่าวคือ เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้พยายามที่จะกำหนดกรอบความคิดในส่วนของ “ความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม” ให้กับเด็ก โดยพยายามถ่ายทอดชุดความคิดผ่านมุมมองและความคิดอ่านของ “ผู้ใหญ่” ไปสู่การรับรู้ของเด็ก เพื่อให้เด็กเห็นว่าพฤติกรรมเช่นไร ควรที่จะปฏิบัติตามในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ผู้วิจัยพบว่าส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ กล่าวโดยสรุปคือ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและอดออม 3) การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา 5) การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์²² ค่านิยมพื้นฐานเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ได้แก่ เบญจศีล และเบญจธรรม กตัญญูกตเวทิตาธรรม สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น เพื่อเตรียมเด็กให้เติบโตขึ้นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ชุดความคิดที่สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานนี้มักจะเริ่มปลูกฝังผ่านครอบครัวและโรงเรียนก่อนเป็นที่แรก และด้วยความที่เด็กต้องเชื่อฟังความคิดของผู้ใหญ่ ผู้มีความรอบรู้และมีประสบการณ์มากกว่าเด็ก ประกอบกับเด็กไทยถูกสอนให้ยึดมั่นในระบบอาวุโส (Seniority System) ซึ่งเป็นความคิดเดิมที่เป็นรากฐานค้ำจุนสังคมไทยอยู่แล้ว จึงทำให้เด็กเชื่อตามเป็นส่วนใหญ่ เพราะคำกล่าวของผู้ที่อาวุโสกว่ามีอำนาจในการกำหนดพฤติกรรมและแยกแยะ การกระทำที่ถูกกับการกระทำที่ผิด ระหว่างพฤติกรรมที่เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยการกำหนดคำสั่งสอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความเชื่อหลักในสังคม กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่นี้เป็นระบบที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างในสังคมไทยพอสมควร และมีส่วนในการจัดระบบระเบียบในสังคมให้สงบเรียบร้อยอีกทางหนึ่งด้วย เพราะคำสอนของผู้ใหญ่โดยส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เด็กควรเอาเป็นแบบอย่าง และเป็นสิ่งที่ต้องกระทำตาม เพราะคำสอนในแต่ละเรื่องนั้นจะมีการ “ชมเชย” “ให้รางวัล” รวมถึง “ลงโทษ” แก่ผู้ที่ไม่ประพฤติตามแนวทางนั้น ๆ ทั้งการลงโทษโดยตรง เช่น การถูกลดทอนคุณค่า การถูกมองว่าเป็นอื่น เป็นต้น ประเด็นที่กล่าวมานั้นก็ช่วยทำให้เห็นว่าคำสอนของผู้ที่มีอาวุโสในสังคมไทยนั้นจึงเปรียบเสมือนบรรทัดฐานในสังคมด้วยเช่นกัน

²² ในเรื่องแนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการนี้สามารถที่จะแบ่งเป็นข้อแยกย่อยได้อีก อาทิเช่น - การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ นั้นก็จะรวมในเรื่องของการศึกษาหาความรู้ การขวนขวายประกอบอาชีพสุจริต - การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย นั้นก็จะรวมในเรื่องของการช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม หรือ - การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา นั้นก็จะรวมในเรื่องของความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวทิตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2531 : 48 - 49)

นอกจากการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่เป็นค่านิยมพื้นฐานแล้ว ในภาพรวมที่นอกเหนือ การเป็น “สมาชิกที่ดีของสังคม” ในระดับที่สูงขึ้นไป เด็ก ๆ ก็มีฐานะเป็นพลเมืองของประเทศ ไทย ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตาม “หน้าที่ของพลเมือง” ที่ดีของรัฐด้วย สิ่งหนึ่งที่เด็กไทยจะต้องให้ ความสำคัญ คือ การยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ โดยเฉพาะสถาบันชาติและสถาบัน พระมหากษัตริย์นั้นเด็กไทยที่ไม่ว่าจะมีความแตกต่างด้านเชื้อชาติหรือศาสนาก็ตามจะต้องรักษาดี บ้านเมืองและประพฤติตนให้อยู่ในกฎระเบียบของรัฐ เนื่องจากเป็นอยู่ภายใต้การปกครอง และ รัฐบาลนั้นเป็นผู้ปกครองที่ประกอบไปด้วยคุณธรรมและความยุติธรรมให้กับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนาเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยอันดีของคนในชาติ สำหรับความจงรักภักดีต่อ พระมหากษัตริย์นั้น เด็กไทยจะต้องให้ความเคารพและจงรักต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุด ของชาติ และเป็นผู้ทรงมีทศพิธราชธรรม แม้พระองค์จะทรงมีอำนาจเด็ดขาดสูงสุด ก็ไม่ใช่ อำนาจไปในทางไม่ดี เนื่องจากพระองค์ทรงดำรงอยู่ในธรรมราชา มีหน้าที่คอยดูแลทุกข์สุขของ ประชาชน คอยทำนุบำรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุกด้านและเป็นสถาบันที่ผู้ใดจะละเมิดไม่ได้

สำหรับบทบาทของชาย - หญิงนั้น แสดงให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทหน้าที่ของแต่ละ เพศว่า ควรจะมีบทบาทอย่างไรให้เหมาะสมกับเพศของตนเอง เช่น พ่อต้องทำงานหาเลี้ยง ครอบครั้ว แม่ต้องดูแลบ้านและดูแลลูก ระบบคิดที่ว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าเพศชาย และ ความอ่อนแอ นั้นทำให้ต้องอาศัยการพึ่งพาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของเพศชาย ซึ่งถึงแม้ว่าหาก ขาดเพศชายไปเพศหญิงก็สามารถที่จะดูแลตนเองรวมถึงลูกได้เช่นเดียวกัน แต่เรื่องเล่าสำหรับเด็ก ก็แนะนำให้เห็นภาพว่าเพศหญิงก็จะไม่สามารถมีชีวิตที่ “สมบูรณ์” ได้ ต้องประสบกับความ ลำบาก หรือทำให้เหมือนกับขาดอะไรไปบางอย่าง หากขาดเพศชายมาเป็นผู้นำครอบครั้ว รวมถึง เป็นส่วนเติมเต็มในแง่มุมที่ช่วยทำให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้นและช่วยเกื้อหนุนให้ผู้หญิงได้ทำตามบทบาท ของผู้หญิงที่สังคมยอมรับและคาดหวังไว้ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง เพราะพื้นที่หลักที่สังคม คาดหวังต่อการแสดงบทบาทของเพศหญิง คือ ที่บ้านหรือครอบครั้ว ในภาระหน้าที่และบทบาท ของการเป็นแม่บ้าน บทบาทของการเป็นแม่ บทบาทของการเป็นภรรยา เป็นต้น ซึ่งต่างจาก เพศชายที่สังคมคาดหวังให้แสดงบทบาทในพื้นที่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็น การประกอบสร้างความหมายให้กับวาทกรรมทั้งเพศหญิงและเพศชาย ที่ถึงแม้ว่าสภาพสังคม เปลี่ยนไปผู้หญิงจะต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น และผู้ชายอาจจะเป็นฝ่ายที่ทำงานบ้านแทน แต่ ผู้วิจัยพบว่าในเรื่องเล่าสำหรับเด็กก็ยังคงสร้างภาพว่างานหลักของผู้หญิงนั้นก็็องงานในบ้าน ที่ต้อง เป็นผู้ดูแลจัดการงานทุกอย่างในบ้านให้เรียบร้อยก่อนที่จะออกไปทำงานนอกบ้าน

อุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้น ผู้วิจัยพบว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้น่าจะส่งผลในการเป็นกรอบกำหนดแนวทางในการปฏิบัติของคนในสังคม ทำให้ “เด็กไทย” ยอมรับโครงสร้างสังคมไทยที่แบ่งคนออกเป็นลำดับชั้น ได้แก่ พระมหากษัตริย์ รัฐบาล เพศชาย-หญิง เด็ก-ผู้ใหญ่ (สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ และคณะ, 2547 : 195) และแต่ละลำดับชั้นนำมาซึ่งความแตกต่าง ความเหลื่อมล้ำของการแสดงบทบาทที่สังคมนั้นคาดหวัง โดยเฉพาะบุคคลที่มีสถานภาพที่ต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น สถานภาพทางเพศซึ่งเป็นสถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด หรือสถานภาพของเด็ก-ผู้ใหญ่ เหล่านี้นั้นก็ถูกหล่อหลอมให้แตกต่างกันด้วยอำนาจของวาทกรรมหนังสือวันเด็กแห่งชาติที่น่าจะส่งผลในทางอุดมการณ์ให้กับเด็กในสังคมไทยไม่มากนัก

สรุป

เนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยได้สรุปภาพรวมของอุดมการณ์ที่ปรากฏ โดยจัดแบ่งอุดมการณ์ทั้งหมดออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา จากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอให้เห็นถึงอุดมการณ์ทั้งสองกลุ่มที่เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลาน่าจะมีอิทธิพลหรือมีความเกี่ยวข้อง และกล่าวถึงประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และ ผลทางอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กที่มีต่อเด็กและเยาวชนของชาติในลำดับต่อมา ทั้งหมดนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นเบื้องหลังของการผลิตตัวบทที่มีการแฝงความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์บางอย่างที่สะท้อนความเป็นไปของสังคมในแต่ละช่วงเวลาไม่มากนักผ่านตัวบท

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523 - 2553 ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นกลวิธีภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็ก จำนวน 94 เรื่อง โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553

ผลการวิจัยพบว่าอุดมการณ์ที่สื่อในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ อุดมการณ์ที่ปรากฏ ได้แก่ เรื่องความกตัญญู ระบบอาวุโส บทบาทของชาย-หญิงในสังคมไทย และความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นั้น นำเสนอโดยกลวิธีทางภาษาในดวับทที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ การเน้นความ การใช้อุปลักษณ์ นอกจากสมมุติฐานดังกล่าวแล้ว ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยยังพบกลวิธีระดับดวับทและกลวิธีระดับสหบทด้วย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยที่สามารถสรุปได้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1. กลวิธีทางภาษาที่นำเสนออุดมการณ์

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผลการวิจัยพบว่าการใช้กลวิธีภาษาในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นแบ่งออกเป็น 3 กลวิธีหลัก ได้แก่

6.1.1.1 กลวิธีทางภาษาในดวับท

6.1.1.2 กลวิธีระดับดวับท

6.1.1.3 กลวิธีระดับสหบท

6.1.1.1 กลวิธีทางภาษาในตัวบท

การใช้กลวิธีทางภาษาในตัวบท เป็นการวิเคราะห์ภาษาในตัวบทที่สื่ออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบว่า มีทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ระหว่างประโยคแบบเหตุ-ผล การใช้ประโยคคำสั่ง การใช้โครงสร้างประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วย “ให้” การใช้ประโยคกรรม การใช้ประโยคขอร้อง การใช้ประโยคเงื่อนไข การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ และการแสดงความกลวิธีการใช้คำศัพท์นั้นเป็นกลวิธีที่พบมากที่สุดและมักจะปรากฏร่วมกับคำศัพท์ด้วยกัน หรือการใช้ทัศนภาวะร่วมด้วยก็ได้ สำหรับกลวิธีภาษาที่พบรองลงมานั้น คือ การใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ

6.1.1.2 กลวิธีระดับตัวบท

กลวิธีระดับตัวบท เป็นการวิเคราะห์การใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่า ผู้วิจัยพบว่า มีการนำเสนอใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความคิด” ของตัวละครผ่านบทสนทนาและบทบรรยายความคิดของตัวละคร และการนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็น “ความเป็นจริง” ในเรื่องเล่าผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละคร บทบรรยายสภาพของตัวละคร และบทบรรยายฉาก การใช้กลวิธีระดับตัวบทมีผลทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้นเพราะได้นำเสนอผ่าน “เสียง” และ “ความคิด” ของตัวละครทั้งสิ้น

6.1.1.3 กลวิธีระดับสหบท

กลวิธีระดับสหบท เป็นการวิเคราะห์ที่แทรกเข้ามาในวาทกรรมหนึ่ง ๆ และทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทอื่น เพื่อสนับสนุนความคิดด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า กลวิธีระดับสหบทนี้ต้องการแทรกเข้ามาเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตัวบท ข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กพบว่ามีการใช้สหบทเพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และ อิสลาม ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเป็นไทย

6.1.2. อุดมการณ์ที่พบในเรื่องเล่าสำหรับเด็ก

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ความถี่ในการปรากฏจากการวิเคราะห์กลวิธีภาษาในตัวบทเพื่อแบ่งอุดมการณ์ออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ดังนี้คือ

6.1.2.1 อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ อุดมการณ์ที่ปรากฏเป็นระยะเวลาตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไปและปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล มีดังนี้

(1) อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ ประกอบด้วยชุดความคิดย่อย 2 ความคิด ได้แก่ 1) เด็กควรเคารพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโส และ 2) ผู้ใหญ่เป็นผู้มีอำนาจและมีสถานภาพสูงกว่าเด็ก จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์นี้เป็นอุดมการณ์ที่ให้อำนาจแก่ผู้ใหญ่และแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่นั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงกว่าเด็ก

(2) อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี ประกอบด้วยชุดความคิดย่อย 6 ความคิด ได้แก่ 1) ความกตัญญู 2) ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความมีน้ำใจ 3) ความขยันหมั่นเพียร 4) ความประหยัดอดออม 5) การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และ 6) การทำงานที่สุจริต จะเห็นได้ว่าชุดความคิดเหล่านี้เน้นเกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความประพฤติของเด็กต่อบุคคลรอบข้างและบุคคลในสังคม

(3) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย ประกอบด้วยชุดความคิดย่อย 2 ความคิด ได้แก่ 1) ภาระหน้าที่ของชาย-หญิง และ 2) บุคลิกและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ จะเห็นได้ว่าชุดความคิดเหล่านี้ได้แบ่งแยกชายและหญิงโดยกำหนดภาระหน้าที่และการแสดงบทบาทที่ต่างกัน

(4) อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ แบ่งได้เป็น 3 ความคิด ดังนี้

(4.1) ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันชาติ ประกอบด้วย 2 ชุดความคิดย่อย คือ ชุดความคิดว่าด้วยบทบาทความสัมพันธ์ของคนในชาติ และ ชุดความคิดว่าด้วยความเป็นไทย ดังนี้

(4.1.1) **ชุดความคิดว่าด้วยบทบาทความสัมพันธ์ของคนในชาติ** ผู้วิจัยพบความคิดเกี่ยวกับบทบาทความสัมพันธ์ของคนในชาติ 2 ความคิด ในมุมมองของฝ่ายประชาชนและรัฐบาล ได้แก่ 1) ประชาชนพลเมืองควรจะรักษาบ้านเมือง 2) รัฐบาลให้ความเอาใจใส่ดูแลประชาชนเป็นอย่างดีในทุกเรื่อง

(4.1.2) **ชุดความคิดว่าด้วยความเป็นไทย** ผู้วิจัยพบความคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย 3 ความคิด ได้แก่ 1) ความเป็นไทยนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นมรดกตกทอดมายาวนาน 2) การแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่น แต่ก็นับรวมว่าเป็นชาติ “เรา” 3) การแบ่งแยกชาติ “เขา” และ “เรา”

(4.2) **ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันศาสนา** ผู้วิจัยพบความคิดย่อยเกี่ยวกับสถาบันศาสนา 1 ความคิด คือ พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติตามหลักของศาสนาพุทธ คือ การทำบุญ สวดมนต์

(4.3) **ชุดความคิดว่าด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์** ประกอบด้วย 2 ชุดความคิดย่อย ได้แก่ 1) พระมหากษัตริย์ให้การปกป้องคุ้มครองและดูแลประชาชน และ 2) ประชาชนจึงมีความเคารพและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

กล่าวได้ว่าอุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาตินั้นเป็นชุดความคิดที่สัมพันธ์กับชุดความคิดในเรื่องชาตินิยมที่มีมาก่อนแล้วในสังคม

6.1.2.2 อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ได้แก่ อุดมการณ์ที่ปรากฏเป็นระยะเวลาตั้งแต่สิบห้าปีลงมาและปรากฏไม่สม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล มีดังนี้

(1) **อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน** ประกอบไปด้วยชุดความคิดย่อย 3 ความคิด ได้แก่ 1) ความยากจนเป็นความทุกข์ เป็นสภาพที่ไม่ดี และขาดโอกาสในชีวิต 2) ความยากจนทำให้เกิดความมานะพยายาม 3) ความพอเพียง ชุดความคิดเหล่านี้ได้นิยามความจนว่าเป็นความทุกข์แต่ผู้ที่ยากจนนั้นสามารถจะคืนรรนให้พ้นจากสภาพนั้นได้ ถ้าหากมีความบากบั่นหรือมีวิถีชีวิตอย่างพอเพียงและพอใจในสิ่งที่ตนเองเป็นก็สามารถมีความสุขได้เช่นกัน

(2) **อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ** ประกอบไปด้วยชุดความคิดย่อย 2 ความคิด ได้แก่ 1) ธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ และ 2) มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และ

สิ่งแวดล้อม ชุมความคิดเหล่านี้ได้เน้นให้เห็นว่าธรรมชาติมีประโยชน์ต่อมนุษย์ แต่กลับเป็นฝ่ายถูกมนุษย์กระทำและเบียดเบียน

นอกจากอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ และ อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลาแล้วในงานวิจัยผู้วิจัยยังพบ ชุมความคิดย่อยเรื่องสังคมเมืองกับชนบท อีกด้วย โดยสื่อความคิดที่ว่า -ชุมชนเมืองเต็มไปด้วยความเจริญและมลพิษกว่าชนบท

สำหรับอุดมการณ์ที่พบในเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นหากจะแบ่งตามสภาพสังคมเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ที่ทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในแง่เนื้อหาของอุดมการณ์เป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยพบว่า อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลาที่ใช้เกณฑ์ความถี่ในการจำแนกข้างต้นนั้น สามารถที่จะแบ่งการนำเสนอออกได้อีกแง่มุมหนึ่งดังนี้ คือ

1. อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ แบ่งออกเป็น

- ประเด็นความคิดที่คงเดิม
- ประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยน

2. อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ดังนี้

1. อุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวคือ เป็นชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูล แต่ด้วยระยะเวลาที่ยาวนานของการผลิตตัวบทเรื่องเล่าจึงอาจส่งผลให้ชุดความคิดย่อยบางส่วนยังคงนำเสนอความคิดที่คงเดิม แต่ในขณะที่บางส่วนมีการปรับเปลี่ยนประเด็นความคิดที่แตกต่างออกไปบ้าง ดังนี้

1.1 ประเด็นความคิดที่คงเดิม

กล่าวคือ เป็นชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับแนวคิดและค่านิยมของสังคมไทยในเรื่องต่าง ๆ ที่สังคมไทยให้คุณค่าและความสำคัญ ได้แก่

- 1) อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่
- 2) อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและ

คนดี 3) อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย และ 4) อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

1.2 ประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยน

กล่าวคือ เป็นชุดความคิดหลักที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอเช่นเดียวกัน แต่จะมีการสื่อประเด็นความคิดเฉพาะที่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้าง เนื่องจากได้รับอิทธิพลหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น สำหรับประเด็นความคิดที่มีการปรับเปลี่ยนจัดอยู่ในอุดมการณ์ดังต่อไปนี้

1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย

1.2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

1.2.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

1.2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย – หญิงในสังคมไทย

(1) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานในภาคเกษตรกรรมของเพศชายคู่กับเพศหญิง

ในช่วงเวลาพ.ศ. 2523-2531 สมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้วิจัยพบว่ามี การสื่อความคิดให้เห็นถึงหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานในภาคเกษตรกรรมของเพศชายคู่กับเพศหญิง ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเป็นลักษณะของการทำงานแบบทำไร่ทำนา แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้หญิงได้ก้าวเข้าสู่แรงงานในภาคเกษตรกรรมแล้วก็ไม่อาจละทิ้งบทบาทเดิมของตนในเรื่องของการจัดการภายในบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัวของตนไปได้ ดังนั้นในตัวตนจึงได้มีการสื่อให้เห็นความคิดในลักษณะของการทำงานบ้านที่เพศหญิงพยายามที่จะรักษาไว้เหมือนเดิม

(2) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านในองค์กรธุรกิจของชายและหญิง : บทบาทในการดูแลลูกและการทำงานบ้านของเพศชาย

เรื่องเล่าสำหรับเด็กมีการนำเสนอความคิดในส่วนของการทำงานนอกบ้านในลักษณะการทำงานตามบริษัท ห้างร้าน และองค์กรธุรกิจต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งรัฐวิสาหกิจที่ไม่ใช่หน่วยงาน

ราชการโดยตรงเหมือนที่ผ่านมาของเพศชายและหญิง รวมไปถึงตำแหน่งทางการศึกษาที่สูงขึ้นของเพศชายที่มีคำนำหน้าว่า “ดร.” เกิดขึ้นให้เห็น เริ่มปรากฏในตัวตนเรื่องเล่าในช่วงระยะเวลา ระหว่าง พ.ศ. 2532- 2540 ซึ่งเป็นการเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจทุนนิยมอย่างเต็มตัวของประเทศไทย และ ทั้งหมดนี้กล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะการทำงานในรูปแบบของการใช้แรงงานในสังคมเมือง นอกจากหน้าที่ด้านการงานแล้วสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยพบว่าในสมัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดที่ว่าผู้เป็นพ่อก็ได้ทำหน้าที่ในการดูแลลูกเช่นกัน กล่าวคือผู้เป็น “พ่อ” ก็ได้เพิ่มบทบาทในการ “เลี้ยงดูลูก” “ไปรับส่งลูก” ด้วยควบคู่กับแม่ซึ่งไม่สามารถละทิ้งบทบาทการทำหน้าที่แม่ในด้านการเลี้ยงดูลูกและการทำงานนอกบ้านได้เช่นกัน นอกจากนี้มีการสื่อให้เห็นความคิดเกี่ยวกับการทำงานบ้านของเพศชายอีกด้วย

(3) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับเพศหญิงกับบทบาททางสังคม

เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้นำเสนอให้เห็นประเด็นความคิดที่เกี่ยวกับเพศหญิง ในช่วงเวลา พ.ศ. 2541- 2553 คือ เรื่องของระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับที่สูงขึ้นของเพศหญิง เช่นเดียวกับเพศชาย แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงเริ่มมีบทบาททางสังคมมากขึ้น สังเกตได้จากคำเรียกชื่อผู้หญิงว่า “ดร.” ได้แก่ “ดร. จารุวรรณ” ซึ่งมีตำแหน่งเป็นถึง “นักวิทยาศาสตร์หญิง” อีกด้วย

1.2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

(1) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับมุสลิมกับจิตสำนึกร่วมว่าด้วยความเป็นพลเมืองไทยและพระมหากษัตริย์กับการคุ้มครองชาวมุสลิม

เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้นำเสนอประเด็นความคิดเกี่ยวกับคนมุสลิมกับการสร้างจิตสำนึกร่วมของความเป็นพลเมืองไทยด้วยกัน ในลักษณะที่ว่ามุสลิมนั้นพร้อมที่จะเสียสละตนเองเพื่อชาติบ้านเมืองและมีความจงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ ในช่วงเวลา พ.ศ. 2525-2528 ซึ่งอยู่ในสมัยของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และมีเหตุการณ์คอมมิวนิสต์เกิดขึ้น และสอดคล้องกับการสื่อความคิดเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในด้านการให้ความคุ้มครองประชาชนมุสลิมเป็นพิเศษในช่วงเวลานี้อีกด้วย

(2) ประเด็นความคิดเกี่ยวกับรัฐบาลและการสร้างความเจริญให้ชุมชนด้วยโครงการโอทอป

เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้นำเสนอประเด็นความคิดเกี่ยวกับการดูแลประชาชนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร พ.ศ. 2548 ในลักษณะของการสร้างความเจริญให้กับชุมชนภายใต้โครงการของรัฐที่ชื่อ “โครงการโอทอป”

1.2.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี

-ประเด็นความคิดเกี่ยวกับความประหยัดและอดออมเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540

เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้นำเสนอประเด็นความคิดในเรื่องของความประหยัดและอดออม โดยแสดงให้เห็นในลักษณะของการกระทำของคนในครอบครัวที่แสดงให้เห็นถึงความคิดข้างต้น และส่งผลดีคือ ทำให้ครอบครัวไม่เดือดร้อนจาก “ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ” ในปีพ.ศ. 2540

2. อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา

อุดมการณ์หรือชุดความคิดที่นำเสนอในประเด็นนี้ ผู้วิจัยพบว่าเป็นชุดความคิดที่ปรากฏไม่สม่ำเสมอตลอดระยะเวลาที่เก็บข้อมูลและมักจะปรากฏตัวอย่างในลักษณะที่ซ้ำ ๆ กันในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงความคิด ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ผู้วิจัยจะนำเสนอดังต่อไปนี้

อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

- ประเด็นความคิดเรื่องธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ และ มนุษย์ คือ ผู้ทำลาย เบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อม

ในช่วงเวลา พ.ศ. 2532-2540 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยมีการเติบโตของอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลับถูกทำลายเพิ่มขึ้นเช่นกัน เรื่องเล่าสำหรับเด็กได้สื่อความคิดในลักษณะของการให้ความสำคัญอย่างสูงต่อธรรมชาติ เพราะธรรมชาติเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิต แต่ช่วงเวลาที่ผ่านมามนุษย์คือตัวการสำคัญที่

เป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติทั้งสิ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง การสื่อความคิดในลักษณะนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าทั้งมนุษย์และธรรมชาตินั้นจะต้องพึ่งพากันและกันในการดำรงชีวิต ถ้ามนุษย์ทำลายธรรมชาติมาก มนุษย์ก็จะใช้ชีวิตด้วยความยากลำบากเช่นเดียวกัน

6.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

6.1.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

การนำเสนออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ มีความสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในลักษณะที่ว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีการแจกจ่ายจากหน่วยงานที่ได้รับการรับรองว่ามีความน่าเชื่อถือในสายตารัฐให้ทำหน้าที่ในการผลิตและเผยแพร่ตัวบทให้แพร่หลายไปทั่วประเทศพร้อม ๆ กับการจัดงาน “วันเด็กแห่งชาติ” ที่หนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียว และเป็นวาระพิเศษที่รัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชาติ ดังนั้นรัฐในฐานะผู้ผลิตที่สำคัญจึงได้ใช้โอกาสพิเศษนี้ในการเผยแพร่อุดมการณ์ให้กับเด็ก ๆ ผ่านหนังสือวันเด็กแห่งชาติอย่างมีนัยยะสำคัญไปพร้อมกับการมอบคำขวัญวันเด็กโดยนายกรัฐมนตรี ซึ่งอุดมการณ์ส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์กับคำขวัญวันเด็กแห่งชาติอีกด้วย²³ เพื่อเป็นการเห็นความสำคัญของเด็กตามเจตนารมณ์แรกเริ่มของการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ และอาจกล่าวได้ว่าเมื่อรัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตตัวเล่มที่สำคัญและคณะกรรมการที่จัดทำในส่วนของบรรณาธิการนั้นก็มิสิทธิ์ที่จะพิจารณาเรื่องที่จะได้รับการตีพิมพ์จากผู้เขียนที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษา อาทิเช่น นักวิชาการศึกษา อาจารย์ รวมถึงนักเขียนที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในสังคมรวมถึงคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งในบางปียังเป็นบุคคลเดียวกับที่จัดทำหลักสูตรหนังสือเรียน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอีกด้วย

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีส่วนทำให้การถ่ายทอดความคิดที่เป็นความต้องการของรัฐในมุมมองที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ไปสู่การรับรู้ของผู้อ่านที่เป็นเด็กนั้นเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีความสอดคล้องกับวาทกรรมหนังสือเรียนที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือรัฐและได้ทำหน้าที่หลักในถ่ายทอดความคิดเหล่านี้อยู่ก่อนแล้วเช่นเดียวกัน และด้วยองค์ประกอบของความเป็น “หนังสือวันเด็ก” ที่

²³ ผู้วิจัยได้อภิปรายเนื้อหาไว้ในส่วนของบทที่ 5

ต้องการเน้นความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นหลัก จัดเป็นเรื่องอ่านเล่นที่มีเนื้อหาในเล่มหลากหลายครบทุกประเภททั้งบันเทิงคดีและสารคดีให้เด็กทุกวัยและทุกระดับได้เลือกอ่านตามความสนใจของตน ด้วยเหตุนี้อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่แฝงผ่านเรื่องเล่าเหล่านี้จึงถ่ายทอดไปสู่เด็กได้อย่าง “แนบเนียน” โดยไม่ถือเป็นการ “คุกคาม” หรือมีลักษณะของ “การบังคับ” ไปสู่เด็กด้วยการใช้ “เสียง” ของตัวละครในการเล่าเรื่องและถ่ายทอด “ความจริง” ต่าง ๆ ที่ปรากฏเพื่ออำพรางตัวผู้เขียนที่แท้จริงเอาไว้ อาจจะทำให้ได้ว่าแม้เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติดูเหมือนจะเป็นเรื่องของ “เด็ก” แต่แท้จริงแล้วเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเรื่องของ “ผู้ใหญ่” ที่ผู้ใหญ่ต้องการใช้ในการหล่อหลอมกล่อมเกลตาและกำกับควบคุมเด็กอย่างแยบยล

6.1.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมนั้นผู้วิจัยแยกอภิปรายเป็น 2 ประเด็นคือ ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ และ ผลทางอุดมการณ์ของเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ดังนี้

1) ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมไทยที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์กับการนำเสนออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นมีหลายประการ ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลา แนวคิดเรื่องระบบอาวุโส แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่ม (collectivism) แนวคิดเรื่องคุณธรรมพื้นฐานที่มีที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนาและหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แนวคิดเรื่องความเป็นหญิง-ความเป็นชาย แนวคิดเรื่องความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ชาตินิยม ดังนี้

นโยบายของรัฐบาลในแต่ละช่วงเวลาที่ปรากฏในดวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นก็ก็เป็นสิ่งที่รัฐได้ “เลือก” ที่จะหยิบยกมาใส่โดยอาจจะไม่ได้ปรากฏทุกนโยบายแต่อาจจะปรากฏเฉพาะนโยบายที่รัฐต้องการที่จะมุ่งเน้นปลูกฝังผ่านเด็กและเยาวชนของชาติหรือนโยบายที่สะท้อนภาพ

ของกระแสสังคมโลกที่สำคัญในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศด้วยและรัฐได้
 เล็งเห็นถึงความสำคัญที่มีต่อการปกครองในระยะยาว ได้แก่ เรื่องของคอมมิวนิสต์กับมุสลิม เรื่อง
 ของกระแสธรรมะศีลธรรมที่สัมพันธ์กับทศวรรษศตวรรษสากลขององค์การสหประชาชาติ เรื่องของ
 สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการเกิดเหตุการณ์อุทกภัยและวาทภัยที่สัมพันธ์กับภาวะโลกร้อน เรื่องของ
 โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ พ.ศ. 2540 นโยบาย
 ที่กล่าวมานั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-
 หญิงในสังคมไทย และอุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติในประเด็นที่
 เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ในลักษณะที่ว่าหากเด็กปฏิบัติตามนโยบายของรัฐก็จะได้รับการนิยาม
 ว่าเป็น “เด็กดี”

แนวคิดเรื่องระบบอาวุโส เป็นระบบที่ผู้ใหญ่มีอำนาจและสถานภาพเหนือผู้น้อย ทำให้เกิด
 การเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกราบไหว้อ่อนน้อมถ่อมตน เนื่องจากผู้ใหญ่คือผู้ที่มีทั้งคุณวุฒิ
 และวัยวุฒิที่สูงกว่าเด็ก ส่วนเด็กนั้นถึงแม้ว่าจะมีความสนใจใคร่รู้ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอยู่เสมอ ซ่าง
 ซักถาม แต่เนื่องจากขาดประสบการณ์จึงอาจจะทำให้เด็กไม่สามารถพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ที่
 เกิดขึ้นอย่างถี่ถ้วนและอาจทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมได้เนื่องจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ด้วยเหตุนี้จึง
 ทำให้ผู้ใหญ่ถูกมองว่ามีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเป็นที่พึ่ง
 ของผู้น้อยได้ ดังนั้นจึงควรได้รับการเคารพยกย่อง และได้รับสิทธิหรือความชอบธรรมต่าง ๆ ที่จะ
 สั่งการให้ผู้น้อยปฏิบัติตาม คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังความคิดนี้มาตั้งแต่เยาว์วัยโดย
 ได้รับแบบอย่างจากพ่อแม่ที่มีหน้าที่หลักในการอบรมสั่งสอนหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แต่ใน
 ขณะเดียวกันระบบอาวุโสแบบนี้หากมองในมุมกลับกันก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นในลักษณะที่ทำให้
 เด็กไม่กล้าแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง ขาดความคิดริเริ่ม แนวคิดเรื่องระบบอาวุโสส่งผลต่อการสื่อ
 อุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่ และอุดมการณ์ความเป็นเด็กดีและคนดีที่ปรากฏใน
 เรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว ในขณะที่เดียวกันอุดมการณ์ที่
 นำเสนออย่าง “แนบเนียน” และ “แบบยล” ในเรื่องเล่าเหล่านี้ก็ช่วยตอกย้ำแนวคิดดังกล่าวและ
 อาจจะมีผลทางอุดมการณ์ต่อความคิดของเด็ก ทำให้เด็กยอมรับและเชื่อตามระบบความคิดดังกล่าว

แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่
 มีสถานภาพทางสังคมไม่เท่ากัน แต่อยู่ด้วยกันบนความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนการแลกเปลี่ยน
 ผลประโยชน์ระหว่างกัน ระบบอุปถัมภ์จะประกอบไปด้วยสองฝ่ายคือ ในส่วนของผู้อุปถัมภ์และ
 ผู้รับการอุปถัมภ์ โดยผู้อุปถัมภ์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่สำคัญ

ของส่วนรวมจึงสามารถที่จะให้ความคุ้มครองช่วยเหลือหรือใช้อำนาจต่าง ๆ ได้โดยง่าย สำหรับผู้รับการอุปถัมภ์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าและอยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาหรือจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือจากผู้อุปถัมภ์ที่มีอำนาจมากกว่า (ม.ร.ว. อคิน ทรัพย์พัฒน์, 2546 : 3-5) และผู้รับการอุปถัมภ์จะต้องตอบแทนด้วยความกตัญญู²⁴ ระบบอุปถัมภ์นี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยให้การยอมรับและมองว่าเป็นเรื่องที่ธรรมดา

สำหรับเรื่องการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ (collectivism) เป็นความรู้สึกเชิงสังคมที่บุคคลในกลุ่มมีอยู่ร่วมกันและกำหนดให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีความคิดและพฤติกรรมที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันและเป็นความรู้สึกในระดับส่วนรวมไม่ใช่ส่วนบุคคล (สุภาวศ์ จันทวานิช, 2551 : 130-131) สังคมไทยนั้นเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มและเน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างพวกพ้องเดียวกัน เพื่อต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม คนไทยจึงคิดเน้นในเรื่องของพวกพ้องในลักษณะที่ว่าหากเป็นพวกเดียวกันก็ต้องเกรงใจกันไม่ขัดใจกัน ดังนั้นเมื่อกระทำสิ่งใดมักจะคำนึงถึงกลุ่มหรือผลกระทบที่มีต่อกลุ่มและสังคมเสมอ (สุพัตรา สุภาพ, 2520 : 9-10) สังคมแบบรวมกลุ่มนี้จะเป็นสังคมแบบตะวันออก เช่น ประเทศปานามา เกาหลี ปากีสถาน รวมถึงประเทศไทย²⁵

กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ในส่วนจากระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มหรือรวมหมู่ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของการเข้าถึงอำนาจและปัจจัยต่าง ๆ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้มีอำนาจในการให้ความช่วยเหลือให้เข้าถึงปัจจัยเหล่านั้น จึงเกิดเป็นลักษณะของการที่ผู้น้อยต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ ทำให้ต้องยอมรับในสภาพความแตกต่างของคนในเรื่องฐานะและชาติกำเนิดว่ามีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างกัน ทำให้คนไทยยอมรับในการปกครองที่ต้องมีผู้ปกครองคอยให้การช่วยเหลือ สำหรับแนวคิดเรื่องจากระบบอุปถัมภ์และการรวมกลุ่มนั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่ และอุดมการณ์ความเป็นเด็กดีและคนดี

แนวคิดเรื่องคุณธรรมพื้นฐานที่มีที่มาจากหลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นคุณธรรมที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม และเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนขั้นพื้นฐานของพุทธศาสนาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งสิ้น ได้แก่ กตัญญูกตเวทิตาธรรม สังคหวัตถุ

²⁴ เข้าถึงได้ที่ <http://www.siamintelligence.com>

²⁵ เข้าถึงได้ที่ www.tpa.or.th

4 (คุณธรรมที่เกี่ยวกับความสามัคคี) อิทธิบาท 4 (คุณธรรมที่นำไปสู่ผลสำเร็จ) เพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากเรื่องคุณธรรมพื้นฐานแล้วตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กสื่อภาพในส่วนของหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยจะเป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับการทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ การรักษาศีล 5 ที่ไม่ซับซ้อนและยากเกินความเข้าใจของเด็กอีกด้วย สำหรับแนวคิดเรื่องการปฏิบัติตนที่เกี่ยวกับคุณธรรมคำสอนทางพุทธศาสนานั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเด็กดีและคนดี และเรื่องของหลักปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนที่เกี่ยวกับพิธีกรรมนั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันศาสนา

ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ ภูตผี เทพารักษ์ ยักษ์ ที่ปรากฏในตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นเป็นสิ่งที่อยู่ในบริบทของสังคมไทยต่อเนื่องมาช้านานทั้งอดีตและปัจจุบัน มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือมนุษย์สามารถให้คุณและให้โทษได้ มีผลต่อการกระทำทั้งด้านดีและไม่ดี จนกลายเป็นความคิดที่ทำให้สมาชิกในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับและไม่กล้าที่จะปฏิเสธและทำลาย เพราะระบบความเชื่อที่วางนี้เริ่มต้นขึ้นจากการที่ผู้ใหญ่มักจะถ่ายทอดและปลูกฝังให้แก่เด็ก เพื่อใช้จัดการควบคุมพฤติกรรมและการกระทำบางอย่างในลักษณะที่คู่ขนานไปกับกรอบของศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาตินี้ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่ และอุดมการณ์ความเป็นเด็กดีและคนดี รวมถึงอุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ

สำหรับแนวคิดเรื่องความเป็นหญิง-ความเป็นชายนั้น เรื่องเล่าสำหรับเด็กก็จะนำเสนอให้เห็นภาพว่า ชายและหญิงมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ผู้หญิงมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “ในบ้าน” ส่วนผู้ชายมักจะมีบทบาทในพื้นที่ “นอกบ้าน” กล่าวคือ พื้นที่หลักที่สังคมนั้นคาดหวังต่อการแสดงบทบาทของเพศหญิงนั้นคือ ที่บ้านหรือครอบครัวที่เป็นโลกของผู้หญิง เกี่ยวกับภาระหน้าที่และบทบาทของการเป็นแม่บ้าน บทบาทของการเป็นแม่ บทบาทของการเป็นภรรยา เป็นต้น ซึ่งต่างจากเพศชายที่สังคมคาดหวังให้แสดงบทบาทในพื้นที่นอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ เพราะเพศชายมีภาพของความเข้มแข็งและแข็งแรง ภาระหน้าที่จึงเปิดออกสู่พื้นที่ที่กว้างและหลากหลายกว่าเพศหญิง ความคิดที่วางนี้ทำให้เกิดการแบ่งแยกกันในการทำกิจกรรมระหว่างทั้งสองเพศอย่างชัดเจน นอกจากนี้เพศหญิงมักจะไม่สามารถมีชีวิตที่ “สมบูรณ์” ได้ ต้องประสบกับความลำบาก หรือทำให้เสมือนกับขาดอะไรไปบางอย่าง หากขาดเพศชายมาเป็นผู้นำครอบครัว รวมถึงเป็นส่วนเติมเต็มในแง่มุมมองที่ช่วยทำให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้นและช่วยเกื้อหนุนให้ผู้หญิงได้ทำตามบทบาทของผู้หญิงที่

สังคมยอมรับและคาดหวังไว้ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง อย่างไรก็ตามในระยะหลัง ๆ สภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปสู่หญิงมีบทบาทมากขึ้น และเรื่องเล่าสำหรับเด็กได้สื่อภาพให้เห็นถึงภาระหน้าที่ที่เป็นการทำงานนอกบ้านของเพศหญิง การดูแลลูกของเพศชาย ตลอดจนการทำงานบ้านของเพศชายเพิ่มขึ้น สำหรับแนวคิดเรื่องความความเป็นหญิง-ความเป็นชายนั้นส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย

แนวคิดเรื่องความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ที่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ชาตินิยม ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นสถาบันทั้งสามที่ประกอบขึ้นเป็นชาติไทย ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จึงเปรียบเสมือนแก่นของความเป็นชาติที่ไม่อาจทำลายได้ แนวคิดนี้ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ โดยรัฐได้พยายามปลูกฝังความคิดเรื่องหน้าที่ของพลเมืองให้กับประชาชนในวัยเด็ก เพื่อให้เห็นบทบาทของตนเองในฐานะส่วนหนึ่งของชาติ ในลักษณะที่ว่าประชาชนนั้นเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเจริญให้กับประเทศชาติและมีส่วนกำหนดอนาคตของชาติได้ (ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม, 2546 : 80) และการนิยามความหมายของชาติ ศาสน์ กษัตริย์นี้ทำให้เกิดอัตลักษณ์ของ “ความเป็นไทย” ขึ้นมาและทำให้มีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่บ้าง เช่น ไทยมุสลิม กลุ่มชาวเขาต่าง ๆ ที่ถึงแม้รัฐจะไม่ได้ปลูกฝังชุดความคิดในลักษณะของการกีดกันโดยตรง แต่ก็ได้แสดงให้เห็นโดยนัยว่ากลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็ยังมี “ความเป็นอื่น” อยู่บ้างถึงแม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตของความเป็น “ชาติไทย” ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเรื่องของการนับถือศาสนาหรือเรื่องของการที่บุคคลเหล่านั้นไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก สำหรับแนวคิดเรื่องความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ

2) ผลทางอุดมการณ์ของเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ

แนวคิดต่าง ๆ รวมถึงนโยบายของรัฐบาลที่กล่าวถึงทั้งหมดนั้นเน้นเรื่องการสร้างเด็กที่มีลักษณะตามที่รัฐเห็นว่าพึงประสงค์” กล่าวคือ

- “เด็กดีและคนดี” ที่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ประพฤติปฏิบัติตัวในสิ่งที่ “ควรทำ” และ “ไม่ควรทำ” ตามการนิยามความหมายของรัฐ
- “พลเมืองที่พึงประสงค์” ที่เห็นความสำคัญของรัฐ เชื่อฟังนโยบาย จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- ชาย-หญิงที่พึงประสงค์ รู้จักแสดงบทบาทและหน้าที่ตามที่สังคมคาดหวัง

ชุดความคิดที่รัฐได้พยายามปลูกฝังผ่านตัวบทเรื่องเล่าเหล่านี้ส่วนหนึ่งเป็นการผลิตซ้ำความคิดเดิมในสังคมไทยในแต่ละปี ทำให้เกิดการยอมรับในสถานภาพและบทบาทของตนเองว่ามีความแตกต่างภายใต้ความสัมพันธ์แบบเด็ก - ผู้ใหญ่ ผู้ชาย - ผู้หญิง รวมถึงพระมหากษัตริย์ - รัฐบาล - ประชาชน ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนให้ได้อย่างครบถ้วนและเหมาะสมตามลำดับชั้นในสังคมที่ถูกสร้างขึ้นจากผู้ที่มีอำนาจรัฐหรือเป็นกลุ่มอำนาจหลักในสังคม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการจัดระเบียบสังคม ทั้งหมดนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์รัฐ ซึ่งเป็นชุดความคิดความเชื่อที่จะเป็นฐานในการปฏิบัติอันเป็นการช่วยให้รัฐและผู้มีอำนาจสามารถปกครองได้อย่างราบรื่น

6.2 อภิปรายผล

นอกเหนือจากการสรุปผลการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยยังพบประเด็นที่น่าสนใจเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์ที่ปรากฏในเรื่องเล่าสำหรับเด็กทั้งอุดมการณ์ที่ปรากฏโดยสมำเสมอ และอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา โดยเฉพาะอุดมการณ์ที่ปรากฏโดยสมำเสมอ สะท้อนให้เห็นว่า “ผู้ใหญ่” พยายามที่จะครอบงำความคิดของ “เด็ก” ในลักษณะที่ว่าเด็กควรจะต้องทำอะไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการประเมินจากสายตาของผู้ใหญ่แล้วว่า “มีคุณค่า” ซึ่งคุณค่าในที่นี้เป็นคุณค่าของสิ่งที่รัฐเห็นว่าเด็กควรจะได้รับ “การยกย่อง การชมเชย การให้รางวัล หรือการลงโทษ” เหมือนเป็นการสร้างกรอบทางความคิดในการประพฤติปฏิบัติแก่เด็กที่จะต้องปฏิบัติตาม ๆ กัน จึงจะไม่ถูกมองว่า “แปลกแยก” จากเด็กส่วนใหญ่ เพราะมีฉะนั้นเด็กจะถูกมองว่าเป็นอื่น ทั้งที่ในความจริงแล้วเด็กเองก็มีบุคลิกและพฤติกรรมหลากหลายแบบ เช่น เด็กผู้หญิงอาจชอบเล่นเตะฟุตบอล เด็กผู้ชายอาจชอบเล่นตุ๊กตา แต่การตั้งชื่อเรื่องจะสื่อความคิดให้เห็นว่าหากเด็กมีพฤติกรรมในลักษณะที่ว่ามันจะดูแปลกกว่าเด็กคนอื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องเล่าสำหรับเด็กเรื่อง “บูบี้” (2532) เด็กหญิงที่มีพฤติกรรมซุกซนเหมือนเด็กผู้ชาย ไม่เรียบร้อยเหมือนพี่สาว ทุกคนจึงเรียกว่า “บูบี้” แต่ช่วงตอนท้ายเรื่องได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองให้กลายเป็นเด็กผู้หญิงเรียบร้อยและน่ารัก จึงส่งผลให้ทุกคนกลับมาเรียกชื่อเดิมว่า “น้องบี” เหมือนเดิม

สำหรับเรื่องของความเด็กไม่ดีหรือคนไม่ดีนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้สื่อภาพน้อยมาก และจะทับซ้อนในประเด็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ กล่าวได้ว่าผู้เขียนเรื่องเล่าสำหรับเด็ก

เหล่านี้ให้ความสำคัญและน้ำหนักของการสื่อภาพของ “เด็กดีและคนดี” ในแบบที่รัฐต้องการมากกว่า

2. การนำเสนออุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีนั้นบางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในสิ่งที่เป็นเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละปีเสมอไป สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ประการหนึ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเนื่องจากหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้น มีองค์ประกอบของเนื้อหาหลายส่วนทั้งสารคดีและบันเทิงคดี และเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของเนื้อหาในเรื่อง ดังนั้นการสอดแทรกชุดความคิดต่าง ๆ ที่เป็นเหตุการณ์ทางสังคมหรือนโยบายของรัฐที่สำคัญในบางประเด็น เช่น เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 หรือ นโยบายการปราบปรามยาเสพติดของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กลับไม่มีการสอดแทรกชุดความคิดส่วนนี้ในเรื่องเล่าประเภทบันเทิงคดี แต่จะปรากฏในส่วนของสารคดีที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดเรื่องราวในประเด็นนี้แทน

3. ผู้วิจัยพบว่าหากเปรียบเทียบประเด็นเกี่ยวกับความเหมือนและความแตกต่างระหว่างงานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดีในหนังสือวันเด็กแห่งชาติของผู้วิจัยกับวาทกรรมเกี่ยวกับเด็กประเภทอื่น ๆ ที่ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้แล้ว ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กของไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม ของสรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์ และคณะ (2547) และ งานวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 -2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ของ วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ก็จะพบว่าเป็นงานวิจัยที่เน้นศึกษาอุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในกลุ่มข้อมูลเช่นเดียวกับงานของผู้วิจัย แต่การใช้กลุ่มข้อมูลก็มีความหลากหลายทั้ง นิทานภาพ และหนังสือแบบเรียน ซึ่งปัจจัยนี้ทำให้มีผลต่อการสื่ออุดมการณ์ กล่าวคือหนังสือแบบเรียนนั้นผลิตโดยรัฐและบังคับใช้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอันนับสิบปีกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้อุดมการณ์ที่พบนั้นจะครอบคลุมรอบด้านและบางเรื่องก็สอดคล้องกับนโยบายรัฐ ส่วนหนังสือนิทานภาพสำหรับเด็กนั้นผู้ผลิตคือปัจเจกชนและภาคเอกชน และอุดมการณ์มีความหลากหลายแล้วแต่ผู้แต่งและไม่ได้สัมพันธ์กับนโยบายของรัฐโดยตรง สำหรับหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นผลิตโดยรัฐอย่างต่อเนื่องในทุกปี เพื่อใช้ในการสื่ออุดมการณ์ที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมไปยังเด็กเช่นเดียวกับแบบเรียน แต่การสื่ออุดมการณ์มีรูปแบบและลักษณะที่ไม่จริงจัง หรือเป็นการบังคับผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน ตรงกันข้ามเป็นเรื่องที่เน้นให้อ่านโดยสมัครใจและเน้นความบันเทิงเพลิดเพลินเหมือนหนังสือนิทานภาพ

รายละเอียดของอุดมการณ์ที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งสามเรื่องนั้น กล่าวได้ว่ามีทั้งส่วนที่เหมือนและแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น ประเด็นที่มีความเหมือนกันนั้นจะเป็นเรื่องของอุดมการณ์ที่เป็นค่านิยมพื้นฐานที่พึงประสงค์ของสังคมไทยที่ปรากฏอย่างเปิดเผยและแอบแฝง ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กดีและเด็กไม่ดี อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก – ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับผู้ปกครอง – ผู้ใต้ปกครอง อุดมการณ์เกี่ยวกับเพศภาวะ นั้นเป็นสิ่งที่งานวิจัยของ สรณี และคณะ งานของวิสันต์ และงานเรื่องเล่าสำหรับเด็ก ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติปรากฏเหมือนกัน แต่สิ่งที่แตกต่างผู้วิจัยพบว่างานของวิสันต์ จะนำเสนออุดมการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายเป็นจำนวนมากกว่างานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กและงานของ สรณี และคณะ ได้แก่ อุดมการณ์ครู อุดมการณ์เมืองและชนบท อุดมการณ์คนชายขอบในสังคมไทย อุดมการณ์ชาติพันธุ์ประเทศเพื่อนบ้าน อุดมการณ์ประชาธิปไตย ที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งผู้วิจัยมีความเห็นจากงานของวิสันต์ว่าศึกษาในคัมภีร์หนังสือแบบเรียนซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการเตรียมเด็กให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพของชาติอย่างรอบด้าน ดังนั้นจึงมีการถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างครอบคลุมรอบด้านมากกว่างานวิจัยอื่น ๆ

นอกจากนี้ความแตกต่างในส่วนของคุณคิดย่อยแต่ละความคิดที่สอดแทรกอยู่ในอุดมการณ์ในงานวิจัยทั้งสามเรื่องนั้น ผู้วิจัยพบว่าการที่มีเรื่องของบริบททางสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตคัมภีร์ ทำให้ส่งผลต่อการนำเสนอชุดความคิดย่อยอยู่บ้าง ยกตัวอย่างเช่น งานของผู้วิจัยนั้นชุดความคิดย่อยที่นำเสนอเกี่ยวกับคนไทยมุสลิมควรจะรักษาบ้านเมืองในช่วง พ.ศ. 2525-2528 ก็เป็นการสื่อความคิดให้เห็นว่าคนไทยมุสลิมถึงแม้จะมีความแตกต่างในด้านเชื้อชาติและศาสนา แต่ก็จัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “พลเมืองไทย” ด้วยกันทั้งสิ้น และการปกป้องชาติบ้านเมืองนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่ขัดกับหลักศาสนาด้วย การสื่อความคิดนี้ย่อมมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นคือ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากผู้อพยพย้ายถิ่นโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม ดังนั้นรัฐบาลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสื่อความคิดนี้ผ่านคัมภีร์ของเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ในงานวิจัยของ สรณี และคณะ ในเรื่องบทเรียนของฝูงสัตว์ (2533) ก็สะท้อนภาพการจัดระเบียบอำนาจของกลุ่มบุคคลในสังคมยุคที่มีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บริหารประเทศ 3 กลุ่ม คือ ผู้ปกครองรัฐที่มีอำนาจสูงสุด เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับมอบนโยบายและอำนาจบางส่วนมาปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์ และราษฎรผู้ถูกปกครอง แต่ใช้กลวิธีและลักษณะเรื่องเล่าที่แตกต่างกันออกไปคือ ด้วยความทำงานของสรณี และคณะเป็นนิทาน ดังนั้นจึงเป็นการเปรียบเทียบโดยใช้สังคมของสัตว์แทนสังคมของมนุษย์ เป็นต้น

หากพิจารณาการวิเคราะห์กลวิธีภาษาที่ปรากฏในงานวิจัยทั้งสามเรื่อง ผู้วิจัยพบว่างานเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมีความแตกต่างในการวิเคราะห์กลวิธีภาษาระดับตัวบทในลักษณะของการใช้องค์ประกอบของเรื่องเล่าที่เป็นกลวิธีใหญ่ที่ใช้ครอบคลุมการนำเสนออุดมการณ์ทุกอุดมการณ์ในระดับการใช้ภาษาในตัวบท ผู้วิจัยพบว่าผลการศึกษากลวิธีทางภาษาในตัวบทในงานวิจัยทั้งสามมีความคล้ายกัน กล่าวคือมีการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อความคิดในอุดมการณ์ต่าง ๆ เป็นกลวิธีที่ปรากฏมากที่สุดในทุกงานวิจัย รองลงมาจะเป็นกลวิธีการใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยของวิสันต์นั้นพบการใช้กลวิธีภาษาในตัวบทที่หลากหลายและครอบคลุมกว่างานวิจัยอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การใช้วัจนกรรม การกำหนดกรอบการตีความ การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การใช้ส่วนประกอบของตัวบทหนังสือเรียน เป็นต้น นอกจากนี้การวิเคราะห์วัจนภาษาแล้ว งานวิจัยของสรณี และคณะ งานวิจัยของวิสันต์ ยังได้วิเคราะห์ส่วนของอวัจนภาษาอีกด้วย เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญในนิทานภาพและตัวบทหนังสือเรียนและเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ใช้สื่ออุดมการณ์ได้อย่างดี

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาตินั้นมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างจากงานวิจัยสองเรื่องข้างต้น ดังนี้คือ ในประเด็นความเหมือนนั้น เรื่องของ *กลวิธีภาษาในตัวบท* ผู้วิจัยพบว่าอาจจะคล้ายกันคือ กลวิธีการใช้คำศัพท์จะปรากฏมากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่าตัวบททั้งสามเรื่องนั้นต้องการเขียนให้เด็กอ่าน ดังนั้นจะต้องเข้าใจง่ายและสื่อความให้ตรง สำหรับประเด็นของ *อุดมการณ์* นั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์หลักของสังคมนั้น ก็เป็นอุดมการณ์ที่พบได้ในวาทกรรมเด็กหลาย ๆ ชนิด เนื่องจากเป็นอุดมการณ์หลักของสังคมไทยที่ใช้ร่วมกันและเป็นสิ่งที่สังคมไทยให้ความสำคัญ

สำหรับความต่างต่างนั้น ในงานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ ชุดความคิดที่มีการปรับเปลี่ยนจะมีลักษณะเด่นที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด คือ ชุดความคิดที่ปรากฏในข้อมูลเรื่องเล่าสำหรับเด็กบางปีจะสัมพันธ์กับสภาพเหตุการณ์และนโยบายของรัฐบาลในช่วงเวลานั้น ๆ ได้แก่ เรื่องของคอมมิวนิสต์กับมุสลิม เรื่องของสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการเกิดเหตุการณ์อุทกภัยและวาตภัยที่สัมพันธ์กับภาวะโลกร้อน เรื่องของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และการเกิดวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ พ.ศ. 2540 ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสภาพเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตัวบทเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมักจะได้รับอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันกับสถานการณ์แบบปีต่อปีกว่าวาทกรรมอีกสองกลุ่มที่ได้กล่าวมาข้างต้น

6.3 ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นน่าสนใจที่ควรศึกษาเพิ่มเติมจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ คือ หากมีการศึกษาเปรียบเทียบกับวาทกรรมเด็กประเภทอื่น ๆ ที่มีอยู่หลากหลายทั่วไปว่ามีการสื่ออุดมการณ์ที่เหมือนหรือต่างกันอย่างไร หรืออาจจะเลือกศึกษาอุดมการณ์เพียงอุดมการณ์เดียวเพื่อเปรียบเทียบความต่างในแต่ละช่วงเวลา ก็จะทำให้เห็นภาพที่กว้างขึ้นของวาทกรรมสำหรับเด็กที่มีในสังคมไทยได้อย่างรอบด้านมากขึ้น ประเด็นที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีภาษากับอุดมการณ์ในรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก
2. ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีภาษากับอุดมการณ์ในโฆษณาผลิตภัณฑ์สำหรับเด็ก
3. อุดมการณ์ความเป็นชาย – หญิงที่นำเสนอโดยกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสำหรับเด็กต่างประเภท

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรีนพีซ. **ภาวะโลกร้อน: ผลกระทบต่อประเทศไทย** [ออนไลน์].2551. แหล่งที่มา : <http://www.greenpeace.org/thailand/>. [7 พฤษภาคม 2556]
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และ จันทิมา เอี่ยมานนท์ , บรรณาธิการ .2549. **มองสังคมผ่านวาทกรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์. 2543. ความเป็น “พวกเรา” และ “พวกเขา” ในสังคมไทย : การรายงาน ข่าวเกี่ยวกับชาวเขาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ไทย. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร** 19-20 (3) : 11-48.
- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์.2543. **ปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย:การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษดया ณ หนองคาย .2544 . **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2542 .** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา เจริญเกียรติบวร. 2543. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับมุมมองในข่าววัดพระธรรมกายที่เสนอในหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาสาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กำจร หลุยยะพงศ์ และ ดวงมน จิตรจางงค์. 2550. **สังคมไทยในพุทธศักราช 2520 -2547 โดยสังเขป**. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** 3 (มกราคม -มิถุนายน) : 73-95.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2524. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี**. 2523-2524.กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือ ประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2525. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี**. 2525. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2526. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี. 2526.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2527. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี. 2527.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2528. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี. 2528.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2529. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี. 2529.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ .2531. **ประมวลสุนทรพจน์ ฯพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี.** กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดพิมพ์หนังสือประมวลสุนทรพจน์ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- คณะทำงานวางแผนสตรีระยะยาว. 2525. **แผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544).** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551. **สังคมและวัฒนธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. 2549. **วาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพันธวิเคราะห้.** วิทยานิพนธ์ปริญญาคุยฎิบัณฑิต. ภาควิชาภาษาสาสตร์ คณะอักษรสาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉวีวรรณ คูหาอภินันท์ .2527. **บทสคริปต์การทำหนังสือสำหรับเด็ก.** กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- ฉวีวรรณ คูหาอภินันท์ .2527. **การทำหนังสือสำหรับเด็ก (บรรณ 441).** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- ฉวีวรรณ คูหาอภินันท์ .2527. **การทำหนังสือสำหรับเด็ก.** พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ : บุรพาสาส์น.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. 2548. **อุดมทรศน์เกี่ยวกับ “เขมร” ในปริจเฉทหนังสือพิมพ์ไทย : กรณีเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ. 2546.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรสาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชนกพร อังศุวิริยะ. 2551. **“ความเป็นผู้หญิง”** ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ. 2491- 2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิดา พรหมพยัคฆ์ เผือกสม. 2546. **การเมืองในประวัติศาสตร์ประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- ชัยพงษ์ สำเนียง. **“จินตภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย (1) : ภายใต้มายาคติเมืองไทยนี้ดี”** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.siamintelligence.com>. [2 มีนาคม 2556]
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2538. **ประวัติการเมืองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2542. **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น**. พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพฯ ฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. 2540. **การแนบความ 3 แบบตามทฤษฎีภาษาศาสตร์. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย 14 (ธันวาคม) : 171-177.**
- ถนอมนวล หิรัญเทพ. 2551. **วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต. ภาควิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงธรรม วงศ์วีรุพ์ .2547. **การวางโครงเรื่องในปริศนาเรื่องเล่าจากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์อ้อมในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทรงธรรม อินทจักร. 2550. **แนวคิดพื้นฐานด้านวจนปฏิบัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิพวัลย์ ชันธมะ. 2545. **การวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นที่ได้รับรางวัลในการประกวดหนังสือในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 - 2544**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นววรรณ พันธุมธา. 2551. **ไวยากรณ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ ฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ.
- นิพัทธ์ สระนันทพงษ์. 2540. **รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะแรกจนถึงคณะปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- นิลวรรณ เพชรบุรณิน. 2554. **ทิศทางของประเทศไทยต่อการปรับตัวกับสภาวะโลกร้อน**. กรุงเทพฯ: สำนักสื่อสร้างสรรค์.
 บทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- ประกอบ มีโคตรกอง , บรรณาธิการ . 2551. **พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทย**. ใน วัฒนธรรมไทย, หน้า 147-156. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปราณี เชียงทอง . 2526. **วรรณกรรมสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ ฯ : ชมรมเด็ก.
- พจมาน มุลทรัพย์ .2551. **เรื่องเล่าของเกย์ในชุมชนวรรณกรรมออนไลน์ : กรณีศึกษากลุ่ม “บลูสกาย โชไชตี้” ใน www.pantip.com**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรา ไชยรักษ์. 2534. **ผลกระทบของอายุได้ผู้เรียนในทัศนะของนักเรียน อาจารย์ และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัญชุสา อังคะนาวิน.2547. **ปริเฉทสารคดีท่องเที่ยวในอนุสาร อ.ส.ท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยาภา ลีวเจริญชัย. 2548. **การศึกษาปริเฉทวิเคราะห์แบบทดสอบในนิตยสารไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิษฐ์ คงอุดม. 2548. **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม : การศึกษาวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตพร ชังชาดา.2531. **หนังสือสำหรับเด็ก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. มหาสารคาม : ฝ่ายวิชาการ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน.[ออนไลน์].แหล่งที่มา : <http://rirs3.royin.go.th/dictionary.asp>. [2 มีนาคม 2556]
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2545. **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพฯ ฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ. ศ. 2542** .พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ ฯ : นานมีบุ๊คส์ .
- ลิจิต ชีรเวทิน. 2548. **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิกิพีเดีย. **ธงชาติไทย** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/>. [28 มีนาคม 2556]
- วิกิพีเดีย. **มานะ มานี ปิติ ชูใจ** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/>. [28 มีนาคม 2556]

- วิเชียร ตีรสุภาพกุล. เสริมศักยภาพบริหารงานให้แกร่ง. [ออนไลน์]. 2011. แหล่งที่มา : <http://www.tpa.or.th/>. [2 มีนาคม 2556]
- วิภาส โพธิแพทย. 2542. หน่วยสร้างการีตแบบวิเคราะห์ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิริยะ ตีรสิงห. 2537. การสร้างสรรค์วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น [ชมรมเด็ก] .
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. 2554. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชา
ภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503- 2544 : การศึกษาตามแนววาทกรรม
วิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภักดีผาสุข. 2553. วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2544. คุณค่าแห่งชีวิต หนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : โรง
พิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 2552. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ชุด หนังสือวันเด็กแห่งชาติ. ใน นวกรณ์ ชัง
บุคดา, ขวัญฟ้า นิยมในธรรม และ ประนอม เฟื่องพันธ์, บรรณาธิการ .กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สงบ ลักษณะ. เจ็อนไขความสำเร็จของนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี. [ออนไลน์] . แหล่งที่มา
: www.moe.go.th. [7 พฤษภาคม 2556]
- สมเกียรติ วันทะนะ. 2544. อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สรณี วงศ์เบ็ยสังข์, หัทยา จันทรมังกร และ ศตนันต์ เป็ยงบุญทา. 2547. หนังสือนิทานภาพสำหรับเด็ก
ของไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม. เชียงใหม่ :
ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2547. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-9 [ซีดี-รอม] . กรุงเทพฯ ฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2531. **วัฒนธรรมประจำชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี .2535. **รายงานการประชุมสมัชชาชาติแห่งชาติ ครั้งที่ 1 “ปีสตรีไทย” พุทธศักราช 2535**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2548. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 23 มีนาคม 2548** . พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ ฯ : สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (จุลสาร)
- สุกัญญา ตั้งเรืองเกียรติ .2545. **การวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของนิทานไทยบนสื่ออินเทอร์เน็ต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธีรา ทอมสัน.2533. **ประเด็นบทบาทหญิงชายในการพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสุพรรณ แสงพันธุ์. 2527. **แนวความคิดในการปราบปรามขบวนการก่อการร้ายชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์วิทยาลัยการทัพบก สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง .
- สุพัตรา สุภาพ. 2520. **สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เสนาะ เจริญพร. 2548. **ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคฟองสบู่**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน .
- อकिन รพีพัฒน์, ม.ร.ว. 2546. **ระบบอุปถัมภ์กับสังคมไทย**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 5 วันที่ 15-17 พฤศจิกายน 2546. นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- อกันต์ กันเดช .2549. **การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2548**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรรัตน์ เรืองสกุล. 2541. **การวิเคราะห์การเล่าเรื่องในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรายวัน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท. 2546 . **กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุปกิตศิลปสาร , พระยา. 2545. **หลักภาษาไทย : อักษรวิธี วจิวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

Cook , Guy. 1990. **Discourse**. Oxford: Oxford University Press.

Cook , Guy.1994. **Discourse and Literature : The Interplay of Form and Mind**.
Oxford: Oxford University Press.

Fairclough , Norman. 1989.**Language and power**. London ; New York: Longman.

Fairclough , Norman. 1992. **Discourse and Social Change**.Cambridge : Polity Press.

Fairclough ,Norman.2003. **Analysing Discourse :Textual analysis for social research**. London : Routledge.

Fairclough, Norman.1995. **Critical discourse analysis : the critical study of language** . London ; New York : Longman.

Fowler , Roger .1985. Power. In Teun A. van Dijk (ed.), **Handbook of Discourse Analysis**, p. 61-81. vol.4. London: Academic Press.

Fowler, Roger.1991. **Language in the news : discourse and ideology in the British press**. London : Routledge.

Hymes , Dell .1974. **Foundations in Sociolinguistics : An ethnographic approach**.
Pennsylvania : The University Press.

Kate , Kearns . 2000 . **Modern Linguistics Semantics**. London : Macmillan Press.

Kress , Gunter .1985. Ideological Structures in Discourse . In **Handbook of Discourse Analysis**, pp.27-41. vol.4. London: Academic Press.

Lakoff , G. and M. Johnson.1980. **Metaphor we live by**. Chicago : University of Chicago.

Mills , Sara. 1997 . **Discourse**. London : Routledge.

Oteíza, T and Pinto, Derrin. 2008. Agency, responsibility and silence in the construction of contemporary history in the Chile and Spain. **Discourse & Society** 19 (3) : 333-358.

- Panpothong , Natthaporn .2007. **Being unattractive is like having a disease : on the advertising discourse of cosmetic surgery in Thai.** Paper presented at the International Symposium on Discourse, Communication, and Modernity. September 7,2007, Bangkok , Thailand.
- Peled- Elhanan, Nurit . 2010. Legitimation of Massacres in Israeli school history books. **Discourse and Society.** 21 (4) : 377-404.
- Pinto, Derrin . 2004 . Indoctrinating the youth of post-war Spain : a discourse analysis of a Fascist civics textbook . **Discourse and Society.** 15 (5) : 649-667.
- Stephens, John. 1992 . **Language and ideology in children's fiction** .London : Longman Group UK.
- Sukaew, Thitima. 2007. **Gender Discourse in Contemporary Thai Literature Textbooks at Primary School Levels.** Master's Thesis, Chiangmai University.
- Tomlinson, Carl M. and Lynch–Brown,Carol .1996.**Essentials of Children's Literature.** Boston : Allyn and Bacon.
- van Dijk , Teun A. 1997. **Discourse as Structure and Process.** London, Thousand Oaks and New Delhi : SAGE Publications
- van Dijk, Teun A. 1995. Discourse semantics and ideology. **Discourse and Society.** 6 (2) : 243-289.
- van Dijk, Teun A. 2006. Ideology and discourse analysis. **Journal of Political Ideologies** 11 (2) 115 : 140.
- Van Dijk, Teun. A. 2000. **Ideology: A multidisciplinary approach.** London : SAGE Publications Ltd.
- van Dijk, Teun. A. 2006. Discourse and manipulation. **Discourse and Society.** 17 (2) : 359-383.
- van Dijk, Teun. A. 2003. Critical discourse analysis. In D. Schiffrin (ed.),**The Handbook of Discourse Analysis** , pp. 352-363. Malden, MA: Blackwell.

Wattanawong, Worasuda. 2004. **The Comparative Study of Gender Ideologies in Thai Contemporary Children'sbooks.** Master's Thesis, Chiangmai University.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอุมาวัลย์ จีช่วง สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีไทย ภาควิชาวรรณคดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2548 และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตร อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี การศึกษา 2552